

ოთარ ღვალთბვილი

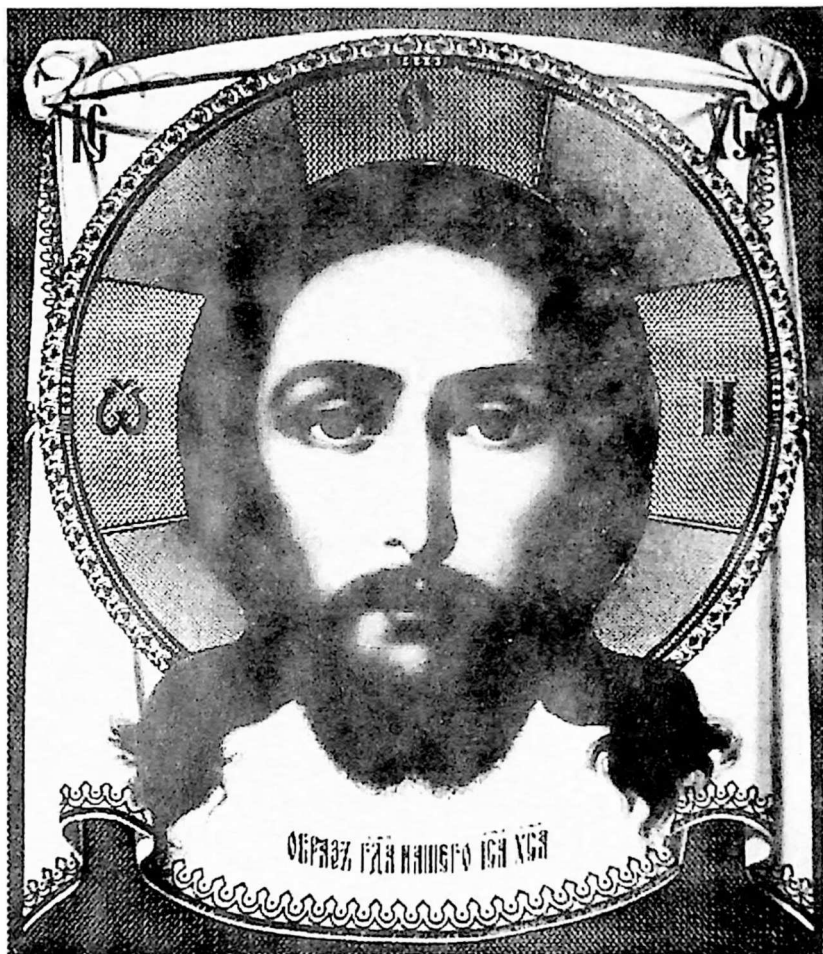
სიპარტლე ჩეპთვის სიხოსხლეზე მეტია

ქუთაისი 2015

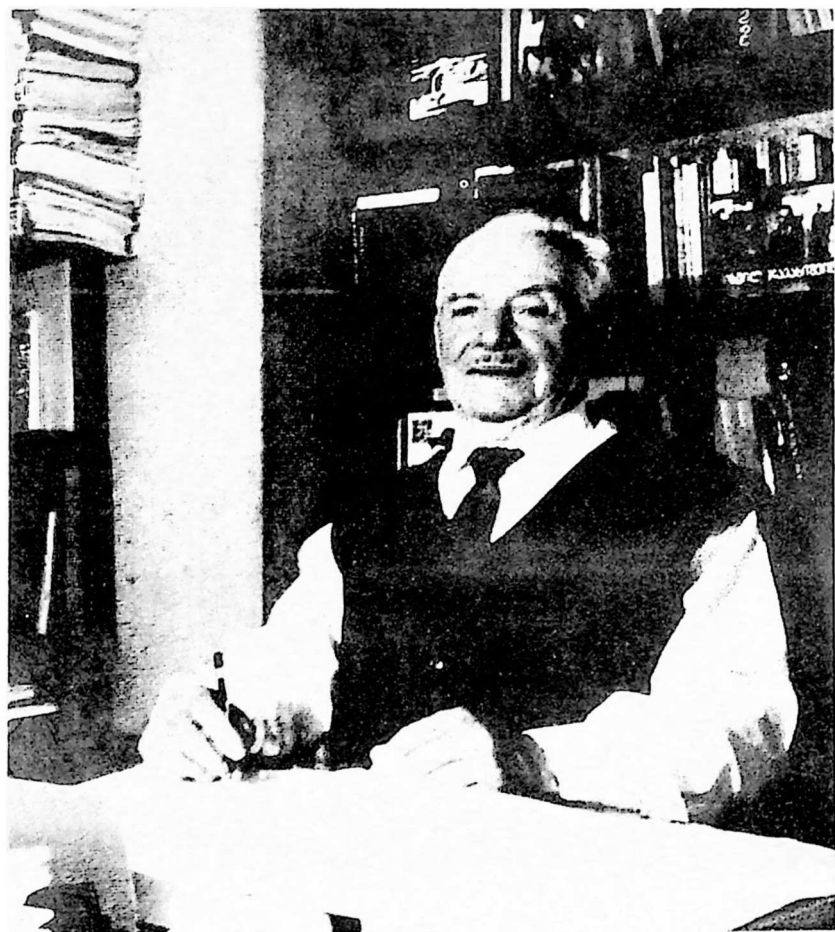
რედაქტორი: მანანა დოლიძე

კორექტორი: ოთარ დვალისვილი

გარეკანის დიზაინი: ოთარ დვალისვილი

ცისა და დედამინის ხელმწიფე, მეუფე იესო
 ქრისტე, ძე ღვთისა, ღმერთი ჩვენი ტყუილსა და ბოროტებას
 არ აზიარებს და არც ისტორია ტოვებს სიცრუეს განუსჯელს.

ავტორის ბიოგრაფიული შტრიხები

ოთარ დვალიშვილი

არიან ადამიანები, რომლებსაც ენერგიის უზღვავი და ამოუწურავი რეზერვუარი გააჩნიათ, რომლებიც დასახული მიზნებისაკენ შეუპოვრად მიიწევენ. ისინი, ქვეყნისა და მოყვასის სიყვარულის გამომზეურებით, გარშემომყოფთა მოწინებას იმსახურებენ; მათ, შესაშური პრინციპულობის წყალობით, ყოველგვარი წინააღმდეგობისა და დაბრკოლების გადალახვა და დაძლევა შეუძლიათ. ვინც ბატონ ოთარ დვალიშვილს იცნობს, ის ადვილად ამოიცნობს მას ზემოთდასახელებულ ადამიანთა შორის. მიუხედავად წლების სიჭარმაგისა, ის 87 წლის ბრძანდება, მიუხედავად ცხოვრების ნარეკლიანი გზის გამოვლისა, ბევრ ახალგაზრდას შეშურდება მისი ვიზუალური სიმხნევე, პენიანობა, ენერგია და შემართება, რაც კარგად აისახება მისსავე სტრიქონებში. საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრი ოთარ ალექსანდრეს ძე დვალიშვილი დაიბადა 1928 წლის 14 თებერვალს ვანის რაიონის სოფელ ზედა ბზვანში, საკმაოდ შეძლებული გლეხის ოჯახში.

მწერლის დედა ელენე გიორგის ასული მესხიშვილი-დვალიშვილი სხვებისგან სამშობლოსა და თავისი ხალხის უსაზღვრო სიყვარულით გამოირჩეოდა, იგი შეუპოვრად იბრძოდა ბოლშევიკური ხელისუფლების

წინააღმდეგ და 1937 წელს სტალინური რეპრესიების მსხვერპლი გახდა.

მამა ალექსანდრე ბესარიონის ძე დვალიშვილი იმდროისთვის საკმაოდ განათლებული, ქვეყნის პატრიოტი და სოფელ ზედა-ბზვანის 1924 წლის აჯანყების მეთაური იყო. ისიც 1937 წლის სტალინურ რეპრესიებს ვერ გადაურჩა.

ოთარ დვალიშვილმა საშუალო განათლება მშობლიურ სოფელში მიიღო, ხოლო სამედიცინო (ტექნიკური) განათლება კი — ქალაქ ქუთაისში. მან ყრმობა და ახალგაზრდობა ბოლშევიკური ტერორის პირობებში გაატარა. მის მშობლებს კომუნისტები მუშურ-გლეხური მთავრობის მტრად აცხადებდნენ.

ოთარ დვალიშვილმა მშობლებისგან შეითვისა და ისწავლა სამშობლოს ნამდვილი სიყვარული. საქართველოს მიწის ყოველი სანტიმეტრი დღესაც ძვირად ფასობს მისთვის.

როგორც თავად აცხადებს მწერალი: „ჩემი ცხოვრება ძალიან უიღბლო გამოდგა. 1937 წლამდე ბედნიერი ბავშვობა მქონდა. შემდეგ კი, ისეთივე როგორიც მრავალი გოგო-ბიჭისა, 1937 წელმა ჩემი და ჩემი ოჯახის ბედი რადიკალურად შეცვალა“.

9 წლის ოთარ დვალიშვილს მასზე უმცროსი ხუთი დისა და ოჯახის მოვლა-პატრონობა დააწვა მხრებზე იმის გამო, რომ მათი ოჯახი კომუნისტებმა ხალხის მტრად შერაცხა, უახლოეს ნათესავებს, ახლობლებსა და მეზობლებს მათთან ურთიერთობა ეკრძალებოდათ.

ამიტომ ყველა ერიდებოდა მათ და მცირეწლოვან ბავშვებს უფლის მეტი შემწე აღარავინ დარჩათ.

„დღევანდელი გადასახედიდან მათზე გული არ მწყდება, შიში თურმე რას არ ჩაადენინებს ადამიანს. მხოლოდ იმათ ვერ ვპატიობ, ვერ მიუფტევებ, რომლებიც მოღალატის შვილს მეძახდნენ“, — ამბობს ბატონი ოთარი.

ერთ დროს მდიდარი დვალისვილების ოჯახს ჯერ 1928 წელს ჩამოართვეს მთელი ქონების თითქმის ნახევარი, 1937 წელს, მშობლების რეპრესიების შემდეგ, სახლის ასაშენებლად გამზადებული მასალა წაართვეს და ფერმის მშენებლობისთვის გამოიყენეს, ხოლო 5000 კვ. მეტრი ვენახი და ამდენივე საყანე მიწის ფართობი კოლმეურნეობას გადასცეს.

9 წლის ოთარ დვალისვილი ნაადრევად დავაჟიკადა, მუხლჩაუხრელად შრომობდა და ტანჯვა-წამებით გაჰქონდათ თავი.

„მალე ყველაფერი შეიცვალა ჩვენს სასიკეთოდ, მამა სამი წლის შემდეგ დაბრუნდა, სარეცელს მიჯაჭვული, მძიმე ავადმყოფი დედა გამოკეთდა...

ჩემთვის ახალი ცხოვრება დაიწყო“, — იგონებს მწერალი.

ოთარ დვალისვილი ჯერ მშობლიურ სოფელში მაღაზიის, შემდეგ კი საფერშლო პუნქტის გამგედ მუშაობდა. ის 1952 საცხოვრებლად ქუთაისში გადავიდა და აბრეშუმკომბინატის საწარმოო გაერთიანებაში საამშენებლო-შემკეთებელი საამქროს უფროსად დაინიშნა.

„ჩემს ცხოვრებაში მიღწეულ ყოველ წარმატებას განაპირობებდა ჩემი დიდი სიყვარული, ქართველ ქალობის ეტალონი, ყოველნაირი სიკეთით შემკობილი ქალბატონი ჟენია პოლიკარპეს ასული თვალაბეიშვილი-დვალიშვილი, რომელიც 1992 წელს გარდაიცვალა“, — ამბობს ბატონი ოთარი.

მეუღლეებმა სამი სანიმუშო შვილი აღზარდეს. ვაჟი თამაზი მუშაობდა სააფთიაქო სამმართველოს უფროსად, მისი გაუქმების შემდეგ — სხვადასხვა თანამდებობაზე, ბოლოს შპს „გარანტის“ აფთიაქების დირექტორი იყო; ერთი ქალიშვილი ნინო ეკონომისტია, ხოლო მეორე იზოლდა (ნანა) ექიმ-მეთოდისტია. ორივენი თავიანთ ოჯახებთან ერთად თბილისში ცხოვრობენ და მუშაობენ.

ოთარ დვალიშვილი ერთხანს შპს „გარანტის“ აფთიაქების ქსელების დირექტორის მოადგილედ მუშაობდა, მაგრამ, როგორც თავად აცხადებს, მან და თავისმა ვაჟმა ვერ გაუძლეს პრეზიდენტ სააკაშვილის პოლიტიკას, საქმიანობა შეწყვიტეს და 2008 წლის მაისში აფთიაქები გააქირავეს.

სამწერლო მოღვაწეობა ოთარ დვალიშვილმა მოგვიანებით დაიწყო. როგორც ის აცხადებს, კომუნისტების არსებობის დროს სიმართლის დანერა შეუძლებელი იყო. 2004 წელს გამოვიდა მისი პირველი წიგნი „ვინ ვართ ჩვენ — საიდან მოვდივართ — წინაპართა ნაკვალევზე“, რომელმაც მკითხველთა მონონება დაიმსახურა.

2005 წელს მწერალმა გამოსცა მეორე წიგნი „ქართული ეროვნული სულის უკვდავება“, 2006 წელს — მესამე წიგნი „1924 წლის აჯანყება საქართველოში და უცნობი ეროვნული გმირები“; 2007 წელს დაიბეჭდა მეოთხე წიგნი „უფალთან მისასვლელი გზა და ხიდი“.

განსაკუთრებულად წარმატებული გამოდგა „ბრილიანტის უღელი“, რომელიც 2008 წელს გამოვიდა. ოთარ დვალისვილი საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრად მიიღეს.

„სტალინი — ბურუსში გახვეული ბიოგრაფია“ — ასე ჰქვია მწერლის მეექვსე წიგნს, რომელიც 2009 წელს გამოიცა.

მძიმე ავადმყოფობის გამო ოთარ დვალისვილს 5-წლიანი შემოქმედებითი პაუზა ჰქონდა. მაგრამ უფლის წყალობით, გამოჯანმრთელების შემდეგ, მან ხორცი შეასხა წლების წინ გაჩენილ იდეას და მწერალს თავისი მეშვიდე წიგნი „სიმართლე ჩემთვის სიცოცხლეზე მეტია“ ფართო მკითხველის წინაშე გამოაქვს.

ჩვენ ისლა დაგვრჩენია, მსცოვან მოკალმეს, ბატონ ოთარ დვალისვილს ვუსურვოთ ჯანმრთელობა, სიცოცხლის მრავალჟამიანობა, იდეის, წიგნისა და მკითხველის სიმრავლე.

მანანა დოლიძე

როგორც ბევრმა სხვამ, მეც ვერ შევძელი ჩემი მშობლების ამაგის გადახდა, თუმცაღა მთელი ცხოვრება არც ცდა დამიკლია და არც ენერგია. მემატებოდა წლები და მათ მოძალებულ მონატრებასთან ერთად მემატებოდა სიამაყე, სიამაყე იმისა, რომ მე ვარ იმ ადამიანების შვილი, რომლებიც თავიანთი მოჭარბებული პატიოსნებით-გამბედაობითა და სამართლიანობით წინ აღუდგნენ საბჭოურ ბოროტულ ურჩხულს. სხვებისთვის სამაგალითო და გადამდები გამოდგა დიქტატორული რეჟიმისათვის გამოცხადებული ბრძოლა და მათმიერვე გამოვლენილი დაუმორჩილებლობა, ეროვნული თავისუფლებისა და სამართლიანობის აღდგენისათვის ბრძოლის ჟინი.

წინამდებარე წიგნს ვუძღვნი ჩემი ძვირფასი მშობლების, საქართველოს ეროვნული გმირების: ალექსანდრე ბესარიონის ძე დვალიშვილისა და ელენე გიორგის ასულ მესხიშვილ-დვალიშვილის ნათელ ხსოვნას. სწორედ მათი გმირული სულები მმატებდა ძალასა და ენერგიას, მამხნევებდა და მაქეზებდა საკუთარი ნაფიქრ-ნააზრევის გამოსამზეურებლად.

ჩემი ყოველი სტრიქონი მადლიერებითაა გაჟღენთილი იმათ მიმართ, ვინც ჩემს მშობლებს თანაუგრძნობდნენ და მათ იდეებსა და საქმეებს თანაზიარობდნენ. უპირველესად ესენი გახლდნენ სოფელ ბზვანში მცხოვრები ვასილ ნესტორის ძე დვალიშვილი და შალვა თეოფილეს ძე დვალიშვილი, სოფელ სულორში მცხოვრები იოველ ნესტორის ძე დვალიშვილი და პროკოფი ნესტორის ძე დვალიშვილი.

ძნელად შეხვდებით ვანში და განსაკუთრებით კი

ვანის რაიონის სოფელ ბზვანში მცხოვრები
საქართველოს ეროვნული გმირები

სოფელ ბზვანსა და სოფელ სულორში ხანშიშესულ კაცს, რომელმაც არ იცოდეს ან არ გაეგონოს დვალშიშვილების გასაოცარი ბრძოლების შესახებ. ხალხს ლეგენდის საბურველში გაუხვევია სტალინის რეჟიმის წინააღმდეგ გამოჩენილი მათი შეუპოვრობა, ამ გმირებზე ბევრი ლექსი დაწერილა, და შემდეგ სიმღერადაც ქცეულა. გთავაზობთ ერთ მათგანს, რომლის ავტორი დედაჩემი ელენე მესხიშვილი-დვალშიშვილია

მომსპობს მტერი მე, მოსისხლე,

ვერვინ მოვა ჩემს საფლავზე,

სახელს ვტოვებ მე უკვდავსა,

იამაყებთ ხსენებაზე.

არასოდეს არ მოკვდება

ნანამები ქართველთ დედა,

დღეს თუ არის მომტირალი,

იზიიმებს ხვალ ან ზეგა.

ისინი XX ს.-ის 20-30-იან წლებში იბრძოდნენ საქართველოს დამოუკიდებლობისა და მართლმადიდებლური ეკლესიის აღდგენა-გაძლიერებისათვის. ამიტომაც აღმოჩნდნენ სტალინური რეპრესიების მსხვერპლნი. ამას ადასტურებს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საარქივო სამსახურის მიერ გაცემული ცნობა.

სამმართველოს უფროსი: ო. თუშურაშვილი

ქ. თბილისი, ვაჟა-ფშაველას გამზ. N72

N12 / 2 / 3-8-22 10 ივნისი, 2006 წელი

განმეორებითი ეგზ. N1

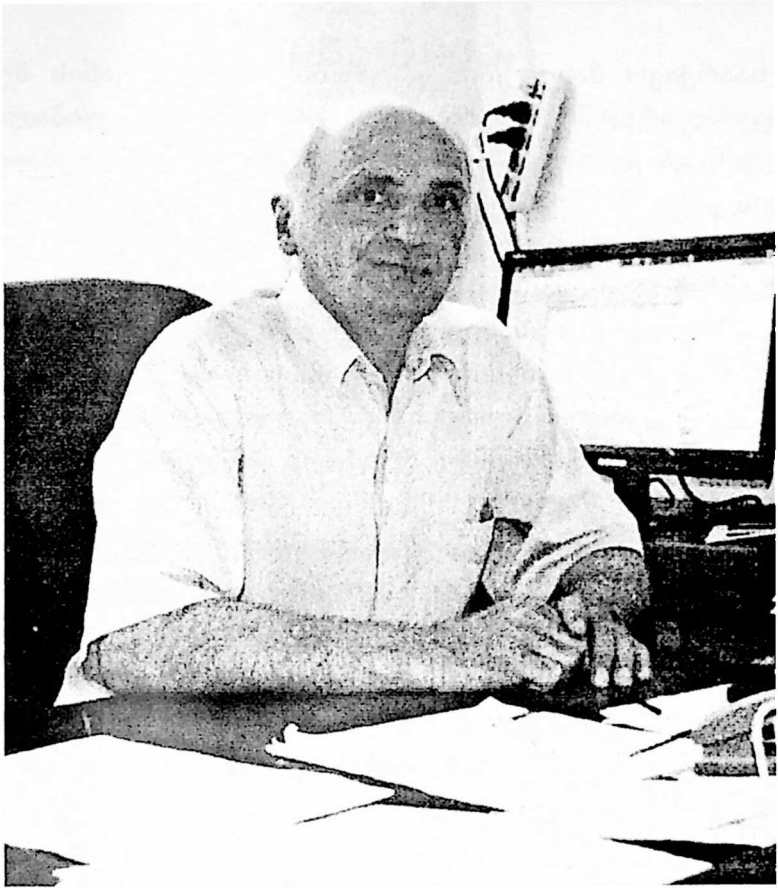

ზაზა ხურციძე
ვანის რაიონის მუნიციპალიტეტის გამგებელი

მინდია ტაბიძე

ვანის რაიონის მუნიციპალიტეტის გამგებლის მოადგილე

გია (გესარიონ) აბულაღიანი
სამსახურის ზეღამხეღვეღობის უფროსი

საარქივო მასალების გაცნობის შემდეგ ვანის მუნიციპალიტეტში შეიქმნა კომისია ვანის მუნიციპალიტეტის გამგებელ, ბატონ ზაზა ხურციძის, გამგებლის მოადგილე, ბატონ მინდია ტაბიძის, ზედამხედველობის სამსახურის უფროს გია (ბესარიონ) ახვლედიანის შემადგენლობით. კომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება — ზემოთ დასახელებულ სოფელ ბზვანში მცხოვრებ გმირთა პატივმისაგებად, სოფელ ბზვანში გახსნილიყო მემორიალური სტენდი, ოპერატიულად იქნა ხორცშესხმული. სტენდი, რომლის პროექტის ავტორი და შემსრულებელი თქვენი მონა-მორჩილი გახლავთ, 2015 წლის 26 თებერვალს გაიხსნა. ცერემონიალს ესწრებოდნენ ვანის მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელი მუშაკები, სოფელი ბზვანის ხელმძღვანელები და სოფლის ყველა თაობის წარმომადგენლები.

... და მე უკვე ბედნიერი ვარ, რადგან შევძელი და ჩემი მშობლების სახელი და ხსოვნა უკვდავყავი.

წინათქმა

წინამდებარე წიგნის გამოცემის იდეა გამიჩნდა 2008 წელს, როცა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II მონარქიის აღდგენისა და ბაგრატიონთა კანონიერი მემკვიდრის სამეფოდ აღზრდისა და მომზადების ინიციატივით გამოვიდა. უწმინდესისა და უნეტარესის ბრძანებით, ამით ჩვენ და ჩვენს ქვეყანასაც დაადგება საშველი.

წინამდებარე წიგნში მოთხრობილია გამოჩენილ ქართველ პიროვნებათა ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ. მათი ამბები იმითაა საგულისხმო და საინტერესო, რომ ნათლად არის წარმოჩენილი ამ ადამიანთა განვლილი გზა, ყოველგვარი შელამაზებისა და მიკერძოების გარეშე. „ისტორია ცხოვრების მასწავლებელია“, თუ ის სწორადაა გადმოცემული. წარსულის ცოდნა სადღეისო და სამომავლო ცხოვრებას გვასწავლის. უპირველესად შენი სამშობლოს ისტორია უნდა იცოდე, მისი შესწავლა ცხოვრების სარბიელზე გამოსვლისთანავე უნდა დაიწყო.

ჩვენს წიგნს იმის ამბიცია წამდვილად არა აქვს, რომ ამომწურავი პასუხი გაეცემა აქამდე არსებულ ყველა გაურკვეველ კითხვას. ცნობილი ქართველი ისტორიული პიროვნებები ორ ჯგუფად უნდა დავყოთ: ერთნი, რომლებმაც სამშობლოსა და ქართველი ხალხის კეთილდღეობისათვის ბევრი რამ გააკეთეს, მეორენი, რომლებმაც სამშობლოსა და ქართველი ხალხის ღირსება ფეხქვეშ გაათელეს.

სამშობლო, როგორც უფალი, ყველასა და ყველაფერზე მაღლა დგას. ის არის წმინდათაწმინდა ტაძარი, სადაც ჩვენი წინაპრების სულები გვიკარნახებენ მამულის წარსულის პატივისცემას, მისი ანმცოს მოფრთხილებასა და სახელოვანი, ნათელი მომავლის შექმნისათვის ზრუნვას. წარსულიდან ჩვენამდე ისტორიამ ბევრი რამ ვერ მოიტანა ისე და ისეთი სახით, როგორც სინამდვილეში ხდებოდა. მკვლევარ-ისტორიკოსთა უმრავლესობა ფიქრობს, რომ ცნობილი, გამოჩენილი პიროვნებების შესახებ არ შეიძლება რაიმე ადამიანურ სისუსტეზე ან ნაკლზე წერა, პირიქით, ისინი შეუმცდარნი და ყოველთვის მართალნი არიან, თუნდაც თავიანთ შეცდომებშიც კი. ისტორიის, რეალური ფაქტების შელამაზებამ ქვეყანა გადაშენებისა და გადაგვარების პირას მიიყვანა. ამაზე ამბობდა დავით გურამიშვილი: „... მაგრამ ფარვა სიავისა ქვეყანას არ მოუხდებისო“. ერთ დროს ნიკოფსიიდან დარუბანდამდე გადაჭიმული საქართველოს ტერიტორიის ნაწილები რუსეთმა, თურქეთმა; აზერბაიჯანმა, სომხეთმა, ოსეთმა (მას ისტორიული დვალეთი-კავკასიონის შუა ქედიდან დარიალის ხეობამდე უკავია) მიისაკუთრეს, ამას დაემატა ისიც, რომ აფხაზებმა და ცხინვალის ოსებმა ჩვენს მიწაზე დამოუკიდებელი სახელმწიფოები შექმნეს.

საქართველოს ხელისუფლების უნიათობით ჩვენი ქვეყანა შრომისუნარიანი ადამიანებისაგან დაიცალა, განსაკუთრებით ქალბატონები წავიდნენ ემიგრაციაში, უცხოეთის ქვეყნებში, მომვლელ-მოსამსახურეებად. და დადგა დრო, გადაიხედოს და შეიცვალოს მკვლევარ-ისტორიკოსთა შეხედულებანი თუნდაც გამოჩენილ ადა-

მიანთა შესახებ. ვნერთ სიმართლე, ოლონდ პატივისცემითა და სიყვარულით, რათა მივანოდოთ მომავალ თაობებს ქვეყნის რეალური ისტორია და ასევე რეალური ცნობები ცნობილ პიროვნებებზე. უფალი ტყუილსა და ბოროტებას არ აზიარებს და არც ისტორია ტოვებს სიცრუეს განუსჯელს.

ამ წიგნისადმი ზოგს უარყოფითი, მტრული, ზოგს კი მოყვრული დამოკიდებულება გაუჩნდება. ვილაც ჩემს დაუფარავად გახმიანებულ ნაფიქრ-ნათქვამს მკრეხელობად ჩამითვლის, მაგრამ ეს არ გამიკვირდება, რადგან სწორედ ისტორიული ფაქტების დამახინჯების გამო ბევრი ცნობილი და სახელოვანი ქართველისადმი არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება და მათ მიმართ გაორებული შეხედულება არსებობს.

წინამდებარე წიგნის შექმნაზე ბევრი დაძაბული დღე გავლიე და დიდი შრომა გავწიე, მაგრამ ჩემი ერთადერთი სურვილია ქედის მოხრა ჩემი სამშობლოს - ღვთისმშობლის წილხვედრი საქართველოსა და იმ ადამიანთა ხსოვნის წინაშე, რომლებმაც თავიანთი სიცოცხლე სამშობლოს თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას შესწირეს.

ვფიქრობ, წიგნი გაუძლებს ყველა დროის გამოცდას და სიმართლეს მიაწვდის მომავალ თაობას. ძალიან ვღელავ და ველოდები მკითხველთა მხრიდან განსჯას. თუ ვინმე წიგნის ავ-კარგზე მიმითითებს, მზად ვარ, ყველას შეხედულებას პატივი ვცე, სიყვარულით შევეხმიანო და დიდი თავაზით მივიღო რჩევა-დარიგება. ვარ მკითხველის გამოსმაურების მოლოდინში.

ღვთისა და ხალხის მსახური ილია II

ქართველი სასულიერო და საზოგადო მოღვაწე, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, მცხეთა — თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II (ერისკაცობაში ირაკლი გიორგის ძე ლუდუშაური-შიოლაშვილი) დაიბადა 1933 წლის 4 იანვარს ქ. ორჯონიკიძეში, ახლანდელ ვლადიკავკაზში, გიორგი ლუდუშაურ-შიოლაშვილისა და ნატალია კობაიძის კეთილმორწმუნე ოჯახში.

კათოლიკოს-პატრიარქის მშობლები საქართველოდან, ყაზბეგის რაიონიდან იყვნენ, მამა-გიორგი სიმონის ძე შიოლაშვილი—სნოდან, დედა ნატალია იოსების ასული კობაიძე კი — სოფელ სიონიდან. მათ 1927 წელს სახლი შეიძინეს ვლადიკავკაზში, სადაც დაიბადა საქართველოს მომავალი პატრიარქი. მშობლებმა სამი დღის ახალშობილი ქრისტეშობის დღეს მონათლეს ქართულ ტაძარში და ყრმას ერეკლე II პატივსაცემად ირაკლი უწოდეს. ნათლიები იყვნენ არქიმანდრიტი გარასი კანდელაკი და მონაზონი ზოილე (ღვალაშვილი). ამ უკანასკნელს პატარა ირაკლი სამთვაროს მონასტერში ხშირად დაჰყავდა, სადაც მაშინდელი კათოლიკოს-პატრიარქ კალისტრატე ცინცაძისაგან სამი წლის ირაკლის ლოცვა-კურთხევა მიუღია.

1957 წელს სასულიერო აკადემიის სტუდენტი ირაკლი შიოლაშვილი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ მელქისედეკ III-ის ლოცვა-კურთხევით ბერად აღიკვეცა და სახელად წმინდა ილია წინასწარმეტყველის საპატივცემულოდ ილია ეწოდა. მალე იგი ხელდასხმულ იქნა იეროდიაკვნად, 1959 წელს კი — მღვდელმონაზვნად.

მღვდელ-მონაზონმა ილიამ 1960 წელს დაამთავრა მოსკოვის სასულიერო აკადემია. მას სთხოვეს გაეგრძელებინა სამეცნიერო მოღვაწეობა, მაგრამ სასულიერო კადრების სიმცირის გამო სამშობლოში დაბრუნდა და დაინიშნა ბათუმის საკათედრო ტაძარში მღვდელ-მსახურად. ერთგული მოღვაწეობისთვის 1961 წელს აყვანილ იქნა ილუმენიის, შემდეგ არქიმანდრიტის ხარისხში, ხოლო 1963 წლის 26 აგვისტოს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესისა და უნეტარესის ეფრემ II-ის მიერ ხელდასხმულ იქნა შემოქმედის ეპისკოპოსად და დაინიშნა კათოლიკოს-პატრიარქის ქორ-ეპისკოპოსად. 1963 წლიდან 1972 წლამდე იგი იყო მცხეთის სასულიერო სემინარიის — იმდროისთვის ერთადერთი სასულიერო სასწავლებლის პირველი რექტორი. 1967 წელს გადაიყვანეს აფხაზეთის ეპარქიაში. 1969 წელს აყვანილ იქნა მიტროპოლიტის ხარისხში. 1977 წლის 9 ნოემბერს უწმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის გარდაცვალების შემდეგ წმინდა სიონის გადაწყვეტილებით დადგინდა პატრიარქის მოსაყდრედ, ხოლო 1977 წლის 23 დეკემბერს აირჩიეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად. იმავე წელს 25 დეკემბერს მოხდა მისი ინტრონიზაცია. პატრიარქს მიეკუთვნა სახელი ილია II (ილია I საქართველოს ეკლესიას 1600 წლის წინ, 390-400 წწ მართავდა). 1978-1983 წწ კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II იყო ეკლესიათა მსოფლო საბჭოს პრეზიდენტი. იგი დაჯილდოებულია მსოფლიოს საპატრიარქოს, ანტიო-

ქიის, იერუსალიმის, ალექსანდრიას, რუსეთის, საქართველოს, საბერძნეთის, რუმინეთის პატრიარქების, პოლონეთის, ჩეხოსლოვაკიის და თითქმის ყველა სხვა მართლმადიდებელი ეკლესიის უმაღლესი ჯილდოთი, ნიუ-იორკის სასულიერო აკადემიამ უწმინდესა და უნეტარესს ღვთისმეტყველების დოქტორის საპატიო წოდება მიანიჭა. 1977 წელს კრეტის სასულიერო აკადემიამ თავის საპატიო წევრად აირჩია. ამავე წელს იგი აირჩიეს გაეროსთან არსებული ინფორმაციზაციის საერთაშორისო აკადემიის ნამდვილ წევრად, 1998 წელს კი ამერიკის მართლმადიდებელი ეკლესიის წმ. ტიხონის საღვთისმეტყველო სემინარიაში ღვთისმეტყველობის დოქტორის საპატიო წოდება მიანიჭა.

1988 წელს უწმინდესისა და უნეტარესის ილია II-ის თაოსნობით მცხეთის სასულიერო სემინარია გადმოიტანეს თბილისში და დაარსდა თბილისის სასულიერო აკადემია — სემინარია. საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში გაიხსნა სასულიერო სასწავლებლები: ბათუმში, ქუთაისსა და ახალციხეში — სასულიერო სემინარიები, ხულოში — სასულიერო სასწავლებელი და მასთან არსებული გიმნაზია, გიმნაზიები დაარსდა თბილისში, ბათუმსა და ზესტაფონში, საუკუნეების შემდეგ კვლავ აღდგა გელათის სასულიერო აკადემია და ეკლესიის ეგიდის ქვეშ მყოფი გელათის მეცნიერებათა აკადემია.

უწმინდესისა და უნეტარესის ლოცვა-კურთხევით თანამედროვე ქართულ ენაზე გამოიცა ბიბლია, საღვთისმეტყველო კრებულები, ბროშურები, ჟურნალები, სამი სახის კალენდარი, დაარსდა გაზეთები, მისი ინიცია-

ატივით საპატრიარქოსთან შეიქმნა ხუროთმოძღვრების ცენტრი, ხალხური რენვისა და მისიისა და ევანგელიზაციის განყოფილება, საგამომცემლო და სინმინდეთა მოძიებისა და დაცვის ცენტრი; შეიარაღებულ ძალებსა და სამართალდამცავ დაწესებულებებთან ურთიერთობის განყოფილება, ასევე საგარეო და საფინანსო-ეკონომიკური განყოფილება, საინფორმაციო სამსახურში ჩამოყალიბდა ახალგაზრდული ცენტრი „ძლევაი“, ჰუმანიტარული სამსახური, მლოცველობის სამსახური და სხვ.

20 წლის განმავლობაში საქართველოს ეპარქიათა რიცხვი 15-დან 30-მდე გაიზარდა, მონასტრებისა — 53-მდე, სასულიერო პირთა — 1000-მდე.

მოხდა ახალი წმინდანების კანონიზირება, აშენდა საქართველოში ყველაზე დიდი ტაძარი — წმინდა სამების სახელობის საკათედრო ტაძარი.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს, მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსს, უწმინდესსა და უნეტარეს ილია II დიდი ღვანლი მიუძღვის ღვთის, საქართველოს ეკლესიისა და ხალხის წინაშე, დედაეკლესიისკენ ქართველთა შემობრუნება სწორედ მისი დამსახურებაა.

სასნაულმოქმედი ხელთუქმნელი ხატი _ საქართველოს იმედი

სიხარულითა და სითბოთი ამევსო გული, როცა გავიგე, რომ არის იმედის — საქართველოს იმედის ხატი. მის შესახებ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია II მოუთხრო მასთან სტუმრად მყოფ ბიძინა ივანიშვილსა და მის მეუღლე ეკატერინე ხვედელიძეს.

„ამ ხატის შესაქმნელად ყოვლადნმიდა სამების საკათედრო ტაძარში სამი წლის განმავლობაში გროვდებოდა შემოწირულობანი“. იდეა ხატის დაწერისა კარგა ხნის წინ გამიჩნდა. იგი სასნაულმოქმედია, თანაც ხელთუქმნელი — ბრძანა მისმა უწმინდესობამ და სტუმრები დააიბედა: „ცხოვრება სირთულეებისგან შედგება, ამ სირთულემ არ უნდა შეგაშინოს. ვიმედოვნებ, რომ ყველაფერი კარგად ჩატარდება“.

თვითონ სიტყვა იმედს აქვს მაგიური ძალა. იგი ჩვენზე გამძლე, ყოველნაირ რეალობაზე ძლიერია. ადამიანი დიდი განსაცდელის დროს ხელს რომ ჩაიქნევს, საკუთარ თავსაც არ უმხელს, თორემ გულის რომელიღაც კუნჭულში ციციანათელასავით მაინც ციმციმებს იმედი, იმედი იმისა, რომ ყველაფერი კარგად იქნება. ახლა თქვენ წარმოიდგინეთ, რა ძალა ექნება ხატს, თანაც სასნაულმოქმედს!

იცოცხლეთ, ჰქონდეთ საქართველოსა და ქართველებს ნატვრათა დასტა და, შესაბამისად, ამდენივე იმე-

დი..ჩემი სურვილი საქართველოს გამთლიანებას დატ-
რიალებს, დასაბრუნებელი კი ბევრია. ალანიას იგივე
ოსეთს — ისტორიული დვალეთი, რომელიც კავკასი-
ონის შუაქედიდან დარიალის ხეობამდე ტერიტორიას
მოიცავს, მიტაცებული აქვს, რუსეთს — სოჭი და სა-
ერთოდ, მთელი აფხაზეთი, სამაჩაბლო, შიდა ქართლის
საკმაოდ დიდი ნაწილი და ყოველდღე მოიწევს აქეთ,
აზერბაიჯანს — საინგილო, სომხეთს — ლორე, თურ-
ქეთს — კლარჯეთი...

ისლა დაგვრჩენია, შევსთხოვოთ ამ ხატს: ხელთუქ-
მნელო, სასწაულმოქმედო, ხატო, საქართველოს იმე-
დო, გევედრებით, უფლის წყალობა არ მოაკლო საქარ-
თველოსა და მის ხალხს, მოუშუშე ყველა ტკივილი, ია-
რა და გაამრთელე, გააერთიანე, აღადგინე, განამტკიცე
და გააბრწყინე!

ჩვენც დაველოდოთ შეგვისრულებს ნატვრას თუ არა,
სასწაულმოქმედი ხელთუქმნელი ხატი — საქართველოს
იმედი.

თავი I

სიბართლე ისტორიულ წარსულსა და ანმყოფ სივრცეში

ქართველები მსოფლიოს უძველეს ხალხთა რიცხვს მიეკუთვნებიან. მათ პოლიტიკური და კულტურული ევოლუციის საკმაოდ ძნელი და მძიმე გზა განვლეს. ამდენად, მათი ისტორია მრავალფეროვანი და საინტერესოა.

ბუნებრივია, გასული დღის მომხდარი მნიშვნელოვანი ამბავი ხვალ ისტორიის კუთვნილებაა. მაგრამ ვიდრე ის მატეანის ფურცლებზე დავა, ორი ათეული წელი უნდა გავიდეს, რის შემდეგ ხელახლა ფასდება მოვლენები, იცვლება შეხედულებები. მანამდე ის ბეჭდვური მედიის ან სატელევიზიო მასალაა. მე, როგორც მოხუცს, არა მაქვს გარანტია იმისა, რომ იმ დროს ცოცხალი ვიქნები. ამიტომ თავს მოვალედ ვთვლი, დავნერო ოფიციალურ დოკუმენტებზე დაყრდნობით, საკუთარი თვალთ ნანახი და ყურით მოსმენილი.

ადამიანი უპირველესად საკუთარი ქვეყნის ისტორიას უნდა გაეცნოს და ჩაწვდეს, საჭიროა, ხალხმა იცოდეს წარსული, მაგრამ ჩვენამდე მოღწეული ისტორია იმ დროის დიდ მონაკვეთში ცოცხალი ორგანიზმივით რალაცას იძენს, რალაც აკლდება და, შე-

საბამისად, ლამაზდება ან მახინჯდება. ამიტომაცაა, ბევრი ისტორიული მოვლენა თუ ფაქტი ჩვენამდე შეცვლილი სახით რომ მოვიდა.

ისტორია ცოდნის უდიდესი ტაძარია, მაგრამ, სამ-
წუხაროდ, ყოველ დროში ხშირად შიშით ან პირფერო-
ბით, ქვეყნის პირველ პირთა განდიდებისთვის შელა-
მაზებული, სულ სხვა სახის, არარეალური ისტორია
ინერებოდა. წარსულის ფურცლებს სწორად თუ წავი-
კითხავთ და ობიექტურად გავაანალიზებთ, სამწუხა-
რო რეალობას წავანყდებით. მშრომელი ადამიანები
საუკუნეების განმავლობაში დამონებულები იყვნენ.
მეფეები, მებატონები, თავადები და აზნაურები მათი
წაშრომ-წაჯაფით ბედნიერად ცხოვრობდნენ. ამ ბედ-
ნიერების სანაცვლოდ მონებსა და ყმებს აშიშვლებ-
დნენ და უმოწყალოდ როზგავდნენ. ამას არ სჯერდე-
ბოდნენ და მათ ადამიანურ ღირსებასა და პატივმოყ-
ვარეობას ფეხქვეშ თელავდნენ. მებატონე თავის ყმას
თუ ცოლის შერთვის ნებას მისცემდა, პატარძალი
პირველ ღამეს მასთან უნდა დაწოლილიყო; გავრცე-
ლებული იყო ადამიანებით ვაჭრობა. ათასობით გო-
გო-ბიჭი ჩვენს მოსისხლე, მტრულად განწყობილ ქვეყ-
ნებში: თურქეთისა და სპარსეთის ბაზრებზე იყიდებო-
და. დღეს წარსულის პოლიტიკური ფორმაციებისა და
კლასობრივი დაყოფის დაბრუნება ჩვენი ქვეყნისა და
ერისათვის დამლუპველია. მარადიული ხელმწიფო-
ბა ღმერთს ეკუთვნის და არა ბაგრატიონებს. ძალზე
მტკივნეულია იმის გახსენება და აღიარება, რომ ქარ-

თველებს მათი მეფობისას ადამიანურად არასდროსდ უცხოვრიათ.

დიდი ფრანგი მწერალი ლუი არაგონი: მე უფრო მიტაცებს ახალგაზრდობის სიმღერები, მათი შრომითი გმირობა, აყვავებული კოლხიდა ეკუთვნის არა მრისხანე მეფეს, არამედ თავისუფალ მშრომელს.

არქიმანდრიტი მაკარი (აბესაძე): გვიან შუასაუკუნეებიდან, განსაკუთრებით XVII საუკუნის შემდეგ ადამიანთა შორის ნელ-ნელა დაიწყო სარწმუნოების დაცემა. ქვეყნის მმართველ ელიტაშიაც გამოჩნდნენ ადამიანები, თავად ქართველი მეფეებიც, რომლებიც მინიერი სიკეთის გამო იღებდნენ უცხო რჯულს — სხვა სარწმუნოებას. ეს ის პერიოდია, როდესაც დასავლეთ საქართველოზე უდიდესი გავლენა ჰქონდა თურქეთს. ჩვენი ქვეყნიდან კი ყოველწლიურად 5-6 ათას ადამიანს ჰყიდდნენ ტყვეებად და მათი უდიდესი ნაწილი იყიდებოდა სწორედ ქართველი დიდგვაროვნების მიერ (დიდგვაროვნება მათ ჩვენმა დიდებულმა მეფეებმა უბოძეს) (ჟურნალი „გზა“, 2012 წ. 27 დეკემბერი N52).

მსოფლიოს მცირერიცხოვანი ერებიდან ძნელად მოიძებნება იმგვარი ტანჯული, როგორიც ჩვენია.

1. საქართველოს დაშლა-დანაშნობა

საქართველოს დაშლა ცალკე სამთავროებად სწორედ მემკვიდრეობით გადაცემული სამეფო ტახტის მფლობელთა ბრალი იყო. ყველას არ შეეძლო ქვეყნის მართვა. ამიტომ მივიდა საქართველო გაქრობის პირამდე.

1477 წელს ირანის მბრძანებელი უზენ-ჰასანი მოულონელად და ფარულად თბილისს თავს დაესხა. ქართველმა ხალხმა მხოლოდ გახიზვნა მოასწრო. სპარსელებმა თბილისი და მისი გარშემო სოფლები ხელში ჩაიგდეს და ააოხრეს, შემდეგ გორისაკენ დაიძრნენ. იქაც ხალხი არ დახვდათ, ამით ისარგებლა უზენ-ჰასანმა, თბილისი და გორი უბრძოლველად დაისაკუთრა და 5 ათასი ტყვეც წაიყვანა საქართველოდან. მან 40 ათასი მოლაშქრე შემოიყვანა. საქართველოში ერთიანობა რომ ყოფილიყო, ეს არ მოხდებოდა. მეფე გაერთიანებას ვერ ახერხებდა, მის მიერვე უფლება გამრავლებული და წოდებამინიჭებული აზნაურები, ცალ-ცალკე დაყოფილები, თვითონ ბატონობდნენ. უპატრონობით დაქუცმაცებული ქვეყანა მტრებისთვის ადვილად სათარეშო გახდა. ამის მიზეზი იყო: 1. მეფობის მემკვიდრეობით გადაცემა, ამეფებდნენ, მაგრამ არავინ კითხულობდა, შეეძლო თუ არა მას ქვეყნის მართვა; 2. აზნაურებსა და გლეხებს შორის დაპირისპირება.

მე-15 საუკუნეში კიდევ უფრო დიდი ცვლილებები მოხდა გლეხთა სატანჯველად. მე-12 საუკუნეში საქართველოს ფეოდალები ერთი გაბატონებული წოდებით

იყვნენ, ეს იყო აზნაურთა წოდება, მე-13-14 სს. აზნაურობას გამოეყო დიდებულთა ცალკე ფენა, რომელთაც თავადები ეწოდათ და იგი მემკვიდრეობითი კუთვნილება გახდა. თავადებსაც, აზნაურებსაც და დაშლილ-დაქუცმაცებული საქართველოს მეფე-მთავრებსა და მათი კარის ქვეშევრდომებს შემოსავლების გადიდებაზე უნდა ეზრუნათ. ეს ყველაფერი გლეხის მდგომარეობას კიდევ უფრო აუარესდება, შემოიღეს ახალი გადასახადები, ძველი — გაადიდეს. გლეხოვამ მოთმინება დაკარგა და გაჩაღდა ბრძოლა მათსა და მემამულე ფეოდალებს შორის. ეს ბრძოლა სასტიკი და სისხლისმღვრელი აღმოჩნდა. ამ უთანასწორო დაპირისპირებას უამრავი მემამულე და გლეხი შეეწირა. საბოლოოდ ბრძოლა ფეოდალთა გამარჯვებით დამთავრდა. როგორც ვხედავთ, ეს ყველაფერი გამოიწვია შთამომავლობით მიღებულმა მეფობამ. რა თქმა უნდა, ბაგრატიონთა მეფობამდეც იყო ადამიანთა ჩაგვრა, მაგრამ არა ისეთი, როგორიც მათი მმართველობის დროს.

ქართველ გლეხთა სამშობლო თურქეთი და სპარსეთი გახდა. როგორც უკვე ვთქვით, ყოველწლიურად 5-6 ათასს გოგო-ბიჭს, ახალგაზრდას, ერთი სიტყვით, შრომისუნარიან გლეხს ჰყიდდნენ ტყვეთა ბაზრებზე თავადაზნაურები. ისინი საბოლოოდ დაეუფლნენ იმ ადგილებს, რომლებიც მეფისგან გლეხთა წამების სანაცვლოდ მიიღეს. ბატონების უსამართლობა-განუკითხაობით ნატანჯ-ნანამებ გლეხოვას, ბუნებრივია, უცხო დამპყრობელი სძაგდა, მაგრამ ის მეტად ეზიზღებოდა, ვინც მონად აქცია.

2. ბატონყმობა

საქართველოს სამეფოს სიმდიდრეს მოსახლეობის დაბალი ფენა ქმნიდა. მთელი მოსახლეობა ორად იყო გაყოფილი: ერთი მრავალრიცხოვანი ნაწილი გლეხობა იყო, 20 პროცენტი — აზნაურები. მთელი მიწა-წყალი მეფეებმა მათ მიაკუთვნეს და ამ მიწაზე თავიანთი ციხესიმაგრეები ჰქონდათ. გლეხი ბატონის მიწაზე შრომობდა და შემოსავლის დიდ ნაწილს მას აძლევდა, თანაც დამატებით ბატონის სასარგებლოდ სხვადასხვა სახის გადასახადს იხდიდა. გლეხს არ ჰქონდა უფლება, ბატონის ნების გარეშე უმნიშვნელო რამეც კი დამოუკიდებლად გაეკეთებინა. ასეთ უუფლებო გლეხს ყმა ეწოდებოდა. ქვეყნის სათავეში მდგარი მეფე ცალკეული მხარეების გამგებლობას აზნაურებს ავალებდა, რისთვისაც მიწითაც ასაჩუქრებდა, ყველაზე დიდი მემამულე და მებატონე მეფე იყო. გლეხებს ადამიანებად არ თვლიდნენ. ბატონისა და ყმის ამგვარ ურთიერთობას ბატონყმობა ეწოდება. გლეხისათვის მძიმე იყო ბატონყმობის უღელი. ამიტომაც არასდროს შეურიგდება ქართველი ხალხი ბაგრატიონთა მეფობის აღდგენას.

ჩვენი ხალხი საუკუნეების განმავლობაში თავგანწირვით იბრძოდა, სხვა, უცხო რჯულის დამპყრობელი ქვეყნის მონა რომ არ გამხდარიყო. დღეს კი ჩვენი ყოფილი პრეზიდენტების, ედუარდ შევარდნაძისა და მიხეილ სააკაშვილის ღალატი და თუ პოლიტიკური უმნიშვნელობით საქართველოს ტერიტორიის 20 პროცენტი დავკარგეთ. მომავალ თაობას აფხაზეთი, ე.წ. სამხრეთ

ოსეთი და ქართლის ნაწილი დასაბრუნებლად დაუტოვეს.

გასულ საუკუნეებში ცხოვრების გაუსაძლისი პირობებისა თუ სხვადასხვა მიზეზთა გამო მრავალი ქართველი იძულებით მოხვდა უცხოეთის ცისქვეშ და სამუდამოდ დატოვა საკუთარი სამშობლო. ბევრმა მათგანმა საქართველოსა და ქართველ ერს სახელი გაუთქვა. დღეს ქართველთა ემიგრაციამ არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. ისინი ლუკმა პურის საშოვნელად მშობლიურ მინას ტოვებენ. ბევრი მათგანისთვის ეს ნაბიჯი საბედისწერო ხდება. ამიტომ ყველა ქართველს, ქვეყნის შიგნით თუ გარეთ, უნდა ახსოვდეს ცნობილი ქართველი მწერალ გრიგოლ რობაქიძის შეგონება: „სამშობლოს გარეშე არ არსებობს ბედნიერება“.

საქართველოს მუდამ უჭირდა, რაც ჩვენ ისტორიულად მოგვდევს. ახლაც ამგვარი დროა. მხოლოდ სიმართლე, გულწრფელობა, სითბო, ურთიერთთანადგომა და სიყვარული გადაგვარჩენს. ამიტომ ყოველთვის ვწეროთ სიმართლე, ვამხილოთ ყველა, მათ შორის, ქვეყნის პირველი პირის შეცდომაც და დანაშაულიც. ახლა ჩვენი სახელმწიფოსა და ხალხის წინაშე მწვავე პრობლემად დგას თუ როგორ მოვაგვაროთ სულიერი, პოლიტიკური, ეკონომიკური პრობლემები. ამიტომ კი არ უნდა გავკიცხოთ ვინმე, არამედ ვაღიაროთ მათი შეცდომა, მიუხედავად მათი რანგისა თუ წოდებისა. ამით ჩვენ მათ დავეხმარებით, სწორად და მხოლოდ ხალხის ნება-სურვილითა და თანხმობით გადანყვიტონ ყველა მნიშვნელოვანი საქმე.

გასულ საუკუნეებში და დღესაც სულიერების რუკაზე ჯერ კიდევ მრავალი უსახელო „თეთრი ლაქა“, რომელთა შესწავლა-წარმოჩენა და გააზრება მაცოცხლებელი წყაროსთვალვით სჭირდება არა მარტო ჩვენს დღევანდელობას, არამედ მის მომავალსაც, რათა პირნათელი ვიყოთ წარსულთან, უკეთ შევიცნოთ და შევიგრძნოთ ის ავბედითი სუსხი, რომელიც ჩვენს გულსა და სულს ტანჯავს. ამგვარი ისტორიული წიაღსვლები ხალხის მეხსიერებისთვის მუდამ იყო და არის სულიერი თანაგანცდისა და თანადგომის ის ფასდაუდებელი საწყაო, სადაც კეთილი ყოველთვის სძლევს ბოროტს, სადაც ყოველთვის ნათლად ჩანს ამა თუ იმ პიროვნების სულის სარკე, რომელიც უფრო და უფრო ბრწყინდება, თუ ის ღვთის ჭეშმარიტი ანარეკლია. წინააღმდეგ შემთხვევაში ხსენებული „თეთრი ლაქების“ სიმრავლე გარდაუვალია და ემმაკთან წილნაყარი. მოძღვართა უმრავლესობამ ღმერთი დაივიწყა და თვითონ გახდა „ღმერთი“. ზოგ ქართველს, როგორც ქვეყნის მმართველი გახდება, ავიწყდება ხალხის სამსახური.

ერთი ცუდი ზნე გვჭირს ქართველებს — ერთად დგომა არ შეგვიძლია და ყოველთვის დაპირისპირებულნი ვართ ერთმანეთთან. ამით ხელს ვუწყობთ იმას, რომ შაჰ-აბასის წყევლა აგვიხდეს: „ღმერთო, ქართველებს ნუ მისცემ ერთად დგომის გონებასო!“ მისი თქმით, ქართველები რომელი ქვეყნის გვერდითაც იქნებიან, ის ყოველთვის გაიმარჯვებსო.

უმრავლესობა ქართველებისა ოცნებობს, ქვეყნის პრეზიდენტი გახდეს და ყოველ ღონეს ხმარობს, მოქ-

მედი პრეზიდენტი დაამარცხოს. როცა საქართველო დამოუკიდებელი, საპრეზიდენტო რესპუბლიკა გახდა, ელექტორატმა ამ პოსტზე 97 პროცენტით ზვიად გამსახურდია აირჩია. ქართველებს საპრეზიდენტო კანდიდატურის მოძებნა არ უჭირთ, ერთ წელიწადში მოსწყინდათ პირველი პრეზიდენტი და ომითა და ტყვიით ჩამოაგდეს, გადანვეს და დაანგრიეს თბილისი.

ამომრჩეველთა 95 პროცენტმა ხმა მისცა ედუარდ შევარდნაძეს. მალე ხალხმრავალი აქციებითა და დიდი ვაი-ვაგლახით გადააყენეს მეორე პრეზიდენტიც. დიდ იმედებს ამყარებდა ქართველი ხალხი მიხეილ სააკაშვილზე, მაგრამ 9 წლის განმავლობაში ვინ იცის, რამდენჯერ მოითხოვეს მისი იმპიჩმენტი. არც იოლი აღმოჩნდა მესამე პრეზიდენტის ამ პოსტიდან გადაყენება. მადლობა ღმერთს, ამჯერად არჩევნების გზით მმართველი ნაციონალური პარტია კოალიცია „ქართულმა ოცნებამ“ ჩაანაცვლა და ფუნქციონირებს პრეზიდენტი გიორგი მარგველაშვილი ავირჩიეთ.

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა და საპატრიარქოს წარმომადგენლებმა დიდი ფიქრისა და განსჯის შემდეგ იმედისმომცემ გამოსავალს მიაგნეს. ქვეყნის ხელისუფლების სათავეში მეფის დასმა გადანყვიტეს. ბაგრატიონთა გვარის წარმომადგენელთა შორის შესაფერისი კანდიდატის ძებნა დაიწყო (ბაგრატიონთა სამეფო დინასტიას სათავე დაუდო აშოტ I 809 წ). მაგრამ არც ისე იოლი აღმოჩნდა მეფის გამოძებნა. იმის გამო, რომ, ჯერ ერთი, ისინი ცოტანილა დარჩნენ და, მეორეც, როგორც ფიქრობენ, ბაგრატიონებს უკვე ცო-

ლად ზოგს გლეხის, არაკეთილშობილური გვარის ქალი შეერთო, ზოგს კი — უცხოტომელი. ღვთისმსახურებმა გამოსავალი მაინც მოძებნეს. მიაკვლიეს ბაგრატიონთა შორის უცხოტომგვარშეურეველ ქალსა და მამაკაცს. საპატრიარქოს მიერ შექმნილი ჯგუფის წევრები ესაუბრნენ მათ და აუხსნეს, რომ ისინი გამოთხოვებოდნენ ჩვეულებრივი, უბრალო ადამიანის ცხოვრებას და გააცნეს საქმის ვითარება, რომ ქვეყანა იყო გადასარჩენი და რომ ბაგრატიონთა სამეფოს აღდგენისათვის მათი შეუღლება ნამდვილად აუცილებელი იყო, რაღაც 15-16 წლის შემდეგ უფლისწულს მეფედ აკურთხებდნენ.

მეფის გვარის გადამრჩენლებს შექმნილი ვითარების გარკვევისათვის არც დრო და არც გონიერება ეყოთ. ქვეყნის გადამრჩენელმა ღვთისა და ხალხის მსახურებმა წყვილს სასწრაფოდ ჯვარი დაწერეს, იმ საამაყო წყვილს, რომლებიც ერთმანეთს არც კი იცნობდნენ. მთავარი კი ის იყო, რომ ისინი ერთი გვარის მემკვიდრენი არიან. სამეფო ქორწილი გადაიხადეს, უფლისწულიც დაიბადება, მეფეც გვეყოლება და ჩვენს ქვეყანას, თავად-აზნაურობასაც დაუბრუნებს ღირსებას. ღვთისა და ხალხის მსახურმა სულიერმა მამებმა ვერ გაითვალისწინეს, რომ გვართა განდიდება ქვეყნისთვის დამღუპველია.

ქრისტიანობა საქართველოში ქრისტეშობიდან I საუკუნის II ნახევრიდან იწყებს ათვლას. აქედან მოყოლებული, ქართველებმა შეიცნეს ჭეშმარიტება, რომ ამ ქვეყნად არ არსებობს მარადიული, ნათელი, უკვდავი სიცოცხლე, რომ ღმერთია მხოლოდ საუკუნო, ის იყო, არის და იქნება, მის სუფევას არა აქვს დასაბამი და არც

— დასასრული. ღმერთია ჭემოქმედი ყოველივესი, რასაც ვხედავთ და ვერ ვხედავთ. უფალმა დედამინაზე ჭექმნა კაცი და ქალი, ჭექმნა თავის ხატად და მსგავსად, აკურთხა ისინი და უთხრა: „ინაყოფიერეთ და იმრავლეთ, აავსეთ დედამინა, დაეუფლეთ მათ!“ ღმერთმა ყველა ადამიანს მისცა თავისუფალი ნება, თავად აირჩიოს გზა. ჭემოქმედს არ გაუჩენია არც ბატონი, არც თავადი, არც აზნაური, არც ყმა. მან ჭექმნა თანასწორუფლებიანი ადამიანები, რომლებსაც უბოძა ნიჭი, რომელიც კეთილ საქმეს უნდა მოახმარონ. გვართა განდიდება დიდი ჭეცდომა იყო. რომ არა გვარიშვილობითი დიფერენციაცია, ადამიანები ასცდებოდნენ დისკრიმინაციას, ჩავგვრასა და დამცირებას. სამწუხაროდ, ღმერთის მიერ ბოძებულ თავისუფლებას საუკუნეების განმავლობაში ისევ ადამიანები ამახინჯებდნენ და ბოროტად იყენებდნენ. ღვთის წყალობით, თავად-აზნაურებისგან მიყენებულ ჭეურაცხყოფას დიდი ხნის წინ დააღწია თავი ქართველმა ხალხმა. კლასობრივი დიფერენციაციის მოშლის ჭემდეგ მოისპო ადამიანის მიერ ადამიანის ჩავგრა, დაპირისპირება. თუკი ისევ აღზევდა გვარიშვილობის ინსტიტუტი, უკან, წარსულში დაბრუნება კარგს არაფერს უქადის არც ქვეყანასა და არც ხალხს. უკან, საუკუნეების წინ, დაბრუნება საქართველოსთვის პროგრესი კი არა რეგრესი იქნება. თუ ბაგრატიონთა სამეფო, მონარქია აღდგა, ამას თან მოჰყვება ნეგატიური ჭედეგები: 1. თავად-აზნაურობა, რა თქმა უნდა, აღდგება; 2. მონობა გარდაუვალია, ეკლესიას კი ეკლესიასაც სჭირდება მონები.

როგორც ისტორია გვამცნობს, როცა გელათის მონასტერი აშენდა, მას უამრავი მონა ჰყავდა. ეკლესიის მონები არაფრით ჩამოუვარდებიან თავად-აზნაურთა მონებს. ისინი ერთნაირად იტანჯებოდნენ. საპატრიარქოს ალბათ იმიტომ აინტერესებს, სურს ბაგრატიონთა სამეფო ტახტის ისევ დადგმა, რომ ეკლესიას მონები დაუბრუნდება, უკვე შექმნილია თავად-აზნაურთა და მათ მხარდაჭერთა საკრებულოები. ღმერთმა დაგვიფაროს ამ უბედურებისაგან. კლასობრივი შუღლისა და დაპირისპირებებისაგან, თორემ უფსკრულის პირას აღმოვჩნდებით.

მოვიშველიებ მსოფლიო მოაზროვნის, დიდი პოეტ შოთა რუსთაველის სტროფის პერიფრაზს: „თუ კაცი კაცად არ ვარგა, რას არგებს გვარიშვილობა“. საგულისხმოა ასევე ქართველი პოეტ გრიგოლ ორბელიანის სიტყვები. ის უფლის საჩუქრად გვარიშვილობას კი არა ნიჭსა და ღირსებას მიიჩნევს: „მიეცი ნიჭსა გზა ფართო, თაყვანისცემა ღირსებას, ნიჭს აძლევს ზენა მხოლოდ კაცს და არა გვარიშვილობა“.

დიდგვაროვნებისთვის სამარცხვინო მარტო წარსულში დაბრუნება კი არაა, მისი გახსენებაცაა, როცა მორღვეული იყო ზნეობრივი ჩარჩოები. სწორედ საზოგადოების ამ მაღალ ფენაში და ძმაზე ქორწინდებოდა, ბიძა-ძმისწულზე, სახლიკაცობაში ქორწინება ჩვეულებრივი ამბავი გახლდათ. ეს ყველაფერი, რომ არაფერი ვთქვათ იმაზე, რომ ადამიანებს მხეცებსა და პირუტყვებთან ათანაბრებდა, ფეხქვეშ თელავდა ქრისტიანულ მოძღვრებას. ეს უგულებელყვეს ჩვენმა სულიერმა მამებმა. მათ ერთი და იმავე გვარის ქალი და მამაკაცი

დააქორწინეს, რათა თავიანთი ჩანაფიქრი განეხორციელებინათ.

ახლა ვნახოთ ისტორიულ გვარეულობათა საშინელ უმსგავსოებაზე რას მოგვითხრობენ:

1. პეტრე ქართველის „ასურელ მამათა ცხოვრებაში“ მოყვანილი ცნობების მიხედვით გვამცნობს, რომ ისტორიულ საგვარეულოში ნათესავთა შორის, უფრო მეტიც, და-ძმის, ასევე ბიძა-ძმიშვილის შეუღლება ნებადართული იყო.

2. კონსტანტინე პროფიროსანის (912-959) მონუმბითაც ქორწინება სახლიკაცთა შორის საქართველოში დიდგვაროვანთა წრეებში ჩვეულებად ჰქონდათ. საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ ენლოგამია ვინრო არეალში, მხოლოდ წარჩინებულ გვართა ოჯახებში ვრცელდებოდა. ის საერთო საზოგადო მოვლენად საქართველოს არასდროს დაფიქსირებულა (ივანე ჯავახიშვილი, თხზულებანი, VI ტ. გვ. 150)

საპატრიარქოს აზრით, ქვეყანაში დიდი იმედი გაჩნდა, ქართველთა უმეტესობა მათ წამოწყებულ საქმეს მხარს არ უჭერს, აღარ უნდა ისევ ბაგრატიონთა მონობაში დაბრუნება.

ახლადდაქორწინებული ბაგრატიონები სამეფო დინასტიის აღორძინებაზე ფიქრს მისცემოდნენ. ისინი მალე მეფის მშობლები იქნებოდნენ, მაგრამ ყველაფერი ღვთის ნებაა. ერთ დღეს მომავალი მეფის მამას — გიორგი ბაგრატიონს ახალი ცხოვრების სურვილი გაუქრა, რადგან თავისი შვილი და თვითონაც თავისუფლებას კარგავდა. მან მეუღლეს შესჩივლა: შენი არ ვიცი

და მე ველარ ვუძლებ ამ მომაბეზრებელი ცხოვრების მოლოდინს. საქართველოში ამის შემდეგ ერთი მითქმა-მოთქმა დაიწყო, თითქოს ახალდაქორწინებულნი ერთმანეთს დასცილდნენო. გიორგი ბაგრატიონს არ აწყობდა მეფური ცხოვრება. ალბათ ისევ ისეთ ქალებთან ურთიერთობა და დროსტარება ერჩია, როგორიც შორენა ბეგაშვილია. მთელმა საქართველომ ნახა ის ტელეგადაცემებში, განსაკუთრებით დასამახსოვრებელი იყო გადაცემა „სიმართლის დროში“, სადაც ნახევრად შიშველი იწვა და ისეთი ბილწი სიტყვებით საუბრობდა, ქალის დანახვაც კი აღარ მოგინდებოდა.

უფლისწულის აღზრდისა და მისი სამეფო ტახტზე კურთხევის ინიციატორები ძებნას განაგრძობდნენ და იპოვეს კიდეც. ეს გახლავთ თერჯოლის რაიონის სოფელ ღვანკითის მკვიდრი ერეკლე ბაგრატიონი. ჯერ-ჯერობით მას ბაგრატიონთა გვარიდან მეწყვილე ქალი ვერ უპოვეს და გიორგი ბაგრატიონი და მისი მეუღლე შეარიგეს. ჩვენი სულიერი მამები ბრძანებენ, რომ ბაგრატიონები, რომლებიც საუკუნეების განმავლობაში მართავდნენ ქვეყანას, ღმერთმა მოუვლინა საქართველოსო. ჭეშმარიტად, ვეთანხმები, მაგრამ უფალმა სკიპტრა იმისათვის კი არ მისცათ, რომ გლეხობა, რომელიც საქართველოს სიმდიდრეს ქმნიდა, გაეროზგათ, გაეყიდათ სხვა სარწმუნოების ქვეყნებში, ესარგებლათ მათი ქორწინების პირველი ღამით, ტახტისთვის ბრძოლაში ერთმანეთი ეწყვიტათ.

როგორც უკვე ვთქვით, პრეზიდენტი ხალხის რჩეულია და ისევ მას უნდა ემსახუროს. ქართული ეკლესია

ღმერთისა და ხალხის მსახურია, ამდენად, ვალდებულია ბაგრატიონთა დინასტიის აღდგენასთან დაკავშირებით ხალხის აზრი გაითვალისწინონ; ყურად უნდა იღონ ისიც, რომ საქარათველო იმდენად მცირერიცხოვანი ქვეყანაა, მას არ შეუძლია ორი ხელისუფლების შენახვა. ხალხის აზრით, პრეზიდენტის პარალელურად მონარქის არსებობა სრულიად ზედმეტი ფუფუნებაა და არა საჭირო. ადამიანებისთვის სულერთია, ქვეყნის მმართველს მეფე ერქმევა თუ პრეზიდენტი, მათთვის მთავარი და მნიშვნელოვანია ის, რომ ქვეყანასა და ხალხს გამოადგეს, მათზე მზრუნველი და მათი დამცველი იყოს. თუმცა უპირატესობა მაინც პრეზიდენტისკენ იხრება. მას გარკვეული ვადით ირჩევენ, ამ დროის გასვლის შემდეგ ის კანონით თავისუფალია, და რაც მთავარია, საპრეზიდენტო პორტფელის მემკვიდრეზე გადაცემა შეუძლებელია. ამომრჩეველს უფლება აქვს, თუ პრეზიდენტი ვერ გაამართლებს მათ იმედებს, დროზე ადრე მოითხოვოს მისი იმპიჩმენტი და გადააყენოს.

მეფეთა ცვლა მემკვიდრეობითია და უუფლებო, დამონებული ხალხის თანხმობა სულ არ სჭირდება.

საპატრიარქოს რჩეული მეფის მოსვლის შემდეგ ისევ დაიწყება მათი მხრიდან ადამიანის ჩაგვრა. ქართველ ხალხს მათ ხელში არასდროს უცხოვრიათ ადამიანურად. ვერც ერთმა მეფემ ვერ შეძლო ადამიანთა ვაჭრობის აღკვეთა. როგორც ამბობენ, ამ საქმით თავად-აზნაურები და მთავრები იყვნენ დაკავებული. ისტორია გვაცნობს, რომ ქართველ მეფეებს ბევრჯერ უძლიერესი ქვეყანა დაუმარცხებიათ და თუ ისინი ადამიანთა

ვაჭრობაში თანამონაწილეები არ იყვნენ, როგორ ვერ მოახერხეს იმ თავად-აზნაურებთან გამკლავება. როცა სურვილი ჰქონდათ, მსოფლიოში ერთ-ერთი უბადლო მხედართმთავარი, ჭკვიანი მეომარი გიორგი სააკაძე საქართველოდან გააძევეს.

უხერხულია და ალბათ მკრეხელობაც ჩემი მხრიდან სასულიერო პირთა, განსაკუთრებით საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის იმ შეცდომებსა და დანაშაულის შესახებ წერა, რომლებიც თვალშისაცემია, მაგალითად, ისეთისა, როგორიცაა პარლამენტისთვის განსხვავებული ორიენტაციის მქონე პირთა დასჯის კანონის მიღების მოთხოვნა.

სტუმართმოყვარეობით გამორჩეულ ქართველებს სუფრის წარმართვის კარგი ტრადიციებიცა გვაქვს და თამადაც ასევე კარგად გამოგვდის. ასე იყო საუკუნეების განმავლობაში და ახლაც თამადა ვალდებულია საქორწილო წვეულებაზე პირველად სიძე-დედოფლის სადღეგრძელო თქვას, ნათლობისას — ახალ მირონცხებულის და, რაც ასე მნიშვნელოვანია, ჭირის სუფრაზე უპირველესად თქვას იმ ადამიანის ხსოვნა და შესანდობარი, რომელიც მიწას მივაბარეთ და რომელსაც ახლახან გამოვემშვიდობეთ. ამ ბოლო დროს კი ეს ყველაფერი შეიცვალა. მიცვალებულის მოხსენიების ნაცვლად პირველად საქართველოს პატრიარქის სადღეგრძელო ისმება. ეს კი მიცვალებულისადმი დიდი უპატივცემულობის გამოვლენაა, პატრიარქს კი, ჩვენდა უნებურად, კულტად ვხდით. ვფიქრობ, ეს ყველაფერი ზემოდან მოდის. აუცილებელია, მან ვისი ინიციატივით მოხდა აღ-

რევა ქართული სუფრის წესებისა, მანვე უნდა გამოას-
ნოროს.

დარწმუნებული ვარ, ბევრი ჩემგვარად ფიქრობს, მაგრამ ხმას ვერ იღებს, ეკლესიის რისხვა არ დაგვატყ-
დეს თავსო. როგორც წესი, მრევლს, რომელიც მოძღ-
ვრის მიერ დაშვებულ დანაშაულს აღმოაჩენს, მისი მზი-
ლების უფლება არა აქვს, რადგან ეს ერისკაცის საქმე
არ არის, ამისთვის მათ ღმერთი განსჯის და დასჯის.
არადა, სულიერი მამების უმრავლესობა ყოველდღე ჩა-
დის დანაშაულს (აღბათ დაუსჯელობის იმედით). ამის
შესახებ დოკუმენტურ მასალაზე დაყრდნობით ქვემოთ
მოგითხრობთ. ამ ბოლო დროს სასულიერო პირთა გარ-
კვეული ნაწილი ძალადობრივი მოწოდებებით გამოდის,
უფრო მეტიც, ზოგჯერ ძალადობრივ ქმედებაზეც გა-
დადის. გაგაცნობთ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ გა-
ზეთ „პრემიერში“ (გვ. 8-9) გამოქვეყნებული ზურა
ოდილავაძის ინტერვიუდან ამონარიდს: „დღევანდელი
ქართული მართლმადიდებლობა წარმოადგენს რუსული
იდეოლოგიური მანქანის გაგრძელებას, რაც დამლუპვე-
ლია ქართული სახელმწიფოსა და ეროვნული ცნობიე-
რებისთვის.

საბჭოეთის დაშლის შემდეგ ათასობით გაუნათლე-
ბელმა, საეჭვო რეპუტაციის მქონე ადამიანმა ეკლესიის
მეშვეობით იპოვა საკუთარი თავი, იპოვა საქმე და შე-
მოსავლის წყარო. საბჭოური მენტალობის მოძღვრები
შეუდგნენ კომუნისტური იდეოლოგიის რწმენით ჩანაც-
ვლებას. წარმოიშვა გაქვავებული დოგმისა და წეს-ჩვეუ-
ლებებზე დამყარებული „აბალი ქრისტიანობა“ — რელი-

გია სიყვარულისა და თავგანწირვის გარეშე, ავტორიტეტებისადმი უკრიტიკო, მონური მორჩილებითა და ორმაგი ფარისევლური სტანდარტებით — ერთის აღიარებით ეკლესიაში და მეორესი კეთებით, გარეთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ე.წ. „ტაძრული“ რწმენა. ამჯერად კომუნიზმის მაგივრად, საქართველოს გაბრწყინება გამოცხადდა უზენაეს მიზნად, კერძოდ კი, სულების საყოველთაო და კვლავ, კოლექტიური ცხოვრება. სარწმუნოებამ არა მხოლოდ ჩაანაცვლა კომუნისტური იდეოლოგია, არამედ თვით იქცა ტოტალიტარულ იდეოლოგიად. ახლა უკვე ეს იდეოლოგიადქცეული „მართლმადიდებლობა“ აღარ კმაყოფილდება ხალხის სულიერი წვრთნით, ის იჩენს ცხოველ ინტერესს და ერევა პოლიტიკაში, ეკონომიკაში, ცხოვრების ყველა სფეროში. დაწესებულებისა თუ კერძო პირის საზოგადოებრივი მსჯავრდადებით ეკლესიამ უკვე რეპრესიული ფუნქციაც შეიძინა. ყველაზე ცუდი კი ცალკეული ადამიანის „პრევენციული“ შიში გახლავთ, რათა თავს არ დაატყდეს ეკლესიის რისხვა — ასეთია რეპრესიების სავალალო შედეგი. მოდით, ორი მოვლენა შევაფასოთ, რომლის უშუალო მომსწრენიც ჩვენ ვიყავით. 17 მაისი და „თავშესაფრის თემა“. ერთი რამ მაინტერესებს — ეკლესიისთვის, ღმერთისთვის მნიშვნელოვანია ვისგან შეიწირავს სიკეთეს და, მეორეც, „არა მსგავსი“ უნდა განიკვეთოს? ამ შემთხვევაში აღმატებულობის განცდასთან გვაქვს საქმე. თუ მხოლოდ შენ ფლობ ჭეშმარიტებას, შესაბამისად, შენ ერთმა იცი კეთილისა და ბოროტის გარჩევა, სწორედ წარმოსახვითი უპირატესობის შეგრძნება მორალური უფლების სიკეთის კეთე-

ბაზე მონოპოლიის დანესებისა და აქედან გამომდინარე, სხვებისადმი აგრესიული ქმედების გამართლებისა. ხსენებული კოლექტიური ფსიქოლოგიაც ასეთია: „ვინც ჩვენს დიქტატს არ ექვემდებარება, ის მტერია და უნდა განადგურდეს!“ უპირატესობის შეგრძნება დაფუძნებულია ისტორიულ-რელიგიურ მითებზე და ის ყოველდღიურად იკვებება „ქურუმების“ ქადაგებით. „უძველესი გადმოცემებით, ისტორიაც თვითნებურად გადაკეთდება-ხოლმე — წარსულის ზღაპრულად გაზვიადება და ჰეროიზაცია- ხოლო არასასურველის მიჩუმათება. მასების უკრიტიკო გონებაც ამ ზემოდან მონოდებულ წარმოსახვითი უპირატესობის ქართული მითებით ტკბება. ასე აშენდა „ეროვნული სიამაყის“ მთავარი საყრდენი — „ჩვენ, ქართველები, დედამინის ზურგზე ყველაზე დიდი ისტორიისა და მართალი სარწმუნოების ერი ვართ!“ მისგან გამოირჩევა მრავალი შვილობილი მითი. ისინი სხვაზე უსაფუძვლო აღმატებულობისაკენ მოგვიწოდებენ. დღეს ბალანსი სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის აშკარად ამ უკანასკნელის მხარეს იხრება, რასაც თუნდაც 17 მაისთან დაკავშირებული მოვლენებიც ადასტურებს. ისტორიულადაც ასე იყო, როდესაც სახელმწიფო სუსტდებოდა, ძალაუფლება ეკლესიურ იერარქიათა ხელში გადიოდა, ხოლო თუ სახელმწიფო მონოდების სიმალლეზე იდგა, ეკლესია საკუთარი ვინრო კორპორაციული მიზნების მიხედვით სახელმწიფოს ცხოვრების წარმართვას ვერ ახერხებდა. დღესაც სულიერ მოძღვრებს დაუსჯელობის იმედი აქვთ და ამიტომაც არ ერიდებიან ძალადობრივ მონოდებებს და დაუფარავად გადადიან

განსხვავებული აზრის ადამიანთა დარბევაზე. ასე რომ, ჯერი სახელმწიფოზეა, სხვაგვარად არაფერი გამოვა.

ღვთისა და ხალხის მსახურები ებრძვიან მიცნირების იმ მიმართულებას, როგორიცაა ხელოვნური განაყოფიერებით ბავშვის გაჩენა. მათი აზრით, ისინი განწირულნი არიან, რითაც რამდენ მშობელსა და ბავშვს მიაყენეს განუსაზღვრელი ტკივილი. ამან გარკვეული დაპირისპირება გამოიწვია საპატრიარქოსა და ხალხს შორის.

ტელეკომპანია „კავკასიაში“ მომხდარი შეხლა-შემოხლის შემდეგ საზოგადოებაში არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება გამოიწვია ინციდენტის მონაწილე სასულიერო პირის დაჯილდოვებამ. ინციდენტის მეორე დღეს, საკვირაო წირვის დასრულების შემდეგ, საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა წმინდა მარინეს სახელობის ტაძრის წინამძღვარს, დეკანოზ დავით ისაკაძეს გამშვენებული ჯვრისა და მიტრისის ტარების უფლება მიანიჭა. საპატრიარქოს განმარტებით, გამშვენებული ჯვარი არის ერთ-ერთი უმაღლესი სასულიერო ჯილდო, რომელიც მღვდელს ხანგრძლივი ღვანლისა და დამსახურების გამო გადაეცემა. მიტრისის ტარების უფლება მღვდლის ხარისხში დანიშნულებას ნიშნავს. საკითხავია, რამდენად გამართლებულია ამ რანგისა და ჯილდოს მფლობელი სასულიერო პირის ცემა-ტყევაში მონაწილეობა? არის თუ არა ეკლესია ამგვარი მოვლენების მიმართ შემწყნარებელი? („ახალი გაზეთი“, 9-15 ივნისი, 2008 წ.),

თავად განსაჯეთ, იყო თუ არა დაჯილდოების ღირსი მოძალადე სასულიერო პირი და ისიც ძალადობის მეორე დღეს.

3. ღვთისა და ზალზის მსახური სასულიერო პირები

სასულიერო პირის ძალადობისა და მის წინააღმდეგ ამხედრებული მრევლის შესახებ მოგვითხრობს „ახალი გაზეთი“ 2008 წლის 9-15 ივნისის ნომერში. გთავაზობთ ვრცელ ამონარიდს ამ პუბლიკაციიდან.

„ახალი გაზეთის“ რედაქციას ქუთაისში, საფიჩხი-აზე მდებარე ამალღების სახელობის ეკლესიის მრევ-ღმა მომართა წერილობით. მასში ნათქვამია, რომ ტაძარში წღებია უსამართღობა ზღება: კერძოდ, ერ-თ-ერთი მღვდელი მამა იოსები (მერაბ მინღიაშვილი) მათ და სხვებსაც სცემს და შეურაცხყოფს, რის გამოც მრევლი ორად გაიხღიჩა. „თვითნებური ადამიანია, არავის ემორჩიღება, თავისი თავი მიაჩნია უფრო-სად. რამდენჯერმე მივმართეთ ქუთათელ-გაენათელ მიტროპოლიტს, მაგრამ მის მორჯუღებას საშველი არა და არ დაადგა“, — ნათქვამია ამალღების ტაძრის მრევლის წევრის — ლუბა ზუციშვილის განცხადება-ში. მრევლის ნაწილი მამა იოსების ტაძრიდან გაშვე-ბას მოითხოვს. ისინი დაპირისპირების მიზეზად მამა იოსების მხრიდან ფინანსურ დაინტერესებას ასახე-ღებენ. „ახალი გაზეთი“ წერილში მოყვანილი ფაქტე-ბით დაინტერესდა და დაპირისპირებულ მზარებთან შესახვედრად ამალღების ტაძარში მივეღით. მამა იო-სებმა გვიჩიია, ეკლესიის საქმეში არ ჩავრეულიყა-ვით, რადგან ეს ჩვენი საქმე არ იყო, თუმცა მრევლის მონათხრობის მიხედვით აღნიშნული საკითხი ეკლე-სიის ფარგღებს ნამღვიღად სცდებოდა. 4-5 წელია,

წვეთ-წვეთად სვამს ჩვენს სისხლს, — ამბობს მესანთლე გულიკო ხაჭაპურიძე.

მრევლი მამა იოსების საქციელსა და აგრესიას ფინანსურ დაინტერესებას მიაწერს. 3 წელია მღვდელია და ამ ხნის განმავლობაში სამი მანქანა შეიძინა. თავიდან ძალიან უჭირდა, ეკლესიაში მოაწყო თავისი სალოცავი კუთხე, ჩამოკიდა შემონირულობის ყუთი — ის სანთლების ბიზნესსაც ეწევა. ეკლესიაში შემოსული თანხა თვითონ მიაქვს, ეკლესია კი რემონტს ითხოვს და როგორ გავაკეთოთ? მამა იოსები მრევლის ბრალდებებზე კომენტარს არ აკეთებს. დასაწყისში კარგად იქცეოდა, — ამბობს მრევლი. პირველად აგრესია 2005 წლის 16 მარტს გამოავლინა, როდესაც ტაძარში ცემა დიაკვანი მაკარი (ქომეთიანი), ხოლო ლოცვა რომ დაამთავრა, გამოეკიდა და ქუჩაში დაუწყო ცემა. მეორე შემთხვევა იყო გასული წლის 22 მაისს, როდესაც ჩვენი ეკლესიის წინამძღვარი მამა როსტომი ცემა, რის გამოც 28 დღე მკურნალობდა. ამას მამა როსტომიც ადასტურებს. მამა იოსებს 5-ჯერ აქვს ბარძიმი დაქცეული, ჩვენ გვეუბნება, ბანრით გაგკოჭავთ და ჯვრის რტყმევით ამოგხდით სულსო.

ტაძრის მრევლმა დასახმარებლად ქუთათელ-გაენათელ მიტროპოლიტს, მეუფე კალისტრატეს რამდენჯერმე მიმართა. ასევე არაერთი წერილი იქნა გაგზავნილი საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის სახელზედაც, თუმცა მათი თხოვნა დღემდე არ დაკმაყოფილებულა. მოვითხოვ ამ ეკლესიიდან მოაცილონ მამა იოსები, — ამბობს მრევლი.

„ახალ გაზეთთან“ საუბარში მეუფე კალისტრატე აღნიშნავს, რომ ამალლების ტაძარს რთული მრევლი

მეუფე კალისტრატე

ჰყავს, მათ შორის, პიროვნული დაპირისპირებაა და ეს საკითხი მათ უნდა მოაგვარონ ან პროკურატურამ გამოიძიოს, ჩვენ რა შუაში ვართ?

ღვთისა და ხალხის მსახური თუ მატყუარა და მძარცველი — თავად განსაჯეთ, როცა ქუთათელ-გაენათელ მიტროპოლიტ, მეუფე კალისტრატეს დანაშაულებრივ ქმედებას გაგაცნობთ. ვარ საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრი, 2007 წელს გამოსაცემად მოვამზადე წიგნი „უფალთან მისასვლელი გზა და ხიდი“. კურთხევის მისაღებად მივედი მეუფე კალისტრატესთან. მან მითხრა, რომ შეიკრიბება კომისია, განვიხილავთ თქვენს ნაშრომს და ათი დღის შემდეგ მოდიო. დანიშნულ დროს მივედი, მითხრა, ვერ მოვასწარიტ განხილვას და ამჯერად მეუფესთან ვიზიტი ხუთი დღით გადაიდო, ერთი სიტყვით, სამ თვედ გადაიქცა ის 5 დღე. ბოლოს ვუთხარი, თუ გინახავთ „ცისფერი მთები ანუ ტიანშანი“, მგონი, საკმარისია სამი თვე-მეთქი, ვუთხარი მე. იმდღესვე მომცა კურთხევა, თან დასძინა, ამის შემდეგ ბეჟანთან გექნება საქმეო. მეუფე იმ დროს იყო სასულიერო აკადემიის რექტორი, ბეჟან ხურციძე კი — მოადგილე. ამ უკანასკნელმა მითხრა, შენს ნაშრომს გადახედავს მ. ჭეიშვილი, ჩემთვის დღემდე უცნობი ქალბატონი და მას საჩუქრად ფული უნდაო. მივეცი 50 ლარი, ეს ძალიან ცოტააო, მეტი მე არა მაქვს ახლა, შემდეგ მაღარიჩი იქნება-მეთქი. ეს სიტყვა, ჩემდა საუბედუროდ, წამომცდა. ამ მაღარიჩის გასტუმრება არც ისეთი იოლი აღმოჩნდა, ყოველი მისვლისას მისგან ახალ-ახალი დავალებებით ვივსებოდი. ამბობდა, ავად-

მყოფი ვარ, ძალიან მიჭირს, ფული არ მაქვსო და წამლების ყიდვას მავალეზდა. მაღარიჩისთვის პურ-მარილი არ იკმარა. როცა წიგნი გამოიცა, პირველად მეუფე კალისტრატესა და ბატონ ბეჟანს გადავეცი საჩუქრად. მეუფემ ბეჟანს უთხრა, ოთარს 100 წიგნი გამოართვი და სტუდენტებს მიყიდეო. როგორც თვითონ თქვა, სტუდენტებს არ ჰქონდათ შესაძლებლობა და სამ ლარად დაადგინა ფასი. აღსანიშნავია ისიც, რომ წიგნის გაყიდვიდან შემოსული თანხა მთლიანად ქუთაისის წმინდა თეკლას და სორმონის წმინდა მამათა მონასტერს შევწირე, თანხის ნაწილი კი — წმინდა ნიკოლოზის ეკლესიის მშენებლობას.

ბატონმა ბეჟანმა ორი კვირის შემდეგ დამიბარა, წიგნების ფულს დაგახვედრებო. ორი წლის განმავლობაში მატყუებდა, სტუდენტების ამბავი ხომ იცი, ფული არა აქვთო. ბოლოს ჩემი წიგნების დაბრუნება რომ მოვითხოვე, ერთი კვირის შემდეგ დამიბარა, რამდენიმეს დაგახვედრებო. მართლაც დამახვედრა, მაგრამ ყველა წიგნზე წარწერა იყო, ბეჟანს მოსაცემი დარჩა 221 ლარი. გადავწყვიტე, შექმნილი მდგომარეობის შესახებ მეუფისთვის მეცნობებინა და დაველოდე. ამ დროს ჩემი კარგი ნაცნობი მოძღვარი ვნახე და მითხრა: — ოთარ, აქ ხშირად გხედავთ, ჩემგან დახმარება ხომ არ გნებავთ?

მას გავაცანი მდგომარეობა და მირჩია, რაც უფრო ადრე მოსცილდები ამათ, მით უფრო ბედნიერი იქნებიო, მითხრა და წავიდა. იქვე იყო ჩემი ნაცნობი გოგონა, რომელიც მათთან მუშაობს. მას გავაცანი მდგომარეობა და ვუთხარი, მეუფეს უნდა გავაგებინო-მეთქი. არ შეხვიდე,

თორემ ინანებო. მისმა სიტყვებმა უფრო მეტად დამაინტრიგა და მეუფესთან შევედი, მდგომარეობა გავაცანინი. ძალიან გაიკვირვა, 4-5 დღეში მოდი. და იმ თანხას მე თვითონ მოგცემო. დანიშნულ დროს მივედი, რიგი დავიკავე, მეუფე მოვიდა, მაგრამ მისაღებ ოთახში არ შევიდა. მივედი, თქვენ დამიბარეთ და პასუხს ველი-მეთქი.

—მითხარით, რა გნებავთ? — მკითხა.

როცა გავაგებინე, რომ წიგნების თანხისთვის დამიბარა, თავზე ხელი მოიკიდა და თქვა:

—უჰ! ეს სულ დამავინწყდა! ერთ კვირაში მოდი და ფულს დაგახვედრებ.

მივედი, მაგრამ მანაც ბეჟანის ჩვეულ თაღლითობას მიმართა. ორი თვე მიბარებდა და მატყუებდა. გადავწყვიტე, მათი თაღლითობა მეძხილა. 2010 წლის იანვარში ჩავედი თბილისში, საპატრიარქოს მდივანმა იოვანე გოგუამ მიმიღო, მას პატრიარქთან შეხვედრა ვთხოვე.

—პატრიარქი შეუძლოდ არის, დაიცადე 4-5 დღე, თქვენს საკითხს გავაცნობ, ვეცდები, შეგახვედრო. ამდენი დღით დაყოვნების დრო არ მქონდა და წამოვედი. იოვანემ დაიმედებული გამომიშვა, თქვენს საკითხს რეაგირების გარეშე არ დავტოვებო. დავუტოვე განცხადება და ახსნა-განმარტებითი ბარათი. მართალია, წერილობითი პასუხი არ მიმიღია, მაგრამ მალე მეუფე კალისტრატე და ბეჟან ხურციძე თანამდებობიდან გაათავისუფლეს, ვფიქრობ, ისინი სხვა დანაშაულისთვის მოაშორეს სასულიერო აკადემიას. ჩემი 221 ლარი კი შერჩათ. ასეთი სულიერი მამების ყოფნა ეკლესიაში ხომ დაუშვებელია!

მამა საბა
ერისკაცობაში მურთაზ ნოზაძე

ღვთის წყალობით, არიან ისეთი სულიერი მამები, რომლებიც პირნათლად ემსახურებიან უფალსა და ხალხს.

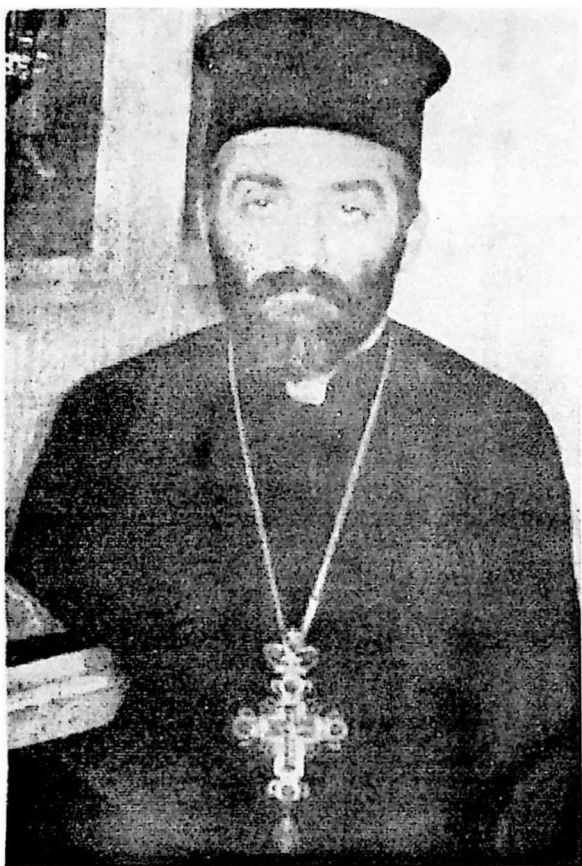
50 წიგნი „უფალთან მისასვლელი გზა და ხიდი“ წმინდა თეკლას მონასტრისა (მდებარეობს ქუთაისში, ოლასკურის სასაფლაოზე) და სორმონის წმინდა მამათა მონასტრის (მდებარეობს ქუთაისთან ახლო, სოფელ სორმონში) წინამძღვარ საბას (ერისკაცობაში მურთაზ ნოზაძე), მრევლს წუნუ კაპანაძესა და თეა კბილაძეს მიუუტანე 3 ლარად, ისე, როგორც თავის დროზე მეუფემ დააწესა ფასი. მრევლმა 3 ლარის ნაცვლად 5-6-7 ლარი გადაიხადა თავისი სურვილით, იმიტომ რომ წაიკითხეს, შემოსული თანხა მთლიანად ეკლესიას გადაეცემოდა.

მამა საბა ბერია, ის ცხოვრობს ჭეშმარიტი ბერული ცხოვრებით. მისი თავშესაფარი აღნიშნულ ტერიტორიაზეა. მისი მრევლი სხვებისგან სრულიად განსხვავებულია სიყვარულით, პატიოსნებით, თანადგომით. ეს ყველაფერი მამა საბას დამსახურებაა. ისინი ჩემთვის მარტო სულიერი ძმები და დები კი არა, ჩემი სისხლი და ხორცი არიან. მიუხედავად იმისა, რომ 6 წელია, მათთან არა ვარ, მამა საბა და მისი მრევლი მაინც ისეთივენი არიან ჩემთვის, როგორებიც მაშინ, როცა მათთან ვიყავი.

„უფალთან მისასვლელი გზა და ხიდის“ 42 ეგზემპლარი ქუთაისის მთავარანგელოზ მიქაელის სახელობის ეკლესიის (მდებარეობს ოლასკურის სასაფლაოზე) წინამძღვარ მამა იაკობს (ერისკაცობაში კოლია ჟურავსკი) დავუტოვე. მასთან ორი თვე ვერ მივედი. მამა იაკობი შემთხვევით შეხვდა ჩემს რძალს, მაია ხურციძეს და წიგნების თანხა, რაც მეკუთვნოდა, იმაზე მეტი გა-

მამა იაკობი

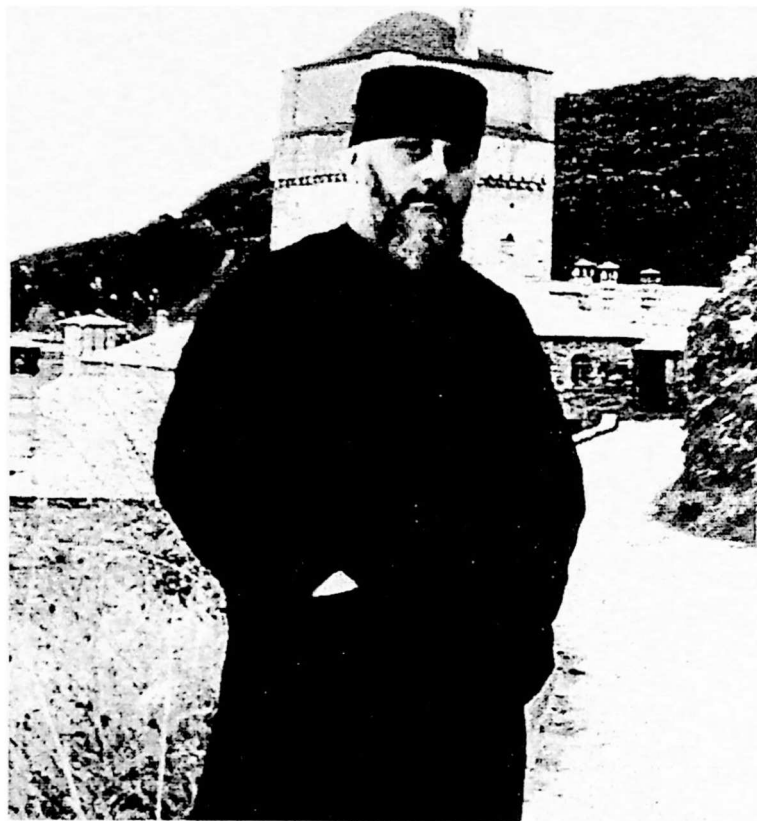
დეკანოზი ილია ხეცურიანი

მოატანა. როგორც ჩანს, მრევლმა მეტი გადაიხადა.

წმინდა სამების ეკლესიის (მდებარეობს ქუთაისში, ავანგარდის ტერიტორია) მოძღვარ მამა ილარიონს (ერისკაცობაში ირაკლი დვალისვილი) 35 ცალი „უფალთან მისასვლელი გზა და ხიდი“ და „ქართული ეროვნული სულის უკვდავების“ 20 ეგზემპლარი დავუტოვე. ფულისთვის ვერ მივაკითხე. მამა ილარიონი თავად დამიკავშირდა ტელეფონით და ფულის გადმოსაცემად დამიბარა. თანხა, რასაც ველოდი, იმაზე 47 ლარით მეტი გადმომცა და თან დასძინა, მრევლმა თავისი სურვილით ზედმეტი გადაიხადაო. ძალიან გამიხარდა, პატივისცემით უფრო მეტად განვიმსჭვალე მამა ილარიონისადმი არა იმიტომ, რომ მეტი თანხა მივიღე, არამედ მეუფე კალისრატესავით არ შეეცადა თუნდაც ის ზედმეტი 47 ლარი მიეთვისებინა.

არ შემიძლია განსაკუთრებული მადლიერებითა და სიყვარულით არ მოვიხსენიო ქუთაისის წმინდა სამების ეკლესიის (მდებარეობს საფიჩხიის სასაფლაოზე) მოძღვარი მამა ილია (ერისკაცობაში მამუკა ხეცურიანი). ენით გამოუთქმელია მრევლისადმი მისი სიყვარული. ის ჩემი მოძღვარი არ არის (ეს ეკლესია ავირჩიე სალოცავად, რადგან როცა დამინახავს, ვერ ვასწრებ, ჩემი მოწინება გამოვიჩინო მის მიმართ, ყოველთვის ის მასწრებს, თუ ზის ადგება, ჯვარს გამომიწვდის, ვემთხვევი, მომეფერება, გულში ჩამიკრავს, დამლოცავს. ჩვენი გაცნობის დღიდან ასე გრძელდება.

ვანის რაიონის სოფელ ამაღლების მაცხოვრის სახელობის ეკლესიაში რომ მივედი, წირვა დაწყებული იყო, დავესწარი. მსახურებას აღასრულებდა მამა ზურაბი

მამა ილარიონი
ერისკაცობაში ილარიონ დვალიშვილი

(ერისკაცობაში ზურაბ ბიბიჩაძე). წირვის დასრულების შემდეგ მასთან მივედი, თავი დავხარე. მოძღვარმა ჯვარი გამომიწოდა, ვემთხვიე, შემდეგ ერთმანეთს გადავეხვიეთ, ვისაუბრეთ, ერთმანეთი გავიცანით. გაოცებული და აღფრთოვანებული ვიყავი მისი გულთბილობით. მამა ზურაბმა ოჯახშიც მიმიპატიჟა, სამწუხაროდ, დროის სიმცირის გამო უარი ვუთხარი და ბოდში მოვუხადე, მთხოვა, სხვა დროს აუცილებლად მესტუმრეთო. მას საჩუქრად გადავეცი ჩემი წიგნები „უფალთან მისასვლელი გზა და ხიდი“ და „ქართული ეროვნული სულის უკვდავება“. რომ გაიგო, მათი ავტორი მე ვიყავი, ძალიან გაიხარა. განსაკუთრებით „უფალთან მისასვლელი გზა და ხიდი“ მოეწონა და კიდევ ერთხელ ჩამიკრა გულში და დამლოცა. შემდეგ ტაძარში შევედით, შევნიშნე, მამა ზურაბი კედელზე რაღაცას ეძებდა, მივიდა, წმინდა ნინოს ხატი ჩამოხსნა, ჩემთან მოვიდა და მითხრა, ეს თქვენი საჩუქარიანო. დავიბენი, მეგონა სასწაული ხდებოდა — უცნობმა მოძღვარმა ეკლესიის კედლიდან ხატი მოხსნა და მე გადმომცა. ჩემს ხატებს კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი და ძვირფასი ხატი შეემატა. მას შემდეგ ავადმყოფობის გამო მამა ზურაბი აღარ მინახავს. ღვთის შემწეობით, უკეთ ვარ, ამ წიგნსაც გამოვუშვებ და მამა ზურაბსაც მოვინახულებ.

დიდება უფალს! საბედნიეროდ, არიან მამები, რომლებიც თავიანთი ჭეშმარიტი რწმენითა და სათნოებით ჩვენ, მართლმადიდებელ ქრისტიანებს, დიდ იმედს გვაძლევენ.

თავი II

საქართველოს გამოჩენილი ადამიანები

1. საქართველოს საჯეთმცყრობელთა სოდვა-მადლი

დავით IV

დიდი სახელმწიფო მოღვაწე, მწიგნობარი და პოეტი დავით IV დაიბადა 1073 წელს ქუთაისში, მეფე გიორგი II სასახლეში. მეფის რიგის მიხედვით მას დავით IV უწოდეს, ხოლო შემდგომ, როგორც ისტორია გვამცნობს, ქართველმა ხალხმა — ზედსახელი დავით აღმაშენებელი (ხალხი აქ არაფერ შუაშია, ხალხის სახელი გამოიყენეს მემკვიდრეობა — ო. დ.).

მომავალ მეფეს ბავშვობა მძიმე და გაუხარელი ჰქონდა. მამამისი მეფე გიორგი II ახირებული, მერყევი ხასიათის, გონებასუსტი იყო. ბოლომდე საქმე არასდროს მიუყვანია, ეს ნათლად ჩანს მისი საქციელიდან. როცა თბილისს თურქ-სელჩუკები ასაოხრებლად მოადგნენ, ნაცვლად იმისა, რომ ქვეყნის გადარჩენაზე ეზრუნა, თბილისი მიატოვა, ქუთაისისკენ წამოვიდა. რა დროს ომია, აჯამეთის ტყეში ნადირობის დრო დადგა, აჯამეთის ტყის სუფთა ჰაერზე ნადირი უნდა ვხოცოო! — იძახდა უდარ-

დელად. იგი თავისი ამალით დასავლეთისკენ გაემართა. ცხადია, ასეთი გონებასუსტი და ახირებული კაცი ქვეყანას ვერ იხსნიდა და უპატრონოდ დარჩენილ, მტრისგან დაქცეულ ქვეყანაში შეწყდა ცხოვრება. ცოცხლად გადარჩენილებისგან ზოგმა ტყეს, ზოგმა გამოქვაბულებს, ზოგმა მთებს შეაფარა თავი, ტყის ხილითა და ნადირობით ირჩენდა თავს. 1089 წელს ჩვენმა ნადირობის მოყვარულმა დიდმა მეფემ გიორგი II თავის სიცოცხლეში მხოლოდ ერთხელ და საბოლოოდ გადადგა ჭკვიანური ნაბიჯი, სამეფო გვირგვინი თავის ძეს — თექვსმეტი წლის დავითს დაადგა. როცა ტყეში გახიზნულებმა შეიტყვეს, ქვეყანას პატრონი გამოუჩნდა, ფეხშიშველები გამოვიდნენ ტყიდან და დავით IV-ს წარუდგნენ.

მეფემ ჯარისთვის მეომართა შეგროვება და მათი წვრთნა დაიწყო. მე-11 საუკუნის ბოლო მეოთხედში დასავლეთ ევროპელმა ჯვაროსნებმა თურქებს ომი დაუწყეს, სირიასა და პალესტინას მნიშვნელოვანი ტერიტორია წაართვეს. თურქეთის სახელმწიფოს დამარცხებითა და შიდა პოლიტიკური არეულობით ისარგებლა დავით მეფემ და თურქეთს ხარკის გადახდაზე უარი უთხრა. მან გაძლიერებულ ჯართან მოხალისე პატრიოტები შემოიკრიბა და ბრძოლა გამოუცხადა არა მარტო თურქ-სელჩუკებს, არამედ მოლაღატე ურჩ აზნაურებსაც. თურქ-სელჩუკებს თანდათან ავიწროებდა და საქართველოდან დევნიდა. მეფემ ეკლესიიდან გააძევა დიდგვაროვნები, რომლებიც თავიანთ მდგომარეობას, სტატუსს ბოროტად იყენებდნენ და მეფის ხელისუფ-

ღეღის სანღნააღმღეღოდ მოქმეღებღნენ. როცა შინაუ-
 რი საქმეღები მოანესრიგა, დავიღი კვლავ ჯარის გაღლი-
 ერეღას შეუღდა და სელჩუკთა მეციღხოვნე რაზმეღი სა-
 ბოლოოდ გაანადგურა. მეფემ დიდი ბრძოღეღიღ ყვეღა
 მიტაცეღული ტერიტორიღ გამოსტაცა თურქებს, გასა-
 თავისუფღებღი იყო არაბეღისგან თბიღისი. ამისთვის
 საჭირო იყო უფრო ძღიერი ჯარი და რომ არ ყოფიღიყო
 აზნაურთა ჯარის იმეღზე, შეიძღებოღა მათთან უთან-
 ხმოეღა გამწვავეღულიყო და სისხღისღვრიღაც დამ-
 თავრეღულიყო, ამიღომ დავიღმა გაღანყვიტა, შეეკმნა
 ისეღი ჯარი, რომეღიღ მხოლოდ მას დაემორჩიღებო-
 ღა. ამისთვის დავიღ აღმაშენებელმა შემოიყვანა ყივ-
 ჩაღები, რომღეღიღ ჩრდილო კავკასიისა და სამხრეთ
 რუსეღის ვეღებზე მუსულმანი მომთაბარე ხაღხი იყო.
 თავად მეფეს მეუღლედ ჰყავღა ყივჩაღთა მეთაურის
 ასული გურანდუხტი. დავიღი თავისი უახლოესი მრჩე-
 ლეღიღ კავკასიღში გაღავიღა, იქეღან 40 ათასი ყივჩა-
 ლის ოჯახი გაღმოასახღა და მიწა-წყაღიღ მიუჩინა. ორი
 წღის გაღღიერეღული წრვთნის შემღეგ საქართველოს
 ჰყავღა 40-ათასიღნი ცხენოსნიღნთა ლაშქარი და კიღევ
 5 ათასი კაცისგან შემღდგარი ჯარი, რომღეღიღ მეფეს
 იცავღნენ. ამათ დაემატა 15000 ყივჩაღი ჯარისკაცი,
 ფრანგი ჯვაროსნეღი, აღან-ოსეღი. სწორედ ამ დროს
 თბიღისს მაჰმადიღნთა გაერთიანეღული 300-ათასიღ-
 ნი ლაშქარი გასანადგურებღად მოაღდა. დავიღ მეფე
 დიღგორის მთაზე შეღდა. ჩვენი ქვეყნის ყოფნა-არყოფ-
 ნის საკიღთხი წყღებოღა. როგორც ყოვეღთვის, მეფემ

საქართველოს ხსნის ხერხი სწრაფად გაიაზრა. როცა საქართველოს მეომრები მტრის პირისპირ იდგნენ, მათ 200 მებრძოლი გამოეყო და მტრის ბანაკისკენ წავიდა. გამარჯვებაში ისედაც თავდაჯერებულ მტერს ეს ხმლებჩაგებული მეომრები დავით მეფის მოლაღატენი, ყივჩაღი მებრძოლები, ეგონა და ისინი თავისუფლად შეუშვეს თავიანთი განლაგების შუაგულში. ქართველებმა სასწრაფოდ იშიშვლეს ხმალი, მუსულმანებს შეუტიეს, მონინაალმდეგე მხარის დაბნეულობითა და არეულობით ისარგებლა მეფემ და ორი მხრიდან შეუტია მტერს. ერთი მხრიდან დავითის მებრძოლები უტევდნენ, მეორე მხრიდან კი — დემეტრე დავითის ძე. ქართველებმა მეფის მოხერხებით, თავგანწირული ბრძოლით გამარჯვება მოიპოვეს, დიდძალი ალაფი აიღეს და ტყვეებიც წამოასხეს, რომელთა შორის, ისტორიკოსის გადმოცემით, არაბთა მეფენიც იყვნენ. ამ ბრძოლაში ბევრმა ქართველმა შესწირა თავი.

დიდგორის ბრძოლაში მოპოვებული საკვირველი გამარჯვებით 1122 წელს დავით აღმაშენებელმა გაათავისუფლა და ქვეყანას დაუბრუნა 400 წლის განმავლობაში არაბთა ხელში მყოფი თბილისი და სამეფო ტახტი ქუთაისიდან თბილისში გადაიტანა. ამ გამარჯვების შემდეგ დავით აღმაშენებელი ერთიან საქართველოს განაგებდა. მან კულტურულ განვითარებას მიჰყო ხელი. 1106 წელს ქუთაისის მახლობლად, გელათში, ტაძრის მშენებლობა დაიწყო, მასთან ერთად, პარალელურ რეჟიმში აგებდა სამეცნიერო-სასწავლო აკადემიას, სა-

ავადმყოფოს. დავით მეფემ გელათის აკადემიაში თავი მოუყარა ყველაზე დიდ სწავლულ ქართველებს, მათ შორის იყვნენ დიდი ქართველი ფილოსოფოსი იოანე პეტრიწი და არსენი, შემდეგში იყალთოელი. დიდი კულტურისა და მაღალსულიერების კერად იქცა გელათი, რომელსაც უამრავი მონა ყმა ჰყავდა.

დავით აღმაშენებელმა უამრავი მძიმე და საშინელი ომი გადაიხადა, ხშირად ყოფილა სიკვდილის პირისპირ, მაგრამ ყოველთვის უვნებელი რჩებოდა. 1125 წელს, როცა ის კიდეც დიდ ომებსა და საქართველოს გაძლიერებაზე ფიქრობდა, მოულოდნელად სხვა საზრუნავიც გაუჩნდა. ეს იყო მემკვიდრეობის გადაცემა. ეს კი სიკვდილთან მიახლოებას ნიშნავდა. მან დაიწყო ფიქრი თავის განვლილ ცხოვრებაზე. დავითმა პირველად სომეხ ქალზე იქორწინა, მისგან შეეძინა უფლისწული დემეტრე, მემკვიდრე ტახტისა. მეორედ კი იქორწინა მომთაბარე მუსულმან ყივჩაღთა მთავრის ათრაქა შარადანის ძის ასულ გურანდუხტზე. მისგან ორი ასული თამარი და კატაი, შემდეგში შირვანისა და ბიზანტიის დედოფლები, შეეძინა.

1118 წელს უფლისწული ვახტანგი, ზედნადები სახელით ცვიტა, გაჩნდა. მეფეს ძალიან ჰყვარებია უმცროსი ვაჟი, უნდოდა კიდეც ტახტი მისთვის დაეტოვებინა, მაგრამ კანონით ტახტის მემკვიდრეობა პირველ, უფროს შვილს — დემეტრეს ეკუთვნოდა, შემდეგ კი — მომდევნოს. ამიტომ დავით IV თავის ანდერძში ავალებდა დემეტრეს, გამეფების შემდეგ თავისი უმცროსი ნახევარძმა

ცვიტა, იგივე ვახტანგი მეფედ აღეზარდა და თავის შემდეგ სამეფო ტახტზე ის დაესვა. ანდერძის მიხედვით დემეტრეს უმცროს და თამარზეც უნდა ეზრუნა.

ანდერძის წერის დასრულების შემდეგ დავითმა თვითონ დაადგა დემეტრეს სამეფო გვირგვინი.

დავითი 1125 წლის 24 იანვარს აღესრულა. მან განსასვენებელი გელათის მონასტერში ჰპოვა. ისტორიიდან ცნობილია საფლავის ის ქვა, რომელიც ეკლესიის გასასვლელში დევს. მეფის ანდერძის მიხედვით, ყველას, ვინც ტაძარში შედიოდა, მასზე ფეხი დაედგა. მას ამით იმ ცოდვების გამოსყიდვა სურდა, რომლებიც თან გაჰყვა სასუფეველში.

ყველასათვის ცნობილია, რომ ბევრ კარგთან ერთად დავითს მოუნანიებელი ცოდვებიც ჩაუდენია. მაგრამ, როგორც უკვე ვთქვით, ქართველ ისტორიკოსებს კარგის ზედმეტად ფრთებშესხმა უყვართ და ცუდის — მიჩუმათება.

როცა დავითი გამეფდა, ტყესთავშეფარებული ქართველები სამალავიდან გამოვიდნენ და სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე იბრძოდნენ მტრის წინააღმდეგ. მათ გონიერი და სამხედრო საქმის მცოდნე მეფის თავდადებული ბრძოლით გაიმარჯვეს. მათ ნასახლარზე გაბატონებული თურქ-სელჩუკები ცხოვრობდნენ. მიუხედავად ამისა, ქართველებს ახალგაზრდა მეფის იმედი ჰქონდათ. გადამწვარ-აოხრებულ თბილისში კარვები დადგეს და ახალი ცხოვრება დაიწყეს. საარსებო საშუალებაზეც ხომ უნდა ეზრუნათ, ამისთვის მათ მოაშენეს ღორი. ის

ადვილი გასაზრდელია, ცხრა თვეზე გოჭებს ყრის, ერთი წლის შემდეგ ზრდასრულია. ხბო რომ გაზარდო, ის ოთხი-ხუთი წლის შემდეგ მოგცემს საარსებო საშუალებას. ღორის ხორცი ქრისტიანი ადამიანისთვის კარგი და გემრიელი საკვებია. იმ დაიმედებული ქართველებისთვის, რომლებმაც სისხლი დაღვარეს თავისუფლებისათვის, გამოვიდა მეფის მკაცრი კანონი, რითაც ეკრძალებოდათ ღორის ყოლა და უფრო მეტიც, დაკვლაც კი. როგორც ჩანს, დავითმა ეს ბრძანება გურანდუხტის სამეფლად და იმისთვისაც გამოსცა, რომ თბილისში ჯერ კიდევ ბევრი თურქ-სელჩუკი იყო დარჩენილი.

გლეხ მონას მეტი რა გზა ჰქონდა, ტანჯვასმიჩვეულმა ტანჯვითვე გააგრძელა ცხოვრება. ღვთისა და ხალხის მსახურებმა, ისტორიკოსებმა ეს უსულგულობის სანინდარი ბრძანება მეფეს დიდბუნოვანებაში ჩაუთვალეს.

დავით IV მეჩეთში შედიოდა და მათ ალაჰზე ლოცულობდა, ბუნებრივია, ქრისტე ღმერთს იქ ვერ მოიხსენებდა. მეჩეთში ლოცვას რომ მორჩებოდა, ოქროვერცხლს ურიგებდა თურქ-სელჩუკებს, რომლებსაც ანიოკებული ჰყავდათ ქართველები და მათ ქონებას იყვანენ დაპატრონებულნი.

ქართველი გლეხი მონა იყო და ბაგრატიონთა დინასტიის წარმომადგენელი არც ერთი მეფე მათ ადამიანად არ თვლიდა, პირიქით, მათი ტანჯვა-წამება სავალდებულოდ მიაჩნდათ. ვისაც უფალი იესო ქრისტე წამსა და თაყვანსცემს მას, ის ადამიანის მტანჯველ-მწამებელი არასდროს იქნება. მეჩეთში ლოცვა და მუსულმანების-

თვის ოქრო-ვერცხლის დარიგებაც დავითის დიდბუნე-
ბოვანებად მიიჩნიეს. ბევრია მაგალითი ამგვარი, მაგ-
რამ ესეც საკმარისია იმისთვის, რომ მას დიდი ცოდვები
გაჰყვა იმ ქვეყნად. ქართველ მწერლებს ეშინიათ, ეკლე-
სიის რისხვა არ დამატყდესო და ამიტომ ვერ ბედავენ
სიმართლის თქმას. ყველასთვის საყვარელი პოეტი ანა
კალანდაძე თუ კითხულობს: „ასეთი ცოდვა რა გაქვს,
მეფეო“. იმიტომ უკვირს, მეფეს, რომელმაც ნიკოფსი-
იდან დარუბანდამდე გადაჭიმა საქართველო, ცოდვად
რალა შეიძლებოდა ჩაეთვალოს.

დავით აღმაშენებელმა თავადაც კარგად უნყოდა, რა
ცოდვები უმძიმებდა სულს და ამიტომაც დაწერა ქარ-
თული ჰიმნოგრაფიის ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუში
„გალობანი სინანულისანი“, რომელიც მეფის, როგორც
ჩვეულებრივი მოკვდავის, ცოდვათა მონანიების, და ამის
გამო უდიდესი სინანულის გრძნობითაა სავსე. აქედან
გამომდინარე, თავად მეფე არ მალავდა ცოდვებს და მი-
სი შეცდომებისა თუ შეცოდებათა შესახებ ისტორიკოსე-
ბი რატომ უნდა დუმდნენ. მათზე წერა დავით IV-ის გა-
კიცხვა კი არა მისი ამ ცოდვების შემსუბუქება იქნება.

დავით აღმაშენებელზე დაწერილ სტატიაში ი. ჭავ-
ჭავაძე წერდა: „ჩვენთვის, ადამიანებისთვის, საჭიროა,
— ამბობს ბრძენი სენეკა. — იმისთანა კაცი, რომ მისი
მიხედვით ან მაგალითით შევიძინოთ საკუთრის ხასი-
ათის განვრთნა და განმტკიცებაო. ოჰ, რა ბედნიერია
იგი, ვინც არამც თუ ჩვენთან ყოფნით გვწრთვნის, არა-
მედ მარტო თავისი სახელის ხსენებითაცაო“.

მეფე გიორგი III

დავით აღმაშენებლის შვილიშვილი გიორგი III თამარ მეფის მამა იყო. თამარის ისტორიკოსის გადმოცემით, გიორგი III ხარჭები ჰყოლია. სწორედ ერთი ამ ხარჭთაგანის ნაშობი, თამარის ნახევარდა მიათხოვეს სალდუხიდის ძეს მუტაფარადინს. ისტორიული მონაცემებით, ხარჭის ნაშობი უფლისწულად არ ითვლებოდა და ღირსებით მეფის კანონიერ შვილზე დაბლა იდგა, თუმცა იმდენი ღირსება კი ჰქონდა, მისთვის კარგი მზითვი გაემზადებინათ და სახელოვანი ქორწილიც გადაეხადათ.

მეფე გიორგი III ცოლად ჰყავდა ოსთა მეფის ხუდანის ასული, სახელად ბურდუხანი, საკვირველად ულამაზესი და ჭკვიანი ქალი. მეფემ განყვიტა ურთიერთობა ბურდუხანთან და ხარჭები გაიჩინა, მათგან შეეძინა ბუშები.

თამარი 12 წლის იყო, როცა დედა გარდაეცვალა. მან გეგუთის სასახლეში შეიტყო, დაიტირა და თქვა, უბედური დედაჩემი უსამშობლოდ წავიდა ამ ქვეყნიდანო. რასაც გულისხმობდა თამარი ამ სიტყვებით, თვითონ განსაჯოს მკითხველმა.

1184 წელს მეფე გიორგი III გარდაიცვალა. იმავე წელს თამარი მეფედ აკურთხეს. 1185 წელს თამარმა რუს უფლისწულ იური იგივე გიორგი ვლადიმერსუზდალის ხელმწიფის ანდრია ბოგოლიუბსკის ძეზე

დაქორწინდა, მაგრამ მალე გამომჟღავნდა მისი უალრესად აუტანელი და შეუწყნარებელი საქციელი. თამარი მას გაშორდა. ამის მიზეზად გიორგის სოდომურ ცოდვას ასახელებენ. მემატიანე მოგვითხრობს, რომ თამარ მეფე ორ წელზე მეტ ხანს ითმენდა ქმრის ამგვარ უწესობას. ეს ისეთი ცოდვაა, — ამბობს ისტორიკოსი. — „რომელმან მოაკვლევინა ძმასა ძმა და მამასა — შვილი“ (ისტორიულ შემეცნებითი ჟურნალი N2 (14), 2012, თებერვალი).

თაბარ მეფის შვილი მეფე ლაშა-გიორგი

მეფე ლაშა-გიორგის ველისციხეში ყოფნისას ერთი მშვენიერი ქალი უნახავს. იგი ისე მოსწონებია, რომ ქმრისთვის წაურთმევია. ქვეშევრდომებისთვის გვირგვინაკურთხი ცოლის წართმევა გამოგნებული აღმოჩნდა. ვეზირები და ეკლესიის წარმომადგენლები ლაშა-გიორგისთან მისულან, წამოგვრილი ქალი ისევ მისი პატრონისთვის რომ დაებრუნებიათ, მაგრამ მეფეს გადაჭრით უარი განუცხადებია (ისტორიულ-შემეცნებითი ჟურნალი, N12, 2011, ნოემბერი).

იმერეთის მეფე ალექსანდრე III

(XVII ს.)

გიორგი III-ის ძეს, იმერეთის მეფე ალექსანდრე III-ს ჯერ კიდევ ბატონიშვილობისას ცოლად ჰყავდა გურიელის ასული. ალექსანდრემ ცოლს ქუთაისელ ვაჭართან კავშირი დააბრალა და თავის ვაჟიშვილ ბაგრატიან ერთად ქალი მამასთან — მამია გურიელთან დააბრუნა (ისტორიულ-შემეცნებითი უფურნალი, N12, 2014 წ. თებერვალი).

სამეგრელოს მთავარი ლევან დადიანი

მეტად სასტიკი ამბავი აღუწერია ჟან შარდენს (XVIII ს. ფრანგი მოგზაური): 24 წლის ასაკში ლევან დადიანმა შეირთო აფხაზეთის მთავრის ასული, რომელთან ორი ვაჟი შეეძინა. იგი იყო მეტად ლამაზი და ჭკვიანი დედოფალი, მაგრამ ბრალად დასდეს ქმრის ღალატი, შეიძლება ეს შურისძიებით იყო გამოწვეული, თავისი ქმრის აშკარა ყოველდღიური ღალატის პასუხად.

იმ ქალთა შორის, რომლებიც ლევანს მოსწონდა, იყო თავისი ბიძის — გიორგის ცოლი, დიდგვაროვანი ჭილაძის ოჯახის შვილი დარეჯანი. ის უჩვეულოდ ლამაზი, მაგრამ უზომოდ პატივმოყვარე და ბოროტი ქალი ყოფილა. ის არ დაკმაყოფილდა ქმრის ძმისწულთან სასიყვარულო ურთიერთობით და ჩააგონა ლევან დადიანს, ცოლს გაშორებოდა, თვითონ მოეტაცა და შეერთო. ლევანს დარეჯანისთვის ეს მოთხოვნა შეუსრულებია, მრუში დედაკაცი ბიძის ოჯახიდან მოუტაცნია. რვა დღის შემდეგ კი აფხაზეთის მთავარს უამალოდ, სირცხვილნაჭამი გაუგზავნა თავისი ასული, რომელსაც ყურები, ცხვირი და ხელები დაჭრილი ჰქონია.

ასეთი გაუგონარი, უკიდურესი სისასტიკით გასწორებია თავის კანონიერ მეუღლეს ლევან დადიანი. თავისი სადისტური საქციელის გასამართლებლად მას ბრალად დაუდევს ღალატი ვეზირთან, რომელსაც პაპუნა რქმევია. ამ ბრალის რეალობაში რომ დაერწმუნებია ყველა, პაპუნა ზარბაზანში ჩაატენევინა.

მიუხედავად ამისა, ხალხს მაინც არ დაუჯერებია და

ყველა ირწმუნებოდა, რომ დედოფალსა და ვეზირს შორის არაფერი მომხდარა და რომ ეს იყო მხოლოდ ჭილაძის ქალის ბოროტებისა და ეჭვიანობის შედეგი, რასაც ლევან დადიანმა მსხვერპლად საკუთარი ცოლი და ვეზირი შესწირა (ისტორიულ-შემეცნებითი ჟურნალი, N2(14), 2014 წ. თებერვალი).

სტალინი

რატომ არსებობდა სტალინის ირგვლივ გაუთავებელი მითქმა-მოთქმა, რომელიც უცხო ერების ყურადღების ცენტრშიც ექცეოდა? ამის მიზეზი გახლდათ ის, რომ სიმართლე ყოველთვის სიცრუით იფუთებოდა. ბევრი გამოჩენილი პიროვნება თუ მწერალი გვერდს უვლიდა სიმართლის დანერას ან შიშის გამო უგულვებელყოფდა რეალობას, ანდა, უბრალოდ, ერიდებოდა სტალინის, როგორც ქართველის, სახელს ჩრდილი არ მისდგომოდა. ეს არც მე მინდა, მაგრამ არ შემიძლია სიმართლე დავმალო და ჩვენს ახალგაზრდებსა თუ მომავალ თაობას სტალინის შესახებ თავსატეხად ყალბი ისტორია შემოვუნახო. ვცდილობ, წარმოვაჩინო ყველა რეალური ფაქტი და სათანადო მტკიცებულებითა და დოკუმენტებით ფარდა ავხადო ბურუსით მოცულ ისტორიას.

იოსებ სტალინი დაიბადა 1879 წლის 21 დეკემბერს თბილისის გუბერნიის ქალაქ გორში. მამა ბესო ივანეს ძე ჯულაშვილი დაიბადა სოფელ დიდ ლილოში. მას მამის გარდაცვალების შემდეგ ძმასთან-გიორგისთან ერთად დაუტოვებია მინური, მანგლისში წასულა გიორგი, ხოლო ბესო—თბილისში, იქიდან კი — გორში.

ი. სტალინის ეროვნებასთან დაკავშირებით არსებობს სხვადასხვა მოსაზრება. რუსები ამტკიცებდნენ, რომ იგი იმპერატორ ალექსანდრე III უკანონო შვილი იყო, პოლონელები ი. სტალინს რუსი მეცნიერისა და მოგზაურის — ნიკოლოზ მიხეილის ძე პრჟევალსკის შვილად მიიჩნევდნენ; ოსები მის ოსურ, ხოლო სომხები კი სომხურ წარმოშობაზე საუბრობდნენ.

ადამოვიჩის მტკიცებით, როცა იმპერატორი ალექ-

სანდრე III მოგზაურობდა კავკასიაში, კერძოდ, თბილისში, ის შინ ესტუმრა მეფისნაცვალს, რომლის მსახური იმ დროს ყოფილა სტალინის დედა კეკე, იმპერატორს მოსწონებია იგი და ქალი მისთვის ჩაუნვენიათ სანოლში და დაორსულებულა. ეს ვერსია სრული სიცრუეა, რადგან ალექსანდრე III საქართველოში იმოგზაურა 1888 წელს, კეკეს მესამე ვაჟი კი იმ დროსთვის 6 წლის იყო.

სოსოს უფროსი ძმა (დედით) გიორგი გარდაიცვალა 1 წლის ასაკში, ხოლო უმცროსი ძმა მიხეილი — ორი კვირისა. რაც შეეხება პოლონელების ვერსიას ნ. მ. პრეჟვალსკის ყოფნას საქართველოში 1879 წლის დასაწყისში, რომელსაც თითქოს სასიყვარულო ურთიერთობა ჰქონდა სტალინის დედასთან, სიმართლეს არც ეს შეესაბამება. მართალია, 1871-1880 წლებში ის იმყოფებოდა მოგზაურობაში, მაგრამ საქართველოდან ძალიან შორს. პოლონელების ეს ვერსია ნამდვილად არასწორია. ის დამყარებულია მხოლოდ და მხოლოდ ი. სტალინისა და ნ. პრეჟვალსკის გარეგნულ, ფიზიკურ მსგავსებაზე.

საბჭოეთის ბელადის ოსური წარმომავლობის არგუმენტად ასახელებენ იმას, რომ ოდესღაც ჯულაშვილები ცხოვრობდნენ სამაჩაბლოში, რომელსაც შემდგომში, ი. სტალინისა და ს. ორჯონიკიძის „გონივრული ნიჭის“ წყალობით, ოსების პატივსაცემად, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი ეწოდა, რადგან სწორედ ოსების დახმარებით მათ ოთხი აჯანყება მოაწყვეს დამოუკიდებელი საქართველოს ახლადჩამოყალიბებული წელგაუმაგრებელი მთავრობის დასამხობად.

რაც შეეხება სტალინის სომხურ წარმოშობას, ჩვენი

მეზობლები ამის დასამტკიცებლად იმ ფაქტს ასახელებენ, რომ მამამისი—ბესო ჯულაშვილი გარკვეული პერიოდი თბილისში, სომეხი ადელხანოვის ფეხსაცმელების ფაბრიკაში მუშაობდა.

ბიოგრაფების — ცნობილი პიროვნებების მიერ შედგენილი ი. სტალინისა და მისი მშობლების ბიოგრაფია ბელადმა საკუთარ „საცერში გაცხრილა“. ვის შეეძლო ხმამაღლა ეთქვა ან დაენერა, რომ იგი უკანონო შვილია და რომ მამამისი მენაღე და ალკოჰოლისტი იყო.

სტალინმა კარგად იცოდა, ვინც იყო მისი ნამდვილი მამა, მაგრამ ამის აღიარება არც თუ ისე ადვილი გახლდათ, რადგან საქვეყნოდ გახდებოდა ცნობილი, რომ ის ბესარიონ ჯულაშვილის უკანონო შვილი იყო.

არსებობს კიდევ ერთი მეტად საყურადღებო ვერსია. ბესარიონი არ იყო სტალინის მამა, მაგრამ, რადგან ის და კეკე ოფიციალურად იყვნენ დაქორწინებულებია, სოსოს დაბადების მონმობაში ბესარიონის ძე ჩანერეს. მისი ბიოლოგიური მამა იაკობ ეგნატაშვილი იყო. ამიტომაც პირველ შვილს დაარქვა სტალინმა იაკობი და არა ბესარიონი.

როცა ბესარიონსა და ეკატერინეს ორი ვაჟი გარდაეცვალათ, ბესომ სმას უმატა და ყოველდღე აყალმაყალს აწყობდა, მეუღლე შეიძულა, ბრალს სდებდა, ბავშვები უსუსური გააჩინე და ამიტომ დაიხოცნენო.

ბესარიონმა ოჯახი დატოვა, თბილისში გადავიდა. ქუჩაში დაჯდა და ფეხსაცმელების შეკეთება დაიწყო, რითაც კაპიკებს შოულობდა, რომელიც სპირტიანი სასმელებისა და სიგარეტისათვის არ ჰყოფნიდა. ოჯახში

ალარ დადიოდა, სწორედ ამ დროს მოეწვინა პატარა სოსო ქვეყანას.

ბოლოს მაინც, როცა დაავადდა, ოჯახში დაბრუნდა. მას შინ სოსო დაუხვდა. მთელ დღეს ბავშვთან ჩხუბში ატარებდა, ეზიზღებოდა ბიჭი და მკაცრად სჯიდა.

სოსომ სიმართლე, რომ ბესარიონი მისი მამა არ იყო, ქუჩის ბიჭებისაგან გაიგო. ნაბიჭვრობის შეგრძნებამ, სიღარიბემ და ბესარიონის სისასტიკემ ბიჭის ფსიქიკაზე წარუშლელი კვალი დატოვა და მთელი ცხოვრება გაჰყვა.

ი. სტალინი არასდროს იხსენებდა ბესარიონს. მისი გარდაცვალების სწორი თარიღი და დასაფლავების ადგილი უცნობია.

დედამ-ეკატერინე გელაძემ ბევრი რამ გააკეთა სოსოს აღზრდისთვის, მაგრამ მაინც უსიხარულოდ გაატარა სიბერე, მხოლოდ ცოტა ხნით იყო მოსკოვში. მან ვერ გაუძლო შვილის უსამართლო მოპყრობას და დატოვა დედაქალაქი. კეკე 1937 წელს გარდაიცვალა. მის დაკრძალვას სტალინი არ დასწრებია. მშობლიური ქვეყნისა და კუთხისადმი მისი გულგრილობა კარგად ჩანს მისადმი მიძღვნილ ერთ-ერთი ლექსის სტრიქონებში:

„ნუთუ არ გენატრება ის ადგილი, ის მხარე,
სადაც ფეხი აიდგა, სადაც გულით იხარე?“

ვისაც საკუთარი დედა არ უყვარს, ის სხვის დედას არასდროს სცემს პატივს. აქედან გამომდინარე, ადვილი სარწმუნოა, რომ სტალინს სძულდა ადამიანები, ამიტომაც ხვრეტდა უდანაშაულო ადამიანებს უმოწყალოდ.

სტალინის დედას — კეკე გელაძეს სურდა შვილი

ღვთისმოსში და უფლის მორწმუნედ აღზრდილიყო. სოსომ სასულიერო სასწავლებლის ოთხწლიანი კურსი ექვს წელიწადში გაიარა. რაც შეეხება სემინარიაში სწავლას, პირველი ორი წელი ბიჭი იძულებით სწავლობდა, რადგან იოსებს არ აინტერესებდა რელიგია. მან თავი მიაწება საღვთო სწავლებას და რევოლუციური ლიტერატურით დაინტერესდა. ამიტომ 1899 წელს სემინარიიდან გარიცხეს. ამის შემდეგ სტალინი უკავშირდება თბილისის რევოლუციური ორგანიზაციის ხელმძღვანელ სილვა (სილიბისტრო) ჯიბლაძეს, მაგრამ ის ორგანიზაციიდან, როგორც გამოუსწორებელი ინტრიგანი, მალე გარიცხეს. შემდეგ სოსო მიდის ბათუმში, იქ მან შექმნა თავისი ორგანიზაცია და ატარებდა აქციებს, მაგრამ მის მიერ მოწყობილი აქცია მოინათლა პროვოკაციად და იძულებული გახდა, ბათუმი დაეტოვებინა.

სტალინმა თავისი ჯგუფი ჩამოაყალიბა, რომელშიც შედიოდნენ ყაჩაღი, თავზებელაღებული მაუზერისტები. მათი მოვალეობა იყო „ექსი“ — ხაზინებისა და ხალხის ძარცვა. ამ გზით ნაშოვნ ფულს უგზავნიდა ლენინს, ხოლო თავად სოსო რჩებოდა უფულოდ, გაჭირვებული, ჩაუცმელი და ყოველთვის ინარჩუნებდა თავის პოსტს. სტალინს არ უნდოდა სხვისი თანასწორი ანუ სხვაზე დამოკიდებული ყოფილიყო. ამიტომ გამუდმებით იბრძოდა მეტოქეთა მიმართ. პარტიის გაერთიანებიდან (1906 წ.) ამიერკავკასიის პარტიული ორგანიზაციები ხშირად მართავდნენ ერთობლივ ყრილობას, მაგრამ სტალინი არასდროს გაუგზავნიდათ დელეგატად. ამით არც თვითონ იყო დაინტერესებული, რადგან მას მიზნის მისაღწევად სხვა

გზა ჰქონდა არჩეული. ამის გარანტად თავისი ერთგული, მორჩილი ჯგუფი მიაჩნდა.: ჯგუფის წევრებს ხშირად გზავნიდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, გამორჩეულ დიდ საქმეებზე ისიც მათთან იყო, ოპერაციას ხელმძღვანელობდა და დიდძალ ფულსაც იტაცებდა.

ეს იყო საუკუნის ძარცვა საქართველოში, ძარცვის შემდეგ იმის გამო, რომ მონმე არ დარჩენილიყო, ბანდის წევრების სამოქმედო გეგმა მათივე განადგურებას ითვალისწინებდა. ამას ადვილად ახერხებდა მათი ბანდის უფროსი ი. სტალინი.

თბილისში, ერევნის ქუჩაზე, დილის 11 საათზე ეტლით სახელმწიფო ფული — 500 მანეთიანებით ორი სავსე ტომარა გადაჰქონდათ, რომლის საერთო რაოდენობა 25000 მაშინდელი რუსული რუბლი იყო. ეკიპაჟს თავს დაესხა ყაჩაღთა ბანდა, მათ ეტლის მიმართულებით 3-4 ყუმბარა ისროლეს. მძარცველთაგან ერთ-ერთი ი. ჯულაშვილი კოზა იყო, მეორე კი — სიმონ ტერპეტროსიანი, მეტსახელად კამო. ამ შეტაკების დროს დაიღუპა დაცვის ერთ-ერთი წევრი.

მომხდარიდან მალე, 1907 წელს მძარცველები დააპატიმრეს, მათ შორის — სტალინიც და ბათუმის ციხეში ჩასვეს. მან საპყრობილეში თავისი ავტორიტეტით ქურდული სამყაროს წარმომადგენლები დაიმორჩილა. სტალინმა ციხიდან გაქცევა მოახერხა.

სოსო ჯულაშვილისა და სიმონ ტერ-პეტროსიანს (კამოს) ძარცვა-ყაჩაღობაში დიდ დახმარებას უწევდა ლეონიდ კრასინი. იგი ბომბებს ამზადებდა. ამავე სამეულმა: სტალინმა, კამომ და კრასინმა გაძარცვეს კავკასიის

ბანკი და გაიტაცეს სახელფასო თანხა — 200000 რუბლის ოდენობით. ყველა ეს ფული თავს იყრიდა ლენინთან, რომელიც იმ ხანად ფინეთში იყო ემიგრაციაში.

მე-5 K A-ის თანამშრომლები ხოცავდნენ სტალინის ბანდის ყველა წევრს, თავად კი ცოცხალი რჩებოდა.

იოსებ სტალინს არც როტშილდები, რომლებიც ნავთობს მოიპოვებდნენ, არ დარჩენია უყურადღებოდ. მან და შაუმიანმა (ფსევდონიმი „სურენი“), რომელიც იმხანად ბაქოში რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიის ლიდერი იყო, როტშილდების ოჯახს დიდი რაოდენობით ფული გამოსძალეს. ამის გამოც სტალინი კვლავ დააპატიმრეს და ბაქოს ციხეში გამოამწყვდიეს. შემდეგ იგი ვოლგოგრადის გუბერნიაში გადაასახლეს, საიდანაც კვლავ მოახერხა გაქცევა.

1908 წელს ყაჩაღებმა გემი გაძარცვეს, სეიფი გააღო „მედვეუტნიკმა“ ახმედმა, რომელიც ოპერაციის დასრულების შემდეგ სტალინმა დახვრიტა. შეიარაღებულ ჯგუფს თან ახლდა კამო. ისინი პატარა კატერით პოლიციას გაექცნენ და წაიღეს ძარცვის შედეგად გატაცებული 1.200000 რუბლი და ბრილიანტები.

ლენინს დიდ დახმარებას უწევდა ი. სტალინი, ყველა ნაძარცვ ფულს მას უგზავნიდა, რითაც დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა ლენინთან. იყო „მესამე დასის“ წევრი, ეწეოდა მარქსისტული იდეების პროპაგანდას.

ტამერფოსში (1905) იგი პირველად შეხვდა ვ.ი. ლენინს. რევოლუციური მოღვაწეობისათვის არაერთხელ იყო პატიმრობასა და გადასახლებაში. 1913 წლის თებერვალში დააპატიმრეს და გადაასახლეს ტურუხანის

მხარეში. სტალინი აქტიური მომხრე იყო ლენინური იდეებისა, მუშაობდა სხვადასხვა თანამდებობაზე. რკპ (ბ) X ყრილობაზე 1921 წელს გამოვიდა მოხსენებით, „პარტიის მორიგი ამოცანები ეროვნულ საკითხში“.

1922 წლის აპრილში ცკ-ის პლენუმზე სტალინი აირჩიეს სკკპ გენერალურ მდივნად და ამ პოსტზე იმყოფებოდა 30 წელზე მეტ ხანს. მან მონაწილეობა მიიღო დიდი იმპერიის შექმნაში. სტალინი იყო ავტორი ავტონომიზაციის გეგმისა, რომელიც ავტონომიის უფლებით რფსრ-ში ყველა რესპუბლიკის შესვლას ითვალისწინებდა.

მომავალმა ბელადმა ადრიდანვე დაიწყო სხვადასხვა რესპუბლიკისა და ერის დამცირება და განადგურება. ეს გეგმა სასტიკად გააკრიტიკა ვ. ი. ლენინმა და დაასაბუთა ერთიანი სამოქალაქო სახელმწიფოს თანაბარუფლებიანი რესპუბლიკების კავშირის შექმნის გეგმა. ლენინი შესანიშნავად იცნობდა პარტიულ კადრებს. მათ ანაწილებდა საერთო პარტიული საქმეების ინტერესების შესაბამისად, მათი ინდივიდუალური ნიშნების გათვალისწინებით.

ვ.ი. ლენინი თავის წერილში „წერილი ყრილობისადმი“, რომელშიც დახასიათებული არიან ცკ-ის წევრები, რევოლუციის ბელადს სტალინი პარტიის ერთ-ერთ გამოჩენილ მოღვაწედ მიაჩნდა. მიუხედავად ამისა, 1922 წლის 22 დეკემბერს იგი წერდა: „ამხ. სტალინმა, როცა ის გენერალური მდივანი გახდა, თავის ხელში მოაქცია განუზომებელი ძალაუფლება, და მე დარწმუნებული არა ვარ, შეძლებს თუ არა იგი ყოველთვის საკმაოდ ფრთხილად გამოიყენოს ეს ძალაუფლება“.

წერილში, რომელიც 1923 წლის 4 იანვრით თარიღდება, ლენინი აღნიშნავდა: „სტალინი ძალიან უხეშია, და ეს ნაკლი, რომელიც სავსებით ასატანია ჩვენს, კომუნისტების წრეში და ურთიერთობაში, აუტანელი ხდება გენერალური მდივნის თანამდებობაზე. ამიტომ მე წინადადებით მივმართავ ამხანაგებს, რომ მოიფიქრონ ამ ადგილიდან სტალინის სხვაგან გადაყვანის საშუალება და დანიშნონ ამ ადგილზე სხვა ადამიანი, რომელიც ყველა სხვა მხრივ განსხვავდება ამს. სტალინისაგან მხოლოდ ერთი უპირატესობით, სახელდობრ, უფრო ღმობიერი, ლოიალური, უფრო თავაზიანი და უფრო ყურადღებიანია ამხანაგებისადმი, ნაკლებ ჭირვეული და ა.შ. (იქვე, გვ. 677).

კობა—იგივე სტალინი პარტიის ორ ყრილობაზე სტოკჰოლმსა და ლონდონში მანდატით გამოცხადდა. მაგრამ ამ ორივე შემთხვევაში მანდატი ყალბი აღმოჩნდა, თუმცა ის ყრილობაზე სათათბირო ხმით მაინც დაუშვეს. მაგრამ „ექსების“ მეოხებით ლენინის ისეთი ნდობა დაიმსახურა, რომ ყველა ბინძურ საქმეს მას ანდობდა.

საინტერესოა ის, რომ ლენინის გარდაცვალების შემდეგ როგორ შეძლო სტალინმა რევოლუციის ბელადის ძველ თანამებრძოლებთან გამარჯვება.

სტალინმა გადანყვიტა პარტიის საშუალებით ემართა ქვეყანა. ამისათვის საჭიროდ მიაჩნდა მისადმი პარტიის ერთგულება. იგი დარწმუნებული იყო, რომ ორგანიზაციების თანადგომით ამას შეძლებდა. ამისათვის სტალინმა გადანყვიტა კრემლიდან ყველა საოლქო და

რაიონული პარტიული ცენტრის მდივნები თავად დაენიშნა, ხოლო, თავის მხრივ, ისინი მათზე დაქვემდებარებული პარტიული ორგანიზაციის მდივნებად ნიშნავდნენ თავიანთ სანდო პირებს, რომლებიც განუსაზღვრელი უფლებებით სარგებლობდნენ ყველა სფეროში. პარტიული ყრილობის დელეგატთა შემადგენლობაც ამ ნიშნით კომპლექტდებოდა. მასში შედიოდა ყველა მომხრე და ნება-სურვილის აღმსრულებელი ბელადისა. მგნ თავისი მომხრეები გადააქცია პოლიციის დეპარტამენტად, რომლებიც თვითონ მართავდნენ თავიანთ პარტიულ ორგანიზაციებს. სწორედ ამიტომ პარტიის ყველა ლიდერი სტალინს უჭერდა მხარს. ასეთი ხერხით გამოაცალა ხელიდან მან ლენინის ძველ თანამოაზრე ლიდერებს პარტია და მთელი ქვეყნის მართვა-გამგეობა. ამის შემდეგ დაიწყო ყველა თავისი მეტოქის ფიზიკური თუ მორალური განადგურება.

სტალინმა შექმნა „სეკრეტარების“ პარტია და მისი საშუალებით დაებატონა რუსეთის იმპერიას და დიქტატურა გაამეფა.

სტალინს თანდაყოლილი ამბიციის და შური გააჩნდა— მაღალს ადაბლებდა, თავანუელს თავს წააგდებინებდა. ვინც ემორჩილებოდა, ყველას თანაბარ საფეხურზე აყენებდა და ასე დაბეჩავებულ ადამიანებზე ბატონობდა. მხოლოდ ერთი კარგი გააკეთა: გვართა განდიდება საბოლოოდ მოსპო. მაგრამ ეს იმიტომ კი არ გააკეთა — უბრალო ადამიანი ებრალებოდა, თავადაც არაკეთილშობილი გვარისას, ზემოდან არავის დაეხედა. ღვთის გაჩენილ ქვეყანაზე მის გარდა არავინ უნდა ყოფილიყო მბრძანებელი.

როცა სტალინი გახდა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის გენერალური მდივანი, არც ერთი მონმე აღარ იყო ცოცხალი მისი კრიმინალური წარსული რომ გაემჟღავნებინა, ყველა ფიზიკურად გაანადგურა. აი, როგორ გახდა კობა უბრალო მძარცველიდან დიდი სტალინი.

ქართველი ხალხი ვერ შეეგუა დამოუკიდებლობის დაკარგვას, სარწმუნოების შელახვას—ეკლესია-მონასტრების ნგრევას, სასულიერო პირების დახვრეტას, უდანაშაულო ადამიანების ფიზიკურად განადგურებას და დაიწყო საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი დიდი და ცნობილი 1924 წლის 29 აგვისტოს აჯანყება. იგი ქართველი ერისთვის ყველაზე მკაცრი გამოცდა და მწარე ტრაგედია გამოდგა. სტალინმა აჯანყების ყველა მონაწილე გაანადგურა.

1928-1930 წლებში სტალინის მიერ სოფლის მეურნეობაში ახალი ფორმის — კოლექტიური შრომის ჩამოყალიბებამ ხალხში დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვია. კოლექტივიზაციის ყველა მონინაალმდევე დახვრიტა, ბევრი გადაასახლა.

სსრ კავშირში ყველაზე მტკივნეული 1935-1938 წლებში გატარებული მასობრივი რეპრესიები იყო. ქვეყანა, რომელიც „სოციალისტური სამოთხის-კომუნიზმის“ კარიბჭესთან იდგა, საყოველთაო ბოროტებამ — დაპატიმრება-გადასახლება, ურთიერთანგაშისწორებამ, მკვლელობებმა-მოიცვა. ამ შემზარავმა მოვლენამ მამაკაცთა რიცხვი კატასტროფულ ზღვარზე მიიყვანა, საქართველოს ქალები და ბავშვები შავებით შემოსა.

თავდაპირველად სტალინი და თავისი თანამოაზრეები ცდილობდნენ, ფორმალურად მაინც დაეცვათ თანასწორუფლებიანობა, კანონიერება, მაგრამ ამ გზიდან მკვეთრად გადაუხვიეს, შემოიღეს ე.წ. „სამეულები“, რომლებსაც თავიანთი ნება-სურვილით გამოჰქონდათ განაჩენი, სასიკვდილოც კი.

სტალინი იყო საკავშირო კპ(ბ) ცკ-ის პოლიტბიუროს წევრი (1919-1952 წწ), სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმის წევრი (1952-1953), კომინტერნის აღმასკომის წევრი (1925-1943 წწ.); სრულიად რუსეთის წევრი 1917 წლიდან; სსრკ ცაკისა — 1922 წლიდან, სსრკ I-III მოწვევის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი.

სტალინს მინიჭებული ჰქონდა სოციალისტური შრომის გმირის (1939 წ), საბჭოთა კავშირის გმირის (1945 წ), საბჭოთა მარშლის (1943 წ) წოდებები; უმაღლესი სამხედრო წოდება — საბჭოთა კავშირის გენერალ-სიმუხის (1945 წ.) წოდება, დაჯილდოებული იყო 3 ლენინის ორდენით, გამარჯვების 2 ორდენით, 3 წითელი დროშის ორდენით, სუვოროვის I ხარისხის ორდენით, აგრეთვე მედლებითა და წოდებებით და ეს ყველაფერი მიიღო ეკლესია-მონასტრების ნგრევისთვის, 40 ათასი სასულიერო პირის დახვრეტისა და რამდენიმე მილიონი უდანაშაულო ადამიანის ფიზიკური განადგურებისათვის.

სტალინი დაკრძალულია მოსკოვში, როგორც თვითონ თვლიდა, სამშობლოში, წითელ მოედანზე.

ნოე ჟორჟანიძე

„ვარ საქართველოს გულდამწვარი ჭირისუფალი...“ — ამ სიტყვებს ამოიკითხავთ საფრანგეთში, ლევილის სასაფლაოზე, ერთ-ერთი საფლავის ეპიტაფიიდან. აქ განისვენებს სამშობლოს დიდი მოამბაგე კაცი, კაცი, რომელმაც ბევრი რამ გააკეთა და გადაიტანა საქართველოს თავისუფლებისთვის, ეს არის კაცი, რომელმაც მისი დამოუკიდებლობის დაკარგვით ტკივილიანი და გულდამწვარი იძულებით გადაიხიზნა, ეს გახლავთ ნოე ჟორდანიძე...

ათასწლეული ისტორიის მქონე ქართული სახელმწიფოს სწრაფვას დამოუკიდებლობისაკენ, ისტორიის სიღრმიდან მომდინარე თავისუფლების მიღწევის მრავალსაუკუნოვანი სურვილი განაპირობებდა, განსაზღვრავდა პატივსა და ღირსებას. ამიტომაც ქართველი კაცი ცდილობდა და იბრძოდა საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის, მაგრამ არ იქნა და ვერ მოხერხდა ათეულობით წლების განმავლობაში ჩვენი ოცნების ასრულება. საქართველომ და ქართველმა ხალხმა ბევრი ტანჯვა-წამება გადაიტანა ურჯულო დამპყრობელი ერებისგან, მაგრამ ყველაზე მეტად მძიმე და გაურკვეველ მდგომარეობაში ჩავარდა მეფის რუსეთის ძალადობით; გონება და აზროვნება დაიბლოკა, საზოგადო წინმსვლელობა შეფერხდა. ეს იყო დრო სრული დავრდომილობისა და დაცემისა... სწორედ ამ დროს გაისმა ახალი ხმა, მედგარი და შეურიგებელი. ეს იყო ხმა ქართული სოციალ-დემოკრატიული პარტიისა, რომლის დამაარსებელი და ხელმძღვანელი ნოე

ჟორდანიას იყო. სოციალ-დემოკრატიული აზროვნება, სიტყვით და წერით გამოთქმული, სწრაფად მოუფინა მშრომელ ხალხს. ქართული სოციალ-დემოკრატია და ქართველი მუშა ხალხი ერთად გაერთიანდა. დაიწყო ქართველი ერის გამოფხიზლება.

ბატონმა ნოე ჟორდანიამ საქართველო ხელიდან გამოსტაცა ურჩხულს. 1918 წლის 26 მაისს საქართველო გახდა დამოუკიდებელი დემოკრატიული ქვეყანა. ასრულდა ყველა ქართველის ოცნება. ამიტომაცაა 26 მაისი ჩვენთვის საკრალური ციფრი, რომელსაც ყოველთვის მივყავართ ნოე ჟორდანიასთან. მან, გარდა საქართველოს დამოუკიდებლობისა, მშრომელთა ინტერესების გათვალისწინებით ბევრი რამ გააკეთა ისევე იმ ადამიანებისთვის: გაატარა მიწის რეფორმა, რითაც ადვილად გაცხადდებოდა, რომ მიწა ეკუთვნის მასზე მომუშავეს. მიწათმფლობელ თავად-აზნაურებს ჩამოართვა მიწა (რომელიც ადრე ბაგრატიონთა დინასტიის წარმომადგენლებმა დაურიგეს მათ გლეხები—მონები, თავისი მიწებით) და დაურიგა გლეხობას. ყოველ ოჯახზე მოდიოდა დაახლოებით 10 ჰექტარი (ეს მაჩვენებელი რეგიონის სიდიდის მიხედვით იცვლება). გამოდიოდა ზოგიერთი ქართველი, რომლის მსგავსი ყოველ დროში არსებობს, უმადური და დაუნახავი და ამბობდა: ჟორდანიას საქართველოს დამოუკიდებლობა გერმანიამ ძალით მიაღებინაო. ეს თავსატეხი რეზუსი სულაც არაა, ვერ მიხვდეს რისი მიღწევა სურს მთქმელს. ნოე ჟორდანიას წვლილი არც ისე დიდია და მისი სახე-

ლი შარავანდედით არ შეიმოსოსო. აქვს კი არსებითი მნიშვნელობა თავდაუზოგავი ბრძოლითა და შრომით თუ სხვათა დახმარებით ასრულდებოდა ქართველი ხალხის ნატვრა და ნოე ჟორდანიას გამოაცხადებდა დამოუკიდებლობას. მართალია, ხანმოკლე გამოდგა ეს სიხარული, მაგრამ 1918 წლის 26 მაისს რომ არ გამოცხადებულეყო, რომ არ შემდგარიყო დამოუკიდებელი რესპუბლიკა ყველა თავისი ატრიბუტით, გადაჭარბებული სულაც არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ შეუძლებელი გახდებოდა დღევანდელი სახით ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენა.

ნოე ჟორდანიას ქართველი ერისთვის საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარების რთული გზის გამკვალავია. მას ანტანტის ქვეყნების ლიდერები დიდ ნდობას უცხადებდნენ, ბუნებრივია, საკუთარ ხალხშიც ავტორიტეტით სარგებლობდა. ამიტომაც ქართველი გამოჩენილი პოლიტიკური პარტიის ლიდერები მის წინააღმდეგ ილაშქრებდნენ. მას პრესაში უსაფუძვლოდ აკრიტიკებდნენ, მაგრამ ყველა ის პოლიტიკური პარტია დაიშალა.

ქვემოთ გთავაზობთ ამონარიდებს ნოე ჟორდანიას პუბლიცისტური წერილების კრებულიდან „რჩეული წერები“ (გამომცემლობა „საქართველო“, თბ. 1990 წ.), რომელიც შეადგინა, წინასიტყვაობა და შენიშვნები დაურთო გურამ შარაძემ.

ნოე ნიკოლოზის ძე ჟორდანიას დაიბადა 1868 წლის 2 იანვარს ლანჩხუთში, ხელმოკლე აზნაურის ოჯახში. ნოეს დედა ქრისტიანე მეგრელის ქალი ყოფილა, გვა-

რად ზიქოვანი. თანამედროვეთა გაღმოცემით, ნ. ჟორდანიას განსაკუთრებით აფასებდა დედას. ამ მხრივ ის იყო აკაკის მიმდევარი. აღსანიშნავია, რომ 1921 წელს, როცა შვილი ემიგრაციაში წავიდა, ქრისტიანე ზიქოვანს საქართველო არ დაუტოვებია. 1924 წლის აჯანყების დროს ნოე ჟორდანიას დედა და და დაუპატიმრებიათ. ერთი კვირის შემდეგ მასთან სერგო ქავთარაძე მისულა და უთქვამს, მე თქვენი მფარველობა აღარ შემიძლია, ნოესთან, უცხოეთში უნდა წახვიდეთო. „კი მენატრება ჩემი ბიჭის წახვა, მარა ჩემი შინა აქ არის და მას უნდა შევეუნახო“,—უპასუხნია ქრისტიანეს.

პირველდანიყებითი განათლება ნ. ჟორდანიას ლანჩხუთის სოფლის სკოლაში მიუღია, აქედან ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელში გადასულა. ამ სასწავლებლის დასრულების შემდეგ ნოეს მშობლებისთვის გამოუცხადებია, რომ თბილისში სურდა სწავლის გაგრძელება. მამამისს ორი ქცევა მიწა გაუყიღია და შვილი თბილისში სემინარიაში მიუბარებია.

სემინარიაში სწავლის წლებში ნ. ჟორდანია მოსწავლეთა არალეგალურ წრეში ერთიანდება. იგი ბევრს კითხულობს აკრძალულ რუსი რევოლუციონერ-დემოკრატების ნაშრომებს. იგი მესამე კლასიდან ოცნებობდა ევროპაში წასვლაზე. ამ მიზნით ნოე ლადო აღნიაშვილის ცნობილ „ქოროში“ შევიდა და 1887 წელს თბილისის სახაზინო თეატრში გამართულ კონცერტში მიიღო მონაწილეობა იმ იმედით, რომ კონცერტებით ევროპაში წავიდოდა. მას ფრანგულის შესწავლაც კი დაუწყია.

1890 წელს ნ. ჟორდანია ამთავრებს სემინარიას და უკვე იცის, რომ მისი გზა ხუცობა კი არა პოლიტიკაა. 1891 წელს ის მიემგზავრება ვარშავაში და შედის ვეტერინარულ ინსტიტუტში. მას არც ვეტერინარობა აინტერესებდა, მაგრამ უკვალოდ არ ჩაუვლია პოლონეთში გატარებულ წლებს. ის ერთ დროს რუსული სოციალიზმით იყო დაინტერესებული, მაგრამ როგორც თვითონ ამბობს, სამმა დებულებამ სამუდამოდ მოკლა ჩემში რუსული სოციალიზმიო.

პოლონეთში ყოფნისას ის წერდა: „აქ პირველად დავინახე, რომ რუსული სოციალიზმი ნამდვილი უტოპიური და რეაქციონური მიმდინარეობაა და თუ ის მართლა განხორციელდა სადმე, დავექანებით უკან ბარბაროსობაში. ეს ერთი.

მეორეთ, ნამდვილი ევროპული სოციალიზმის მატარებელი და განმახორციელებელი ყოფილა მრეწველობაში ჩაბმული ხალხი, ეს მისი მოძღვრებაა და, მაშასადამე, ყოველნაირი ფართე მოქმედება პოლიტიკურ ასპარეზზე უნდა იქნეს დაწყებული მუშათა კლასის გაცნობიერებით და ასპარეზზე გამოსვლით.

მესამე, რაც მთავარია, აქ გავიგე, რომ ჩამორჩენილ ქვეყნებში, პირველ ყოვლისა, უნდა მოხდეს პოლიტიკური რევოლუცია, დამკვიდრდეს, დემოკრატია და მხოლოდ შემდეგ ეკონომიკურად განვითარების გაძლიერებისა და ფართო ორგანიზაციების შემწეობით მივალთ სოციალურ რევოლუციამდე. ამით ისპობოდა ნაროდნიკული სოციალიზმის ძირი: პირდაპირი სოციალიზმი, ძირს პოლიტიკაო“.

ავადმყოფობის გამო ნ. ჟორდანი 1892 წლის აგვისტოს დასაწყისში იძულებული გახდა სამშობლოში დაბრუნებულიყო. იგი მონაწილეობს კონფერენციებში, სადაც მსჯელობდნენ იმ პროგრამაზე, რომლითაც მშრომელი ხალხის ინტერესების დაცვისთვის ბრძოლის ტაქტიკის შესამუშავებლად იმოქმედებდნენ.

1893 წელს მოსალოდნელი დაპატიმრების შიშით ნ. ჟორდანი მაისში ევროპაში გაემგზავრა.

1895 წელს ნოე პარიზში წავიდა, რათა შეეცნო ჟენევის უნივერსიტეტში მიღებული ცოდნა. ერთიხანობა ის გერმანიაში, შტუტგარტში დასახლდა, შემდეგ მიუნხენში გადავიდა, მიუნხენიდან — ბერლინში, სადაც ორი სემესტრი ესწრებოდა პროფესორ ვაგნერის, შმოლერისა და ზიბელის ლექციებს. გერმანიაში ყოფნისას ნოე ჟორდანი წერდა პოლიტიკურ თემებზე პუბლიკაციებს, რომლებსაც სხვადასხვა ქართული გაზეთი აქვეყნებდა.

1897 წლის მარტში ნ. ჟორდანი ლონდონისკენ წავიდა. ევროპაში ოთხი წლისა და ექვსი თვის ყოფნის შემდეგ იგი ლონდონიდან საქართველოში წამოვიდა. კლასთა ბრძოლის პრინციპის ნიადაგზე ძველსა და ახალ თაობას შორის მწვავე ბრძოლა იყო. სამშობლოში დაბრუნებულ ნ. ჟორდანიას სამშობლო ფაქტობრივად ორ ბანაკად დახვდა გაყოფილი. იგი აწყობდა შეხვედრებს მეგობრებთან. 1897 წელს ერთ-ერთი შეხვედრისას გადაწყვიტა, რომ არალეგალურ მუშაობას ლეგალური მუშაობა დამატებოდა, ამიტომ მოლაპარაკება გამართა გაზეთ „კვალის“ რედაქციასთან. უცებ გავრცელებუ-

ლა ჭორიც: „გაზეთი „კვალი“ სოციალ-დემოკრატების ხელში გადადისო. როგორც ჩანს, ამ ამბავმა ილიამდეც მიაღწია. აი, რას იგონებს ნ. ჟორდანიას: „ერთ დღეს მოვიდა ჩემთან ალ. ყიფშიძე და გადმომცა, ილია ჭავჭავაძეს სურს თქვენი ნახვა და ხვალ დილით გელის თავის სახლშიო. ძალიან გამიკვირდა, არავისთან არ გამიმხელია. მეორე დღეს წავედი, მიმიღო თავის სამუშაო კაბინეტში. გავეცანი, დაჯდომისთანავე დაიწყო: შეგანუხეთ ერთი საქმისთვის. მე მსურს თქვენ გახდეთ „ივერიის“ ხელმძღვანელი, რედაქტორი სრული უფლებით, მხოლოდ როცა ჩვენ შორის იქნება აზრების დიდი განსხვავება — მე ჩემსას დავბეჭდავ, თქვენ თქვენსასო. მე სხვები მთხოვენ გაზეთის გადაცემას, მათ არ გადავცემ. მზად ვარ გადმოგცეთო“.

მეორე დღეს ნ. ჟორდანიას უარი უთქვამს. „კვალი“ კი გამხდარა ქართველ მარქსისტთა ლეგარული ორგანო. 1901 წელს პოლიციამ გახჩრიკა „კვალის“ რედაქცია. რედაქტორი ნოე ჟორდანიას დააპატიმრეს, 1902 წლის ივნისში მეტეხის ციხიდან გაათავისუფლეს, მაგრამ საცხოვრებლად ლანჩხუთი მიუჩინეს. იმ დროისთვის გურიაში გაძლიერებული იყო გლეხთა მოძრაობა, რომელსაც სოციალ-დემოკრატები ხელმძღვანელობდნენ. ამის გამო ჟორდანიას კვლავ დააპატიმრეს, ჯერ ქუთაისის ციხეში ჩასვეს, შემდეგ კი განჯაში გადაასახლეს. იგი მაინც ახერხებდა თბილისში ჩასვლას და პარტიულ მუშაობაში მონაწილეობის მიღებას. შეუტყვეს და ვიატკის გუბერნიაში სამი წლით გადასახლება მიუ-

საჯეს. პარტიული მეგობრების დახმარებით ნ. ჟორდანი უცხოეთში გაიპარა და ლონდონში ჩავიდა, სადაც 1903 წელს გაიმართა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიების პარტიის III ყრილობა. სწორედ ამ ყრილობაზე მოხდა გათიშვა და წარმოიქმნა ბოლშევიზმი. ნ. ჟორდანია მენშევიზმის მხარეს დადგა.

1905 წლის იანვარში, როცა რუსეთში რევოლუცია დაიწყო, ჟორდანია ბულგარელი იგნატოვის ყალბი პასპორტით პეტერბურგში ჩავიდა.

1906 წელს სტოკჰოლმში გამართულ სრულიად რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის IV ყრილობაზე ნ. ჟორდანია მხარს უჭერდა „მინის მუნიციპალიზაციის“ პროგრამას.

V მორიგი ყრილობა 1907 წელს ლონდონში გაიმართა, რომელსაც საქართველოდან 29 დელეგატი ესწრებოდა, მათ შორის ნ. ჟორდანია. ლონდონის ყრილობის „კულისების ამბავს“ ასე იხსენებს იგი:

„მივდივარ ქუჩაზე, ხმა შემომესმა უკნიდან. კასტროვ (ეს ჩემი ფსევდონიმი იყო), მოიცადეთ ერთ წუთს. მოვიხედე, ლენინია... მან მითხრა სიტყვა-სიტყვით შემდეგი: ქართველები ნუ ერევით რუსების საქმეში, თქვენ არ იცნობთ ჩვენს ხალხს, მის ფსიქოლოგიას, მის ყოფა-ცხოვრებას და რატომ გვიშლით ჩვენ ჩვენი საქმეები ჩვენებურად, რუსულად მოვაგვართ. მიიღეთ ავტონომია, აკეთეთ საქართველოში რაც და როგორც გსურთ, ჩვენ არ ჩავერევით, ნურც თქვენ ჩაგვერევით! გამიკვირდა, გავოცდი, მე მეგონა მცდი-

და, დავატყვე სერიოზულად მელაპარაკებოდა და განუცხადე — პასუხს ახლა ვერ გეტყვით. შევეკითხები ამხანაგებს, სწორედ ამ საღამოს გვაქვს კრება-მეთქი. ძლიერ კარგი, დასვით ეს საკითხი, თუ გნებავთ, მეც დამიძახეთ, დაიმახსოვრეთ ჩემი წინადადებაა: თქვენ, ქართველები, ნუ ერევით ჩვენს პარტიულ საქმეებში“.

1908 წლის აგვისტოში ჟორდანია კვლავ დააპატიმრეს და თბილისიდან პეტერბურგში გაგზავნეს. რვა თვის შემდეგ დაბრუნდა თბილისში, მაგრამ ცოლ-შვილი ბაქოში გადასულა და ისიც იქით წავიდა.

1918 წლის 22 აპრილს შეიქმნა ამიერკავკასიის სეიმი, რომელმაც გამოაცხადა დამოუკიდებელი ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკა, რომელიც 26 მაისს გაუქმდა. შეიქმნა ეროვნული მთავრობა, რომლის ხელმძღვანელად არჩეულ იქნა ნოე რამიშვილი. 1919 წლის 21 მარტს დამფუძნებელმა კრებამ მთავრობის თავმჯდომარედ აირჩია ნოე ჟორდანია, რომელიც ამავე დროს იყო „უმაღლესი წარმომადგენელი საქართველოს რესპუბლიკისა“ (პრეზიდენტი).

1920 წელს საბჭოთა რუსეთთან დამოუკიდებლობის ცნობის ხელშეკრულების დასადებად ნ. ჟორდანია მოსკოვში, ვ. ლენინთან გაგზავნა გრ. უროტაძე. ხელშეკრულება მართლაც დაიდო, 1920 წლის 7 მაისს, მაგრამ ნ. ჟორდანია ამ ისტორიული ფაქტის შესახებ ამბობს: „აშკარა იყო მოსკოვის ორი ტენდენცია: ერთი პოლიტიკური და მეზობლური, მეორე — იმპერიალისტური. ამ უკანასკნელს მეთაურობდნენ

სამხედრო მინისტრი ტროცკი და ეროვნებათა მინისტრი (კომისარი) სტალინი, პირველს კი — ლენინი. პირველმა ორმა უბრძანა თავის ჯარს აზერბაიჯანში ჩვენი დაპყრობა. ეგონათ, ადვილი იქნებოდა... ხოლო როცა ლენინმა დაინახა, რომ უომოდ ეს არ შეიძლებოდა, ევროპის სკანდალს მოერიდა.

1921 წლის 17 მარტს იტალიური გემი ნ. ჟორდანიას სტამბოლისკენ მიაქანებდა. ემიგრაციაში ნოე ჟორდანია განაგრძობდა პოლიტიკურ საქმიანობას. იგი 85 წლის ასაკში 1953 წლის 11 იანვარს გარდაიცვალა.

ბრიგოლ (სერბო) ორჯონიკიძე

რევოლუციონერი, ბოლშევიკი, სტალინის თანამოაზრე და მისი ნება-სურვილების შემსრულებელი, პარტიული მოღვაწე, 1903 წლიდან კომპარტიის წევრი, პოლიტბიუროს წევრი გრიგოლ (სერგო) ორჯონიკიძე დაიბადა 1884 წელს ხარაგაულის რაიონის სოფელ ღორეშაში. ის 1903 წლიდან პოლიტიკაში ჩაება, სწავლობდა მიხაილოვის ჰოსპიტლის სამედიცინო სკოლაში, მისი დამთავრების შემდეგ მალე დააპატიმრეს იარაღის კონტრაბანდისთვის. სასჯელის მოხდის შემდეგ გერმანიაში მიდის, იქედან 1907 წელს რუსეთში ბრუნდება და ბაქოში სტალინსა და მის თანამზრახველებს უერთდება.

სერგო ორჯონიკიძეს 1909 წლამდე თეირანში მოუხდა ყოფნა, იქ მონაწილეობდა გილანის (ირანი) სოციალისტური რესპუბლიკის ჩამოყალიბებაში.

ბაქოში ყოფნისას სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრობისთვის სერგო დააპატიმრეს და ციმბირში გადაასახლეს. სამი წლის შემდეგ იქედან გაქცევა მოახერხა. იგი 1912 წელს იოსებ სტალინთან ერთად სანკტ-პეტერბურგში ბრუნდება, იქაც დაიჭირეს და სამი წლით კატორღა მიუსაჯეს.

რუსეთის სამოქალაქო ომის პერიოდში ის უკრაინის კომისარი გახდა. კავკასიაში დაბრუნების შემდეგ სერგო კავკასიის ბრძოლებში მონაწილეობს. ორჯონიკიძემ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის სომხეთში დიდი წვლილი შეიტანა.

სერგომ განსაკუთრებული „ყურადღება“ საკუთარი სამშობლოსადმი გამოიჩინა. 1921 წლის 11 თებერვალს იგი მთელი არმიით თავს დაესხა საქართველოს. ორ-

ჯონიკიძის დაჟინებული მოთხოვნითა და ი. ბ. სტალინის თანადგომით დაიწყო უსამართლო, მტაცებლური ომი. მიუხედავად თავდადებული ბრძოლებისა და დიდი შემართებისა, ამ ომში საქართველო დამარცხდა.

საკუთარ სამშობლოში დატრიალებული უბედურებით, დაღვრილი სისხლით, მისი დაცემითა და შეურაცხყოფით გახარებულმა ბაქოში მყოფმა სერგო ორჯონიკიძემ, რომელიც იმხანად რსფსრ კავკასიის ფრონტის რევოლუციური სამხედრო საბჭოს მდივანი გახლდათ, 1925 წლის 25 თებერვალს მოსკოვში დეპეშა გაგზავნა:

„ლენინს-სტალინს! თბილისის თავზე ფრიალებს საბჭოთა ხელისუფლების წითელი დროშა, რაც იმის მაუწყებელია, რომ საქართველო საბჭოთა შემადგენლობის ნაწილი გახდა.

გაუმარჯოს საბჭოთა საქართველოს!
სერგო ორჯონიკიძე“

მშობლიური ქვეყნის დამხობისთვის იგი წითელი დროშის ორდენით დააჯილდოვეს. მასზე ასეთი წარწერა იყო: „ორდენი თბილისის აღებისათვის“. ამავე დიდი ჯილდო სამშობლოს მოღალატისთვის რაღა უნდა ყოფილიყო. მამულის გამყიდველობა ამით არ დაუსრულებია მას. „გულუხვმა“ ბოლშევიკმა საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვა, მისი ანექსია და რუსეთის შემადგენლობაში მისი შეყვანა როდი იკმარა, გაივლის წლები და რუსეთს ქართულ ძირძველ და ულამაზეს მი-

ნას სოჭს აჩუქებს. ამ ტერიტორიის ქართულობას მისი ტოპონიმიც ამტკიცებს.

1922 წელს ორჯონიკიძე საქართველოს საქმის აქტიური მონაწილე ხდება, მაგრამ 1936 წლიდან სტალინმა ეჭვქვეშ დააყენა თავისი თანამებრძოლისა და პოლიტბიუროს წევრის საქმიანობა. ვრცელდებოდა ხმები, რომ 1937 წელს პლენუმზე საკუთარ გამოსვლაში სტალინის გაკრიტიკებას აპირებდა, უნდოდა ემხილა პარტიაში არსებული განუკითხაობა და დაეგმო პარტიის წევრების განუსჯელი მკვლელობები, მაგრამ როგორც ბევრ სხვას, არც მას დასცალდა. პლენუმის დაწყებამდე ერთი საათით ადრე სერგო ორჯონიკიძე მკვდარი იპოვეს. როგორც დაადგინეს, მან თავი მოიკლა.

სერგო ორჯონიკიძე დაჯილდოებული იყო ლენინის საბრძოლო, წითელი დროშის ორდენებით, დაკრძალულია მოსკოვში, წითელ მოედანზე, კრემლის კედელთან.

მისი გარდაცვალების შემდეგ საბჭოთა კავშირის რამდენიმე ქალაქს მისი სახელი დაარქვეს, მათ შორის, ვლადიკავკაზს.

ლავრონტი ბერია

ლავრენტი პავლეს ძე ბერია დაიბადა 1899 წლის 17 მარტს მერხულაში, ახლანდელი გულრიფშის მუნიციპალიტეტი, რომელიც 1946 წელს გამოეყო სოხუმის მუნიციპალიტეტს დღევანდელ საზღვრებში. ბერია იყო სსრკ სახელმწიფო და პოლიტიკური მოღვაწე, 1945 წლიდან — საბჭოთა კავშირის მარშალი, 1943 წლიდან — სოციალისტური შრომის გმირი. იგი სიცოცხლეშივე გაფეტიშებული ჰყავდა ხალხს. ეს იმდენად აღმაშფოთებელი არ იყო, რამდენადაც სამარცხვინო, მაგრამ ადამიანთა უმრავლესობა შიშით გამოხატავდა მისადმი „სიყვარულს“.

1931 წელს, ოქტომბერში სტალინმა თავისი სტუმრობით საქართველო „გააბედნიერა“. მან უკვე კარგად გაიცნო ლავრენტი ბერია, მასში დაინახა თავისი მეორე მე და არჩევანიც მასზე შეაჩერა. საქართველოში მოგზაურობისას ის ლავრენტი ბერიას გვერდიდან არ იშორებდა. როცა ისინი ქუთაისიდან წყალტუბოში მიდიოდნენ, კურიოზულ შემთხვევას გადაეყარნენ. ვისაც ძველი ქუთაისი ახსოვს, მას ისიც ემახსოვრება, ხონის ბირჟის მიდამოებში მრავალი სადურგლო სახელოსნო რომ იყო განლაგებული. სტალინის თხოვნით ავტომანქანა ნელ-ნელა მიდიოდა. ბელადი ქუჩას ათვალიერებდა. უეცრად მან თვალი მოჰკრა დიდ აბრას, რომელიც ერთ სახელოსნოს „ამშვენებდა“ და რომელზეც დიდი ასოებით ეწერა: „მეკუბოეთა არტელი — „გზა სოციალიზმისაკენ“. სახელოსნოს მეპატრონე და სხვა რამდენიმე ხელმძღვანელი იმ დღესვე წაიყვა-

ნეს და უკან აღარ დაბრუნებულან. ბერიამ ისინი თავის არჩეულ გზას გაუყენა.

სტალინის სტუმრობას, როგორც ზემოთ ვთქვით, საქართველოსთვის არასასურველი შედეგი მოჰყვა: 1931 წლის 31 ოქტომბერს საქართველოს კომპარტიის პირველ მდივნად ლავრენტი ბერია დაინიშნა. რა თქმა უნდა, ამით არსებითად არაფერი შეცვლილა, მაგრამ ჩვენს ქვეყანაში მაინც ახალი პერიოდი — ძალადობისა და განუკითხაობის წლები დაიწყო, ისეთი, როგორიც სტალინს სურდა.

როგორც სხვა ყველაფერში, 30-იან 40-იან წლების ტრაგედიაში უპირველესი როლი სტალინს ეკუთვნოდა. მან განაცხადა, რომ კლასობრივი მტერი ჯერ კიდევ არსებობს, გვებრძვის და ეს მტერი აღმოჩენილი უნდა იქნასო. მათ — „ხალხის მტრებს“, „ნაცისტებსა“ და „ჯაშუშებს“ მართლაც აღმოაჩენს ბელადის ერთგული მსახური ლავრენტი ბერია და მერე რამდენს! ამით სტალინის ნათქვამის სიმართლე, მისი სიბრძნე და შორსმჭვრეტელობა დამტკიცდებოდა.

ბერიას უჩვეულო „აღლო“ და „მიგნების“ უნარი აღმოაჩნდა: სადაც წიგნიერი, „ჭკვიანი და ინტელექტუალი ქართველი ნახა, ყველაში „გამცემი“ და „მოლალატე“ აღმოაჩინა. აი, მათი ძალიან მცირე ნაწილი: გ. ელიავა, გრ. ნერეთელი, ჯანდიერი, ცქიტიშვილი, კ. ნერეთელი, გ. ლეონიძე, რუსთაველის თეატრის ყოფილი დირექტორი ს. ახმეტელი; მწერლები და პოეტები: ტიცვიან ტაბიძე, გალაკტიონ ტაბიძე, მიხეილ ჯავახიშ-

ვილი, პაოლო იაშვილი, ნიკოლო მინიშვილი, კონსტანტინე გამსახურდია, გიორგი ლეონიძე, პავლე საყვარელიძე, ლევან გოთუა და სხვა უამრავი, რომელთაც ხალხში სიძულვილის მოსაპოვებლად, მიკრული ჰქონდათ ბერიასეული ეპითეტები: „ხალხის მტერი“, „მოლალატი“, „გამცემი“, „ჯაშუში“, „თაღლითი“, „თვალთმაქცი“ და სხვ. მათ ლავრენტი ბერია სულიერად და ფიზიკურად ანადგურებდა, ფიზიკურად საშინლად უსწორდებოდნენ. ბევრი ვერ უძლებდა ამ წამებას, ბერია კი ტკბებოდა მათი ტანჯვით. არც მწერლებისთვის დაუკლიათ ხელი, მაგრამ ბევრ მათგანს ეყო სიმტკიცე — უმნიცვლოდ გამოეტანა სული სტალინისა და ბერიას მიერ შექმნილი ჯოჯოხეთიდან. ზოგ მათგანს თავი მოაკვლევინეს (პაოლო იაშვილი), ზოგი დახვრიტეს (მ. ჯავახიშვილი), ზოგი ტაიგაში დატოვეს (ტიციან ტაბიძე). ვინც დახვრეტას გადაურჩა, მას სიკვდილი სანატრელი გაუხადეს.

„ხალხის მტრებად“ მონათლულ ადამიანებს უნიოკებდნენ ოჯახებს. მხოლოდ მათი ტანჯვა-წამებითა და გადასახლებით როდი კმაყოფილდებოდნენ, ასახლებდნენ, აპატიმრებდნენ და სდევნიდნენ მათ მეუღლეებს, შვილებს, დედმამიშვილებს და ა. შ. ამგვარი სადამსჯელო ოპერაციები ქვეყნის ყველა კუთხეში, სოფელსა და ქალაქში ტარდებოდა. გამონაკლისს არც ვანის მუნიციპალიტეტის სოფლები: ბზვანი და სულორი წარმოადგენდა. ვასილ დვალისვილის მეუღლე ლუბა ტყეშელაშვილი ოთხი ბავშვით, ამათგან ერთი აკვნის ჩვილი იყო,

გადაასახლეს, სახლი კი დაშალეს და წაიღეს, რითაც ის-
რითის სკოლა ააშენეს.

ასევე პროკოფი დვალიშვილის მშობლები გადაასახ-
ლეს, სახლი კი დაუნვეს; ალექსანდრე დვალიშვილისა
და ელენე მესხიშვილი-დვალიშვილის სახლი წაიღეს,
ფერმის მშენებლობისთვის გამოიყენეს; იოველ და
შალვა დვალიშვილები დახვრიტეს; ვასილი კომუნის-
ტებთან შეტაკების დროს დაიღუპა, პროკოფი მოწამ-
ლეს და ასე მოიშორეს, ალექსანდრე დვალიშვილს დახ-
ვრეტა მიუსაჯეს, მაგრამ ვანო სტურუასა და ალექსან-
დრე ჩეჩელაშვილის დახმარებით 10 წლით პატიმრო-
ბით შეუცვალეს და გადაასახლეს შუა აზიაში, კერძოდ,
ტაშკენტში, ელენე მესხიშვილი-დვალიშვილს 10 წელი
მიუსაჯეს ის ქობულოვმა ცემა, ტვინის შერყევა მიი-
ღო და 3 წელი მწოლიარე იყო; ამ ტრაგედიების სულის
ჩამდგმელი ბერია გახლდათ. მან ყველა პოტენციური
მეტოქეც კი ჩამოიცილა და სტალინს ერთგულება ქარ-
თველი ხალხის განადგურებით დაუმტკიცა.

ლავრენტი პავლეს ძის წყალობით საბჭოთა კავშირ-
ში რესპუბლიკებს შორის დახვრეტილთა და გადასახ-
ლებულთა რიცხვით საქართველოს რესპუბლიკა ლი-
დერობდა. საქართველოს ციხეები ნამდვილ აკადემიად
გადაიქცა. არც ერთ სამეცნიერო თუ უმაღლეს სასწავ-
ლებელში არ იქნებოდა იმდენი პროფესორი, აკადემი-
კოსი, დოცენტი და მკვლევარ-მეცნიერი, რამდენიც აქ
იყო. ტუსაღებს სათითაოდ იძახებდნენ, გაჰყავდათ და
ხვრეტდნენ. აქ გამომწყვდეული ქართველები ვაჟაკაყუ-

რად ელოდნენ თავიანთი ბედისწერით განსაზღვრულ განაჩენს და მაინც ომახიანი ხმით მღეროდნენ:

„ნეტავ, რად დაიგვიანეს
ჩვენმა ბიჭებმა, ლომებს რომ ჰგვანან,
ნუთუ ყველანი ტყვიით დანყვიტეს
და სუყველანი საფლავში წვანან,
მათ დილის სიო უმღერის ნანას
იმათ საფლავებს უკანასკნელად“

ასე ლამაზად, სიმღერით ეთხოვებოდნენ სიცოცხლეს, რომელიც უფალმა აჩუქათ და ბერიამ მოუსპოთ. 275000 ქართველს დაუბნელა მზე, გაუმწარა სიცოცხლე ლავრენტი პავლეს ძემ. მთელი საქართველო შავ ძაძაში იყო გამოწყობილი, ზოგს ქმარი ჰყავდა დახვრეტილი, ზოგს — შვილი, ზოგს — მამა, ზოგს — ძმა და ა.შ. არ დარჩენილა ოჯახი, რომელთა წევრებიდან ერთი მაინც არ ყოფილიყო დახვრეტილი, გადასახლებული, დაპატიმრებული...

აი, ეს იყო 1937 წლის ოქტომბერში სტალინის საქართველოში ჩამოსვლის მიზეზი. მისი დავალება გადაჭარბებით შეასრულა ლავრენტი ბერიამ, რისთვისაც იგი საბჭოთა კავშირის მარშალი და სოციალისტური შრომის გმირი გახდა.

ქაიხოსრო (ქაქუცა) ჩოლოყაშვილი

ქაქუცა ჩოლოყაშვილი დაიბადა 1888 წელს კახეთში, სოფელ მატანში. 1907 წელს მან სათავადაზნაურო გიმნაზია დაამთავრა. ამ დროს საქართველო რუსეთის გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა, ამიტომაც ქაქუცა რუსეთის ჯარში გაინვიეს, სადაც სამი წელი იმსახურა და ოფიცრის წოდება მიიღო. ის 1912 წელს დაბრუნდა საქართველოში. 1914 წელს პირველი მსოფლიო ომი დაიწყო და ქაქუცა ისევ რუსეთის ჯარში გაინვიეს. ამ დროს თურქებმა საქართველოს საზღვრებთან ომი დაიწყეს, სადაც რუსის ჯართან ერთად ქაქუცაც იბრძოდა. ამ ბრძოლაში მან თავი გამოიჩინა. თურქები დამარცხდნენ, მაგრამ ბრძოლის დროს ქაქუცა დაიჭრა. მკურნალობის შემდეგ ის რუსეთის სამხედრო ხელმძღვანელობამ ცხენოსანთა ლეგიონის ათასეულის მეთაურად დანიშნა და თავისი ათასეულით ირანში გაგზავნა, სადაც მოკავშირე ინგლისელებს შეუერთდა. იქ მან თავი გამოიჩინა თავისი ათასეულით, რისთვისაც წმინდა გიორგის ჯვრით დააჯილდოვეს და უფრო მაღალი სამხედრო წოდებაც მიიღო — პოდპოლკოვნიკი გახდა.

1918 წლის 26 მაისს საქართველო ნოე ჟორდანიას ხელმძღვანელობით დამოუკიდებელი ქვეყანა გახდა. საქართველოს დაუბრუნდნენ რუსეთის ჯარში მომსახურე ქართველები, მათ შორის, ქაქუცა ჩოლოყაშვილიც. 1921 წლის 25 თებერვალს რუსეთის მთავრობამ სერგო ორჯონიკიძის ხელმძღვანელობითა და სტალინის მხარდაჭერით საქართველო დაიპყრო. ისტორიის ფურცლებზე ამ ომში ქაქუცა ჩოლოყაშვილის სახელი არსადაა აღწერილი და ნახსენებიც კი.

საქართველოს რუსეთის შემადგენელ ნაწილად გამოცხადებას ქართველი ხალხი ვერ შეურიგდა, დაიწყო საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში პატარა-პატარა აჯანყებები, მაგრამ ქართველებმა შედეგს ვერ მიაღწიეს, რუსულმა ჯარმა ყოველთვის ჩაახშო მათი გამოსვლები.

მსოფლიო ისტორია ბევრ დიდ ბრძოლას იცნობს, თუმცა მათ შორის არის გამორჩეულად გრანდიოზული და სისხლისმღვრელი სამხედრო დაპირისპირებები. ასეთთა კატეგორიას განეკუთვნება პირველი მსოფლიო ომის დასავლეთ ფრონტზე, საფრანგეთისა და გერმანიის არმიებს შორის გამართული ვერდენის ბრძოლა (1916 26 თებერვალი-18 დეკემბერი), რომელსაც ხშირად „ვერდენის ხორცსაკეპსა“ და „ვერდენის სასაკლაოს“ უწოდებენ, ამასთან ერთად, ეს სამხედრო დაპირისპირება ფრანგული არმიის გაუტეხელობის მაგალითია. ინგლისელმა სამხედრო ისტორიკოსმა, გენერალ-მაიორმა ჯულიან ტომპსონმა ვერდენი „ფრანგთა სტალინგრადად“ მონათლა. რუსეთ-საქართველოს 1921 წლის ომის დროს, როცა თბილისს რუსული მე-11 ნითელი არმია უტევდა, გაისმოდა მოწოდებები, რომ თბილისი გახდებოდა მეორე ვერდენი და მტერი ქალაქში ვერ შეაღწევდა. ეს მოწოდება ქართველმა ხალხმა ვერ გაამართლა. მას ერთდროულად უტევდა ორი ურჩხული: რუსეთი და თურქეთი, რომელიც დავალებული იყო რუსეთის მიერ. დავკარგეთ ქვეყნის დამოუკიდებლობა, რასაც ვერ შეეგუა ქართველი ხალხი და გადაწყდა ერთიანი, დიდი აჯანყების მოწყობა, რო-

მელიც 1924 წლის 29 აგვისტოსათვის ერთდროულად უნდა დაწყებულიყო. მაგრამ, გეგმისამებრ, ყველგან ერთდროულად არ დაიწყო. ჭიათურა და მისი შემოგარენი 29 აგვისტოს ნაცვლად წინა დღეს აჯანყდა, ამით რუსეთს მიეცა შესაძლებლობა ჯარი გაეძლიერებინა საქართველოში, მაგრამ თავდაპირველად გამოსვლები წარმატებით მიმდინარეობდა, დიდი ქალაქების გარდა. კომუნისტების წინააღმდეგობა უფრო სუსტი აღმოჩნდა, ვიდრე ვარაუდობდნენ. წითელი არმიისა და „ჩეკას“ რაზმების დიდი ნაწილი დამარცხდა, ზოგი დაიღუპა, ზოგი ტყვედ ჩაიგდეს აჯანყებულებმა. პირველ დღეებში საქართველოს ქალაქებისა და სოფლების ნახევარზე მეტი აჯანყებულთა ხელში აღმოჩნდა, წითელი დროშები და საბჭოთა გერბები ჩამოყარეს და ქართული ეროვნული დროშები ააფრიალეს; კომუნისტი ხელისუფალნი დააპატიმრეს. დასავლეთ საქართველოს რაიონები და სოფლები განთავისუფლდა უიარალო აჯანყებულების მიერ. ათ კაცში 2 თუ 3-ს ჰქონდა ცეცხლსასროლი იარაღი, მაგრამ მოხდა დიდი უბედურება მან, ვისაც იარაღი ჰქონდა და საკმაოდ გამოცდილი მეომრები ჰყავდა, ევალეობდა თბილისის განთავისუფლება და დაცვა (ეს იყო გმირი ქაქუცა ჩოლოყაშვილი), მიატოვა ჯარი უპატრონოდ და თბილისის გვერდის ავლით, რა თქმა უნდა, ბრძოლებით საკუთარი თავის გადარჩენას ცდილობდა, თავის გადასარჩენად თავისი ამალით ტყეში გაიხიზნა. დაავინყდა, რომ ის იყო შეფიცულთა ჯარის ხელმძღვანელი. ამ არმიაში ჩარიცხვამდე ქართველი მებრძოლენი ფიცს დებდნენ,

რომ თუ საჭირო გახდებოდა, თავს გასწირავდნენ სამშობლოსათვის და არ უღალატებდნენ თავიანთ ხალხს. ასეთი ფიცი თვით ქაქუცასაც ჰქონდა დადებული—ან სიკვდილი ან გამარჯვება!

საქართველოს ბევრი სისხლისმღვრელი ომი აქვს თავს გადახდენილი, მაგრამ ქართველ კაცს მტრისთვის ზურგი არც არასდროს შეუქცევია, სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე იბრძოდა. ბატონმა ქაქუცამ კი, ტყეში თავშეფარებულმა, საჭირო საბუთები მოაგროვა და თურქეთის გავლით საფრანგეთში წავიდა.

მეომარ კაცს, რომელიც მტერს ზურგს შეაქცევს და თავის გადასარჩენად საზღვარგარეთ გაიქცევა, რა შეიძლება ეწოდოს—გმირი თუ სამშობლოს მოღალატე?

ქვემოთ შემოგთავაზებთ ამ კითხვაზე სხვადასხვა პროფესიის—სამხედრო პირის, პროფესორის-ფილოსოფოსის, და სხვ. პასუხებს.

გთავაზობთ ჟურნალ „გზაში“ (N45, 8-11) დასტამბული პუბლიკაციის ამონარიდს: „2012 წელი, ერთხელ კოლაუ ნადირაძე ეზოში ფეხბურთის მოთამაშე ბავშვებს თვალყურს ადევნებდა. თამაშის დროს პოეტი მისკენ გადმოგორებულ ბურთს დასწვდა, ახლოს მდგარ პატარა ბიჭს გადაუგდო და რა გვარი ხარო?—ჰკითხა. ბიჭი გვარად ჩოლოყაშვილი აღმოჩნდა.

—ქაქუცა ჩოლოყაშვილი თუ იცი, ვინ იყო? — ჰკითხა კოლაუმ.

—ვინ იყო და ხალხის მტერი, — უპასუხა ბიჭმა.

პატარა ბიჭმაც კი იცის, ვინ იყო და რა იყო ქაქუცა ჩოლოყაშვილი.

ის ქართველი, ვისაც მკერდით
 ძალუძს შეაჩეროს მტერი,
 სიყვარულით ძეგლს დაუდგამს
 მამული და ერი-ბერი.
 მაგრამ ქაქუცა გაიქცა,
 ღალატმა თავი იჩინა,
 მან მიატოვა სამშობლო,
 თავი კი გადაირჩინა.
 პრეზიდენტ სააკაშვილმა
 ღალატისათვის მისცა გმირობა,
 ვერ ვხვდები, რად განადიდა,
 ვისგან მიიღო პირობა?!“

შეკითხვა საქართველოს ცნობილ ადამიანებს:

საქართველო მუდამ ომის საფრთხის წინაშე დგას, ყოველთვის მოსალოდნელია ჩვენს ქვეყანაზე რუსეთის თავდასხმა. მაინტერესებს თქვენი აზრი—ომი რომ დაიწყოს და რომელიმე მეომარმა, რიგითმა, ხელმძღვანელმა მტერს ზურგი შეაქციოს, გასაჭირში მიატოვოს სამშობლო, ხალხი და თავის გადარჩენის მიზნით თავის ქვეყანას ან საზღვარგარეთ დაიმალოს ან გაიქცეს — რას უნოდებთ ასეთ მეომარს, რომელსაც სამშობლოსა და ხალხის წინაშე აქვს ფიცი დადებული — ან სიკვდილი ან გამარჯვება!

თუ ომი დაიწყოს და საქართველოს მოქალაქე, მეომარი, რიგითი ან ოფიცერი მტერს ზურგს შეაქცევს და გა-

საჭირში მიატოვებს თავის სამშობლოს, ერსა და ბერს, ის არის მოღალატე, გაიძვერა, მხდალი-მშიშარა, რომელიც უნდა დაიხვრიტოს ყოველგვარი შებრალების გარეშე.

პოლკოვნიკი მიხეილ (გოგი) ჯანელიძე
საქართველოს ომის, შრომისა და სამხედრო
ძალების ვეტერანთა კავშირის თავმჯდომარე

გეთანხმებით, რომ საქართველო ნამდვილად არის საომარი მოქმედებების საფრთხის ქვეშ და, ჩემი აზრით, გარდაუვალიც არის, რადგან ჩვენ უნდა დავიბრუნოთ დაკარგული ტერიტორიები.

მე იმედი მაქვს, რომ ჩვენს რიგებში არ იქნება ასეთი არც რიგითი და არც მეთაური, მაგრამ თუკი ასეთი აღმოჩნდა, მე მას ერისა და ქვეყნის მოღალატეს ვუწოდებ.

მე-3 ქვეითი ბრიგადის უფროსი გიორგი თავაძე

გამოჩენილი ადამიანები ქვეყნისთვის ოქროს ფონდი და სიმდიდრეა.

ადამიანი ქვეყნის პატრიოტიზმით უნდა იყოს გამსჭვალული და სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე იბრძოდეს მისი დამოუკიდებლობის დასაცავად.

სამშობლოზე სხვა ქვეყნის თავდასხმის შემთხვევაში ქვეყნის ყველა სამხედრო დაძახებისთანავე მოვალეა, ჩადგეს სამშობლოს დამცველთა რიგებში.

ის მოქალაქე, რომელიც ომის პერიოდში თავს არიდებს ბრძოლაში მონაწილეობას და შეეცდება ზურგი უჩვენოს მტერს ან გადავიდეს მის მხარეზე ან კიდევ სიმულაციური მოქმედებით შეეცდება მონაწილეობა არ მიიღოს სამშობლოს დაცვაში, ჩემი აზრით, არის ხალხისა და სამშობლოს მოღალატე.

დღესაც არიან ადამიანები, რომლებიც გაურბიან სამშობლოსა და ხალხის სამსახურს და ცდილობენ თავი შეაფარონ სხვა ქვეყნებს, პატრიოტული მოვალეობის აღსრულების ნაცვლად. ესენი მოღალატე ქართველები არიან.

ასეთია ჩემი აზრი თქვენს შეკითხვასთან დაკავშირებით.

გადამდგარი პოლკოვნიკი, სხვა ქვეყნების
ტერიტორიის ომის მონაწილე გოჩა მახარაძე

XX საუკუნის გენიოსმა პოეტმა, დიდმა გალაკტიონმა, ხატოვნად გამოთქვა უნივერსალური პრინციპი: „საქართველო, უპირველეს ყოვლისა!“ საქართველო ჩვენი სამშობლოა და ყოველი ჩვენგანისთვის უმთავრესია თავდადება მის საკეთილდღეოდ, უბოროტეს მტერთან შერკინებაც კი უთანასწორო ბრძოლაში. თუ განსაცდელის დროს სამშობლოს ზურგს შეაქცევს და ასკეტის მსგავსად განზე გადგება, ეს სამარცხვინო საქციელი კი არა, ორგულობა და სილაჩრე იქნება, კიდევ მეტი: ეს მიუტევებელი ცდომილება და აშკარად ღალატი იქნე-

ბა მის წინაშე. თქვენს კითხვაზე არსებობს ერთადერთი პასუხი: ის მოღალატეა. თავის გადარჩენის მიზნით ბრძოლის ველიდან გაქცევა დეზერტირობა, ლალატი და დანაშაულია სამშობლოსა და ხალხის წინაშე. ასეთ შეფასებას ალტერნატივა არა აქვს.

მართლმადიდებელ ქართველს მუდამ უნდა ახსოვდეს, რომ მიწიერი სამოთხე-მარადმწვანე ედემი, რომელიც მას არსთა გამრიგებ უბოძა, სამხედრო ფიცის მიუხედავად, სიცოცხლის ფასადაც უნდა დაიცვას და ზვარაკადაც შეეწიროს, რამეთუ, როგორც თავად გალაკტიონი შეგვაგონებს: სამშობლოს „დაცვის ნიჭი“ ადამიანის სხვა ნიჭთა შორის, უმთავრესი და „ყველა ნიჭზე ძლიერიაო“. მისივე თქმით, „რწმენით იარ, რწმენით იარ, მტკიცე გქონდეს ბიჯი, ყველა ნიჭზე ძლიერია ქვეყნის დაცვის ნიჭი“. დიახ, ასეა. უზენაესია მხოლოდ „ქვეყნის დაცვის ნიჭი“. არსებობს ყოველნაირი ნიჭიც: მხატვრული შედეგის შექმნის, მეცნიერული აღმოჩენის, კოსმოსში შეჭრისა და ა.შ. სამნუხაროდ, ისეთი ნიჭიცაა, თუ ეს პარადოქსი არ არის, ე.წ. „ქვეყნის ძარცვის“ ნიჭიც. დიდი ქართველი რომანტიკოსი პოეტ ალ. ჭავჭავაძის თქმით: „მდაბალთა ჩაგვრით, მტაცებლობით და ხვეჭით“ პირადი გამდიდრებისა და მილიონერად ქცევის ნიჭი, ანუ თუ გნებავთ, სხვა ქვეყნის ძირძველი მიწის მითვისების, მიტაცების ბოროტი ნიჭი-განზრახვა; რა თქმა უნდა, ძალადობის იარაღით დაპყრობის გზით. ეს ხომ არაერთხელ გამოავლინა ჩვენმა ჩრდილოელმა მეზობელმა, სხვათა მიწების დამპყრობელმა დიდმა რუსეთმა, ისტორიულად და დღესაც ეს მისი იმპერიული

ამბიციას, რაც მხატვრულად არის გამოთქმული ერთ-ერთი რუსი თანამედროვე პოეტის მიერ: „თვალუნდენელი სივრცის გადალახვა და აღზევება—ეს არის ჩვენი რუსეთის ბედი“ (ევგენი ევტუშენკო).

ამ დამპყრობლურ-შოვინისტური ჩანაფიქრის რეალიზება რუსეთმა არც თუ დიდი ხნის წინათ შეძლო კიდეც საქართველოს ძირძველი რეგიონების მიტაცებით, მოახდინა რა მათი ოკუპაცია და დიდი ხანია ეწევა რუსიფიკაციას. დასავლეთ ევროპა კი ამ პროცესს გულგრილად ადევნებს თვალს. ეს საფრთხე რეალურია და წარსულს როდი ჩაბარდა. იგი გარდაუვალია და „ამჟამადაც მოსალოდნელია — რუსეთის მიერ ჩვენს ქვეყანაზე თავდასხმა“. საამისოდ ქართველი ყოველმხრივ მზადყოფნაში უნდა გრძნობდეს თავს, სულ მხედრულად შემართული იყოს, „როგორც ცერზე მიმინო“. და სწორედ ქართველმა, როგორც მართლმადიდებელმა და დაუცხრომელმა პატრიოტმა, შინაგანად შეისისხლხორცოს დიდი აკაკის ბრძნული ნათქვამი: „ჩემი ხატია სამშობლო, სახატე მთელი ქვეყანა“. ასე რომ, მან საფიცარ ხატად უნდა მიიჩნიოს მშობლიური მიწა-ღვთისმშობლის წილხვედრი საქართველო და შეუნარჩუნოს მას ძველი იბერიულ-ჰეროიკული წარსული, მრავალსაუკუნოვანი კულტურა და ტრადიციები, რაც მთავარია, სუვერენული არსებობისა და ზეალმაველი განვითარების ყველა პირობა და უმაღლესი თავისუფლება.

რაც შეეხება დიდმპყრობელურ-იმპერიალისტურ რუსეთს და მის პოლიტიკას, პუტინ-მედვედევის თავკაცობით, მათ არასდროს არ უნდა დაივიწყონ ის-

ტორიული რეალიები და ის უდავო ჭეშმარიტება, რომ ჩვენ, ქართველებს, მათზე ადრე გვქონდა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და კულტურა, ქრისტიანობაც რამდენიმე საუკუნით ადრე მივიღეთ და კიდევ ისიც, რომ საამაყოდ გვაქვს გასამხელი: „დიდი რუსეთის ისტორიაში ბრწყინავს სახელი რამდენ ქართველის“. ერთი თანამედროვე ქართველი პოეტის თქმით:

„რაც რუსი ჩვენთვის ბნელ ზრახვებს ხლართავს,

(ეჰ, რუსეთო, სიკეთის ფუჭო ლოდინო),

მე მიკვირს, რატომ არ ახსენდება

არც ბერლინი და არც ბოროდინო

(აპოლონ ჯინჯოლია)

მართლმადიდებელნო ქართველნო, პატრიოტებო და მამულიშვილნო, მუდამ იყავ მზად საქართველოს დასაცავად და გადასარჩენად. არასოდეს დაივიწყო და გახსოვდეს მარად: „მთავარი მაინც მამული არის, რომ უმთავრესი არის მამული“

სიმონ არველაძე,

ომისა და შრომის ვეტერანი, მწერალ-კრიტიკოსი, ფილოსოფიის პროფესორი; საქართველოს კულტურის დამსახურებული მოღვაწე; კავკასიის ხალხთა მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი; უმაღლესი განათლების წარჩინებული მუშაკი, ღირსების ორდენოსანი, ხალხთა მეგობრობისა და ნიკო ნიკოლაძის პრემიების ლაურეატი; ქუთაისის საპატრიო მოქალაქე.

ედუარდ შევარდნაძე

ედუარდ ამბროსის ძე შევარდნაძე დაიბადა 1928 წლის 25 იანვარს ლანჩხუთის რაიონის სოფელ მამათში.

საბჭოთა, პარტიული და კომუნისტური წყობილების, სახელმწიფოს მაღალი რანგის ფუნქციონერ ედუარდ შევარდნაძეს, სამწუხაროდ, თავის სამშობლოში თანამემამულეთა დიდი ნაწილი უარყოფითი ეპითეტებით-ულმერთო, ქართველი ხალხის მოღალატე, საქართველოს ტერიტორიების გამყიდველი და სხვ. მოიხსენიებს.

ედუარდ შევარდნაძე „წითელი ეშმაკების“—კომუნისტური პარტიის წევრი იყო 1948 წლიდან, 1978 წლიდან სკკპ ცკ-ის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატია, 1985 წლის ივლისიდან კი —წევრი.

ედუარდი 1948 წლის ივლის-ოქტომბერში მუშაობდა საქართველოს ალკკ თბილისის ორჯონიკიძის რაიკომის ინსტრუქტორად, შემდეგ იქვე—კადრებისა და საორგანიზაციო განყოფილების გამგედ, მან 1951 წელს დაამთავრა საქართველოს კპ ცკ-თან არსებული პარტიული სკოლა, 1960 წელს — ქუთაისის ა. წულუკიძის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტი.

1951 წლიდან ედუარდ შევარდნაძე საქართველოს ალკკ ცკ-ს კომკავშირული ორგანიზაციის განყოფილების ინსტრუქტორი იყო; 1952 წლის თებერვალში აირჩიეს საქართველოს ალკკ ქუთაისის საოლქო კომიტეტის მდივნად მუშაობდა კადრების დარგში, ამავე წლის სექტემბერში — მეორე მდივნად, 1953 წლის ივნისიდან დაინიშნა საქართველოს კპ ქუთაისის საოლქო კომიტეტის პარტიული, პროფკავშირული და კომკავშირული ორგანიზაციების განყოფილების ინსტრუქტორად; ამა-

ვე წლის დეკემბერში კი — საქ. ალკკ ქუთაისის საქალაქო კომიტეტის მდივნად, 1956 წლის დეკემბრიდან — პირველ მდივნად, 1961 წლის აგვისტოდან პარტიულ სამუშაოზე; იგი იყო: საქართველოს კპ მცხეთის რაიკომის პირველი მდივანი, შემდეგ — საქართველოს კპ თბილისის პირველი მაისის რაიკომის პირველი მდივანი.

1964 წლიდან შევარდნაძე საქართველოს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მინისტრის პირველი მოადგილეა, 1965 წლიდან — შინაგან საქმეთა მინისტრი, 1972 წლის ივლისიდან — საქართველოს კპ ცკ-ს პირველი მდივანი, შემდეგ — საქ. კპ ცკ-ს პირველი მდივანი. 1985 წლის სექტემბრიდან ედუარდ ამბროსის ძე მოსკოვში გადაჰყავთ. იგი დაინიშნა სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრად.

შევარდნაძე დაჯილდოებული იყო ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის, შრომის წითელი დროშის ორდენებით, ასევე მედლებით.

ედუარდი პირნათლად ასრულებდა საბჭოთა „წითელი ეშმაკების“ დავალებებს და კიდევ: საკუთარი სამშობლოსა და ერის წინაშე მისი მოღვაწეობის შედეგი მართლაც რომ „შთამბეჭდავი“ გამოდგა, რასაც მოჰყვა:

1. ქართველი ხალხის ურთიერთგახლეჩვა, ურთიერთდაპირისპირება, მტრობა, შური;
2. აფხაზეთში მცხოვრები ქართველების განწყევლა;
3. აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს ტერიტორიების რუსეთისთვის ჩაბარება;
4. დაგომისის ორმხრივი ხელშეკრულება და რუსის

ჯარის შემოყვანა აფხაზი და ოსი სეპარატისტების დასაცავად.

შევარდნაძე არა ხალხის, არამედ საკუთარი ძალისხმევით გახდა სახელმწიფო მეთაური, შემდეგ კი ძალისმიერი მეთოდებითა და გაყალბებული არჩევნებით ორჯერ იყო საქართველოს პრეზიდენტი.

საპარლამენტო არჩევნების გაყალბებისათვის, ქვეყნის გაღატაკებისათვის, კორუფციის აღზევებისა და ტერიტორიების დაკარგვისათვის შევარდნაძეს წითელი ვარდი მიართვეს და შინ გაუშვეს.

ცუდად დაცადა რუსეთიდან მისი დაბრუნება საქართველომ. ჯერ იყო და, ქართველი ხალხი ერთმანეთს დაუპირისპირდა, შემდეგ რუსეთმა მიზანს მიაღწია. რა თქმა უნდა, ისევ შევარდნაძის დახმარებით დაეპატრონა აფხაზეთსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთს.

უტყუარი გარანტიები არსებობდა სრული გამარჯვებისა, მაგრამ სახელმწიფო მეთაურის ბრძანებით ცხინვალიდან ქართული ჯარი გამოვიდა და სამაჩაბლო სეპარატისტებს დარჩათ. არადა, იმდროისთვის უდიდესი შეცდომა იყო ქართული ჯარისა და სამხედრო ტექნიკის აფხაზეთში შეყვანა. მართალია, აფხაზეთში ომი გარდაუვალი გახლდათ, ეს ყველასთვის ნათელი იყო და მით უფრო მოსკოვიდან ჩამოსვლამდეც კარგად უნდა სცოდნოდა შევარდნაძესაც, მარტო ეს კი არა რუსეთის გეგმა აფხაზეთთან დაკავშირებით.

ცხინვალიდან ქართული ჯარის გამოყვანით ისარგებლეს ოსმა სეპარატისტებმა და ადგილობრივ ქართულ მოსახლეობას სასტიკად გაუსწორდნენ. რამდენი-

მე ქართველ მამაკაცს ხელ-ფეხი შეუკრეს, მათი ცოლ-შვილი კი მათივე თვალწინ გააუპატიურეს.

აფხაზეთში ჯარის შეყვანით ბატონმა ედუარდმა ომი დააჩქარა. ქართველების წინააღმდეგ იბრძოდნენ არა მარტო აფხაზები, არამედ რუსები და დაქირავებული ბოევიკები. ქართველების დამარცხება არც ისე იოლი აღმოჩნდა, როგორც რუსები ფიქრობდნენ, ამიტომ გამოსავალსაც მიაგნეს—ერთადერთი გზა ქართველთა განიარაღება იყო. ეს კი უმტკივნეულოდ, სახელმწიფო მეთაურის დახმარებით შეძლეს. განიარაღების შეთანხმებას მაშინ მოაწერა ხელი შევარდნაძემ, ქართველებს გამარჯვება რომ უნდა გვეზიმა.

1993 წლის 27 ივლისს მან ხელი მოაწერა განიარაღების დამლუპველ ხელშეკრულებას. მისივე ბრძანებით რუსეთის სატრანსპორტო გემებით საბრძოლო ტექნიკა ფოთში, ფრონტის ხაზიდან 100 კმ-ის დაშორებით გამოიყვანა.

მთელმა საქართველომ და ჩვენმა თვითმარქვია მთავარსარდალმა კარგად უნყოდა, აფხაზი სეპარატისტები და მათ უკან ამოფარებული რუსები საბრძოლო მოქმედებს რომ განაახლებდნენ.

უიარაღოდ დარჩენილი ქართველი მეომრები, რა თქმა უნდა, ელოდებოდნენ ახალ შემოტევას, მაგრამ რა უნდა ექნათ? თუ ვინმე ხმას ამოიღებდა, უკვალოდ გააქრობდნენ. ასეთ უაზრო სიკვდილს მტრის წინააღმდეგ ბრძოლაში დაღუპვა ერჩიათ, მოლოდინი გამართლდა. რუსებმა ხელშეკრულების პირობა დაარღვიეს და უიარაღო ქართველებთან სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძო-

ლა წამოიწყეს. ამ დროს ბატონმა ედუარდმა კიდევ ერთი მოუწოდებელი და მიუტევებელი ცოდვა ჩაიდინა. ომის დროს გამოყვანილი ქალები, ბავშვები და მოხუცები უკან, აფხაზეთში დააბრუნა. ბუნებრივია, ისინი არავინ დაინდო და ყველანი ამოწყვიტეს.

შევარდნაძე ამით არ დაკმაყოფილდა და დაგომისის ხელშეკრულებაზე ხელის მოწერით ხელფეხი გაუხსნეს რუსებს. აფხაზეთსა და ცხინვალში ე.წ. მშვიდობისმყოფელები, რუსი ცისფერჩაფხუტიანები დააყენა, ქართველები კი საკუთარი მამა-პაპის მიწიდან თავისივე სამშობლოში ლტოლვილებად აქცია. დაგომისის ხელშეკრულებამ საბოლოოდ დასცა ქართველი კაცის ღირსება. დაისვენეს აფხაზებმა და ოსებმა, ომი აღარ სჭირდებათ, კონფლიქტში მოღალატე შევარდნაძემ გამარჯვებინა.

სოლიკო ხაბეიშვილი

სოლიკო ევტიხის ძე ხაბეიშვილი დაიბადა ღა ალი-ზარდა მშრომელ და პატიოსან ოჯახში. ბავშვობიდანვე გამოირჩეოდა ნიჭიერებით, გონებამახვილობით, შრომისმოყვარეობით, კეთილი ხასიათით. 1958 წელს დაამთავრა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტი ინჟინერ-გეოლოგის სპეციალობით, მუშაობდა საქართველოს კომკავშირულ ორგანიზაციაში სხვადასხვა თანამდებობაზე, 1963-1965 წლებში იყო საქართველოს ალკკ თბილისის საქალაქო კომიტეტის მდივანი, შემდეგ — საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საქმეთა მმართველის მოადგილე; 5 წელი იმუშავა მოსკოვში საკავშირო ალკკ ცენტრალური კომიტეტის განყოფილების გამგის მოადგილედ, 1972 წელს დაბრუნდა საქართველოში და მუშაობა დაიწყო პარტიულ სამუშაოზე. იყო საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის აგიტაცია-პროპაგანდის განყოფილების გამგის პირველი მოადგილე. ერთი წლის შემდეგ დაანიშნურეს საქართველოს კომპარტიის ქუთაისის საქალაქო კომიტეტის პირველ მდივნად, სადაც 1975 წლამდე იმუშავა. იქედან საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში გადაიყვანეს ორგანიზაციულ-პარტიული მუშაობის განყოფილების გამგედ.

1982 წელს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივნად დანიშნეს. ამ თანამდებობაზე მან სამი წელი იმუშავა, მაგრამ, როგორც შემდგომში ირკვევა, ბატონმა ედუარდ შევარდნაძემ მოსკოვიდან, ცენტრალური ხელისუფლებისგან მიიღო დავალება ხაბეიშვილის პარტიული სამუშაოდან ჩამოცილების შესა-

ხებ. როგორც ყოველთვის, მან ესეც პინათლად შეასრულა.

საქართველოს ექსპრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის ანგარიშზეა არა მარტო სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საკითხების მიმართ მოღალატეობრივ-დანაშაულებრივი ქმედების ტოლფასი ფაქტები, არამედ მას ცოდვად აწევს საკმაოდ ბევრი დანაშაული ჩვენი ჯიშისა და გენის საუკეთესო წარმომადგენლების მიმართაც. ერთ-ერთი მათ შორის გახლავთ რესპუბლიკის მასშტაბით ცნობილი პიროვნება, ბატონი სოლიკო ხაბეიშვილი. იგი 1985 წელს გადაიყვანეს საქგაზის თავმჯდომარის მოადგილედ, შემდეგ კი — თავმჯდომარედ, სადაც დაპატიმრებამდე, 1985 წლის 6 დეკემბრამდე, იმუშავა.

როგორც ვხედავთ, ბატონი სოლიკო ხაბეიშვილი ბევრჯერ იყო სხვადასხვა მაღალ კომკავშირულ და პარტიულ თანამდებობაზე. აღსანიშნავი და მთავარია ის, რომ ს. ხაბეიშვილისა და სხვა დამნაშავე თანამდებობის პირების მუშაობის პერიოდში ძირითადად რესპუბლიკის ლიდერი გახლდათ ბატონი ედუარდ შევარდნაძე, რომელსაც ევალებოდა, თავისი თანამდებობრივი მდგომარეობიდან გამომდინარე, კონტროლი გაენია და პასუხი ეგო საქართველოში მიმდინარე პროცესებზე, ყველა დიდი თანამდებობის პირისა და, მათ შორის — ბატონი სოლიკო ხაბეიშვილის მუშაობაზეც. ამავე დროს ბატონი სოლიკო გახლდათ ბატონი ედუარდ შევარდნაძის მეგობარი, თანამებრძოლი და თანამოაზრე. ეს ფაქტი ცნობილია მთელი საქართველოსთვის. ყოველივე ამის შემდეგ სრულიად გაუგებარი და, ჩემი აზრით, გაუმარ-

თლებელია სასამართლოს ის გადაწყვეტილება, რომელიც მიღებულ იქნა მხოლოდ ხაბეიშვილის, როგორც დამნაშავის, მიმართ.

სასამართლო განაჩენში ვკითხულობთ: საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სამმართველოს კოლეგიამ თ. გერსამიას თავმჯდომარეობით, სახალხო მსაჯულების — თბილისის ელმავალმშენებელი ქარხნის ბრიგადირ გ. ჩადუნელისა და საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სახელმწიფო მუზეუმის სამეცნიერო ექსპოზიციის განყოფილების გამგე გ. გასიტაშვილის, რესპუბლიკის პროკურორის მოადგილე ო. გრიგალაშვილის, ადვოკატ გ. ვოლფის, მდივან შ. ასათიანის მონაწილეობით განიხილა ს. ე. ხაბეიშვილის საქმე, დამნაშავედ ცნო იგი ქრთამის არაერთხელ აღებაში და მიესაჯა 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა. აქედან 5 წელი საპყრობილეში გატარება, ხოლო სასჯელის მოხდის შემდეგ 5 წელი აეკრძალა საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე მუშაობის უფლება.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ს.ე. ხაბეიშვილი 1958 წლიდან (ინსტიტუტის დამთავრებიდან დაპატიმრებამდე, 1985 წლამდე) მუშაობდა საკმაოდ მაღალ კომკავშირულ და პარტიულ თანამდებობებზე და, როგორც პროკურატურისა და სასამართლოს მასალებშია მითითებული, თურმე ეწეოდა მექრთამეობას. თავისთავად იზადება კითხვა: სად იყო ამ დროს საქართველოს მთავრობა, კერძოდ, კი ბატონი ედუარდ შევარდნაძე? თუ ბატონი ხაბეიშვილი მექრთამე იყო, რატომ ღუშდა მისი მეგო-

ბარი ხელისუფალი, აწინაურებდნენ მას? აქედან მხოლოდ ერთი სალი დასკვნის გამოტანა შეიძლება — მარტო სოლიკო ხაბეიშვილი არ იყო დამნაშავე. მისნაირი მექრთამე და კიდევ უფრო დიდი მექრთამე ათასობით თანამდებობის პირი იყო მაშინდელ საქართველოში. მაგრამ როგორც შემდგომში თავად ბატონი სოლიკო ამტკიცებდა ჟურნალისტებთან მიცემულ ინტერვიუში, მისი დაპატიმრება შეკვეთილი იყო, თუმცა აქვე ჩნდება ბურუსით მოცული კითხვა — მაინც ვინ იყო შემკვეთი?

სასამართლოს დადგენილებით, ბევრი სხვადასხვა ბრალდება წაუყენეს და დაუმტკიცეს ს.ე. ხაბეიშვილს. მას სასამართლო პროცესზე დაუპირისპირდნენ საქართველოს სხვადასხვა ქალაქკომისა და რაიკომის მდივნები, რომლებმაც აღიარეს, რომ, თითქოსდა, ს. ხაბეიშვილი მათ ქრთამის სახით ათიათასობით მანეთს სძლავდათ. სწორედ ამისთვის მიესაჯა 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა, ხოლო იმ ე.წ. მონმე მდივნებს, „მომჩივან ბრალდებულ“ მდივნებს, რომლებიც მუშათა კლასისა და კოლმეურნე გლეხობის ნაშრომ-ნაჯაფს თვითონაც ბლომად იჯიბავდნენ და ხაბეიშვილისათვისაც მიჰქონდათ, სათანადოდ არ მოეთხოვათ პასუხი. განა ისინი არ იყვნენ მექრთამეები? რატომ მწვავედ არ დაისვა კითხვა — საიდან შოულობდნენ ისინი ქრთამის სახით ხაბეიშვილისათვის მისაცემ ფულს?

საკითხავია კიდევ ერთი — თვითონ ხაბეიშვილს თავად ვისთვის მიჰქონდა ქრთამი. იგი არ იყო უფრო მეტი დამნაშავე? ხოლო თუ არ მიჰქონდა და თვითონ სძლავდა ხალხს ფულს, ვინ აწინაურებდა ასეთ გამომძალ-

ველსა და კორუმპირებულს მაღალ სახელმწიფოებრივ თანამდებობებზე? სად და რაში უნდა ვეძებოთ ლოგიკური გამართლება? ჩემი აზრით, საქმე სულ სხვაგვარად იყო, ბატონი სოლიკო შეენირა საქართველოს კპ ცკ-ის პირველი მდივნის თანამდებობისთვის ბრძოლას, იგი ამ სავარძლის მოპოვებისთვის ბატონ ჯუმბერ პატიაშვილს დაუპირისპირდა. აქედან დაიწყო ყველაფერი. ორივენი თავგანწირვით იბრძოდნენ ერთი და იმავე სკამისთვის, ერთი და იმავე უმაღლესი თანამდებობისათვის. ბატონ ჯუმბერს მხარს უჭერდა კრემლი, ხაბეიშვილს კი — საქართველოს მთავრობა. პირველმა მეორეს აჯობა და დაიწყო უთანასწორო ორთაბრძოლა. ბუნებრივია, ყოველ ბრძოლაში ერთ-ერთი მარცხდება. ამ შემთხვევაშიც ერთ-ერთი უნდა დამარცხებულიყო, სწორედ ამიტომ გახდა აუცილებელი ხაბეიშვილის საქმის გამოკვლევა. რამდენად სამართლიანად მიმდინარეობდა ეს პროცესი, ამაზე მეტყველებს სასამართლო განაჩენი. გაიმარჯვა ჯუმბერ პატიაშვილმა. იგი გახდა საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის პირველი მდივანი, ბატონი სოლიკო კი ულმოვლად გაიმეტეს. საინტერესოა თავად ხაბეიშვილის ინტერვიუ, რომელიც მან განაჩენის გამოტანის შემდეგ მისცა ჟურნალისტებს. აქ იგი პერსონალურად არ ასახელებს შემკვეთს, მაგრამ გარკვევით მიანიშნებს: „მე მირჩევდნენ, არ გამეფუჭებინა დამოკიდებულება სასამართლოსთან, არ გამებრაზებინა პროკურატურა, თქვენი ბედი ხომ მათ ხელშია, ისინი დავალებას ასრულებენო. ასევე ის ხაზს უსვამდა იმას, რომ პარტიული ორგანოების გარეშე ისინი ამ ნაბიჯს

ვერ გადადგამდნენო, ჩემს დაპატიმრებას ვერ გაბედავ-
დნენო“.

ხაბეიშვილმა სასამართლო პროცესზე არ დაასა-
ხელა ის პიროვნება, ვისთვისაც ქრთამი მიჰქონდა და
არც დამკვეთს შეეხო. ამით მან სიცოცხლე შეინარჩუნა.
სიკვდილით დასჯის ნაცვლად 15 წელი მიუსაჯეს. და-
მაფიქრებელია მისი სიტყვები, რომლებიც ჟურნალის-
ტებთან საუბარში წარმოთქვა: „მე რომ შურისძიებას
ავყვე, ადრე თუ გვიან, შეიძლება კიდევაც მივალწიო
სანადელს, მაგრამ ეს ჩემი მეორე მარცხი იქნება, რაც
კაცის უჭკუობაზე მიუთითებს. ისინი, ვინც მე მსჯიან
და უამრავი სხვანი, ისეთივენი არიან, როგორიც მე. ყო-
ველივე ეს საზოგადოებისათვის დიდი ხანია ცნობილი.
მე კი ღმერთმა მაშოროს შურისძიებაზე ფიქრი“.

1995 წლის ივნისში საკუთარი სახლის წინ სიცოცხ-
ლეს გამოასალმეს ედუარდ შევარდნაძის მეგობარი, მი-
სივე სახელობის ფონდის დამაარსებელი და ხელმძღვა-
ნელი სოლიკო ხაბეიშვილი. როგორც ჩანს, იგი თავიდან
მოიშორეს, ვინ და როგორ, ამის განსჯა მკითხველის-
თვის მიმინდვია.

მჯერა, რომ გავა დრო და ბედკრული საქართველოს
ისტორიაში ყველასა და ყველაფერს თავისი სახელი და-
ერქმევა და თავისივე ადგილი მიეჩინება.

გვინად გამსახურდია

საქართველოს პირველი პრეზიდენტი, 1973-1990 წლებში საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერი, პარტია „მრგვალი მაგიდა-თავისუფალი საქართველოს“ დამფუძნებელი, მეცნიერი, ფილოლოგი, მწერალი, მთარგმნელი, დისიდენტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი ზვიად გამსახურდია დაიბადა 1939 წლის 31 მარტს თბილისში, დიდი ქართველი მწერალ კონსტანტინე გამსახურდიასა და მირანდა ფალავანდიშვილის ოჯახში. მან სწავლა დაიწყო თბილისის 47-ე საშუალო სკოლაში, რომელიც დაამთავრა 1957 წელს. შემდეგ სწავლა გააგრძელა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის ფაკულტეტზე, ინგლისური ლიტერატურის სპეციალობით, რომელიც 1962 წელს დაამთავრა. ინსტიტუტის დასრულების შემდეგ დაქორწინდა დალი ლოლუაზე, რომელთანაც შეეძინა ვაჟი—კონსტანტინე გამსახურდია, მეორედ იგი დაქორწინდა მანანა არჩვაძეზე, რომელთანაც ორი ვაჟი შეეძინა, ცოტნე და გიორგი გამსახურდიები.

ზვიად გამსახურდია წლების განმავლობაში მოღვაწეობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპისა და ლიტერატურის ფაკულტეტის დოცენტად. 1937 წელს მიენიჭა ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის, ხოლო 1991 წელს — ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხები.

1972-1977 და 1990 წლებში იყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის შოთა რუსთაველის სახელობის

ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის რუსთველოლოგიის განყოფილების უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, 1970-1977 წწ საქართველოს მწერალთა კავშირის წევრია. მას გამოქვეყნებული აქვს სამეცნიერო შრომები (მათ შორის — 4 მონოგრაფია) რუსთველოლოგიის, ქართული კულტურის ისტორიის, ქართული ლიტერატურის ისტორიის, თეოლოგიის, ამერიკული პოეზიის ისტორიის საკითხებზე. გამოცემულია მისი ლექსებისა და იგავ-არაკების კრებულები, აგრეთვე შექსპირის, გოგოლისა და სხვ. თხზულებების მისეული თარგმანები. 1956 წელს ზვიად გამსახურდიამ და თავისმა მეგობრებმა საბჭოთა კავშირის მიერ უნგრეთში სისხლიანი ინტერვენციის დამგმობი პროკლამაციები გამოაკრეს თბილისის ქუჩებში, რაც არნახული აქცია იყო მთელ სსრკ-ს მასშტაბით.

1976 წელს გამსახურდიასა და კოსტავას თაოსნობით თბილისში დაფუძნდა საქართველოს ჰელსინკის ჯგუფი. ზვიად გამსახურდია სიცოცხლის ბოლომდე იყო ამ ორგანიზაციის თავმჯდომარე, ჰელსინკის ჯგუფი აქტიურად გამოდიოდა ადამიანის უფლებების, პირველყოვლისა კი ქართველების უფლებების, ქართული კულტურის ძეგლების, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დასაცავად. ჯგუფი გამოსცემდა იატაკქვეშა თვითგამოცემებს (ჟურნალები „საქართველო“, „ოქროს საწმისი“, „საქართველოს მოამბე“ და სხვა). გამსახურდიას ინიციატივით თბილისში პირველად (თვითგამოცემის სახით) გამოიცა რუსი დისიდენტი მწერალ

ალექსანდრე სოლჳენიცინის „გულაგის არქიპელაგში“. ადამიანის უფლებათა და ძირითადად თავისუფლებათა დაცვის სფეროში, აგრეთვე დისიდენტურ მოძრაობაში შეტანილი თვალსაჩინო წვლილისათვის 1978 წელს ზვიად გამსახურდია იყო ნობელის მშვიდობის პრემიის ოფიციალური ნომინანტი (წარდგენილ იქნა ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესის მიერ). 1975 წელს გამსახურდია და კოსტავა აირჩიეს, საერთაშორისო ორგანიზაცია „საერთაშორისო ამნისტიის“ წევრებად. მოგვიანებით კი გამსახურდია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო საზოგადოების წევრად, რომლის შტაბ-ბინა მდებარეობს მაინის ფრანკფურტში. გარდა ამისა, იგი აქტიურად თანამშრომლობდა მოსკოვში გამოძავალ დისიდენტურ თვითგამოცემით ჟურნალში „მიმდინარე ამბების ქრონიკა“ (რედაქტორი ს. კოვალოვი) დისიდენტური საქმიანობისათვის ზვიად გამსახურდია 1955, 1977-1979 წწ. საბჭოთა უშიშროების კომიტეტმა დააპატიმრა.

1979 წლის 1 აპრილს ზვიადი საქართველოს მწერალთა კავშირიდან გარიცხეს. მისი ოპონენტები ხშირად ამბობდნენ, რომ 1978 წელს კგბ-ს ზენოლით, „მოინანია დანაშაული“. ამასთან დაკავშირებით საყურადღებოა, პარიზში გამოძავალი ქართული ემიგრანტული ჟურნალი „გუშაგის“ 1994 წლის პირველი ნომრის სარედაქციო წერილი „ერთი სიცოცხლე“, რომელშიც ვკითხულობთ: „ზვიად გამსახურდიას ემუქრება არა მხოლოდ რვა წლით თავისუფლების აღკვეთა, არამედ ქვეყნიდან

გაძევებაც. მერაბ კოსტავასთან შეთანხმებით, გამსახურდია საჯაროდ „ინანიებს დანაშაულს“. საგულისხმოა, რომ სწორედ „მონანიების“ შემდეგ საბჭოთა დისიდენტური მოძრაობის მოღვაწე პეტრე გრიგორენკო ხაზგასმით მიუთითებდა: „მჯერა, დადგება დრო, როდესაც ქართველი ხალხი ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას თავის უდიდეს ეროვნულ გმირებად შერაცხავსო“ (ემიგრანტული ჟურნალი „თავისუფლების ტრიბუნა“, პარიზი, 21 / 1978 წ.).

დღიდან გათავისუფლებისა (1979), ზვიად გამსახურდია სათავეში ჩაუდგა მოძრაობას პატიმრობიდან მერაბ კოსტავას დასახსნელად, რაც 1987 წელს მოხერხდა. ის იყო 1987-1990 წლებში გამართული თითქმის ყველა ძირითადი მშვიდობიანი მასობრივი აქციის, მათ შორის — 1989 წლის აპრილის საპროტესტო აქციის ორგანიზატორი. 9 აპრილის საპროტესტო აქციის სისხლიანი დარბევის შემდეგ ზვიადი დააპატიმრეს, როგორც აქციის ორგანიზატორი. მერაბ კოსტავას დალუპვის შემდეგ ის სათავეში ჩაუდგა „სრულიად საქართველოს წმინდა ილია მართლის საზოგადოებას“.

1990 წლის მარტში მოხდა განხეთქილება ეროვნული მოძრაობის ძალებს შორის. პარტიათა ერთ ნაწილს მიაჩნდა საბჭოთა კანონებით არჩევნების ჩატარება, არჩევნების მოგება და ამ გზით მოპოვებული ხელისუფლების გამოყენება საქართველოს საბჭოთა კავშირის შემადგენლობიდან კანონიერი ლეგიტიმური გასვლისთვის. ამ გზას მაშინ „ლიტვის გზას“ უწოდებდნენ, რამდენადაც

ლიტვამ 1990 წლის 11 მარტს სწორედ ასე დაიწყო სსრკ-დან გასვლა. სხვა ძალები არჩევნების გზით პოლიტიკურ განვითარებას შეუძლებლად თვლიდნენ და მოითხოვდნენ საბჭოთა არმიის გაყვანას საქართველოდან, მათი ლოზუნგი იყო: „ჯერ—თავისუფლება, შემდეგ — დამოუკიდებლობა!“ გამსახურდია გაემიჯნა ამ უკანასკნელს, მათ „ანტიეროვნული მოძრაობა“ უწოდა და შექმნა პოლიტიკური ბლოკი „მრგვალი მაგიდა — თავისუფალი საქართველო“. მისი მიზანი იყო ჯერ დამოუკიდებლობის შესახებ რეფერენდუმის ჩატარება, შემდეგ კი ამ რეფერენდუმზე დაყრდნობით საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის დეკლარაციის მიღება. ბლოკმა 1990 წლის 28 ოქტომბრის პირველ დემოკრატიულ და მრავალპარტიულ არჩევნებში გაიმარჯვა.

საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს პირველ სესიაზე (1990 წლის 14 ნოემბერი) ზვიად გამსახურდია აირჩიეს უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარედ. ამ მოვალეობას ის 1991 წლის მარტამდე ასრულებდა. აღნიშნული სესიის გადაწყვეტილებით ქვეყანას ეწოდა „საქართველოს რესპუბლიკა“, აღადგინეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921), სახელმწიფო ატრიბუტიკა (დროშა, გერბი და ჰიმნი). ამასთან, დამოუკიდებლობის აღდგენამდე გამოაცხადა გარდამავალი პერიოდი. 1991 წლის მარტში უზენაესმა საბჭომ გამსახურდია აირჩია საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტად, რაც დადასტურებულ იქნა იმავე წლის 26 მაისს საყოველთაო სახალხო საპრეზიდენტო არჩევნებ-

ზე მისი გამარჯვებით. 1991 წლის 31 მარტის საყოველთაო—სახალხო რეფერენდუმზე შეკითხვას: „ხარ თუ არა თანახმა, რომ აღდგეს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა 1918 წლის 26 მაისის აქტის საფუძველზე. საქართველოს საარჩევნო ხმის უფლების მქონე მოსახლეობის 98%-მა დადებითი პასუხი გასცა.

1991 წლის 9 აპრილის რეფერენდუმის შედეგების საფუძველზე საქართველოს უზენაესმა საბჭომ გამოაცხადა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა.

აშშ-ის 102-ე მოწვევის კონგრესმა იმავე დღეს 94-ე საგანგებო რეზოლუციით ლეგიტიმურად ცნო 31 მარტის რეფერენდუმის შედეგები. 1991 წლის აგვისტოდან დეკემბრის დამლევამდე საქართველოს რესპუბლიკის დამოუკიდებლობა დე-იურად ცნეს რუმინეთმა, უკრაინამ, თურქეთმა, ყაზახეთმა, მონღოლეთმა, ლიტვამ, კანადამ, მოლდოვამ, აზერბაიჯანმა, სომხეთმა.

სახელმწიფოს ხელმძღვანელის პოსტზე გამსახურდიას მძიმე ეკონომიკური და პოლიტიკური მემკვიდრეობა ერგო, განსაკუთრებით საქართველოს ურთიერთობებში საბჭოთა კავშირთან. უმთავრესი პრობლემა საქართველოს მრავალრიცხოვანი ეთნიკური უმცირესობების პოზიცია იყო (ისინი მოსახლეობის დაახლოებით 30%-ს შეადგენდნენ). მიუხედავად იმისა, რომ უმცირესობათა ერთი ნაწილი აქტიურად მონაწილეობდა საქართველოში დემოკრატიის აღდგენაში, 1990 წლის ოქტომბრის არჩევნებში 245 ადგილიდან მხოლოდ 9 ერ-

გოთ. ეროვნულ უმცირესობათა საკითხი მწვავედ იდგა საქართველოს დამოუკიდებლობამდეც, რასაც სერიოზული ეთნიკური წინააღმდეგობები მოჰყვა 1989 წელს აფხაზეთში. ამას ამწვავებდა ის ფაქტი, რომ გამსახურდიას მომხრეთა ერთი ნაწილის საარჩევნო კამპანიის დევიზი იყო „საქართველო ქართველებისთვის!“.

1989 წელს სისხლიანი კონფლიქტი გაჩაღდა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში რეგიონის დამოუკიდებლობის მომხრე ქართველ და კრემლისადმი ლოიალურ ოს მოსახლეობას შორის. სამხრეთ ოსეთის რეგიონულმა საბჭომ გამოაცხადა, რომ ოლქი საქართველოს გამოეყოფოდა და შექმნიდა „საბჭოთა დემოკრატიულ რესპუბლიკას“. ამის საპასუხოდ საქართველოს უზენაესმა საბჭომ 1990 წლის მარტში სამხრეთ ოსეთის ავტონომია გააუქმა. სამხრეთი დაპირისპირება რეგიონში ქართულ, ოსურ და საბჭოთა შეიარაღებულ ძალებს შორის 1991 წლის მარტისათვის დასრულდა 51 ადამიანის დაღუპვითა და 25 ათასი ადამიანის იძულებითი გადასახლებით. უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარედ არჩევის შემდეგ გამსახურდიამ დაგმო ოსების გადანაცვლება, როგორც რუსეთის მაქინაცია საქართველოს წინააღმდეგ და ოსი სეპარატისტები „კრემლის აგენტებად, მის ხელსაწყოებად და ტერორისტებად“ გამოაცხადა. მან 1991 წელს მიხეილ გორბაჩოვს გაუგზავნა წერილი, რომელშიც მოითხოვდა საბჭოთა არმიის ნაწილებისა და საბჭოთა კავშირის შინაგანი ჯარების დამატებითი კონტიგენტის გამოყვანას ყოფილი სამხრეთ ოსეთის

ავტონომიური ოლქის ტერიტორიიდან. გამახურდიას ოპონენტები მწვავედ აკრიტიკებდნენ მას, განსაკუთრებით, თენგიზ სიგუა, როგორც თავად უწოდებდნენ, „მიუღებელი დიქტატორული ქცევისათვის“.

19 აგვისტოს პრემიერ-მინისტრი თენგიზ სიგუა და კიდევ ორი მინისტრი გადადგნენ, გამსახურდიას პოლიტიკის პროტესტის ნიშნად. ეს სამი მინისტრი ოპოზიციას შეუერთდა. პრეზიდენტის „დემაგოგსა და ტოტალიტარს“ უწოდებდნენ.

სატელევიზიო გამოსვლაში გამსახურდიამ განაცხადა, რომ მისი მტრები ქვეყნის შიგნით ჩართული იყვნენ „საბოტაჟსა და ლალატში“. მისი გამოხმაურება საბჭოთა კავშირის პრეზიდენტ მიხეილ გორბაჩოვის წინააღმდეგ მოწყობილი პუტჩის მიმართ დამატებითი კრიტიკის საგანი გახდა. 19 აგვისტოს გამსახურდიამ, საქართველოს მთავრობამ და უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმმა მოუწოდეს საქართველოს მოსახლეობას შეენარჩუნებიათ სიმშვიდე, დარჩენილიყვნენ საკუთარ სამუშაო ადგილებზე და გაეგრძელებინათ თავიანთი საქმეები და არ აჰყოლოდნენ პროვოკაციებს ან არასანქცირებულ ქმედებებს. მომდევნო დღეს პრეზიდენტმა მოუწოდა საერთაშორისო ლიდერებს, ელიარებინათ რესპუბლიკები (მათ შორის საქართველო), რომლებმაც თავი საბჭოთა კავშირისგან დამოუკიდებლად გამოაცხადეს. მან საჯაროდ განაცხადა, რომ პუტჩი თავად მიხეილ გორბაჩოვის ჩაფიქრებული იყო, რათა საკუთარი პოპულარობა გაეზარდა. საპრეზიდენტო არჩევ-

ნების წინ აშშ-ის პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშმა „სასაცილო“ უწოდა. სიტუაცია უფრო გაამწვავა 23 აგვისტოს რუსული სააგენო ინტერფაქსის მიერ გახმაურებულმა განცხადებამ, რომლის მიხედვითაც გამსახურდია საბჭოთა ჯარების მმართველობას საქართველოს ეროვნული გვარდიის განიარაღებაზე. ამავე განცხადებით, ეროვნული გვარდიის მეთაურის პოსტი გაუქმდა, ხოლო მისი წევრები შინაგან საქმეთა სამინისტროს შინაგან ჯარებს დაექვემდებარებოდნენ. სინამდვილეში, ეროვნული გვარდია ისედაც იყო შინაგან საქმეთა სამინისტროს ნაწილი, მაგრამ გამსახურდიას ოპონენტებმა ამის დასამტკიცებელი საბუთი ვერ მოიტანეს. უფრო მეტიც, გამსახურდია ყოველთვის ხაზს უსვამდა, რომ ის არ აპირებდა ეროვნული არმიის დაშლას, ეროვნული გვარდიის მეთაურმა თენგიზ კიტოვანმა საკუთარ დაქვემდებარებაში მყოფი ნაწილები თბილისიდან გაიყვანა 24 აგვისტოს. ამ დროისთვის მოსკოვში პუტჩი ჩავარდა და გამსახურდიამ სახალხოდ მიულოცა ბორის ელცინს პუტჩისტებზე გამარჯვება, და რომ საქართველო ამ გადატრიალებას გადაურჩა სისხლისღვრის გარეშე. ამის გამო, უფრო სწორად არამკაფიო პოზიციისთვის პრეზიდენტს ოპონენტები აკრიტიკებდნენ. გამსახურდია ამგვარ კრიტიკას მწვავედ გამოეხმაურა, დააბრალა რა ბნელ ძალებს მოსკოვში კონსპირაცია მის შინაურ შტოებთან საქართველოს დამოუკიდებლობის მოძრაობის ჩასაშლელად.

გამსახურდიას განკარგულებით, დაიხურა ოპოზიცი-

ური გაზეთი „მოლოდიოჟ გრუზიი“ იმ მიზეზით, რომ ის ღიად მოუწოდებდა ეროვნული წინააღმდეგობისაკენ. გიორგი ჭანტურია, რომლის ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია იმ პერიოდში ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური ოპოზიციური პარტია იყო, დააპატიმრეს ლეგიტიმური მთავრობის დასამხობად მოსკოვიდან დახმარების ძიების ბრალდებით. ასევე გავრცელდა ინფორმაციები, რომ დაიხურა საქართველოს ტელევიზიის მეორე არხი, რადგან მისმა თანამშრომლებმა მთავრობის საწინააღმდეგო მიტინგში მიიღეს მონაწილეობა.

ხელისუფლების ქმედებებმა გაამწვავა საზოგადოების დამოკიდებულება შინ და საზღვარგარეთაც.

აშშ-ის კონგრესმენტა დელეგაციამ, რომელსაც სტენი ჰოეირი უძღვებოდა, საკუთარ ანგარიშში განაცხადა, რომ არსებობდა „ადამიანთა უფლების დაცვის მწვავე პრობლემები ახალი მთავრობის შიგნით, რომელსაც არ სურდა მათი გადაჭრა... არ ცნობდა მათ ან არ სურდა რამის გაკეთება, ამაზე ჯერ“. ამერიკელ კონგრესელთა განცხადებით, სწორედ ადამიანის უფლების საკითხი ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი იყო, რაც ხელს უშლიდა საქართველოს საყოველთაო საერთაშორისო აღიარებას.

2 სექტემბერს ქვეყნის შიგნით პოლიტიკური უთანხმოებანი მწვავე წინააღმდეგობაში გადაიზარდა, როცა პოლიციამ ანტისამთავრობო დემონსტრაცია დაარბია თბილისში. ამ დროისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი მომენტი იყო ეროვნული გვარდიის გაყოფა პრო და ანტისამთავრობო ნაწილებად. თბილისში ოქტომბერ-ნო-

ემბერში, ნაწილობრივ დეკემბერშიც თბილისში პერიოდულად ხდებოდა შეტაკებები, რასაც მსხვერპლიც მოჰყვა: არაფორმალურმა გაერთიანებამ, რომელთა შორის უდიდესი იყო „მხედრონი“, ქალაქში ბარიკადების აღმართვა დაიწყო.

1991 წლის დეკემბერში ოპოზიციამ რამდენიმე შენობაზე, მათ შორის, საქართველოს პარლამენტზე, სადაც გამსახურდია იმყოფებოდა, იერიში მიიტანა. მოგვიანებით, ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის ყოფილი მოადგილე, გენერალ სუფიან ბეჰაევი მიუთითებდა, რომ 1991 წლის 24 და 28 დეკემბერს, როცა შეიარაღებული ოპოზიცია კრიტიკულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა, აღნიშნული სამხედრო ძალითა და ტექნიკით დაესხა სამხედრო გადატრიალების ორგანიზატორებს. თბილისში მძიმე ბრძოლები 1992 წლის 6 იანვრამდე გრძელდებოდა, რის შედეგადაც სულ მცირე 113 ადამიანი დაიღუპა.

6 იანვარს პრეზიდენტმა გამსახურდიამ და თავისმა მთავრობის წევრებმა ალყაშემორტყმული შენობიდან გააღწიეს და აზერბაიჯანში გაიქცნენ. თუმცა იქ მათ თავშესაფარი არ მიიღეს, სომხეთმა გამსახურდია მცირე ხნით შეიფარა და უარი განაცხადა საქართველოში მის ექსტრადიციაზე.

საქართველოსთან დაძაბული ურთიერთობის გაუარესების თავიდან აცილების მიზნით სომხეთის მთავრობამ გამსახურდიას საშუალება მისცა რუსეთის სეპარატიულ რეგიონში, ჩეჩნეთში, გაქცეულიყო, სადაც მას ჯოხარ დუდაევის მთავრობამ თავშესაფარი მისცა. მოგვიანებით გაჩ-

ნდა ვერსიები (თუმცა დაზუსტება ვერ მოხერხდა), რომ გამსახურდიას წინააღმდეგ მონყობილ ამბოხებას საბჭოთა ჯარები უწყობდნენ ხელსო. 1992 წლის 15 დეკემბერს რუსულმა გაზეთმა „მოსკოვსკოე ნოვოსტი“ გამოაქვეყნა წერილი, რომლის თანახმად, ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის ყოფილ ხელმძღვანელს, გენერალ-პოლკოვნიკ სუფიან ბეჰაევს გაგზავნილი ჰყავდა ქვედანაყოფი, სამხედრო ოპოზიციის დასახმარებლად. „მათ ჩაურევლად—გაზეთის მტკიცებით, გამსახურდიას მომხრეების გამარჯვება გარანტირებული იქნებოდა“. გაზეთი ასევე ამტკიცებდა, რომ 28 დეკემბერს ოპოზიციას სატელევიზიო ანძის აღებაში სპეცნაწილი დაეხმარა.

სამხედრო საბჭომ მთავრობა დროებით შეცვალა. მისი ერთ-ერთი პირველი განკარგულება გამსახურდიასთვის პრეზიდენტის ნოდების ფორმალური ჩამორთმევა იყო. სამხედრო საბჭომ მოგვიანებით თავი „სახელმწიფო საბჭოდ“ გამოაცხადა და ხელმძღვანელად ედუარდ შევარდნაძე მოიწვია, 1992 წლის მარტში. ხელისუფლება ყოველგვარი ფორმალური რეფერენდუმისა და არჩევნების გარეშე შეიცვალა. შევარდნაძე ქვეყანას მართავდა ჯერ როგორც დე-ფაქტო პრეზიდენტი, 1992 წლის შემოდგომაზე ჩატარებული არჩევნების შემდეგ ის საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარედ აირჩიეს. სამხედრო გადატრიალების დღეებში 1991 წლის 25 დეკემბრიდან 1992 წლის 6 იანვრამდე საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა დე-იურედ სცნო კიდეც 20-მა სახელმწიფომ,

მათ შორის აშშ-მ (რომელმაც დე-ფაქტოდ საქართველოს სუვერენიტეტი სცნო 1991 წლის 9 აპრილსავე).

სამხედრო გადატრიალების დღეებსა და მის შემდეგაც საქართველოს სხვა ქალაქებშიც პერმანენტულად მიმდინარეობდა პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მომხრეთა საპროტესტო, მშვიდობიანი მიტინგები და დემონსტრაციები . იმთავითვე გავრცელდა ინფორმაცია ზოგიერთი მომიტინგის წამებისა და დახვრეტის შესახებ.

სამხედრო გადატრიალების ორგანიზატორმა „მხედრიონმა“ და გვარდიამ გამსახურდიას მომხრე რეგიონების დარბევა წამოიწყეს. ამან განსაკუთრებული დანაშაულებრივი სახე მიიღო სამეგრელოსა და აფხაზეთში. ამან კიდევ უფრო გაამწვავა დასავლეთ საქართველოში წინააღმდეგობრივი მოძრაობა, რომელიც თანდათან შეიარაღებულ დაპირისპირებად გადაიქცა და შემზადდა გამსახურდიას დაბრუნება საქართველოში. გადაყენების შემდეგაც იგი აგრძელებდა საკუთარი თავის, როგორც კანონიერი პრეზიდენტის, წარმოჩენას. 1992 წლის ნოემბერ-დეკემბერში გამსახურდია მიწვეული იყო ფინეთში (ფინეთის პარლამენტის საქართველოსთან მეგობრობის ჯგუფის მიერ) და ავსტრიაში (ადამიანის უფლებების საერთაშორისო საზოგადოების მიერ). ორივე ქვეყანაში გამსახურდიამ პრეს-კონფერენციები და შეხვედრები გამართა პარლამენტარებსა და ოფიციალურ პირებთან.

შეტაკებები პრო და ანტი-გამსახურდიას ძალებს შორის 1992-1993 წლებში გრძელდებოდა. ერთ-ერთი ყვე-

ლაზე სერიოზული ინციდენტი 1992 წლის 24 იანვარს თბილისში მოხდა. ზვიადის შეიარაღებულმა მომხრეებმა სახელმწიფო ტელევიზია დაიკავეს და მოახერხეს რადიო გზავნილის გაშვება): „ლეგიტიმური მთავრობა აღდგენილია! წითელი ხუნტის აღსასრული ახლოვდება!“ თუმცა ეროვნულმა გვარდიამ ისინი რამდენიმე საათში გამოდევნა ტელევიზიიდან. მათი მიზანი შევარდნაძის მთავრობის წინააღმდეგ მასობრივი ამბოხის წამოწყება იყო, თუმცა ეს მცდელობა უშედეგოდ დასრულდა. უკუჩვენების შედეგი ის გახლდათ, რომ ხელისუფლებამ მთელ საქართველოში მკაცრი რეჟიმი დაამყარა „ზვიადიზმის“ ჩასახშობად.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ადამიანთა უფლებების დარღვევებს მკაცრად აკრიტიკებდნენ, შევარდნაძის პირადი პრესტიჟის წყალობით ქვეყანამ ფორმალური აღიარება მაინც მოიპოვა.

1993 წლის 24 სექტემბერს ზვიად გამსახურდია საქართველოში დაბრუნდა (თვითმფრინავით ჩაფრინდა სენაკში, აქედან კი — ზუგდიდში). ზუგდიდში მან „დევნილი მთავრობა“ აღადგინა. მისი განცხადებით, ის განაგრძობდა მშვიდობიან წინააღმდეგობას არალეგალური „სამხედრო ხუნტის წინააღმდეგ“ და კონცენტრაციას ახდენდა ანტიშევარდნაძის კუალიციის შექმნაზე, რომელიც სამეგრელოსა და აფხაზეთის რეგიონების მოსახლეობის მხარდაჭერას ეყრდნობოდა. მან ასევე მოახერხა მნიშვნელოვანი სამხედრო ძალის შემოკრება, რომელსაც საკმაოდ თავისუფლად გადაადგილებდა

ცენტრალური ხელისუფლების სუსტი თავდაცვის სისტემის წყალობით.

თავდაპირველად გამსახურდია ხელახალი არჩევნების ჩატარებას ითხოვდა, თუმცა მისმა ჯარმა სწრაფად მოახერხა სამთავრობო შენაერთების მიერ დატოვებული დიდი რაოდენობით სამხედრო ამუნაციის ხელში ჩაგდება, რამაც 1993 წლის ოქტომბერში დასავლეთ საქართველოში სამოქალაქო ომის გაჩაღებას შეუწყო ხელი. გამსახურდიას მომხრეებმა რამდენიმე მნიშვნელოვანი ქალაქი და სატრანსპორტო კვანძი ჩაიგდეს ხელთ, სამთავრობო ძალები უკან არაორგანიზებულად იხევდნენ და ექსპრეზიდენტის ძალებსა და თბილისს შორის მცირე, უმნიშვნელო წინააღმდეგობის განვითარების შესაძლებლობას ტოვებდნენ. მაგრამ გამსახურდიას მიერ ეკონომიკურად მნიშვნელოვანი ფოთის პორტის დაკავებამ რუსეთის, სომხეთისა და აზერბაიჯანის ინტერესებიც საფრთხეში ჩააგდო. ამ სიტუაციაში სამივე ქვეყანამ სვლა თავის სასარგებლოდ გააკეთა და შევარდნაძის მთავრობას დაუჭირა მხარი, რომელიც თავის მხრივ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში შესვლას დათანხმდა. სომხეთისა და აზერბაიჯანისგან დახმარება მხოლოდ პოლიტიკური ხასიათისა იყო, რუსეთმა კი სწრაფად მოახდინა სამხედრო ნაწილების მობილიზება საქართველოს საზღვართან. 10 ოქტომბერს დაახლოებით 2 ათასი რუსი ჯარისკაცი შემოვიდა ქართული რკინიგზის დასაცავად, თან ქართულ ჯარს იარღითაც გაუმართეს ხელი.

აჯანყების ჩახშობა მალევე მოხერხდა. იმავე წლის 6 ნოემბერს ზუგდიდი დაეცა.

1993 წლის ოქტომბრის დამლევს პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია და მისი რამდენიმე მხარდამჭერი იძულებულნი გახდნენ სამეგრელოს მთაში შეეფარებინათ თავი.

1993 წლის 31 დეკემბერს საქართველოს პირველი პრეზიდენტი წალენჯიხის რაიონის სოფელ ხიბულაში გაურკვეველ ვითარებაში დაიღუპა (ამ ფაქტზე 2004 წლიდან მიმდინარეობს გამოძიება. ერთი ვერსიით ზვიადმა თავი მოიკლა, რასაც არ ეთანხმება მისი ვაჟი კონსტანტინე და საქმის ბოლომდე მიყვანას აპირებს).

1994 წლის თებერვალში ზვიად გამსახურდიას ცხედარი გადაასვენეს გროზნოში. ბრიტანული პრესის მიერ გავრცელებული ინფორმაციით, ცხედარი იპოვეს ერთი ტყვიის ჭრილობით თავში.

მოგვიანებით, გამსახურდიას ქვრივმა მანანა არჩვაძე-გამსახურდიამ სააგენტო ინტერფაქსს განუცხადა, რომ მისმა მეუღლემ თავი მოიკლა 31 დეკემბერს, როდესაც ისა და თავისი კოლეგები ერთ-ერთ ოჯახში აფარებდნენ თავს.

რუსული მედიის განცხადებით, მცველებმა გაიგონეს იარაღის მოგუდული გასროლის ხმა მეზობელ ოთახში და შემდეგ ნახეს, რომ სტეჩკინის მარკის პისტოლეტით თავი მოიკლა. მოგვიანებით ჩეჩნეთის ხელმძღვანელობამ გამოაქვეყნა, მათივე თქმით, ზვიად გამსახურდიას თვითმკვლელობამდე დაწერილი წერილი: ნათელი გო-

ნებით მე ამ ქმედებას ვასრულებ საქართველოს მმართველი რეჟიმის მიმართ პროტესტის ნიშნად და რადგან მე არ მაქვს საშუალება, როგორც პრეზიდენტს, სიტუაცია მოვაგვარო, აღვადგინო კანონი და წესრიგი.

საზღვარგარეთ იზიარებენ იმ ვერსიას, რომ გამსახურდიამ თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე, შინაგან საქმეთა სამინისტრო ირწმუნება, რომ ზვიადი თავისმა მომხრეებმა განზრახ მოკლეს ან ის დაიღუპა ლოთი ქობალიასთან შელაპარაკების გამო.

საქართველოს ხელისუფლებამ ზვიად გამსახურდიას გარდაცვალების შესახებ 1994 წლის 5 იანვარს გამოაცხადა. ზვიადისტთა დიდი ნაწილი არ იჯერებდა, მათთვის არც ცხედრის პოვნა აღმოჩნდა საკმარისი, ზოგიერთი მათგანი ახლაც ელოდება საყვარელი პრეზიდენტის ჩამოსვლას.

1994 წლის 24 თებერვალს ზვიად გამსახურდიას ნეშტი გროზნოში გადაასვენეს, 2007 წელს ჩეჩნეთის პრეზიდენტი რამზათ კადიროვის განცხადებით, გროზნოში საომარი მოქმედებების გამო გამსახურდიას საფლავი დაიკარგაო, მაგრამ იგი ქალაქის ცენტრში იპოვეს. რუსმა ექსპერტებმა დონის როსტოვში ცხედრის იდენტიფიკაცია დაადგინეს და პირველი პრეზიდენტი სამშობლოში 2007 წლის 28 მარტს დაბრუნდა. 2007 წლის 1 აპრილს მთაწმინდის პანთეონში საქართველოს ღირსეულ შვილთა გვერდით მიუჩინეს სამუდამო განსასვენებელი.

სვეტიცხოველში ზვიად გამსახურდიას სულის მო-

სახსენიებელ პარაკლისს საქართველოს ყველა კუთხიდან ათასობით ადამიანი ესწრებოდა.

2004 წლის იანვარში პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის ინიციატივით მიღებულ იქნა რამდენიმე აქტი პრეზიდენტს ზვიად გამსახურდიასა და ზოგადად, მისი ხელისუფლების რეაბილიტაციისათვის. შეწყდა ზვიადისა და მისი მომხრეების მიმართ 1992 წლის 4 იანვარს აღძრული სისხლის სამართლის საქმე N7492201 და სისხლის სამართლებრივი დევნა.

საქართველოში ეროვნული დაპირისპირების აღმოფხვრისათვის მნიშვნელოვანი ღონისძიება გახლდათ 1991-1993 წლებში რეპრესირებულთა რეაბილიტაცია.

2004 წლის 21 თებერვალს პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის განკარგულებით შეიქმნა 1991-1993 წწ. განვითარებული მოვლენების შედეგად, ხელისუფლების ძალადობრივი შეცვლის, საქართველოს პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ფიზიკური ლიკვიდაციის, ასევე ხელისუფლების შეცვლის მიზნით ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებული ფაქტების შემსწავლელი კომისია. შესაბამისად, საქართველოს პროკურორმა შექმნა პროცესუალური საგამოძიებო ჯგუფი, რომელმაც დიდი მუშაობა ჩაატარა და გამოიტანა დადგენილება ზვიად გამსახურდიასა და მისი მომხრეების წინააღმდეგ 1992 წელს აღძრული საქმე N7492801 სისხლის სამართლის საქმისა და სისხლის სამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ დანაშაულის არ არსებობის გამო.

მიხეილ სააკაშვილი

მიხეილ სააკაშვილი დაიბადა 1967 წლის 2 დეკემბერს თბილისში.

მამა — ნიკოლოზ სააკაშვილი, განათლებით ექიმი, მეცნიერებათა კანდიდატი და თბილისის ბალნეოლოგიური ცენტრის დირექტორია;

დედა — გიული ალასანია, პროფესიით ისტორიკოსი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს უნივერსიტეტის სამეთვალყურეო საბჭოს თავმჯდომარე.

მიხეილ სააკაშვილს ჰყავს ორი ძმა.

მეუღლე სანდრა რულოვსი, ეროვნებით ჰოლანდიელი, ჰყავს ორი ვაჟი — ედვარდი და ნიკოლოზი.

მიხეილ სააკაშვილმა ოქროს მედლით დაამთავრა თბილისის 51-ე საშუალო სკოლა, ასევე წარჩინებით დაასრულა 1992 წელს კიევის უნივერსიტეტის საერთაშორისო სამართლის ფაკულტეტი; მან 1992 წელს სტრასბურგში ადამიანთა უფლებების საერთაშორისო ინსტიტუტის დიპლომი მიიღო, ამავე წლებში მუშაობდა ადამიანის უფლებათა ნორვეგიულ ინსტიტუტში, ოსლოში, შემდეგ — მცირე ხნით საქართველოს დროებით, სახელმწიფო საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის თანამშრომლად, ვიდრე აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის სენატორ ედმუნდ მასკის სახელობის სტიპენდიას მიიღებდა ამერიკაში სასწავლებლად; ამავდროულად მუშაობდა ნიუ-იორკის იურიდიულ კომპანიაში. 1994 წელს მან დაამთავრა კოლუმბიის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი.

1995 წელს სააკაშვილს დაუკავშირდა ზურაბ ჟვანია,

რომელმაც ის პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის სახელით მიიწვია პარტია „საქართველოს მოქალაქეთა კავშირის“ წევრად. 1995 წლის ნოემბრის საპარლამენტო არჩევნებში სააკაშვილი მოქალაქეთა კავშირის მანდატით საქართველოს პარლამენტის დეპუტატი გახდა. 1995-1998 წლებში იყო პარლამენტის საკონსტიტუციო და იურიდიულ საკითხთა და კანონიერების კომიტეტის თავმჯდომარე, 1998-1999 წლებში — ფრაქცია საქართველოს მოქალაქეთა კავშირის თავმჯდომარე; 2000 წლის 12 ოქტომბერს სააკაშვილი იუსტიციის მინისტრი გახდა. 2001 წელს ის დაუპირისპირდა ეკონომიკის მინისტრ ივანე ჩხარტიშვილს, უშიშროების მინისტრ ვახტანგ ქუთათელაძეს, თბილისის პოლიციის შეფს-იოსებ ალავიძეს და ისინი კორუფციულ გარიგებაში დაადანაშაულა. 2001 წლის 19 სექტემბერს გადადგა იმ მოსაზრებით, რომ ვერ მიიღო დახმარება კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლაში ედუარდ შევარდნაძისგან. იმავე წლის 21 ოქტომბერს სააკაშვილმა კენჭი იყარა ვაკის საარჩევნო ოლქში, დამოუკიდებელ კანდიდატად და კვლავ გახდა საქართველოს პარლამენტის წევრი; 2001 წელს, ოქტომბერში, მან დააფუძნა პარტია „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“, რომელიც გაერთიანდა ბლოკში „რესპუბლიკურ პარტიასთან“ და „კონსერვატიულ პარტიასთან“ ლოზუნგით: „თბილისი—შევარდნაძის გარეშე!“ 2002 წელს თვითმმართველობის არჩევნებში ბლოკმა ლეიბორისტულ პარტიასთან ერთად გამარჯვება გაიყო. პარტიებს შორის შეთანხმების შედეგად მიხეილ სააკაშვილი გახდა თბილისის საკრებულოს თავ-

მჯდომარე. ამ თანამდებობაზე მისმა მოღვაწეობამ საგრძნობლად აამაღლა როგორც პირადად მისი, ისე პარტიის რეიტინგი. 2003 წლის ნოემბრის საპარლამენტო არჩევნებში ალტერნატიული ხმის დათვლისა და ეგზოპოლების შედეგებით ბლოკი გამარჯვებული იყო, თუმცა ოფიციალური მონაცემები — კარდინალურად განსხვავებული. ამის გამო ბლოკი „გაერთიანებულ დემოკრატებსა“ (ზურაბ ჟვანია და ნინო ბურჯანაძე) და „ტრადიციონალისტებთან“ (აკაკი ასათიანი) ერთად ედუარდ შევარდნაძის წინააღმდეგ გამართული საპროტესტო აქციების ერთ-ერთი ორგანიზატორი. ხალხმრავალი პოლიტიკური დემონსტრაციები ვარდების რევოლუციით დამთავრდა. 22 ნოემბერს ახლადარჩეული პარლამენტის პირველი სხდომის ჩასაშლელად სააკაშვილი პირადად შეუძღვა ხალხს საქართველოს პარლამენტის შენობაში, რასაც 23 ნოემბერს შევარდნაძის გადადგომა მოჰყვა. სააკაშვილი, როგორც ვარდების რევოლუციის ერთ-ერთი ყელაზე პოპულარული ლიდერი, ვადამდელ საპრეზიდენტო არჩევნებში ერთადერთი რეალური კანდიდატი აღმოჩნდა. 4 იანვარს ჩატარებულ არჩევნებში სააკაშვილმა ხმათა 96,27% მიიღო და 25 იანვარს ინაუგურაციის შემდეგ საქართველოს პრეზიდენტი გახდა. იგი ევროპაში ყველაზე ახალგაზრდა პრეზიდენტი იყო. მისი საარჩევნო პლატფორმის ძირითადი პირობა კორუფციასთან ბრძოლა და სოციალური დახმარებების გაზრდა იყო. ის ასევე მოსახლეობას შეჰპირდა საერთაშორისო ურთიერთობებში წარმატებების მიღწევას. მიუხედავად პროდასავლური ორიენტაციისა, ის ასევე პი-

რობას დებდა რუსეთთან ურთიერთობის გაუმჯობესებაზე. მისი პირველი გადანყვეტილება ეხებოდა საქართველოს დროშას, საქართველოს პირველი პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ნეშტის გროზნოდან გადმოსვენებასა და მისი მომხრეების გათავისუფლებას. ამის შემდეგ სააკაშვილის ინიციატივით საქართველოს კონსტიტუციაში შევიდა ცვლილებები, რომლითაც დაფუძნდა მთავრობის ინსტიტუტი, პარლამენტის ხარჯზე გაფართოვდა საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებები. ამ ცვლილებით სააკაშვილი გახდა ერთპიროვნული მბრძანებელი და ყველა მნიშვნელოვანი საკითხი პარლამენტში მისი შეხედულებებისამებრ წყდებოდა. 2004 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ გაძლიერდა სააკაშვილის ძალაუფლება, რადგან პარლამენტშიც ხმათა 66,2%-ით უმრავლესობა ნაციონალები იყვნენ. მმართველმა პარტიამ ასევე გაიმარჯვა 2006 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებში. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, სააკაშვილის რეიტინგი დაეცა. 2007 წლის შემოდგომაზე, ოქტომბერში ჩატარდა რამდენიმე ფართომასშტაბიანი საპროტესტო აქცია, რასაც მოჰყვა 2-7 ნოემბრის აქციები, რომელთა ორგანიზატორები იყვნენ ბიზნესმენი ბადრი პატარკაციშვილი და ერთიანი ოპოზიცია. 7 ნოემბერს მომიტინგეებს პრეზიდენტმა ძალა დაუპირისპირა და ისინი რეზინის ტყვიებით, ხელკეტებით შეუბრალებელი ცემა-ტყეპით დაარბიეს და დაშალეს. ოპოზიციურ, ობიექტურ-რეალური პრინციპებით მომუშავე ტელევიზიებში პოლიცია შეიჭრა, „იმედი“ თითქმის სრულად დაარბიეს. პრეზი-

დენტმა საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა, მოვლენების ამგვარ განვითარებას საზოგადოების მწვავე რეაქცია მოჰყვა. აქციის მონაწილეთა წინააღმდეგ ძალისმიერი მეთოდების გამოყენების გამო აკრიტიკებდნენ სააკაშვილსა და თავისი მორჩილი მთავრობის წევრებს, ხოლო საერთაშორისო თანამეგობრობა საქართველოში მზარდი ავტორიტარიზმის შესახებ აფრთხილებდა. 2007 წლის 25 ნოემბერს სააკაშვილი გადადგა და დაინიშნა 2008 წლის 5 იანვარს რიგგარეშე საპრეზიდენტო არჩევნები. 2008 წლის 5 იანვრის საპრეზიდენტო არჩევნების პარალელურად ჩატარდა პლებისციტი, რომლითაც უნდა გადამწყდარიყო საპარლამენტო არჩევნების თარიღი. რიგგარეშე საპრეზიდენტო არჩევნებში სააკაშვილმა მიიღო ხმათა 53,47% და მეორედ და უკანასკნელად გახდა საქართველოს პრეზიდენტი. მის მიერ გაყალბებული არჩევნები დადებითად შეაფასეს საერთაშორისო სადამკვირებლო მისიებმა (ასე რომ, სააკაშვილს რაღაც შავი მაგიური ძალა იცავს, მაგრამ ხალხის რისხვას მაინც ვერ გადაურჩა, ეს დრომ გვიჩვენა). არჩევნების შედეგებმა ელექტორატის პროტესტი გამოიწვია, რაც 6, 13 და 20 იანვრის საპროტესტო აქციებში გამოიხატა. სააკაშვილის პარტიამ „ნაციონალურმა მოძრაობამ“ იმავე წელს ჩატარებული საპარლამენტო არჩევნები 59%-ით მოიგო. რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ პრეზიდენტის რეიტინგი კიდევ უფრო მკვეთრად დაეცა.

2009 წლის აპრილ-მაისში არასაპარლამენტო ოპოზიციურ პარტიათა უმრავლესობამ პრეზიდენტის გადად-

გომის მოთხოვნით ფართომასშტაბიანი საპროტესტო აქციები გამართა.

სააკაშვილის პრეზიდენტობის პირველი თვეების მთავარი პოლიტიკური სირთულე აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ავტორიტალურ ლიდერ ასლან აბაშიძის დაუმორჩილებლობა გახდა. კრიზისი შეიარაღებულ დაპირისპირებად გადაქცევის საშიშროებაში გადაიზარდა. თუმცა 2004 წლის 6 მაისის აქციების გამო აბაშიძე იძულებული გახდა გადამდგარიყო და რუსეთში გაქცეულიყო.

აჭარაში მიღწეული წარმატებით იმედმოცემულმა სააკაშვილმა იმავე მეთოდებით სცადა ე.წ. სამხრეთ ოსეთის საქართველოს იურისდიქციაში დაბრუნება, მაგრამ ეს მცდელობა ჩვენს ემოციურ პრეზიდენტს არ გამოუვიდა, რაც სიტუაციის გამწვავებითა და 2004 წლის აგვისტოში შეიარაღებული დაპირისპირებით დასრულდა, დაიღუპნენ ადამიანები, ბევრიც ლტოლვილი გახდა.

2006 წლის ივლისში პრეზიდენტის ხელისუფლებამ წარმატებით მოახერხა კოდორი-დალის ხეობის შეიარაღებული დაჯგუფებებისგან განმეხდა, დაჯგუფების მეთაური ემზარ კვიციანი რუსეთში გაიქცა. ოპოზიციამ ეს ოპერაცია მკვეთრად უარყოფითად შეაფასა. ამაში იყო სიმართლის მარცვალი, დამცველების გარეშე დარჩენილი დალის ხეობა უბრძოლველად დარჩა აფხაზ სეპარატისტებს.

2005-2006 წლებში სააკაშვილის მთავრობა ირაკლი ალასანიასა და გოგა ხაინდრავას ხელმძღვანელობით პირდაპირ დიალოგს აწარმოებდა სეპარატისტული აფხაზეთის ლიდერებთან, მეორე მხრივ, გაძლიერდა მი-

ლიტარისტული ტენდენციები, რაც ძირითადად ირაკლი ოქრუაშვილის განცხადებებში გამოჩნდა.

2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ მიხეილ სააკაშვილი განსაკუთრებული კრიტიკის ობიექტი გახდა. მას ბრალად სდებდნენ: 1. რუსეთის მიერ დაგეგმილ პროვოკაციაში საქართველოს ჩაბმას. ეს დამტკიცდა მისივე განცხადებით. პირველ დღეებში წარმატებას მიღწეულმა ემოციურმა სააკაშვილმა სატელევიზიო გამოსვლისას განაცხადა, ომი მე დავიწყეო, მაგრამ როცა სამარცხვინოდ დამარცხდა, შემდეგ რუსეთს გადააბრალა, 2. ასევე ადანაშაულებდნენ პრეზიდენტს სამხედრო ოპერაციების არაეფექტურად წარმართვაში.

აგვისტოს ომის შემდეგ თვალნათელი გახდა, თუ როგორ უჭერენ მხარს საქართველოს ამერიკა და ევროპის ქვეყნები.

რაც შეეხება საგარეო პოლიტიკას, აქ ძირითადი პრიორიტეტი იყო საქართველოს ნატოში გაწევრიანება, რაც დაადასტურა საქართველოს პარლამენტის 2007 წლის 13 მარტის დადგენილებამ და 2008 წლის პლემბისციტმა. მაგრამ, როგორც ჩანს, საქართველოს ნატოში გაწევრიანებას რამდენიმე ათეული წელი კიდევ დასჭირდება.

სააკაშვილი განსაკუთრებით მჭიდროდ თანამშრომლობს აშშ-თან. მან გააორმაგა ქართული სამხედრო პერსონალის რაოდენობა ერაყში, რითაც კოალიციის ძალების ერთ-ერთი უდიდესი მხარდამჭერი გახდა. მან ასევე გაზარდა კონტიგენტი კოსოვოსა და ავღანეთში „გლობალური უშიშროების“ საქმეში საქართველოს წვლილისათვის. სააკაშვილი სარგებლობდა ბუშის ად-

მინისტრაციის განსაკუთრებული მხარდაჭერით, რაც გამოიხატა 2005 წლის მაისში აშშ პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშის საქართველოში ვიზიტით. 2009 წლის იანვარში კი გაფორმდა სტრატეგიული თანამშრომლობის ხელშეკრულება საქართველოსა და აშშ-ს შორის.

რეალობა გვიჩვენებს და ისტორიული ფაქტებიც გვიდასტურებს, რომ საქართველოსთვის სხვისი ხელისშეწყობა არაფრის მომცემია. ყველაზე დიდი თანაგრძნობის გამოხატვა ევროპასა და ამერიკას შეშფოთებითა და აღშფოთებით შეუძლიათ. ჩვენი დამხმარე არც ერთი სახელმწიფო არ არის და არც იქნება... ამ დროს კი ჩვენი ახალგაზრდები უაზროდ ეწირებიან სხვათა ომებს.

სააკაშვილის სახელს უკავშირდება 2006 წლიდან რუსეთთან გართულებული ურთიერთობები, რაც გამოიხატა ჩრდილოელი მეზობლის მიერ საქართველოს მოქალაქეებისთვის სავიზო რეჟიმის დანესებაში, 2006 წელს აირის მიწოდების შეწყვეტაში, ასევე ღვინოსა და სხვა პროდუქტებზე დანესებული ემბარგოთი და, რაც მთავარია, 2008 წლის ომში სამეგრელოსა და ქართლის საჰაერო დაბომბვებით, ჩვენი სამხედრო ბიჭების დახოცვით, საუკუნეებით ნაზარდი ბორჯომის ტყის გადანვით, განადგურებული, დანგრეულ-გადამწვარი, მოშლილი ინფრასტრუქტურით.

2004 წელს სააკაშვილმა ევროკავშირთან საქართველოს ინტეგრაციის სურვილი გამოთქვა და თან მას დროის საკითხი უწოდა. ასე რომ, დიდია სააკაშვილის მიერ მიყენებული ტკივილი, რასაც ათეული წელი ვერ მოიშუშებს ქართველი ხალხი.

2015 წლის 13 თებერვალს მიხეილ სააკაშვილი უკრაინის რეფორმების საერთაშორისო მრჩეველთა საბჭოს თავმჯდომარედ დაინიშნა, მალე 2015 წლის 30 მაისს კი — ოდესის გუბერნატორად.

საპრეზიდენტო ვადის ამოწურვის შემდეგ მიხეილ სააკაშვილმა საქართველო დატოვა. 2014 წლის 27 მარტს საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ იგი მოწმის სახით დაკითხვაზე დაიბარა. საქმე მისი პრეზიდენტობის დროს მომხდარ რამდენიმე გახმაურებულ ფაქტს ეხებოდა. ექსპრეზიდენტი დაკითხვაზე არ გამოცხადდა. ამის შემდეგ, 28 ივლისს პროკურატურამ იგი კვლავ დაიბარა დაკითხვაზე. თუმცა არც ამჯერადაც გამოცხადდა. ამავე დღეს მთავარმა პროკურატურამ ბრალდებულად გამოაცხადა და პასუხისგებაში მისცა. საქმე ეხებოდა 2007 წლის 7 ნოემბერს მომიტინგეთა მასობრივ დარბევას, ტელეკომპანია „იმედში“ შეჭრას და ბადრი პატარკაციშვილის ქონების დანაშაულებრივად ხელში ჩაგდებას. მიხეილ სააკაშვილთან ერთად ბრალდების შესახებ დადგენილებები გამოიტანეს ასევე შინაგან საქმეთა მინისტრ ვანო მერაბიშვილის, ყოფილი გენერალურ პროკურორ ზურაბ ადეიშვილის, თავდაცვის ყოფილ მინისტრ დავით კეზერაშვილისა და თბილისის ყოფილ მერ გიგი უგულავას მიმართ.

2014 წლის 2 აგვისტოს თბილისის სასამართლომ მიხეილ სააკაშვილის იუსტიციის ყოფილ მინისტრს, აღმკვეთის ღონისძიების სახით ბრალდებულს დაუსწრებლად წინასწარი პატიმრობა შეუფარდა.

ჩვენ ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ მიხეილმა 1984 წელს

ოქროს მედლით დაამთავრა თბილისის 51-ე საშუალო სკოლა. ამასთან დაკავშირებით მინდა გაგაცნოთ ჟურნალ „გზაში“ 2012 წლის 4-10 ნოემბრის N40-ში დასტამბული ბატონი მინდია უგრეხელიძის ინტერვიუს ჩანაწერის ნაწყვეტი: „როცა სააკაშვილი მოვიდა თავისი გუნდის შემადგენლობით, ვიცოდი, რა სირთულეები იქნებოდა. მართალია, მიხეილ სააკაშვილი ბევრს ლაპარაკობს თავის განათლებაზე, მაგრამ მას ბავშვობიდან ვიცნობ და ყველაზე კარგად ვიცი, როგორია მისი სამართლებრივი განათლება, ისიც კარგად მახსოვს, მოსკოვში გამოცდაზე რომ ჩაიჭრა. მისი ბებია, ბაბუა და დედა მთხოვდნენ, დავხმარებოდი მიშას კიევის სასწავლებელში მონყობაში. მაშინ მას სკოლა ახალი დამთავრებული ჰქონდა და თავისი არასწორი საქციელის გამო თბილისში არ დაედგომებოდა. თანაკლასელების მშობლები დასდევდნენ... ამ საკითხზე მეტად აღარ შევჩერდები. ეს ხომ მან კარგად იცის... ერთს გეტყვით: კიევის უნივერსიტეტში მიშა ჩემი გაგზავნილია. აკაკის „გამზრდელის“ არ იყოს, არ ვიცი, უკვე რამდენჯერ მოვიკლა თავი. მიშას გარდა ბევრი იურისტი, რომლებიც დღეს ხელისუფლებაში არიან, ჩემი მოსწავლეები იყვნენ“.

ჩემთან ერთად ბევრს გაუჩნდება ამგვარი აზრი: მიშამ თუ ოქროს მედლით დაამთავრა სკოლა, როგორ მოხდა, მოსკოვში პირველსავე გამოცდაზე რომ ჩაიჭრა? შეიძლება ქულები არ ჰყოფნოდა და ვერ ჩარიცხულიყო ინსტიტუტში, მაგრამ ჩაჭრა არცოდნის შედეგია. საოცარია ნამდვილად, როგორ ვერ მოამზადა ერთი სა-

განი ისეთმა ნიჭიერმა, როგორიც სააკაშვილია, თანაც ოქროს მედალოსანმა. იმ დროს მედალოსანი მხოლოდ ერთ გამოცდას აბარებდა.

მიხეილ სააკაშვილი დიდი სიხარულით ავირჩიეთ პრეზიდენტად იმიტომ, რომ პრეზიდენტმა შევარდნაძემ უდაბნოდ აქცია მთელი საქართველო, ხალხი შიმშილით იხოცებოდა. მაგრამ სააკაშვილმა მალე გამოამჟღავნა თავისი უსაქციელობა და უსირცხვილობა, რასაც სკოლაში იყო მიჩვეული.

როცა მიშა მიწვეული იყო უკრაინაში, ტელევიზიით მთელმა ქვეყანამ ნახა, როგორ აიყვანა ხელში მომღერალი ქალი და გულში ჩაიკრა. ის ქალბატონი საქართველოში მოიპატიჟა და 60 ათასი დოლარით დაასაჩუქრა. ამ დროს ჩვენი, ქართველი მომღერლები და, საერთოდ, ქვეყნის მოსახლეობა უმუშევრები, უხელფასოები და ხშირად მშივრებიც კი იყვნენ.

2012 წელს ჟურნალ „გზაში“ (N40 (643) 4X-10X) კავკასიის სოციალური ეკონომიკური დირექტორი დავით ნარმანია წერს: „პრეზიდენტმა სააკაშვილმა დაიწყო ბინათმშენებლობა, გზების მშენებლობა და ახალი ქალაქის შენება ანაკლიაში. ეს ყველაფერი კარგია, მაგრამ საქმე დიდ ფინანსებს უკავშირდება, რასაც გასტუმრება სჭირდება. ეს ფული კი ბიუჯეტმა უნდა გაიღოს. სააკაშვილის გუნდის წევრებმა ჯერ რამდენიმე მილიონი არჩევნებისათვის დახარჯა გამარჯვების მოსაპოვებლად. პრეზიდენტ სააკაშვილს თანხების მობილიზაციის პრობლემა ჰქონდა და იძულებული იყო შიდა და საგარეო ვალი აეღო. საგარეო ვალის მოცულობა 6

მილიარდ 300 მილიონ ლარზე მეტია, შიდა ვალი კი 2 მილიარდს აჭარბებს“.

სააკაშვილმა დაიწყო ბიზნესმენების დევნა — შევინროება, ქონების წართმევა. ვინც წინააღმდეგი წავიდა, ციხეებში შეყარა და იქ მუქარით რამდენიმეს გამოსტაცა ქონება, რისთვისაც ხელი მოაწერინა. ვინც არ დათანხმდა, ემოციურმა, მოძალადე პრეზიდენტმა შოკისმომგვრელი დავალება მისცა ციხის თანამშრომლებს — ყველა დაუმორჩილებელი სასტიკად უნდა ეცემათ ან გაეუპატიურებინათ. საქართველოს ციხეებში დავალების კარგი შემსრულებლები აღმოჩნდნენ. სასჯელაღსრულების დანესებულებებში ძალადობის ფაქტების დამადასტურებელი ვიდეოჩანაწერები მთელ მსოფლიოში გავრცელდა. ალბათ ძალიან ცოტა ადამიანს თუ შეეძლო იმ სასტიკი და ამაზრზენი კადრების ხილვა — როგორ აწამებენ და როგორ აუპატიურებენ მამაკაცებს.

პრეზიდენტისა და მისი გუნდის წევრების მიერ ჩადენილ დანაშაულთა, თანაც უმძიმეს დანაშაულთა ნუსხა გრძელია. ალბათ ავტორიტარულმა რეჟიმმა აიძულა ქვეყნიდან ნახევარ მილიონზე მეტი ადამიანი წასულიყო.

სააკაშვილის პრეზიდენტობის პერიოდში არსებული არაჯანსაღი, ავადმყოფური მდგომარეობა გამოიწვია მისმა ემოციურობამ, მისმა წარსულმა, საშუალო სკოლაში სწავლის დროს რამდენიმე მოსწავლე გოგონას გაუბედურებამ. პრეზიდენტის ცოდვები, უცნაურია, მაგრამ ფაქტია, ჩვენს ქვეყანასაც დაწვა ბრალად. არადა, რა იმედით ველოდით ვარდების რევოლუციის ვარდისურნელოვან შედეგსა და მომავალს.

2003 წლის 22 ნოემბრის ვარდების რევოლუციიდან არც ისე დიდი დრო გასულა, ბუნებრივია, როცა ქვეყანას ახალი პრეზიდენტი ჰყავს და ახალი მთავრობა ვარდების რევოლუციის იუბილე არავის ახსოვს. საკვირველი ის არის, რომ თავიანთი მმართველობის ბოლო წლებში ნაციონალები და მათი ლიდერი მიშა სააკაშვილიც ველარ იცლიდნენ რევოლუციის წლისთავების აღსანიშნავად. პირველადი ემოციურობა, სიხარული უფრო ადრე შერბილდა და გაფერმკრთალდა. ხალხი მიხვდა, რომ ყველაფერი თვალთმაქცობა იყო.

მართალია და, მეტი თავმოსაწონებელი არც არაფერი აქვს ნაციონალებს, გაკეთდა გზები, ხიდები, ანაკლიაში ახალი ქალაქის მშენებლობა, თითქმის ყველა ქალაქსა თუ მუნიციპალურ ცენტრებში გაკეთდა შადრევნები... ამ მშენებლობებს ჩვენი ხელისუფლებისთვის დიდი შემოსავალი მოჰქონდა. ხალხისთვის რაც საჭირო და აუცილებელი იყო, იმის გაკეთებისთვის პრეზიდენტ სააკაშვილს არც კი უფიქრია. ჩვენი ქვეყანა აგრალური ქვეყანაა და უპირველესად ხელისუფლებამ სოფლის მეურნეობას უნდა მიხედოს. მილიონობით ტონა ხილი ფუჭდება, ამიტომ საშური საკონსერვო ქარხნების აშენება და ხალხის დასაქმება. ადამიანებს შემოსავლის წყარო რომ გაუჩინონ, არავინ წავა ცხრა მთის იქით და ოჯახებს წლობით არ მიატოვებს.

როგორც მე, ისე ყველა ქართველი, ნატრობდა დამოუკიდებლობის აღდგენასა და თავისუფლებაზე, დემოკრატიასა და საქართველოს გაბრწყინებაზე. სამწუხაროდ, ჩვენმა ყოფილმა პრეზიდენტმა თავისუფ-

ლებად და დემოკრატიად ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფო სიმდიდრის გაყიდვა ჩათვალა. სახელმწიფო რომ მაშინ გაყიდის მიწას, საბადოებს, მინერალურ წყლებს, ტყეს, როცა თავის ხალხს მიწა არა აქვს, შემოსავლის წყაროს გაჩენა ჭირს,- დემოკრატია კი არა დანაშაულია, უფრო მეტიც, ღალატის ტოლფასია, როცა ქვეყნის სიმდიდრე ერთეულების ხელში გადადის და უფრო მეტიც თუ ინდოელსა თუ ჩინელს ჩვენივე ნებით ვუთმობთ. უცხოელი ინვესტორი აუცილებელია დავაინტერესოთ, სანამ ქართველს თვითონ გაუჩნდება ფული, რომ ახალმშენებლობები არ შეჩერდეს და არა იმისთვის საკუთარი მიწა მივყიდოთ. გამოვა, რომ კიდევ უფრო მეტი წავა საქართველოდან და დაცარიელებული ქვეყანა იქნებ მსოფლიო რუკიდანაც გაქრეს.

სამწუხაროა, რომ წარსულის გაკვეთილებს ვივინყებთ, აღარ გვახსოვს, რა დაგვმართა ტოლერანტობამ, სტუმრად მოსულებისადმი ხელგაშლილობამ. ახლა ჩინელებს გავუღეთ კარი, იმ ერის შვილებს, რომლებიც საოცარი სისწრაფით მრავლდებიან. განუწყვეტლივ ჩამესმის ჩვენთვის საყვარელი პოეტ მურმან ლებანიძის სიტყვები:

„არ წააგო, არ წააგო ეს სამოთხე!“

ეს მოწოდება შიშით იყო გამოწვეული, პოეტის სტროფის პერიფრაზითვე რომ ვთქვათ, „ვაითუ, ვინმეს მოეწონოს და დაეპატრონოს“. მაგალითი არა გვაქვს, არ განგვიცდია თუ არ წაგვიგია?! ასე რომ, ახლა სააკაშვილი უკრაინის აყვავებას აპირებს...

ბიძინა ივანიშვილი

საქართველოს მე-10 პრემიერ-მინისტრი, ცნობილი ბიზნესმენი და ქველმოქმედი 1956 წლის 18 თებერვალს სოფელ ჭორვილაში (საჩხერის მუნიციპალიტეტი) დაიბადა.

მამა ჭიათურმანგანუმის კომბინატის მალაროელი იყო; საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩააბარა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საინჟინრო-ეკონომიკურ ფაკულტეტზე. სწავლის დასრულების შემდეგ მუშაობდა ჩარხმშენებელ ქარხანაში მუშად, უფროს ინჟინრად, ლაბორატორიის გამგედ.

1982 წელს ბიძინა ივანიშვილმა დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე: „მეცნიერული ორგანიზაცია და შრომის ეკონომიკა“. შემდეგ საკუთარი ბიზნესი წამოიწყო — ჯერ არმირებულ მიწებს აწარმოებდა, შემდეგ კი კომპიუტერებით ვაჭრობდა. მისი პირველი დამკვეთი საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია იყო: ამ დაკვეთის შემდეგ მას სოლიდური თანხა დაუფროვდა. პროკურატურა ამით დაინტერესდა და ანგარიშები დაუყადაღეს.

1988 წელს ივანიშვილმა დატოვა საქართველო. საქმიანობა განაგრძო მოსკოვში, სადაც ახალ პარტნიორებთან ერთად გააგრძელა კომპიუტერებით ვაჭრობა. შემდეგ კომპიუტერთან ერთად ბრუნვაში ჩართეს ასლგადამღები აპარატები და ტელეფონები. ამის შემდეგ ჰონგკონგში ელექტრომწარმოებელი ქარხანა შეიძინეს. 1990 წლისთვის ივანიშვილი ელექტროტექნიკის გაყიდვების ერთ-ერთი ლიდერი იყო რუსეთში. დაგროვებული კაპიტალით ივანიშვილმა და თავისმა პარტნიორებმა გახსნეს ბანკი „როსკრედიტი“.

ბიძინა ივანიშვილის პირად საკუთრებაშია: უძრავი ქონების ჰოლდინგ-კომპანია „მეტალოინვესტი“, სააფთიაქო ქსელი „ექიმი სტოლეთოვი“, „იმპექსბანკი“, „ტიაუმეხპრესი“, „ტრი კაუჩუკი“, რადიოტექნიკური ნაწარმის ურალის ქარხანა „ერკაფარმა“; სადაზღვევო კომპანია „რკ-გარანტი“, სასტუმროები „მინსკი“ და „ცენტრალური“, სატრანსპორტო კომპანია „ნიალისეულის გადაზიდვის ცენტრი“, საქართველოში კვების პროდუქტების კომპანია „თოლია“, ბანკი „ქართუ“.

ივანიშვილის სახელს უკავშირდება სათხილამურო კომპლექსის „ბაკურიან-2“-ის მშენებლობა; მარჯანიშვილისა და რუსთაველის თეატრების რეკონსტრუქციები, ტელეკომპანია „მე-9“ არხი და ა. შ.

2011 წელს ბიძინა ივანიშვილმა განაცხადა: „მთელი ჩემი ცხოვრების განმავლობაში მე უარვყოფდი პოლიტიკაში მოსვლის ალბათობას. ვფიქრობდი, რომ, როგორც ჩვეულებრივ მოქალაქეს, თავისუფალს ყოველგვარი დამატებითი ვალდებულებებისგან, უფრო მეტი შემეძლო გამეკეთებინა, მაგრამ დღევანდელმა პოლიტიკურმა გარემოებამ ნათლად დამანახა ჩემი შეხედულებების შეცვლის აუცილებლობა. დიდი ფიქრისა და ანალიზის შემდეგ მივხვდი, რომ მე აღარ მქონდა არჩევანი. დავრწმუნდი, რომ მხოლოდ ოპოზიციის ფინანსური დახმარებით არ იქნებოდა შესაძლებელი პოლიტიკური პროცესების კორექტული მართვა და ქვეყნისთვის სასურველი შედეგის მიღება. გარწმუნებთ, ძალიან დიდი ძალისხმევა დამჭირდა, რომ ეს გადანყვეტილება მიმეღო.“

ვალღარებ, რომ ჩემი ოპონენტებისთვის ეს განმარტება საკმარისი არ იქნება და კარგად ვაცნობიერებ იმასაც, რომ დარჩენილი ცხოვრება დამჭირდება, რომ საზოგადოებას ჩემი გულწრფელობა დავუმტკიცო“—ამ განცხადების შემდეგ მტერმა თუ მოყვარემ, განსაკუთრებით, მიხეილ სააკაშვილმა და მისმა გუნდმა იდუმალი ფიგურის პოლიტიკაში მოსვლით მოგვრილი უდიდესი შოკი განიცადა.

2011 წლის 5 ოქტომბერს ბიძინა ივანიშვილმა გაავრცელა განცხადება, რომელშიც აღნიშნული იყო, რომ ის საკუთარი პოლიტიკური პარტის შექმნას და 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის მიღებას აპირებდა. ორი დღის შემდეგ, 7 ოქტომბერს, ბატონმა ბიძინამ ვრცელი განცხადება გაავრცელა, სადაც თავის მომავალ პოლიტიკურ გეგმებზე საუბრობდა.

11 ოქტომბერს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტომ განაცხადა, რომ ივანიშვილმა საქართველოს მოქალაქეობა დაკარგა. 17 ნოემბერს მან საქართველოს პრეზიდენტს მიმართა მოქალაქეობის მიღების თაობაზე.

2012 წლის 21 თებერვალს ბიძინა ივანიშვილმა ჩამოაყალიბა თავის ძირითად პოლიტიკურ-პარტნიორობთან კოალიცია. მასში შედიოდნენ: საქართველოს რესპუბლიკური პარტია, ჩვენი საქართველო-თავისუფალი დემოკრატები, ეროვნული ფორუმი. მოგვიანებით მას შეუერთდნენ „მრენველობა გადაარჩენს საქართველოს“.

ივანიშვილის პარტია „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო“ ოფიციალურად 2012 წლის 21 აპრილს დაფუძნდა.

2012 წლის 1 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებში ივანიშვილის კოალიციამ გაიმარჯვა და მიიღო 150-დან 85 მანდატი.

არჩევნების შემდეგ ბატონ ბიძინას ხელახლა მიენიჭა საქართველოს მოქალაქეობა.

2012 წლის 25 ოქტომბერს პარლამენტმა დაამტკიცა მთავრობის ახალი შემადგენლობა ბიძინა ივანიშვილის ხელმძღვანელობით, ხოლო 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ ბიძინა ივანიშვილმა პრემიერ-მინისტრის პოსტი დატოვა.

აი, როგორია უცხოელი ანალიტიკოსის თვალთ დანახული საქართველოს საპარლამენტო არჩევნები: „— მე ინტერესით ვადევნებდი თვალყურს ბოლო თვეების განმავლობაში მიმდინარე პოლიტიკური ძალების პიარ-კამპანიებს, მათ შორის, თბილისის აქციებს, უდავოა, რომ „ქართულ ოცნებას“ დედაქალაქში საკმაოდ ბევრი მხადამჭერი ჰყავს. დედაქალაქის მოსახლეობას სააკაშვილი აღარ უნდა. აღნიშნავენ, რომ ერთპიროვნული დიქტატორია. ეს დაამტკიცა რამდენიმე დღის წინ გავრცელებული ციხის კადრებით.

ვაშინგტონის საქართველოსთან ურთიერთობა ჯერ კიდევ წლების წინ შეიცვალა — რუსეთთან 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ. ამერიკა თავს იკავებდა საქართველოსთვის იარაღის მონოდებისგან. არადა, პრეზიდენტ სააკაშვილის უპირველესი პრიორიტეტი შეიარაღებაა, აშშ ურთიერთობაა.

ამერიკისთვის მთავარი ფაქტორი იყო რუსეთის დასუსტების მცდელობა და არა საქართველოს დახმარება.

არჩვენებამდე და შემდეგაც საქართველოს ემოციური პრეზიდენტი წნეხის ქვეშ იმყოფებოდა, რადგან მას საერთაშორისო საზოგადოების, განსაკუთრებით, ამერიკის წინაშე მოუხდა დემოკრატიისათვის ერთგულების დამტკიცება, განსაკუთრებით ციხიდან გავრცელებული შემზარავი კადრების შემდეგ.

„შპიგელმა“ ივანიშვილი ლეგენდარულ მარკუს კრასუს შეადარა.

„საქართველო საკუთარ კრასუს ირჩევს“ — ამ სათაურით გამოაქვეყნა სტატია გერმანულმა „შპიგელმა“. ივანიშვილი გერმანულ გამოცემაში რომელი მთავარსარდალსა და სახელმწიფო მოღვაწეს, უმდიდრეს მარკუს კრასუს შეადარეს. „ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკა ძალაუფლების დემოკრატიული წესით გადაცემის მომსწრე გახდა. ახლანდელი პრეზიდენტი სააკაშვილი სამარცხვინოდ დამარცხდა. მილიარდელი და ქვეყნის ახალი იმედი ბიძინა ივანიშვილი კი გამარჯვებას ზეიმობს, მაგრამ საპარლამენტო მანდატების გადანაწილების გზაზე ხაფანგებია დაგებული, დიდი სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს ახალმა მთავრობამ.“

ხაფანგს მშვენივრად აუარეს გვერდი და საპარლამენტო მანდატებიც მშვიდად განაწილდა. დემოკრატიის ნამდვილმა სიომ საქართველოშიც დაბერა.

საკმაოდ შთამბეჭდავი იყო ის სიტყვა, რომლითაც ბიძინა ივანიშვილმა საზოგადოებრივი გაერთიანება „ქართული ოცნების“ პრეზენტაციაზე მიმართა საზოგადოებას: „ქართული ოცნება“ იქნება როგორც საზოგადოების გამაერთიანებელი ძალა, რათა განხორციელდეს

საზოგადოების კონტროლი და გავლენა სახელმწიფოს პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური განვითარების პროცესებზე. ძლიერმა, მაღალი პასუხისმგებლობის მქონე საზოგადოებამ უნდა განსაზღვროს ქვეყნის ბედი და მომავალი, ხალხი უნდა მონაწილეობდეს ქვეყნის მართვაში და აკონტროლებდეს არჩეულ ხელისუფლებას... ჩვენ ისეთი სახელმწიფო გვჭირდება, სადაც სახელმწიფო ბიუროკრატია ემსახურება ხალხს და არა მმართველ პოლიტიკურ ელიტას... დადგა დრო, დავუბრუნოთ საქართველოს წარსული და ავაშენოთ ღირსეული მომავალი, ვიყოთ პირნათელი წინაპრებისა და მომავალი თაობის წინაშე“...

სიმართლის თქმა გმირობის ტოლფასია, სამართლიანი პოლიტიკური გზა „ქართული ოცნების“ დევიზია. 2012 წლის 1 ოქტომბრის არჩევნებში გამარჯვების შემდეგ ბიძინა ივანიშვილი საქართველოს მე-10 პრემიერ-მინისტრი გახდა.

საქართველოსა და ქართველ ხალხს 20 საუკუნის განმავლობაში ადამიანურად არ უცხოვრია. ქართველებს ჯერ იყო და გარეშე მტერი სწოვდა სისხლს, შემდეგ ბატონი, თავადი, აზნაური და მეფე ყურმოჭრილ ყმებად აქცევდნენ, ხან ძალღმადმცველებად და ხანას მუსულმანური ქვეყნების ბაზრებზე გასაყიდად გაჰყავდათ. ბოლშევიკებმა კომუნიზმის ნაცვლად ციხეებში შეყარეს და საკაცეთი გაანახევრეს; არც დამოუკიდებლობის სიტკობო შეგვარგეს და ახალი სახის მმართველებმა—პრეზიდენტებმა ვერც კორუფციასა და ვერც ნეპოტიზმს აუარეს გულგრილად გვერდი და ადამიანებს ნაცარს აყ-

რიდნენ თვალეღში, ართმევდნენ მინას, საცხოვრებელს და ა.შ. დღეს კი თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ბატონმა ბიძინამ სამართლიანობის აღდგენის ბალავერი ჩაყარა და შემდეგ დაინყებს მშენებლობას (ყველამ კარგად ვიცით, უბალავრო სახლი, რა კარგიც არ უნდა ააშენო, საბოლოოდ მაინც დაირღვევა. უფესვო ხე, როგორ კარგადაც არ უნდა დარგო, გახმება). ვფიქრობ, ყველაფერი კარგად იქნება, ამას მომავალი გვიჩვენებს.

„ოცნებამ“ დააპატიმრა სააკაშვილის გუნდის მაღალი თანამდებობის წევრები, მათ შორის — პრეზიდენტ სააკაშვილზეც გასცა სანქცია პროკურატურამ. იგი სხვადასხვა ქვეყანაში აფარებდა თავს, ამჟამად უკრაინაში, ოდესის გუბერნატორია.

მართალია, ჩვენ ბევრი ქვეყანა გვიჭერს მხარს, მაგრამ 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს პრაქტიკული დახმარება, დაერწმუნებინა რუსეთი, ვერავინ შეძლო. გამოვიდა ისე, რომ ამ გველშაპთან — როგორიც პუტინის რუსეთია, არც ერთ ქვეყანას არ უნდა ურთიერთობის გაფუჭება და თქვენი საქმე თქვენ თვითონ მოავარეთო. ასე იყო მუდამ...

1921 წლის თებერვალში რუსეთის მე-11 წითელი არმიის თავდასხმის დროს მიგვატოვა ინგლისმაც, გერმანიამაც და საფრანგეთმაც. ინგლისმა ისიც კი განაცხადა, საქართველოს რუსეთის შემადგენლობაში ვცნობთო.

გავიხსენოთ, როცა საქართველოს შანსი გაუჩნდა თურქეთის მიერ მიტაცებული ტერიტორიები დაგვებრუნებინა, იმ დროს 1945 წელს აშშ-მა პირველმა და-

უჭირა მხარი თურქეთის ნატოში განევრიანებას, რის შემდეგაც სტალინმა და ჟუკოვმა ვერ გაბედეს თურქეთთან ომის დაწყება.

ეს სულაც არ არის პესიმიზმის საბაბი — რომ ცხინვალსა და აფხაზეთს ვერ დავიბრუნებთ. გამოუვალი მდგომარეობა არ არსებობს. გამოსავალი არსებობს, მაგრამ რა? ეს ჩემს შესაძლებლობებს აღემატება. ვაცადოთ „ქართულ ოცნებასა“ და მის ხელმძღვანელ ბატონ ბიძინა ივანიშვილს, იქნებ ცოტა დააღაგოს ეს არეული ქვეყანა, მოვძლიერდეთ, როცა ფეხზე მყარად დავდგებით, გამარჯვებას ადვილად მივალწევთ. მთავარია, დავუდგეთ გვერდით, რათა რეალურ თავისუფალ გამთლიანებულ საქართველოში ვიცხოვროთ. მეც, 87 წლის ჭარმაგი კაცი, ამ დღეს თქვენთან ერთად მოვესწრები.

2. სამშობლოდან გადახვენილნი
სამშობლოს შენირულნი

შოთა რუსთაველი

მრავალსაუკუნოვან ქართულ მწერლობას ბევრი დიდებული სახელი ამშვენებს, მათ შორის უპირველესი შოთა რუსთაველია. პოეტის ცხოვრება და მოღვაწეობა განეკუთვნება საქართველოს ისტორიის იმ ბრწყინვალე ხანას, როცა საქართველოს კულტურა უმაღლეს მწვერვალზე იყო. მიუხედავად ამისა, რუსთაველის ბიოგრაფიული ცნობები ძუნწადაც არ მოსულა ჩვენამდე. ქართველმა მემკვიდრეებმა ბევრი რამ ზღაპრულად გადააკეთეს და ასე შემოგვინახეს ისეთი საკითხი კი როგორც შოთა რუსთაველის ბიოგრაფიული ცნობა იყო, საინტერესო და საჭირო, უყურადღებოდ დატოვეს. მაგრამ საკმარისია პოემა „ვეფხისტყაოსანი“, რამაც მას დიდება და გენიოსის სახელი მოუტანა. რუსთაველის აზროვნების ფილოსოფიური სიღრმე ფართო მკითხველთა გაკვირვებას იწვევს. ჩვენამდე მხოლოდ „ვეფხისტყაოსანმა“ მოაღწია, მაგრამ ეს ერთი პოემა საკმარისი აღმოჩნდა, არა მარტო ქართველ ხალხს, არამედ მსოფლოს გამოჩენილ მწერლებსა და მკვლევარებს რუსთაველი გენიოსად ელიარებინათ. პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ იდუმალებით არის მოცული და მრავალ კითხვას აჩენს. მაგრამ ეს იმიტომ, რომ პოეტის შესახებ, მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ამსახველი ცნობები არ მოგვეპოვება.

რუსთაველის ვინაობის დასადგენად და გასარკვევად ყველაზე საიმედო წყარო ისევ და ისევ თვით პოემაა, კერძოდ კი პროლოგი. „ვეფხისტყაოსნის“ შემსწავლელმა-რუსთაველოლოგიამ ბევრი გაურკვეველი

საკითხი პოემის საშუალებით ახსნა. პოემის პროლოგში ვკითხულობთ: „დავჯე, რუსთველმა გავლექსე, მისთვის გულ-ლახვარსობილი“ და „მე, რუსთველი, ხელობითა, ვიქმ საქმესა ამა დარი, ვის მორჩილობს ჯარი სპათა, მისთვის ვხელობ, მისთვის მკვდარი; დავუძღურდი, მიჯნურთათვის კვლა წამალი არსით არი, ანუ მომცეს განკურნება, ანუ მინა მე სამარი“.

სახელწოდება „რუსთაველი“ უნდა ნიშნავდეს რუსთავის მკვიდრს. საქართველოში რამდენიმე რუსთავია ცნობილი. ამათგან პოეტის სახელს უკავშირდება ორი: რუსთავი მესხეთისა (ახალციხე-ასპინძის გზაზე 20 კმ დაშორებით) და თბილისის რუსთავი—ახლანდელი რუსთავის ტერიტორია). ბევრი მკვლევარის აზრით, რუსთაველი მესხეთის რუსთავიდან იყო, რომელიც იმ დროისთვის ერთ-ერთი კულტურის კერაა. რაც შეეხება რუსთაველის სახელს მას შოთა რქმევია. ამას ადასტურებს ჯვრის მონასტრის სვეტზე ფრესკული გამოსახულების წარწერა: „ამის დამხატავს შოთას შეუნდვეს ღმერთმა!“ მკვლევართა ვარაუდით, შოთა რუსთაველმა სიცოცხლის დასასრულის მოახლოებისას შეაკეთებინა იერუსალიმის ჯვრის მონასტერი და მოახატვინა სვეტები. ღვთის სახლის შეკეთებისთვის მისი სახელი სააღაპე წიგნში შეიტანეს, ხოლო მონასტრის ერთ სვეტზე, მაქსიმე აღმსარებლისა და იოანე დამასკელის ფრესკათა შორის, მისი სურათი გამოსახეს, რამაც ნათელი გახადა მისი სახელი და სახის გამოსახულება.

სარგის ცაიშვილი შოთა რუსთაველის შესახებ არსებული მონაცემების შეჯამების შემდეგ გვაცნობს:

„ვეფხისტყაოსანის“ ავტორი დაბადებულია დაახლოებით 1162-1166 წლებში, რადგან იგი თამარის უფროსი თანამედროვე ჩანს (თამარის დაბადებაც ასევე დაახლოებითაა ცნობილი 1168-1172 წლებში). იგი წარმოშობით მესხეთიდან ყოფილა, სწავლა-აღზრდა მას აქვე, საქართველოში მიუღია (ზოგი გადმოცემით იგი ერთ დროს სწავლობდა კახეთში, იყალთოს აკადემიაში), ხოლო შემდეგ თითქოს იგი საბერძნეთში სრულყოფს თავის ცოდნას (მართლაც, დავით აღმაშენებლისა და თამარის დროს ბევრი ქართველი ახალგაზრდა სწავლობდა საბერძნეთში). განათლებული და სარაინდო საქმეებში განსწავლული შოთა დაწინაურებულია თამარის კარზე. აქვე დაუწერია მას ქება და სხვა თხზულებები, ხოლო 1205-1207 წლისათვის დაუსრულებია „ვეფხისტყაოსანი“ და თამარისთვის მიუძღვნია. მეფის კარზე პოეტი მონაწილეობდა იმ ბრძოლებშიც, რომლებიც თამარმა გადაიხადა საქართველოს მტრების წინააღმდეგ (ასევე ახასიათებენ პოეტს შემდეგი საუკუნის მწერლებიც, მაგალითად, არჩილი და სხვ). მოხუცებული პოეტი თამარის გარდაცვალების შემდეგ, დაახლოებით მე-13 საუკუნის 20-იან წლებში გამგზავრებულია იერუსალიმის ჯვრის მონასტერში, ზოგი გადმოცემით, იგი იქვე გარდაიცვალა“.

ხალხური გადმოცემით, უყურადღებოდ დარჩენილი რუსთაველი იძულებული გამხდარა, დაეტოვებინა

საქართველო და წასულიყო იერუსალიმში, ჯვრის მონასტერში, სადაც ბერად აღიკვეცა. ამ ვერსიას ბევრი ქართველი საეჭვოდ მიიჩნევდა. მაგრამ ეს ეჭვები მას შემდეგ გაიფანტა, როცა 1960 წელს, ოქტომბერში, იერუსალიმში გაიგზავნა სპეციალური სამეცნიერო ექსპედიცია აკ. შანიძის, ირ. აბაშიძისა და გ. ნერეთლის შემადგენლობით. მოგვაქვს მცირე ამონარიდი ირ. აბაშიძის „პალესტინის დღიურებიდან“: „6 ნოემბერი, კვირა... ადრინად მივედით საქმეზე, მონასტრის კარებს გვიღებს ბიკენტიუსი... ვეკვეთეთ რუსთაველის შავ საღებავს ახალი საშუალებებით... გამოდის, გამოდის... სულ უფრო და უფრო ინმინდება რუსთაველის წითელი ტანსაცმელი... ნაშუალამევი... ვაშა, გამოჩნდა დიდებული სახე ბრძენი მოხუცისა, ამაყი, მაგრამ კაეშნიანი...“

„ვეფხისტყაოსანი“ რომ შეკვეთითაა დაწერილი, ამის შესახებ თავად პოეტი გვაუწყებს:

„მიბრძანეს მათდა საქებრად თქმა ლექსების ტკბილისა“

მართალია, პოემა მეფე ქალს ხოტბას ასხამს და მშვენიერი სიტყვებით ამკობს დავით სოსლანს, მაგრამ თამარის მეფური სიდიადე რომ არ დაჩრდილოს, რუსთაველი მას მეტაფორულად მოიხსენიებს: „ვის შვენის-ლომსა-ხმარება შუბისა, ფარ-შიმშერისა“

თამარის ხოტბის შესხმისას რუსთაველი ამბობს: „თამარს ვაქებდეთ მეფესა სისხლისა ცრემლ-დათხეული“... რას შეიძლება ნიშნავდეს „სისხლის ცრემლები?“ იქნებ თამარი აღარაა ცოცხალი? ან იქნება სამშობლო-

დან გადახვენილი რუსთაველი (მის გაძევებას საქართველოდან დაჟინებით იჩემებს ხალხური ტრადიცია) უკიდევანო სევდის გამომხატველად მოიხმობს ამ მხატვრულ სახეს?“ (გ. მურღულია)

შოთა რუსთაველისადმი განსაკუთრებული დიდი სიყვარულით აიხსნება, რომ მას ხალხმა ბევრი ამბავი და თქმულება დაუკავშირა. ერთ-ერთი თქმულება გვამცნობს, რომ პოეტისთვის პირადი ღირსება უფრო მაღლა იდგა, ვიდრე გვარიშვილობა. ერთ დიდ ტურნირზე, თამარ მეფის კითხვაზე — რა უფრო ამშვენებს ადამიანს პირადი ღირსება თუ გვარიშვილობაო, შოთას ასე უპასუხნია:

„ფილოსოფოსნი შემოკრბენ, ამაზე ჰქონდათ ცილობა:
პატრონი ყმასა ასაქმებს, და ჭკუას გამოცდილება,
ათასად გვარი დაფასდა, ათიათასად ზრდილობა,
თუ კაცი თვითონ არ ვარგა, რას არგებს
გვარიშვილობა!“

ქართულ ლიტერატურულ წყაროებში რუსთაველი მხოლოდ XVI საუკუნიდან ჩნდება. ქართველი მწერალი სერაპიონ საბაშვილი იხსენებს რუსთაველს, რომელმაც შეაქო ის, „ვინ სოფელი დაამშვენა“ (გულისხმობს თამარ მეფეს). ამავე საუკუნეში გადმოთარგმნილი „იოსებ ზილიმხანიანის“ შესავალში მოხსენიებულია რუსთაველი, რომელმაც შეაქო თინათინი და ნესტან-დარეჯანი.

მიუხედავად იმისა, რომ მკითხველი „ვეფხისტყაოსანის“ მდულარე ცრემლისმდენ პერსონაჟთა შორის ტრიალებს, შოთა რუსთაველი სიცოცხლის, ადამიანის

ამქვეყნიური ბედნიერების დიდი მომღერალია. ადამიანი ბრძოლისა და შემდეგ ამ ბრძოლაში მიღწეული გამარჯვებებისათვის არის დაბადებული. მას შემნედ ღმერთი ჰყავს, რადგან შემოქმედი „ბოროტს არ დაბადებს.“

„ვეფხისტყაოსანი“ შუა საუკუნეების ყველაზე დიდი და შესანიშნავი ქმნილებაა. დასავლეთ ევროპის იმავე ეპოქის დიდი პოემისგან განსხვავებით, იგი თავისუფალია ყოველგვარი მისტიკისაგან და აღორძინების ეპოქის ქმნილებათა მსგავსად, ქრისტიანულ მოძღვრებაზე მალლა დგას... საქართველომ წარმოშვა თავისი დანტე, მაშინ, როცა ჩვენ კრეტიენ დე ტრუამდე ძლივს მივალწიეთ (ლუი არაგონი, XX ს-ის ფრანგი მწერალი).

გიორგი სააკაძე დიდი მოურავი

საქართველოს პოლიტიკური და სამხედრო მოღვაწე, საქართველოს გაერთიანებისათვის აქტიური მებრძოლი გიორგი სიაუშის ძე სააკაძე, იგივე დიდი მოურავი, დაიბადა 1580 წელს სოფელ ნოსტეში. მოკლეს 1629 წლის 3 ოქტომბერს თურქეთში, ჰალაბი (თურქეთი). მას შემდეგ თითქმის 4 საუკუნეა გასული, მაგრამ მას, ვისაც საქართველო უყვარს, ვინც ღირსეული ქართველია, ყოველთვის ახსოვს მისი გმირობისა და სამშობლოსთვის თავდადება. სამწუხაროდ, ქართველებში გიორგი სააკაძეზე ერთი საერთო, ერთგვაროვანი შეხედულება არ იქნა და არ ჩამოყალიბდა. სააკაძის საოცარ თავგადასავალზე ერთიანი აზრის, ობიექტური შეხედულების შექმნას, ალბათ იმანაც შეუშალა ხელი, რომ ქართული მეცნიერებისა და ქართული ისტორიოგრაფიის ახალი ეტაპის შემქმნელმა ივანე ჯავახიშვილმა ამ ლეგენდარულ გმირზე ერთი სიტყვაც არ გაიმეტა, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ყველა ქართველი დუმდეს და მის ცხოვრებასა და ღვაწლზე ისევ გაორებული შეხედულება დაუტოვოთ მომავალ თაობებს.

სააკაძის წინაპრები სამეფო აზნაურები იყვნენ. თქმის ხეობა მათი ფეოდალური სამფლობელო იყო. სოფელ ნოსტეში სასახლე, ციხე-კოშკით, კარის ეკლესია, სოფელ ერთაწმინდას — საგვარეულო მონასტერი მათი საკუთრება იყო. სააკაძეების სამფლობელოში სულ 40-მდე სოფელი შედიოდა, იქ მცხოვრები ყმა-გლეხებითა და მსახურებით (რომელთა ნაწილი შემდეგ გააზნაურდა). სააკაძეთა გვარიდან სამეფო კარზე ყველაზე ადრეული წინაპარი — ჯანზურაბ სააკაძე იხსენიება თამარ მეფის დროს, XII საუკუნის მიწურულს, შემდეგ — ბაგრატ V თანამებრძოლი

დონა სააკაძე, რომელიც 1386 წლის 21 ნოემბერს, თემურ-ლენგის შემოსევის უამს, თბილისის დაცემისას, მეფესთან ერთად წაუყვანია ტყვედ თემურ-ლენგს.

1547 წლის დოკუმენტების მიხედვით, გიორგი სააკაძე მოიხსენიება პატრონად. ივანე ჯავახიშვილის თქმით, პატრონად მხოლოდ მსხვილი ფეოდალები იწოდებოდა. გიორგის ოთხი ვაჟი ჰყოლია: ზემთაელი, სიაუში, ზურაბი და ივანე. ამათგან მხოლოდ სიაუშს არგუნა ბედისწერამ მამობა ყველაზე სახელგანთქმული სააკაძისა.

დიდი მოურავის მამა სიაუში, ბიძები — ზემთაელი, ზურაბი და ივანე დაახლოებულნი ყოფილან სამეფო კართან და თავდადებით ემსახურებოდნენ სიმონ I-დიდს.

„1569-1578 წლებში სიმონის მეუღლე, დედოფალი ნესტან-დარეჯანი „ერთგულსა ყმასა და თავდადებით ნამსახურ სააკაძეს გიორგის შვილს ზემთაელს წყალობად აძლევს ქალაქ გორში ერთ კომლ ვაჟარს თავისი მამულებით“.

ამ ზემთაელის ერთ-ერთი ძმა — გიორგი სააკაძის ბიძა სახლთუხუცესია ქართლის მეფის კარზე, თანაც ხანგრძლივად, 1595-1607 წლებში. მეფისადმი სააკაძეთა თავდაუზოგავი სამსახური ცხადად მტკიცდება ისტორიული საბუთებით.

სააკაძეს (დიდი მოურავი) იმ დროისთვის შესაფერისი განათლება ჰქონდა მიღებული. იცოდა სპარსული და თურქული ენები. გამოირჩეოდა სამხედრო საქმის დიდი ცოდნითა და განსაკუთრებული ორგანიზატორული ნიჭით. სამოღვაწეო ასპარეზზე XVI საუკუნის 90-იან წლებში გამოვიდა, იგი სიმონ I ერთად იბრძოდა ოსმალ დამპყრობლების წინააღმდეგ; 1600-1606 წლებში გიორ-

გი X-ის თანამებრძოლი იყო. სააკაძეს სამხედრო და სახელმწიფოებრივი ნიჭი წარმოჩინდა ლუარსაბ II-ის მეფობის დროს. მაშინ იგი თბილისის (1608 წ-დან), ცხინვალისა და დვალეთის მოურავი იყო. შინაფეოდალური ბრძოლების აღკვეთა და თავადების აღაგმვა, ე.წ. „ბატონყმური რიგის“ დაცვა, ცენტრალური ხელისუფლების გაძლიერება, საქართველოს გაერთიანებაზე ზრუნვა სააკაძის მოღვაწეობის მთავარ მიზანს წარმოადგენდა. ამ საქმეში მას მხარს უჭერდა აზნაურობა და ზოგიერთი თავადი, მასვე ეხმარებოდნენ ვაჭარ-ხელოსნები და გლეხობაც. ლუარსაბმა ძალიან დაიხსლოვა გიორგი სააკაძე. მას მამამისის თანამდებობა გადასცა და დანიშნა. იხსენიება თბილისის მოურავად. ვახუშტი ბატონიშვილის ცნობით, გიორგი იყო ცხინვალისა და დვალეთის მოურავიც. სააკაძემ ქართლის მეფეს დაუმორჩილა გამდგარი მთიელები და მათ შორის, ოსები და დვალეები.

არაგვის ერისთავი ნუგზარი თავისთავად გახდა მეფის ერთგული, რადგან იგი გიორგი სააკაძის სიმამრი იყო. შესუსტდა ფეოდალთა ანარქია. გიორგიმ ყურადღება გადაიტანა ქვეყნის შენებაზე, ომის დროს მიმოფანტული ხალხი თავის ფუძეზე დააბრუნა, რითაც შესაძლებელი გახდა ქვეყნის ეკონომიკური გაძლიერება. ასევე გაძლიერდა სამხედრო და ეკონომიკური მდგომარეობა. პლატონ იოსელიანის ცნობით, გიორგი სააკაძემ ცხინვალსა და თბილისში მტრის მიერ დანგრეული ციხეები აღადგინა და დვალეთის მთებში ახალი სიმაგრეები ააგო. სააკაძის დასი საკმაოდ ძლიერი პოლიტიკური დაჯგუფება იყო 1608-1612 წლებში. სააკაძის დასის გაძლიერებას ხელი იმანაც შეუწყო, რომ ლუარსაბ II ცოლად შეირთო

სააკაძის და (1611 წ.). დიდმა მოურავმა შეძლო თავის მომხრეებთან ერთად ხელისუფლების განმტკიცება და ქართლის თავდაცვისუნარიანობის ამაღლება, რამაც განაპირობა ტაშისკარის ბრძოლაში ქართლის გამარჯვება.

1609 წლის ივნისში ქართლს თავს დაესხა მოულოდნელად და ფარულად ოსმალეთის დიდი არმია. ისტორიული წყაროების მიხედვით, მათ „თათარხანის ჯარს“ ანუ „მგლისტყაოსნებს“ უწოდებდნენ. როგორც ირკვევა, მტერმა იცოდა მეფის ადგილმდებარეობა. მათი მთავარი მიზანი იყო, რომ ხელთ ეგდოთ ქართლის მეფე ლუარსაბ II და უპატრონოდ დარჩენილი ქვეყანა აეოხრებინათ. მათ მეგზური სჭირდებოდათ—კველეთში მღვდელი დაიჭირეს და მეგზურობა უბრძანეს. ბერმა თევდორემ სასწრაფოდ გაიაზრა, თუ რას ნიშნავდა მეფეზე თავდასხმა და დატყვევება, სასწრაფოდ მიიღო გადაწყვეტილება საკუთარი სიცოცხლის ფასად გადერჩინა მეფე და მტერი სულ სხვა გზით, გოსტიბიდან ერთანმინდის გავლით, სოფელ ძვენადრისაკენ წაიყვანა. როდესაც „მგლისტყაოსნები“ მიუხვდნენ ბერს ეშმაკობას, ჯერ აწამეს, შემდეგ თავი მოჰკვეთეს.

ცხირეთში მდგარი მეფის ბედი სასწორზე იდო. სწორედ ამ დროს იყო საჭირო სააკაძის დიდი გონიერება და გაქანება. გონივრული მოქმედების, საზრიანობის ნიჭი, უნარი სააკაძეს წინაპრებიდან მოსდგამდა. ის ყოველთვის მძიმე მდგომარეობას სასიკეთოდ შემოაბრუნებდა. მაშინ მოახსენა დიდმა მოურავმა მეფეს, ნუ აჩქარ-

დებით და ვნახოთ, ღმერთმა რა მოახდინოსო. სააკაძის რჩევით, მეფე ცხირეთში გამაგრდა. თვითონ კი კავთისხევში შეკრიბა სახელდახელოდ ორასი კაცი. ყოველმხრივ დაგზავნა შიკრიკები ჯარის მოსახმობად, ირანის გარნიზონიც დაიბარა თბილისიდან, თვითონ ზაზა ციციშვილთან ერთად ამ ორასი კაცით შეუტია მტერს, რომელმაც პირველად იგემა სააკაძის მძიმე მახვილის ძალა. ეს შეტაკება ქართველთა გამარჯვებით დამთავრდა. მტერი უკუიქცა. მაგრამ მისი მრავალრიცხოვანი და ძლიერი ჯარი ქართლში იდგა და გორისაკენ ჰქონდა გეზი აღებული. თვითონ კი სააკაძემ მტრის დევნა დაიწახა მთავარ მიზნად, მეორე მხრივ, გზავნის შიკრიკებს და მოუწოდებს მოლაშქრეებს. მეფე ლუარსაბი და მოურავი გიორგი სააკაძე სოფელ ახალდაბასთან მივიდნენ. გადანწყვიტეს თურქების დევნა მდინარე მტკვრის მარჯვენა ნაპირით კი აღარ განეგრძნოთ, არამედ ფონით მეორე მხარეს გასულიყვნენ, შემოევლოთ მტრისათვის და შეერთებოდნენ შიდა ქართლიდან მომავალ ჯარებს, დამდგარიყვნენ სურამთან და ჩაეკეტათ მტრისთვის ბორჯომის მთავარი გასასვლელი — თურქეთში ერთადერთი გზა (პლატონ იოსელიანი).

მტერი ტაშისკარის ბოლოს გავიდა. ახლა საჭირო გახდა მტკვრის გადალახვა, რათა გზა მოეჭრა ოსმალეთის. მტკვრის გადალახვა წარმატებით დასრულდა, ქართულ ჯარს შეუერთდნენ, ის მეომრები, რომლებიც ყველა კუთხიდან მოვიდნენ. ლუარსაბ მეფე მთლიანად ენდობოდა მოურავს. თათბირზე სხვადასხვა აზრი გამოითქვა, მაგრამ „მაშინ განზრახთა მოურავისათა შე-

მოუსხსნეს მეთოფენი თხრილსა და თვით ცხენოსანი მივიდნენ განთიად მინდორსა, ეკვეთენ მტერს, მტერი დაიბნა, ახლა ისლა დარჩენოდა სააკაძის მეომრებს, მტერი ეჩეხათ და საბოლოოდ გაანადგურეს“.

სააკაძესა და მის მომხრეებს ძლიერი მოწინააღმდეგე ჰყავდათ, დიდ თავადთა მრავალრიცხოვანი ჯგუფის სახით, რომელსაც ფარსადან ციციშვილი და შადიმან ბარათაშვილი ხელმძღვანელობდნენ. ფეოდალური კლასის შიგნით, მის რეაქციულ და პროგრესულ ფრთას შორის ბრძოლაში სააკაძე პროგრესული საქმის მეთაურად გამოდიოდა. მის შესახებ არსებული სხვადასხვა აზრი ამ ორი ერთმანეთის საწინააღმდეგო პოლიტიკური დასის შეხედულებებს გამოხატავს. მას საფუძვლად კლასობრივი თვალსაზრისი უდევს. სააკაძის მოწინააღმდეგეებმა შეძლეს მეფის მიმხრობა და სააკაძის საწინააღმდეგო შეთქმულების მოწყობა... მეფემ დედოფლის გაშვებაც გადაწყვიტა. რაკი სააკაძის მოშორება გადაწყდა, ის საბოლოოდ უნდა გაენადგურებინათ. მათ კარგად იცოდნენ, რომ სააკაძეს ვერ დაიმორჩილებდნენ და თავის მამულში ვერ ჩაკეტავდნენ. თავადებს გააზრებული ჰქონდათ, რომ დიდი მოურავი ქვეყნისთვის კარგ საქმეს აკეთებდა, მაგრამ მათ კარგ საქმესა და კარგ კაცს თავიანთ დიდგვაროვანთა ინსტიტუტი ყველაფერსა და მთელ ქვეყანას ერჩივნათ. გადაწყვიტეს, სააკაძე ნავკისს მოეწვიათ, მეფესთან სანადიროდ. იმ ღამეს თავს დასხმოდნენ და მოეკლათ. ნავკისში დი-

დი მოურავი ერთი მხლებლის ამარა მივიდა. ეს ფაქტი ბევრ რამეზე მეტყველებს: 1. მის პატიოსნებასა და კეთილშობილებაზე, 2. მეფისადმი ერთგულებაზე.

სააკაძეს წარმოდგენაც კი არ შეეძლო, რომ მისი დამსახურების კაცს სასიკვდილოდ გაიმეტებდა მეფე. ის სრულიად დამშვიდებული მივიდა სიძესთან, ივახშმა და თავის კარავში შევიდა, რათა დაესვენა და დილით ენადირა. 1620 წლის მაისში მეფე გაეცალა იქაურობას, რათა სისხლის ღვრისთვის არ ეყურებინა, სამოქმედო ასპარეზი თავადების ხელში დატოვა. თუმცა, ბააკა ხერხეულიძემ შეძლო და მოახერხა სააკაძის გაფრთხილება.

ბააკა ხერხეულიძემ თავი გასწირა გიორგისათვის. ბერი ეგნატაშვილი წერს, რომ „დააჭრეს ცხვირ-პირი“. ცხადია, თავის სიცოცხლეს საფრთხის ქვეშ არავინ ჩაიგდებს, ქვეყნისა და მეფის მოღალატის გამო არავინ დაისჯის ასე თავს, მაგრამ მან დანამდვილებით იცოდა, რომ სააკაძე ქვეყნის მოღალატე კი არა, არამედ ქვეყნისა და მეფის მხსნელია. ბააკა ხერხეულიძემ იცოდა მოურავის ფასი და სწორედ იმ რწმენით გასწირა თავი, რომ ქვეყნის სამაგალითო მამულიშვილს იხსნიდა.

ახლა რაც შეეხება სააკაძეს, მას სწრაფად და გონივრულად უნდა ემოქმედა. მოურავი სასწრაფოდ გავარდა გარეთ, მხოლოდ ხმლის აღება მოასწრო. მოახტა ცხენს დიდი სისწრაფით გავარდა ეზოდან. მცველებმა დაინახეს, როგორ ქარივით მიქროდა სააკაძე. ის წავესიდან პირველად ნოსტეში გაიქცა თავისი ცოლ-შვილის გადასარჩენად. ახლა მტრის ჯარებისთვის უნდა დაეღწია თავი. მას ექვსიოდე მსახური წამოეწია. გამობრუნდნენ უკან და გი-

ორგის სიმამრ ნუგზარ ერისთავის სამფლობელომდე უნდა მიეღწიათ. გიორგიმ იგივე გზა გამოიარა, რაც წინა ღამეს, შეუსვენებლივ იარეს და მცხეთასთან ახლოს, ტყეში დადგნენ, რადგანაც მდინარე მტკვარი ძალიან ადიდებული იყო, მისი გადალახვა გართულდებოდა. ხიდის დასაზვერად გაგზავნილმა კაცმა კარგი ამბავი ვერ მოიტანა, ხიდის მცველები ფხიზლად იყვნენ. სხვა გამოსავალი არ არსებობდა, მოურავმა გადაინერა პირჯვარი და პირველმა გადაუშვა ცხენი მტკვარში, მას მისი მეუღლე მიჰყვა, შემდეგ — მხლებლები. ისინი მშვიდობიანად გავიდნენ მტკვრის მეორე ნაპირზე და უფალთან მადლობის შესაწირად მცხეთის ტაძრისაკენ წავიდნენ. მშვიდობიანი გზის სამადლობლად გიორგიმ ტაძარს 60 მარჩილად ღირებულის ოქროს თასი შესწირა“ (პლატონ იოსელიანი).

სოფელ მისაქციელთან გიორგის სიმამრი შემოხვდა. საყვარელი ასულისა და სიძის ასეთი მდგომარეობით ძალიან აღშფოთდა. სააკაძემ მხლებლებს ანანურში მოსვენება ურჩია. გიორგის რჩებოდა ორი გზა: ან ბრძოლა მეფესთან ან საქართველოდან გადახვეწა.

სააკაძის სიმამრი იმ დროისათვის ძლიერი ერისთავია. მთავარი ლაშქარი საჭიროების დროს თავის სამფლობელოდან გამოდის.

გიორგის ქართლში ბევრი მომხრე ჰყავდა. მას შეეძლო ისინი და სიმამრის ლაშქარი გაეერთიანებინა და ლუარსაბისთვის სამაგიერო მიეზღო, რადგან სასიკვდილოდ განირეს, მაგრამ მან გაცლა ამჯობინა. სააკაძეს ვერ წარმოედგინა ძმათა შორის სისხლი როგორ უნდა დაღვრილიყო. მან ირანში შაჰის კარზე წასვლა აირ-

ჩია. 1612 წლამდე შაჰის კარზე მანამდეც ყოფილა, სიმონ მეფესაც ახლდა თურქეთში, მაგრამ მას არასდროს ჰქონია უცხო რჯულისა და მტრის ქვეყანაში ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ინტერესი. გიორგი ირანის საზღვრებამდე მივიდა, აღჯაყალის ციხეში ცოლ-შვილი დატოვა. თავად და ნუგზარ ერისთავი შაჰს ეახლა. შაჰმა დიდი სიხარულით მიიღო ლტოლვილები. სააკაძეს თავშესაფარი ნაკლებად აინტერესებდა. ის თავისი მიზნებისათვის განხორციელების გზებს ეძებდა.

სააკაძე ირანში წავიდა, მისი მტრები საქართველოში იმაზე ფიქრობდნენ, თუ რა განსაცდელი შეიძლება მოვლინებოდათ მათ მიერ განირული სააკაძისაგან. ისინი ფიქრობდნენ, რომ დიდი მოურავი შაჰის ძალებს გამოიყენებდა, ამიტომ ხალხი უნდა დაერწმუნებინათ დიდი მოურავის მოღალატეობაში.

1619 წელს შაჰ-აბას I სააკაძე დანიშნა ქართლის ხანის სიმონ II ვეკილად (რწმუნებულად). გამომგზავრების წინ შაჰმა დაიბარა სააკაძე და უთხრა: „საქართველოს ყოვლისშემძლე სარდალო, ყველა შენიანი თან წამოგყვება, ოლონდ პაატას დავიტოვებ, მას არაფერს მოვაკლებ, აქ უფრო გაერთობა“... გიორგის ამ სიტყვების გაგონებისას თავზარი დაეცა, რადგან ის სპარსელებისგან საქართველოს გათავისუფლებასა და მათ განადგურებაზე ფიქრობდა. საქართველოში ჩამოსვლისთანავე თავისი მტრების ფარსადან ციციშვილის, ქაიხოსრო ჯავახიშვილის, მროველი ეპისკოპოსის დომენტიისა და ბარძიმ ამილახვარისგან „ფიცის წიგნები“ მიიღო, დაუკავშირდა იმერეთის მეფე გიორგი III და გამარჯვების

შემთხვევაში ქართლის ტახტი აღუთქვა; დაუკავშირდა ოსმალთა დიდმოხელე ფარად ბაშას, რომელსაც შეეძლო აჯანყების შემთხვევაში გიორგი ოსმალეთის მთავრობასთან დაეკავშირებინა დახმარებისათვის, შეაკეთა ციხეები, ხიდები და გზები.

მოსალოდნელი აჯანყების თავიდან ასაცილებლად შაჰ-აბას I 1625 წელს დიდი არმია გამოგზავნა საქართველოში ყორჩიხა-ხანის სარდლობით. მისი მიზანი იყო კახეთის აოხრება-განადგურება და ქართველთა ირანში გადასახლება. გიორგი სააკაძის შრომამ აჯანყების მომზადებაში დიდი შედეგი გამოიღო. მისი მეთაურობით 1625 წლის 25 მარტს აჯანყებულებმა სოფელ მარტყოფთან მტრის მთავარი ძალები გაანადგურეს.

აჯანყების გამარჯვების შემდეგ ქართლ-კახეთის მეფედ მიიწვიეს თეიმურაზ I. მარაბდის ბრძოლაში 1625 წელს ქართველთა დამარცხების შემდეგ სააკაძე მთელი ზაფხულის განმავლობაში განაგრძობდა პარტიზანულ ბრძოლებს. ერთ-ერთი ბრძოლის დროს ქსნის ხეობაში მან და თავისმა მომხრეებმა ირანელთა 12-ათასიანი ლაშქარი გაანადგურეს. ქართლ-კახეთის 1625 წლის აჯანყების დროს სპარსელებმა საქართველოში 60 ათასამდე მოლაშქრე დაკარგეს, რაც მთელი სპარსეთის სამხედრო ძალების ნახევარს შეადგენდა.

შაჰ-აბას I ფაქტობრივად დამარცხდა და ხელი აიღო თავისი მიზნების განხორციელებაზე. განრისხებულმა შური იძია გიორგიზე და პაატას თავი მოჰკვეთა. ქართველებმა დიდი მსხვერპლი გაიღეს, მაგრამ გაიმარჯვეს და შეინარჩუნეს არსებობა. მალე ისევ იჩინა თავი გან-

ხეთქილებამ სააკაძესა და თეიმურაზ I-ს შორის, რასაც მოჰყვა ბაზალეთის ბრძოლა. გამარჯვების შემთხვევაში სააკაძე აპირებდა ქართლ-კახეთის ტახტზე იმერეთის მეფის მემკვიდრის, ალექსანდრეს დასმას, რასაც უნდა მოჰყოლოდა სამი სამეფოს (ქართლი, კახეთი, იმერეთი) ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანება. ამ ბრძოლაში სააკაძე დამარცხდა და იძულებული გახდა, ოსმალეთში შეეფარებინა თავი, სადაც კონიის ვილაიის მმართველად დანიშნეს. მოურავი ოსმალეთის მხარეზე იბრძოდა სპარსეთის წინააღმდეგ. მისი მიზანი იყო ოსმალეთის დახმარებით სპარსეთის დამარცხება და საქართველოს განთავისუფლება. ამ მიზნის იმედგაცრუებულმა გადაწყვიტა საქართველოში დაბრუნებულიყო, მაგრამ დიდი ვეზირის—ხუსრევ-ფაშას ბრძანებით, სააკაძე, მისი ვაჟი ავთანდილი და 40-მდე მხლებელი შეიპყრეს და თავები მოჰკვეთეს. განმათავისუფლებელმა ბრძოლამ სააკაძის ხელმძღვანელობით აღმოსავლეთ საქართველოს მოსახლეობა ურჯულოებისგან იხსნა.

იმ დროს ბევრმა გამოჩენილმა ქართველმა ქრისტიანობა სხვა რჯულზე გაცვალა, მაგალითად, მუსულმანობა მიიღო და ოსმალური სახელი მუსტაფა დაირქვა. ამით სამშობლოსა და ქრისტეს უღალატა. როცა ის საქართველოს დაუბრუნდა, მოინანია ქვეყნის წინაშე, ღვთისა და ხალხის მსახურმა სასულიერო პირებმა დაივიწყეს მისი ეს უმძიმესი ცოდვა და ეროვნულ გმირად გაიხადეს.

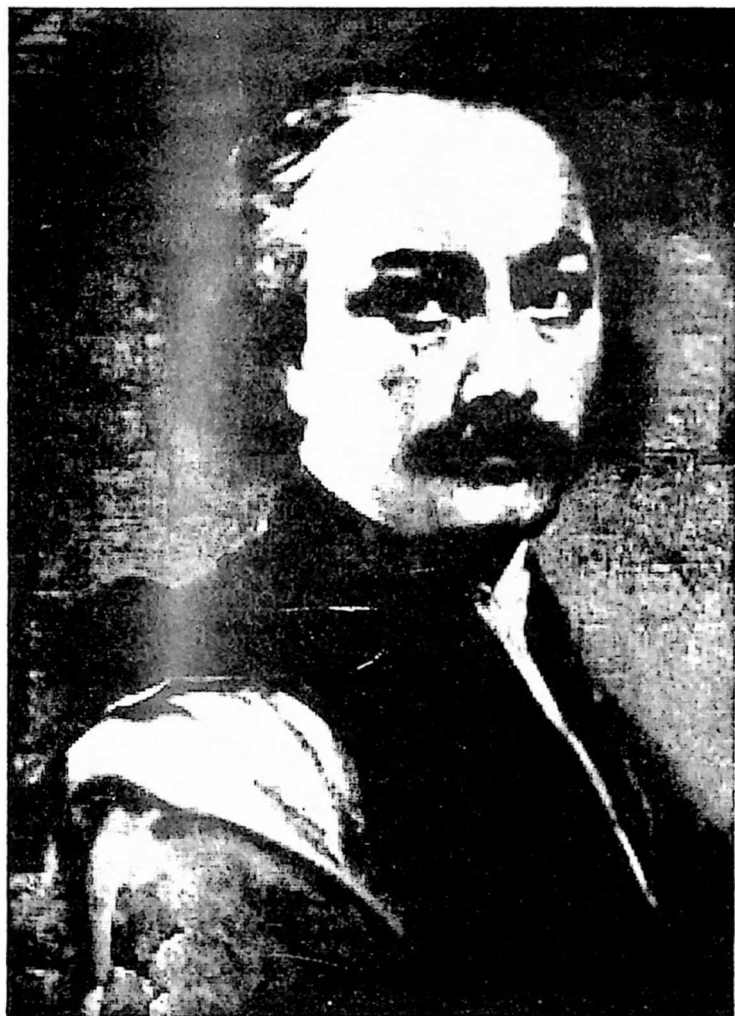
თევდორე, ლუარსაბი და ქეთევანი — სააკაძის სამი თა-

ნამედროვე ერთბაშად წმინდანი გახდა. როცა ლუარსაბი არასრულწლოვანი იყო, სააკაძე გვერდით ედგა — გამდგარი მთიელები, დვალეთი შემოუერთა და მეფის ძალაუფლება განამტკიცა. მან კი ეს სიკეთე ლალატით გადაუხადა, ბოლოს სასიკვდილო განაჩენიც გამოუტანა. დიდი მოურავი სწორედ ლუარსაბ მეფემ და თავადებმა გააქციეს სამშობლოდან. მიუხედავად ამისა, სპარსეთიდან დაბრუნებულმა სპარსეთის მონობიდან გაათავისუფლა საქართველო. ამის გამო კი შაჰ-აბასმა გიორგი სააკაძის შვილს — პაატას თავი მოჰკვეთა და მშობლებს გაუგზავნა. ლუარსაბ მეფის მხრებს ბევრი ცოდვა აწევს, მათგან ერთი ისაა, რომ გიორგი სააკაძისთან შუღლის გამო დედოფალსაც გაეყარა. მაგრამ ყველაფერი შეუნდვეს.

საკუთარი სიცოცხლის განწირვისთვის ბერი თევდორე წმინდანად აღიარეს. დიდი გმირობაა და მას დამსახურებულად ეკუთვნის ეს სახელი. მაგრამ ობიექტურობა მოითხოვს, აღინიშნოს, რომ საკუთარი სიცოცხლისა და საკუთარი შვილის განწირვა შესაძარებლადაც არ გამოდგება. ნებისმიერი პატრიოტი შეეწირება სამშობლოს, მაგრამ შვილის სიცოცხლეს ადამიანი ვერაფრისა და ვერავისთვის გაიმეტებს. გიორგი სააკაძე ის გამოჩენილი გმირია, რომელმაც სამშობლოს საკუთრებელზე მიიტანა გაცილებით დიდი წმინდა მსხვერპლი, ვიდრე მისმა თანამედროვე სამივე წმინდანმა ერთად.

საუკუნეების განმავლობაში სიბნელის წყვდიადით მოცულმა ხელისუფლებამ, საქართველოს ეკლესიამ იქნებ ახლა მაინც დაინახონ ვარსკვლავის სინათლე.

დავით გურამიშვილი

„გეაჯები, ნუ გამწირავ, მოვკდევ შენ კერძ დამმარხო!“

—ეს არის ვედრება პოეტისა, რომელსაც საკუთარ სამშობლოში არც ცხოვრება ელირსა და არც მის მიწაზე განსვენება. იშვიათად მოიძებნება სხვა მეორე ადამიანი, ვისი ბედიც ასე გადაჯაჭვულიყო ქვეყნისაზე.

„ძველ საქართველოს არ ჰყოლია რუსთაველის შემდეგ ისეთი დიდი პოეტი, როგორიც დავით გურამიშვილია. მისმა პოეტურმა სიტყვამ საუკუნეებს გაუძლო და კვლავაც პირვანდელი მშვენებით ბრწყინავს.

მაგრამ შოთა რუსთაველის ცხოვრებამ და მოღვაწეობამ ქართველი ხალხის აღზევების ეპოქაში განვლო (XII-XIII ს.ს.), დავით გურამიშვილი გვიანი შუა საუკუნეების პოეტია, როცა ქართველი ხალხის ბედი ბენჯზე ეკიდა. აღმოსავლური ექსპანსიით შეჭირვებული ქვეყანა როგორც პოლიტიკურად, ისე სოციალურად აშკარად დაკნინების გზაზე იყო. დავით გურამიშვილიც სწორედ ამ მღელვარე ეპოქის შვილია.

დიდი ქართველი პატრიოტი და სახელოვანი პოეტი დავით გურამიშვილი დაიბადა 1705 წელს შეძლებული თავადის ოჯახში, მცხეთის მახლობლად, საგურამოში, ამალლებულ ადგილას, რომელსაც გორისუბანი ერქვა. გურამიშვილები ამ ადგილზე შედარებით გვიან დამკვიდრებულან. ისტორიული ქრონიკების მიხედვით ისინი დიდგვაროვანი ზედგენიძეები ყოფილან და XV-XVI საუკუნეთა მიჯნაზე სამხრეთ საქართველოდან გადმოსახლებულან.

ტრადიციის მიხედვით პატარა დავითი ძიძისთვის მიუბარებიათ. „გონების პირველი სალესი ქვა გაძიდა-

ვებული პატარა დავითისთვის იყო ბუნება. თავის აღ-
მზრდელ ლალას იგი დაჰყავდა მწყემსებთან, გუთნის-
დედებთან, სათიბსა და ყანაში. ასწავლიდა ტყიურთა
დევნას, ცხენჯომარდობას, ხმალ-იარაღის ტარებას,
სავაჟუკაცო ზნეკეთილობას. ზამთრის გრძელ ღამეებში
ბავშვი სულგანაბული უსმენდა ძიძის ზღაპრებს, სახე-
ლოვან წინაპართა თავს გადახდენილ ამბებს. ბუნების
ნიაღში ყრმა დავითმა საკუთარი თვალით იხილა და
ჩასწვდა ცხოვრების უკუღმართ კანონებს. მის სპეტაკ
სულში უსამართლობასთან ბრძოლისა და ჭიდილის
სურათები აქ, ბუნების ნიაღში აღიბეჭდა და მთელი
ცხოვრების განმავლობაში ანვალებდა იმის შეგნება,
თუ რაოდენ უმწეოა ყოველი არსი ბუნებისა და ქვეყ-
ნად გამეფებული ძალადობის წინაშე. სოფლად გატა-
რებულმა წლებმა ბევრი კარგი რამ შესძინა დავითს,
რაც შემოქმედების ნარეკლიან გზაზე ჭეშმარიტად წა-
ადგა“ (ელგუჯა მალრაძე, გულითა მართლითა, გვ. 31).

მომავალი პოეტის წინაპრები შიდა ქართლის ამი-
ლახორები ანუ მეფეთა მეჯინიბეთუხუცესები ყოფი-
ლან. ამ გვარის შტოს წარმომადგენლები ქვეყნის გამ-
გებელთა ყურადღებას „ერთგულებით, თავდადებით
და ნამსახურებით იქცევდნენ. ასე რომ, ყველა პირობა
არსებობდა იმისა, რომ დავითს საგურამოში ნებიერი
ბავშვობა ჰქონოდა, კარგი განათლება მიეღო და გან-
სწავლული ჩამდგარიყო ქვეყნის სამსახურში. მაგრამ
XVIII საუკუნის ოციან წლებში ქართლის სამეფო ჯერ
სპარსეთისა და ოსმალეთის, შემდეგ ლეკთა სათარე-
შოდ ქცეულა. ამას ემატებოდა ცალკეულ ფეოდალთა

შორის გამუდმებული შუილი, მტრობა, ღალატი. შინაურმა აშლილობამ ქვეყანას ზურგში ლახვარი ჩასცა და მშვიდი ცხოვრება შეუძლებელი გახდა — მოსახლეობა მთებსა და ტყეებში იხიზნებოდა. დავით გურამიშვილის ოჯახიც, მკვლევართა აზრით, პოეტის ახალშერთული მეუღლის ოჯახში, ქსნის ხეობაში, ლამისყანაში გადაბარგებულია.

1728 წელს, როცა დავითი მოყვრებს — გარაყანიძეებს ეხმარებოდა, მდინარე ქსნის ჭალაზე მუშახელის მოლოდინში იარალი აუხსნია, იქვე, მუხის ძირზე მიუყუდებია და პირის დასაბანად წყაროზე გასულა. თურმე იქვე ჩასაფრებული ყოფილა შეიარაღებული ლეკთა რაზმი. თავდასხმა იმდენად სწრაფად და მოულოდნელად მომხდარა, წინააღმდეგობის გაწევა ვეღარც კი მოუხსნია. დავითი შეუპყრიათ და სოფელ ოსოქოლოში ხაროში ჩაუგდიათ.

„შემიპყრეს, წამომიყვანეს, ხელ-ფეხს მომიდევს გენია, გარდმომატარეს ასი მთა, მინდორი ცხრა იმდენია...“ — ასე იხსენებს განცდილ საშინელებას პოეტი.

დამტყვევებლებისთვის გამოსასყიდი რომ ვერ მიუციათ, რადგან მათი სამყოფელი არ სცოდნიათ, ლეკებს ტყვის გაყიდვა გადაუწყვეტიათ. დავით გურამიშვილი ერთხელ გაპარულა, მაგრამ შეუპყრიათ და „ჭკუის სასწავლებლად“ სამაგალითაოდ დაუსჯიათ. შეურაცხყოფილ-ნაწამებ პოეტს გაპარვის მეორე მცდელობა გამოსვლია, იგი მშვიერი, მწყურვალე, სიცივითა და შიშით გათანგული თერთმეტი დღე მიიკვლევდა გზას სამშვიდობოს — ყაზახ-რუსთა სოფელს მიადგა. უკან დასაბ-

რუნებელი გზა აღარ არსებობდა, ამიტომ გურამიშვილი მოსკოვისკენ გაეშურა, სადაც ქართველი ემიგრანტები და სამშობლოდან გადახვეწილი მეფე ვახტანგ VI ეგულებოდა.

1729 წელს პოეტი მოსკოვშია, სადაც მას მართლაც დახვდა „პატარა საქართველო“. მეფემ დიდი პატივით მიიღო დავითი, სამსახურიც გაუჩინა, მას ჯაბადარბაშობა მიანიჭა. 1734 წელს ვახტანგი რჩეული ამალით ასტრახანისკენ რუსის ჯართან შესაერთებლად გაემართა, რათა სპარსეთის წინააღმდეგ გალაშქრებაში მიეღო მონაწილეობა. მეფე ფიქრობდა სამშობლოს გაათავისუფლებდა. მას თან ახლდა დავით გურამიშვილიც.

სამწუხაროდ, მეფის რუსეთის გეგმა ჩაიშალა და ვახტანგ VI იმედებიც სამუდამოდ დასამართდა. იგი ასტრახანში დარჩა და იქვე 1737 წელს გარდაიცვალა.

„ვაი, რა ბოძი წაიქცა, სახლ-კარი თავს დაგვეცაო, ლხინი, შვება და სიამე სულ ჭირად გარდაგვექცაო“ — მწარედ დაიტირა მეფე პოეტმა.

უბელადოდ დარჩენილ რუსეთში მყოფ ქართველ თავადებსა და აზნაურებს რუსთა ხელმწიფემ წინადადება მისცა — ან მიეღოთ რუსეთის ქვეშევრდომობა და მათ სამხედრო სამსახურში ჩამდგარიყვნენ ან აოხრებულ, ანიოკებულ სამშობლოში დაბრუნებულიყვნენ.

იმის გამო, რომ ადვილი განსაჭვრეტი იყო, თუ რა მოელოდათ ვახტანგის ორიენტაციის ქართველებს სამშობლოში, ემიგრანტები, მათ შორის, დავითიც რუსეთში დარჩა. ეს გადაწყვეტილება საბედისწერო აღმოჩნდა მისთვის, მან ველარ იხილა საკუთარი ქვეყანა.

დავითი 1738 წელს შექმნილ ქართველ „ჰუსართა პოლკში“ ჩაირიცხა და იგი მონაწილეობდა ოსმალეთის (1739 წ.), შვედების (1724 წ.), პრუსიელების (1757-1762 წწ.) წინააღმდეგ ბრძოლებში. გურამიშვილი 1758 წ. პრუსიელებს ტყვედ წაუყვანიათ და მაგდებურგის ციხეში ჩაუსვამთ. 1758 წელს ის გაუთავისუფლებიათ. პოეტი თავის მუდმივ საცხოვრებელ მირგოროდს დაუბრუნდა, რომელიც რუსეთის მთავრობისგან მიუღია სამხედრო სამსახურში ჩარიცხვისთანავე. ჯანგატეხილმა და დაღლილ-დაქანცულმა დავითმა მოლოროსიაში (ახლანდელი უკრაინა), პოლტავის გუბერნიაში კვლავ აღადგინა აოხრებული მამული და მცირე ქონების პატრონი შესაფერის საქმიანობასა და ცხოვრებას შეუდგა. მან მირგოროდშივე შეირთო ცოლი, მაგრამ მისგან შვილი არ ჰყოლია, რაც ძალიან აწუხებდა პოეტს და წუთისოფელს საყვედურობდა: „ძე არ მომცა, არც ასული, არვინ მიძახის მამასო“.

დავით გურამიშვილის შემოქმედებას აღუბეჭდავს ეპოქის სიდუხჭირე და ავტორის მძიმე თავგადასავალი. მას სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა თემაზე დაწერილი პატარა ლექსები და მოზრდილი პოემები ერთად შეუკრებია, საკუთარი ხელით გადაუწერია და სახელად „დავითიანი“ დაურქმევია. ამ ნამუშაკით ხარობდა სამშობლოს მონყვეტილი, მშობლებსა და ახლობლებს მოცილებული პოეტი, ამიტომაც გადაუწყვეტია უშთამომავლოდ დარჩენილს თავისივე ნაწარმოებთა კრებული „ეშვილა“.

„დავჯექ და ლექსვა გავანყე, ვთქვი, თუ ვიშვილებ
ამასო...“

„მე, უშვილომ, ეს ობოლი ძლივს გავზარდე, დიდის
ჭირით“

პოეტმა „დავითიანი“ მირიან ბატონიშვილის, მირი-
ან II-ის ძის ხელით გამოაგზავნა საქართველოში. ფათე-
რაკს ვერც „დავითიანი“ ასცდენია. სამშობლოში დაბ-
რუნებისას ქართველებს რუსეთის ერთ-ერთ მდინარეში
ნავი გადაბრუნებიათ, ყველაფერი წყალში გადაცენი-
ლა და „დავითიანის“ ხელნაწერი მირიან ბატონიშვილს
გადაურჩენია.

1792 წლის 25 ივნისს 87 წლის ასაკში გარდაიცვალა
დავით გურამიშვილი, რომელიც მირგოროდის ღვთის-
მშობლის მიძინების ტაძრის ეზოში დაუკრძალავთ.

პოეტის საფლავის ადგილ-მდებარეობის შესახებ დი-
დი ხანი არაფერი იყო ცნობილი. უკრაინელმა მეცნი-
ერ-მუშაკებმა საფლავის წარწერით, დიდი მცდელობის
შემდეგ, აღმოაჩინეს დავით გურამიშვილის სამუდამო
განსასვენებელი, სადაც უკრაინის მთავრობის დადგე-
ნილებით დაიდგა მისი ძეგლი.

„ქართლის ჭირის“ თანამოზიარემ, საკუთარი უბე-
დობით გამწარებულმა პოეტმა უკეთ იცოდა სიმარ-
თლის ფასი, რომ ნაკლის დაფარვა კიდევ უფრო დიდი
უბედურების მომტანია. დავითმა ისეთი მხატვრულ-შე-
მოქმედებითი მეთოდი, როგორიც „მართლის თქმის“
ანუ ისტორიული შეუფერავი რეალიზმის მეთოდია,
პრინციპულ სიმაღლემდე აიყვანა. ამისთვის მან თავიც
კი გადადო:

„მე თუ გინდა თავიც მომჭრან, ტანი გახდეს
გასაბერად,
ვინც არა ჰგავს კახაბერსა, მე ვერ ვიტყვი
კახაბერად“.

პოეტს შეგნებული ჰქონდა, რომ „მართლის თქმა“
ამავე დროს მხილებას ნიშნავდა, რომ მამხილებელს
მხილება „ავად მოუხდების“, მაგრამ მისთვის უპირვე-
ლესია სამშობლოა და არა საკუთარი „მე“.

დავით გურამიშვილის „საძრახავთა“ შორის აღ-
მოჩნდა — ვახტანგ VI. მიუხედავად იმისა, რომ ცხარე
ცრემლით დაიტირა მეფე, მის პოლიტიკას არ ემხრო-
ბოდა. „პოეტის აზრით, ვახტანგი ვერ ერკვეოდა შექ-
მნილ სიტუაციაში და დაჟინებით იცავდა სახიფათო
ორიენტაციის კურსს, რითაც პატრიოტთა მნიშვნელო-
ვანი ჯგუფის უკმაყოფილებას იმსახურებდა. ვახტანგი
თვითნება მეფე იყო:

„ბევრნი ბევრ რასმე იტყოდნენ, მაგრამ ვინ
მოუსმინებდა?

მეფე იყო და ბრძანებდა, იქმოდა, რასაც ინებდა“.

დავითმა ვახტანგის შვილსაც კი ათქმევინა მამის აუ-
გი. ბაქარმა ულმობლად შეაფასა მამის საქმიანობა:

„ვერა ვნახე რა მაგისი ღრმად საქმე მონანდომარე,
რაზედაც მიდგა, არ დარჩა ის საქმე ნაუხდომარე!“

ასე სასტიკად გაკიცხა დავითმა ბაქარის პირით
თავისი სათაყვანებელი მეფე, ქვეყნის იმედი და „ბო-
ძი“. ამაშიც კი ჩანს ქვეყნის გულშემატკივარი ადამი-
ანი. ქვეყნის სახსნელად აღებული ფარ-ხმალის დაყრა
ლალატს უდრიდა. ამას კი ვერ ურიგდებოდა დავითი

(გ. ჯაკობია, ძველი ქართული ლიტერატურა, გვ. 259-260).

რა დიდი ტკივილით უნდა განეცადა აოხრებული, დაცემული სამშობლოს ბედი პოეტს, როგორც უაღრესად მორწმუნე ადამიანს, რომ დაუნდობლად გაემართა ხე-ბინა ეკლესიის წარმომადგენლები, რომლებიც კახეთიდან ქართლში მეფე ვახტანგთან სამოციქულოდ იყვნენ გამოგზავნილი, ზავი და მშვიდობა დამყარებულიყო, ისინი კი პირადი ინტერესებით მოქმედებდნენ.

არ მეგულება საქართველოში ადამიანი, რომელმაც სრულად თუ არა „სწავლა მოსწავლეთას“ სტროფები მაინც ზეპირად არ იცოდეს. დავითის ამ ლექსს მხოლოდ პრაქტიკულ-დიდაქტიკური დანიშნულება როდი აქვს, პოეტი იმაზეც მიგვანიშნებს, რომ ცოდნა-განათლებას ერისა და ქვეყნის გადარჩენისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს.

„ცოცხალი არვის ვახსოვარ, მკვდარს ვინლა მომიგონებსა?!“ — შიშითა და გულისტკივილით ფიქრობდა დავით გურამიშვილი, მაგრამ მისი სტრიქონები დღესაც მაგიური ძალით მოქმედებს ყოველ ქართველზე. ეს კი უპატრონობას აღარ ნიშნავს. პოეტის საფლავთან მუხლმოყრილმა შალვა დადიანმა, როგორც მწერალი ლევან ასათიანი იგონებს, მიმართა სამშობლოს ხილვის ნოსტალგიით გათანგული ქართველის სულს: „სამშობლომ დაგვაბარა, დიდო მგოსანო, გადმოგცეთ შენი მშობლიური ქვეყნის სიყვარული. ამიერიდან შენ აღარ ხარ უპატრონო და მიტოვებული...“ მან გახსნა პატარა პარკი, რომელშიც ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ილია

ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლისა და ვაჟა-ფშაველას საფლავებიდან აღებული თითო მუჭა მიწა იყო ჩაყრილი და მშობლიური ქვეყნის მიწა, რომელზეც მთელი სიცოცხლე ნატრობდა პოეტი, მოაყარა მის საფლავს.

დავით გურამიშვილის ხანგრძლივი სიცოცხლე, მისი ფათერაკებით აღსავსე ცხოვრება ერთი მწუხარე რომანია მე-18 საუკუნის საქართველოზე, იმდროინდელი ქართველი კაცის ყოფაზე, რომელშიც სამოთხის გრძნეული ბაღივითაა აყვავებული ქართული პოეზია, ჩვენი ეროვნული პოეტური სიტყვა, სადაც მეტყველი ფერებითაა აღწერილი და შემონახული ჩვენი წარსული, იმდროინდელი საქართველოს სახელმწიფოებრივი აზრი, ქართველი ხალხის ზნე-ჩვეულებანი, სადღესასწაულო რიტუალები, სამეურნეო და სამხედრო ხელოვნება — ქართველი ხალხის ბუნება, უკეთ ქართული სული...“ (ელგუჯა მალრაძე, გულითა მართლით, გვ. 36).

ლიტერატურათმცოდნეების აზრით, გურამიშვილი ქართული პოეტური სიტყვისა და ლექსის რეფორმატორია, თავისი უაღრესად ორიგინალური შემოქმედებითა და პოეტური აზროვნებით მან გაამდიდრა და გააფართოვა ჩვენი ეროვნული ლიტერატურის თვალსაწიერი, მისი შემოქმედებით ქართულ პოეზიაში ახალი ერა დაიწყო.

სამშობლო ქვეყნის მოამაგე, საქართველოს ლაშ-
პარი, ერის მამა და გულშემატკივარი ილია ჭავჭავაძე
დაიბადა 1837 წლის 27 ოქტომბერს სოფელ ყვარელ-
ში. გადამდგარი ოფიცრის, თავად გრიგოლ ჭავჭავაძის
ოჯახში. 10 წლისას დედა მაგდა — მარიამ ბებურიშვილი
გარდაეცვალა, 15 წლისას — მამა. დაობლებული მცირე-
წლოვანი ბავშვების მოვლა-პატრონობა მამიდა მაკ-
რინე ჭავჭავაძემ იტვირთა.

ნაწყვეტი იონა მეუნარგიას ნანახი და გაგონილი ილი-
ას ცხოვრებიდან: „მე გავიცანი ილია პირველად 1879
წელს. ამ წლიდან დაწყებული დღემდე მისი გარდაცვა-
ლებისა, მე ილიას კეთილგანწყობილებას არ მოვკლე-
ბივარ. პირველ ოთხ-ხუთ წელს, როდესაც თბილისში
ვცხოვრობდი, მე მასთან უფრო ხშირი მისვლა-მოსვლა
მქონდა, ჯერ როგორც წერა-კითხვის საზოგადოების
გამგეობის წევრსა და საქმის მწარმოებელს და შემ-
დეგ—როგორც გაზეთის თანამშრომელს.

ილია ჭავჭავაძის მამა გრიგოლის სიმდიდრე მარტო
პური და ღვინო იყო. შექსპირის თქმისა არ იყოს, მარტო
სისხლით იყო მდიდარი და არა ქონებით. გრიგოლი ერთ
დროს ოფიცრად მსახურობდა ნიჟეგოროდის დრაგუნის
პოლკში და რამდენადმე განათლებული კაცი იყო. ილიას
დედა, სახელად მაგდანი, თბილისელი მოქალაქის — ქრის-
ტიანთა ბებურიშვილის ასული იყო. როგორც დავით
ერისთავს, ილიასაც არაერთხელ სმენია მისი ხასიათის
თვისებების ახსნა სომეხის ქალის შვილობით. ერთხელ,
როცა ილია დუშეთში მომრიგებელ მოსამართლედ იყო და
ერთ სადილზე რაღაც შემთხვევის გამო სიტყვა წარმოს-
თქვა. ეს სიტყვა სხვაზე უფრო ერთ სომეხს მოეწონა.

—უჰ, შენი ჭირიმე, კნიაზო, კარგი იმიტომ ხარ, რომ დედა სომეხი გყავს,—უთხრა სომეხმა.

—საკვირველია თქვენმა მზემ, თქვენ დედაც სომეხი გყავთ და მამაც, ამიტომაც ასეთი თავხედი გამოსულხარ,—მიუგო პოეტმა.

ილია ხელმოჭერილი კაცი იყო, სულ იმას ჩიოდა, მეტი აღარ ვართ ამ საქველმოქმედო საღამოებისგან, საცაა, ჩვენდა სასარგებლოდაც უნდა გავმართოთ წარმოდგენაო და სხვა ამგვარები. თუ უცნობი ქალი ან კაცი მოვიდოდა მასთან, იმას სულ იმისი ეშინოდა, ვაითუ ფუჭი მთხოვოსო. ერთხელ საადგილმამულო ბანკში მასთან მოვიდა პლატონ იოსელიანის ცოლისგან გამოგზავნილი ქალი. ილიას ეგონა, მთხოვნელი არისო და მიღებაზე უარზე დადგა, მაგრამ მოგზავნილმა შემოუთვალა: პლატონ იოსელიანისგან დარჩენილი ნაწილი მომაქვს თქვენს ჟურნალში დასაბეჭდადო და პოეტს გადასცა „მეფე გიორგის ცხოვრება“, იოსელიანისგან შედგენილი, შემდეგში „ივერიის“ ნომერში დაბეჭდილი.

სამაგიეროდ, ამ ხელმოჭერილ კაცს სულ არაფრად მიაჩნდა ასობით და ათასობით ფულის წაგება ბანქოს თამაშში. 80-იანი წლების დამდეგს ილია თითქმის ყოველ საღამოს თამაშობდა. ჩვეულებრივ, მისი პარტნიორები იყვნენ: გიორგი დიმიტრის ძე შარვაშიძე, კონსტანტინე რეიტერი, კოლა ერისთავი, დავით ავალიშვილი. კრუჟკოვში ან კლუბში ის ხშირი სტუმარი არ იყო. იქ თუ წავიდოდა, მხოლოდ ზაფხულობით. მე ხშირად გამოვსულვარ დილაადრიანად ალექსანდრეს ბაღში და შევეყრილვარ ილიას კუკიიდან მომავალს, შემდეგ ღამის თამაშში გატარებისა. განსვენებული ილია ხონელისა-

გან გამიგონია: ილიამ მთელი ღამე თურმე ითამაშა სადღაც კლუბში და ათას ხუთასი მანეთი წააგო. შინ რომ დაბრუნდა და ეტლის გასასტუმრებლად ქისა ამოიღო, შიგ ნაშალი ვერ იპოვა, ერთი თუმნიანილა შერჩენოდა მას, გაუტეხელი.

—ეჰ, საცა სხვა წავიდა, ესეც წავიდეს,—გაივლო გულში მგოსანმა და გაუწვდინა ქუჩერს თუმნიანი.

—აჰა, წაილე! — უთხრა პოეტმა.

—ბატონო, აქ ერთი თუმნიანია!

—არაფერია, წაილე!—განუმეორა მან.

—გეტყობა, კნიაზო, წუხელს მოგიგიათ, ღმერთმა ყოველთვის ასე მოგაგებინოსო,—დაუმაძღლა სულგრძელ მგოსანს თვალგაპრიალებულმა ქუჩერმა.

ილია გამოჩენილი სახეა მე-19 საუკუნის მწერლობასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. იყო ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი. იგი არის ქართველი ერის გზის გამკვლევი.

1852 წელს ილია თბილისის გიმნაზიაში სწავლობდა. 1857 წელს ის პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. მისი სტუდენტობის წლები ევროპის ქვეყნებში რევოლუციებსა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას დაემთხვა. ის თავისი დამონებული სამშობლოს ფიქრით იყო მოცული.

დიდი ყურადღებით ადევნებდა თვალ-ყურს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას ევროპის ქვეყნებში.

ორმოცდაათიან წლებში, როდესაც ილია იწყებდა სამწერლო მოღვაწეობას, ჯერ კიდევ ძალაში იყო ბა-

ტონყმობის ინსტიტუტი. ილია დაუნდობელ ბრძოლას უცხადებდა ბატონყმობას. ერის თავისუფლება მას ესმოდა, როგორც მშრომელი ხალხის თავისუფლება. ამავე დროს ილიას კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ ქართველი ხალხის განთავისუფლება ეროვნული და სოციალური ჩაგვრისგან შესაძებელია მხოლოდ და მხოლოდ ცარიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის გზით.

ცარიზმსა და სოციალურ უთანასწორობას ილია ბოროტების სათავედ მიიჩნევდა. მასთან შეურიგებლობა კარგად აისახა მისსავე შემოქმედებაში.

„პირველი დიდი მხატვრული ნაწარმოები, რომელშიც ილიამ ფართოდ გაშალა თავისი მსოფლმხედველობა, არის პოემა „აწრდღილი“...

...პოემა წარმოადგენს მონოდებას ბრძოლისაკენ ეროვნული თავისუფლებისათვის, ბრძოლისაკენ სოციალური სამართლიანობის დასამყარებლად“ (პავლე ინგოროყვა, ახალი ქართული ლიტერატურის ფუძემდებელნი, გვ. 265).

ამ მხრივ მეტად მნიშვნელოვანია პოემა „კაკო ყაჩაღი“, რომელიც „ეხმაურება ხალხურ თქმულებას არსენას შესახებ, სადაც ჩაგრული გლეხობის იდეალური გამირის სახეა წარმოდგენილი, რომელიც ქედს არ იხრის უსამართლობის წინაშე.

მოთხრობაში „გლახის ნაამბობი“ მწერალმა მებატონეთა გადაგვარებული და გახრწნილი სახე გადმოგვცა.

„კაკო ყაჩაღი“, „გლახის ნაამბობთან“ ერთად ყველაზე მნიშვნელოვანი და ამასთან ყველაზე რადიკალური ხასიათის ნაწარმოებია, რაც კი ქართულ ენაზე დაინერა ბატონყმობის წინააღმდეგ. ისინი პირდაპირ

მონოდებას შეიცავენ ბრძოლისაკენ. როგორც „გლახის ნაამბობში“, ისე „კაკო ყაჩაღში“ საკითხს ბატონსა და ყმას შორის თოფი წყვეტს“ (პავლე ინგოროყვა, იქვე გვ. 272, 273).

„მგზავრის წერილები“, შეიძლება ითქვას, ილიას ცხოვრებისა და შემოქმედების სავიზიტო ბარათია. იგი ერთგვარი პროგრამაა პატრიოტი ქართველის მოღვაწეობისა, რომელშიც სრულად გამოხატა ეროვნული იდეალები, თავისი რადიკალური მსოფლმხედველობა.

არც ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ მიუტოვებია გლეხები უყურადღებოდ ილიას. ერთხელ არტურ ლაისტთან საუბარში უთქვამს: „საინტერესო იდეა მაქვს მოთხრობისათვის, მან უნდა გადაგვიშალოს ქართველი გლეხობისა და უკანსკნელ დროს ქართველ მემამულეთა ფსიქოლოგია“. ეს მოთხრობა გახლდათ „ოთარაანთ ქვრივი“, რომელშიც მწერალი შეეხო ისეთ მტკივნეულ საკითხს, როგორიც იყო ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ გლეხობასა და თავადაზნაურობას შორის დამოკიდებულება, ანუ ხიდჩატეხილობის პრობლემა; რაც ორ წოდებას შორის არსებულმა უთანასწორობამ შექმნა.

ილია ჭავჭავაძე არა მხოლოდ სიტყვითა და თავისი ნაწარმოებებით გამოხატავდა გლეხებისადმი თანადგომას, არამედ საქმიანაც.

„1864 წლის აპრილში ილია დანიშნეს იმერეთში, საგანგებო მინდობილობათა მოხელედ ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორთან. ილიას მოვალეობას შეადგენდა შესწავლა ბატონყმობის ნიადაგზე წარმომდგარი ურთიერთობისა მეზატონეთა და გლეხთა შორის.

ადგილობრივ რეაქციონურ თავადაზნაურობას დი-

დად სანყენად დაურჩა პროგრესული მოღვანე ილიას დანიშვნა ამ თანამდებობაზე. ილია ერთ-ერთ წერილში სწერს თავის მეუღლეს ქუთაისიდან: „ამას კი მოგწერ, რომ ჩვენი მოსვლა ვერაფრად ეჭაშნიკათ. აი, ესენი არიან ჩვენი დამღუპველები, ყმების წართმევებით, ნამეტნავად ჩემზედ თურმე ტლინკებსა ჰყრიან“ (პავლე ინგოროყვა, იქვე, გვ. 296).

პოეტი იოსებ გრიშაშვილი იხსენებს ილია ჭავჭავაძის მეგობარ ბარბარე ცაგარელისას ნაამბობს, თუ როგორ გაანანყენა ერთი გორელი აზნაური იმის გამო, რომ მის შვილს პანსიონში მიღებაზე უარი უთხრა და, როგორც აზნაური აცხადებდა, ვილაც ტყაპუჭიანი გლეხის შვილი მიიღო. ეს საკითხი საადგილომამულო სათავადაზნაურო ბანკის ყოველწლიური საზოგადო კრების მსჯელობის საგანი გამხდარა. ილიას ასე მიუძმართავს საკრებულოსთვის: „...როცა პანსიონში ეაკანსია გაიხსნა, ჩვენ იქ გადავიყვანეთ ისეთი მოწაფე, რომელიც კარგად სწავლობდა. ჩვენ ვიცოდით, მაგ აზნაურის ბავშვსაც უნდოდა პანსიონში შესვლა. მაგრამ ჩვენ გლეხის ბიჭი ამოვირჩიეთ. რად მოვიქცეთ ასე? იმიტომ, რომ სწავლაში ის გლეხის ბიჭი სჯობია აზნაურის შვილს. დალოცვილებო, ახლა ყველაფერზე ხომ არ უნდა მალაპარაკოთ. ალბათ, აქ იმყოფება პედაგოგიური საბჭოს წარმომადგენელი და დე მან სთქვას თავისი პირუთვნელი აზრი ამ მოწაფეზე. ის ორი ბავშვი, როგორც დღე და ღამე, ისე განსხვავდებიან ერთიმეორისგან, როგორც საგნებში, ისე ყოფაქცევაში. აი, პატივცემულო საზოგადოება, რატომ მივეცი უპირატესობა გლეხის შვილს. განა გლეხად რომ დაიბადა — ადამიანი არ არის? აქ დი-

დი რიხით განაცხადეს: „აზნაური შვილი, აზნაურიშვილიო“. თუ ადამიანს თავში არა უყრია-რა, აზნაურობა ვერ უშველის. ახლა იმასაც ნუ მათქმევინებთ, თუ ჩვენ-მა წინაპრებმა, როგორ და რა გზით ჩამოიირიგეს აზნაურიშვილობა... ხომ გახსოვთ ბრძენის სიტყვები:

ფილოსოფოსნი შემოკრბნეს,
ამაზედ ჰქონდა ცილობა,
ბატონი ყმასა ასაქმებს
და ჭკუას — გამოცდილება.
ათასად გვარი დაფასდა,
ათი ათასად ზრდილობა,
თუ კაცი თვითონ არ ვარგა,
ცუდია გვარიშვილობა.

ასე დაამთავრა თავისი სიტყვა ილიამ და მთელმა კრებამ- თვით მტრულად განწყობილმა წევრებმაც კი ერთხმად „ვაჟა“ შესძახა. ილიამ იცოდა თავისი სიტყვების ძალა და ასეთი მაგალითი კრებებზე არა ერთი ყოფილა ილიას ცხოვრებაში (იოსებ გრიშაშვილი, ტ. V, გვ. 355).

ილია ჭავჭავაძემ სახელოვნად გააგრძელა დიდი დავით გურამიშვილის გზა და თავისი ცხოვრებისა და შემოქმედების მთავარ პრინციპად „მართლის თქმის“ პრინციპი ირჩია. მან, ყველა დროის ქართველთა შორის ყველაზე პირუთვნელმა ქართველმა, სწორი სარკე მიუტანა ცხვირ-პირთან თავისი დროის ქართველებს, დაურიდებლად, მწარედ, ყოველგვარი რევერანსების გარეშე უთხრა: „აი, რას ჰგევხართ, აი, რას დაემგვანეთ, აი, თქვენმა პრანჭვა-გრეხამ, ბოროტობისადმი წაყრუებამ, სიმხდალემ და გულნამცეცობამ რა წაყოფი გამოიღო!“

ილია ჭავჭავაძემ და მისმა თანამოძმეებმა გვიანდერ-

ძეს ჩვენ, არასოდეს, არსად, არც ერთ გამოვლინებაში არ შევურიგდებით პარაზიტულ ფსიქოლოგიას, თათქარიძეთა სულიერ მცონარობას, გონებრივ სიჩლუნგეს; არსად არც ერთ გამოვლინებაში არ შეგვეშალოს პროვინციული ყოყლოჩინობა, ფუქსავატობა, უპასუხისმგებლო სიტყვებით ბაქიაობა ნამდვილ პატრიოტიზმში, ნამდვილ მამულიშვილობაში, არასოდეს არსად არც ერთი გამოვლინებით არ მივიღოთ ის, რაც მიუღებელი და უცხოა მშრომელი, პატიოსანი ხალხისთვის, არც ერთი ხვრელი არ დავუტოვოთ მიამიტ ილუზიებს, გაზულუქებულ პატივმოყვარე, მხარეთმცოდნე ნოლის მოყვარეთა ნეტარგანწყობას (გურამ ასათიანი, თანამდევნი სულები, გვ. 57).

ბევრჯერ ილიას ცუდად „მოუხდა“ „მართლის თქმა, ბევრჯერ ლანძღვა-გინება დაუმსახურებლად მიუღია და უფრო მეტიც, სასიკვდილოდაც გაუმეტებიათ. 1863-1865 წლებში მზადდებოდა საგლეხო რეფორმა. დღის წესრიგში იდგა საკითხი — როგორ უნდა გათავისუფლებულიყო გლეხოზა უმინოდ თუ მინიანად... ამ საკითხთან დაკავშირებით მონვეულ იქნა თავადაზნაურთა საგანგებო კრება.

„ოქმების წაკითხვის შემდეგ დაიწყო კამათი, ნამოდგა ახალგაზრდა პოეტი და პუბლიცისტი ილია ჭავჭავაძე და ხმამაღლა განაცხადა, რომ გლეხებს მინა უნდა მიეცესო. კრების უმეტესობა ამ აზრმა ააშფოთა.

ერთმა თავადმა ხანჯალი იშიშვლა და ლანძღვა-გინებით გაიწია ილიასკენ და ყვიროდა: „გამიშვით, გამიშვით, ეხლავე უნდა მოვკლაო“. გაგიჟებული თავადი შეაკავეს და ძლივსძლივობით გაიყვანეს კრები-

დან“ (ქრისტეფორე მამაცაშვილი, ილია ჭავჭავაძის სიკვდილი და დასაფლავება, გვ. 66).

1907 წლის 30 აგვისტო — წინამურის ტრაგედიის დღე უდიდესი სამელოვიარო თარიღია ქართველი ერისთვის. ამ დღეს, დღის 3 საათზეა წინამურთან მუხანათურად მოკლეს ილია. მკვლელები მიიმალნენ. ამ მკვლელობის დეტალები დღემდე უცნობია. კომუნისტებმა, ბერბიჭაშვილის უნებლიე აღიარების შემდეგ, მკვლელობის გამოძიება დაიწყეს და დაადგინეს, რომ მეფის რუსეთის საიდუმლო პოლიცია და ადმინისტრაცია იყვნენ ჩართული ამ საქმეში და სწორედ რუსეთის ჟანდარმერიის დაკვეთითა და დაქირავებით ჯალათმა ბერბიჭაშვილმა გაიმეტა ერის წინამძღოლი და მასწავლებელი. მაგრამ რეალობასა და სინამდვილეს რეალურ დამკვეთებამდე მივყავართ. სოციალ-დემოკრატებს, ფილიპე მახარაძესა და მის თანამოაზრეებს, ხალხში ილიას განუსაზღვრელი პოპულარობისა და სიყვარულის გამო, მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის, ქვეყნის მოზარის მკვლელობა გადაწყვეტილი ჰქონდათ.

ილიას დაღუპვა ნამდვილი ტრაგედია იყო. ტყუილად კი არ უთქვამს მელოვიარე ვაჟა-ფშაველას: „ილიას მკვლელებს რომ შეეძლოთ, საქართველოსაც მოკლავდნენო“.

ათი დღე, 30 აგვისტოდან 9 სექტემბრამდე, გლოვის ზარი გაისმოდა საქართველოში. 9 სექტემბერს ილიას ნეშტი მთაწმინდას მიაბარეს.

1987 წელს საქართველოს მართლმადიდებელმა ეკლესიამ, წმინდა სიონმა ერისთვის შეწირული ილია წმინდანად შერაცხა და მას ილია მართალი უწოდეს.

ბრიგოლ ტიტუს ძე
რობაჟიძე

გრიგოლ რობაქიძე საქართველოს ერთი იმ შვილთაგანია, რომელიც წუთისოფელმა თავისი დაუნდობელი „ზნით“ ვინ იცის, „სად წაიყვანა სადაური“ და „სად აღუფხვრა ძირი“. გრიგოლი ის ქართველია, რომლის ცხოვრება ცნობილი ფრაზის თარგზე გამოიჭრა: „შინაურ მღვდელს შენდობა არა აქვსო“. სამშობლოს გარეთ კი მას გენიოსად თვლიდნენ.

1933 წელს გერმანული ჟურნალი წერდა: „წესი არ არის, გენიოსად გამოცხადებულ იქნას მწერალი, რომლის შემოქმედება მხოლოდ ორი ნაწარმოებით არის ცნობილი გერმანელი მკითხველისათვის. გრიგოლ რობაქიძის შემთხვევაში ეს გამონაკლისი დასაშვებია“.

ქართველი მწერალი, პუბლიცისტი, საზოგადო მოღვაწე, თანამედროვე ქართული და გერმანული ფსიქოლოგიური რომანის ერთ-ერთი ფუძემდებელი გრიგოლ რობაქიძე დაიბადა 1880 წელს ზესტაფონის რაიონის სოფელ სვირში, დედის ოჯახში. მწერლის მამა ტიტე — სოფელ ჩხარის მკვიდრი—მღვდელი ყოფილა.

გრიგოლ რობაქიძე ქუთაისის სასულიერო სემინარიის დამთავრების შემდეგ ჯერ ტარტუს (ესტონეთი) უნივერსიტეტში სწავლობდა, შემდეგ, ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხით, ლაიპციგის (გერმანია) უნივერსიტეტი დაასრულა.

გერმანიიდან გრიგოლი 1908 წელს დაბრუნდა და მალე ქართველ სიმბოლისტთა ერთ-ერთი ლიდერი გახდა. იგი „ცისფერყანწელების“ ერთ-ერთი დამფუძნებელი იყო. ამ ლიტერატურულმა დაჯგუფებამ, რომელშიც გაერთიანდნენ იმდროისათვის პროგრესული სიმბო-

ლისტი მწერლები და პოეტები, მნიშვნელოვანი როლი შეარულა ქართული სიტყვაკაზმული მწერლობის თვისებრივად განახლების საქმეში. მისი აქტიური მონაწილეობით დაარსდა საქართველოს მწერალთა კავშირი.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის წლებში (1918-1921) რობაქიძე აქტიურად მონაწილეობდა დამოუკიდებელი საქართველოს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და ლიტერატურულ ცხოვრებაში. მაგალითად, 1919 წელს იგი იყო პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაში მონაწილეობის მისაღებად წარგზავნილი, საქართველოს საპარლამენტო დელეგაციის წევრი. ამავე წელს მისი უშუალო მონაწილეობით დაფუძნდა ქართული დელეგაცია სტამბოლში.

ბოლშევიკური რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციისა და ფაქტობრივი ანექსიის შემდეგ (1921 წლის თებერვალ-მარტი) გრიგოლ რობაქიძე აქტიურად ჩაება საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში, რის გამოც მუდამ განიცდიდა დევნას ბოლშევიკურ-კომუნისტური იდეოლოგიის წარმომადგენელთა მხრიდან. 1931 წლიდან გარდაცვალებამდე ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა უცხოეთში, იყო პოლიტიკური ემიგრანტი. 1946 წლამდე ცხოვრობდა გერმანიაში, ხოლო შემდეგ — შვეიცარიაში. იგი გახლდათ ქართული ემიგრაციის ერთ-ერთი უთვალსაჩინოესი მოღვაწე. 1942 წელს მისი უშუალო მოღვაწეობით ემიგრაციაში დაარსდა ქართველ ტრადიციონალისტთა კავშირი და იყო ამ ორგანიზაციის ერთ-ერთი ლიდერი. კავშირის თავმჯდომეა-

რე გახლდათ ევროპაში ბაგრატიონთა სამეფო სახლის მეთაური ირაკლი ბაგრატიონ-მუხრანელი.

გრიგოლი იყო აგრეთვე ანტიბოლშევიკურ ერთა ლიგის თვალსაჩინო წარმომადგენელი.

მწერლის პროზაზე უდიდესი გავლენა იქონია ფრიდრიხ ნიცშეს ნაშრომებმა. გრიგოლ რობაქიძის მჭევრმეტყველური ნიჭით აღფრთოვანებული აკაკი წერეთელი წერდა: „ამ დღეებში გრიგოლ რობაქიძემ საჯაროდ წაიკითხა ლექცია ფრიდრიხ ნიცშეს ფილოსოფიის შესახებ. მეც დავესწარი და ამისრულდა წადილი. ვნახე ის ჩემის თვალთ, რაც მთელი ჩემი სიცოცხლის განმავლობაში მენატრებოდა: ქართველი ინტელიგენტი, თავისთავად მოაზროვნე და არა საუცხოო გრამაფონი! ცხადად იხედებოდა, რომ ყოველი მისი სიტყვა მისავე საკუთარი იყო, გრძნობა-გონებაში ქართულად გამოხრძმედული. ლექტორმა იჩინა თავი ჩემს თვალში, როგორც პირველმა მერცხალმა, გაზაფხულის მახარობელმა. ახლა კი ვხედავ, რომ ქართულ ინტელიგენციასაც უდგება, ხანგრძლივი ზამთრის შემდეგ, გაზაფხული და მეც, მეშვიდე ცამდე აფრენილი, ვამბობ სიხარულით: კურთხეულ იყოს მომავალი!“ (აკ. წერეთელი, გაზ. „თემი“, 1911 წ. 6 ივნისი).

გრიგოლ რობაქიძის ფილოსოფიური განსჯა, აზროვნების სიღრმე მკითხველთა აღტაცებას იწვევდა. მის შემოქმედებას სხვადასხვა დროს უმაღლესი შეფასება მისცეს შტეფან ცვაიგმა, რომენ როლანმა, ნიკოს კაზანდაკისმა და მსოფლიო ლიტერატურის სხვა გამოჩენილმა წარმომადგენელმა. საყოველთაო აღიარება მო-

იპოვა მისმა რომანებმა: „გველის პერანგი“, „დემონი და მითოსი“, „ჩაკლული სული“, „გრაალის მცველნი“, „მეგი—ქართველის ასული“ და სხვ. ასევე დიდი პოპულარობა მოიპოვა გერმანულ და სხვა ენებზე რამდენიმეგზის გამოცემულმა მისმა კრებულმა „კავკასიური ნოველები“.

გრ. რობაქიძე არჩეული იყო ევროპის რამდენიმე ლიტერატურული საზოგადოების წევრად. აღსანიშნავია, რომ გასული საუკუნის 60-იანი წლების დასაწყისში გადამწყვეტილი იყო მწერლის ლიტერატურის დარგში ნობელის პრემიაზე წარდგენა. მაგრამ, სამწუხაროდ, იგი მალე გარდაიცვალა.

გრიგოლ რობაქიძე 1962 წლის 19 ნოემბერს გარდაიცვალა ქ. ჟენევაში და იქვე დაიკრძალა. 1976 წელს ქართველი ემიგრანტების წინა და კალისტრატე სალიების თაოსნობით საფრანგეთში, ლევილის სასაფლაოზე გადაასვენეს. მისი ბინა პოლიციამ დალუქა, არქივი კი ლიკვიდაციას შვეიცარიელი მეგობრების ძალისხმევით გადაურჩა.

„ჩემი ნატვრაა: როცა მე ამ სოფლად აღარ ვიქნები, მოდიოდეს ვინმე ქართველი დედა ყოველ წელს მცხეთას, წიფობას, ჩემი დაბადების თვეში, სანთელს აანთებდეს და პანა სალოცავის წინ და ლოცვით ახსენებდეს ჩემ სახელს, მეტს არასა ვთხოვ საქართველოს“. — ნატვრობდა სამშობლოდან გადახვენილი მწერალი.

ქართული ეროვნული სულის შესწავლა, ბევრ შემთხვევაში, „დიდი ბელადის“ — იოსებ სტალინის სახელთან მიგვიყვანს. თუ როგორ ებრძოდა იგი ქართულ

სულსა და სულიერებას. ეს საკუთარ თავზე იწვნია გრიგოლ რობაქიძემაც. იგი ხედავდა, რომ როგორც სხვა ჩვენი ქვეყნის პატრიოტი შვილი,; თვითონაც პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლი გახდებოდა და ამიტომ გადაწყვიტა სამშობლოდან წასვლა. ოღონდ არის ერთი საინტერესო დეტალი — როგორ გაიმეტა მის მიმართ თანაგრძნობა ბოლშევიკების ნაშეიერმა და საქართველოს დამლუპველმა სერგო ორჯონიკიძემ. სწორედ მისი დახმარებით 1937 წელს მიიღო უფლება გრიგოლ რობაქიძემ ერთი წლით შემოქმედებითი მივლინებით გერმანიაში გამგზავრებულიყო.

გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედების სრულყოფილად გაცნობის შემდეგ საცნაური ხდება, რომ იგი უკმაყოფილოა საქართველოსადმი სტალინის დამოკიდებულებით. ბუნებრივია, მწერალს ხოტმა არ შეუსხამს იმ ქართველისათვის, რომელმაც დიდი როლი შეასრულა იმაში, რომ ქართველმა ერმა თავისუფლება, დამოუკიდებლობა დაკარგა, სარწმუნოება კი შეურყვნა.

გრიგოლ რობაქიძემ 1931 წელს ბერლინში გამოაქვეყნა რომანი „ჩაკლული სული“, რომელშიც მისთვის ჩვეული დიდოსტატობით შექმნა „მითიური სახე თავისი თანამემამულისა და ანტიპოდისა ჯულაშვილ-სტალინისა“ (რუდოლფ კარმანი).

იმ დროს, როცა გრიგოლ რობაქიძის ნოველები, მოთხრობები, ლექსები, ლიტერატურული და ფილოსოფიური წერილები, ესეები სისტემატურად იბეჭდებოდა ევროპულ პრესაში, ქვეყნდებოდა მისი „ქალღმერთის ძახილი“, რომანი „მცველი გრაალისა“, როცა გერმანე-

ლი მწერლები და კრიტიკოსები გაოცებული წერდნენ მასზე, ხოტბას ასხამდნენ მის სახელს, გოეთეს, რილკეს, მანის გვერდით იხსენიებდნენ და არა მარტო ქართული ან გერმანული, არამედ მსოფლიო ლიტერატურის კლასიკოსად მიიჩნევდნენ, მაშინ საქართველოში და მთელ საბჭოთა კავშირში მისი სახელის ხსენებაც კი იკრძალებოდა, ოპორტუნიზმის გამოვლინებად ნათლავდნენ. აი, რას წერს ერთ-ერთი ქართველი ემიგრანტი ლიტერატორი კარლო ინასარიძე მე-20 საუკუნის 80-იან წლებში: „პოლიტიკური ოპორტუნიზმი გამორიცხულია ისეთი დიდი პიროვნების მიმართ, როგორიც გრიგოლ რობაქიძეა, რასაც საქართველოში ზოგიერთები უწოდებდნენ. ამიტომ სამართლიანად უნდა ჩაითვალოს ამერიკელი მკვლევარ ლეონარდო ფაქსის აზრი გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედების მიმართ, რომელიც წერს: „გრიგოლ რობაქიძეს ატყვევებდა „გმირის სცენა, როგორც ეს ასახულია მითოლოგიაში და თანამედროვე ხანაში, ამგვარმა ინტერესმა იგი მიიყვანა ჰიტლერისა და მუსოლინის შესწავლამდე, რომელსაც იგი ხედავდა არა პოლიტიკური, არამედ მითოლოგიური თვალსაზრისით. ასევე ხედავდა მწერალი მითოლოგიურ სანყისებს — ლენინსა და სხვა ისტორიულ პიროვნებებში ამ მიდგომიდან გამომდინარე. დიდი შეცდომა იყო საბჭოთა ეპოქაში გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედების შეფასება პოლიტიკური ოპორტუნიზმის პოზიციიდან, ეს მაშინ, როდესაც ანალოგიურ ქმედებათა გამო არც ერთ ქვეყანაში მწერლები ისე მკაცრად არ განუსჯიათ, როგორც სტალინის წყალობით გრიგოლ რობაქიძე.

საბჭოთა ფუნქციონერებმა მწერლის შემოქმედებას მარტო ტაბუს დადება არ აკმარეს. მისი პიესის „ლამარას“ ავტორად ვაჟა-ფშაველა გამოაცხადეს. ამით არა მარტო გრიგოლ რობაქიძეს, არამედ ჩვენს სიამაყეს ვაჟასაც მიაყენეს შეურაცხყოფა.

უენევაში მყოფი მწერალი ირაკლი აბაშიძეს გულისტკივილით სწერდა: „ასეთი გაყალბება ფაქტისა არა თუ ქართულ-მთელს მსოფლიო ლიტერატურაში არ მოიძებნება. „ლამარა“ ვაჟასია? მაშ, მე, ავტორი „ლამარასი“, ლიტერატურული ქურდი ვყოფილვარ და: რა ყოფილა ქართველი ხალხი, რომ ეს „ქურდობა“ ათეულ წელთა განმავლობაში ვერ შეუმჩნევია?!“

მედალს ორი მხარე აქვს და არის ვარაუდი, რომ ზოგიერთი ლიტერატორის მიერ „დაშვებულ ამ შეცდომას“ შეიძლება გამართლებაც მოეძებნოს. ავთანდილ ნიკოლეიშვილის აზრით, „ლამარას“ შემქნელად ვაჟა-ფშაველას დასახელებით შესაძლებელი ხდებოდა სპექტაკლი ქართული თეატრის ცოცხალი ორგანიზმიდან ხელალებით არ მოკვეთილიყო და მასზე საუბარს ტაბუ არ დასდებოდა. ეს მით უფრო საჭირო იყო, რომ „ლამარამ“ არნახული წარმატება მოიპოვა თეატრალურ წრეებში“.

რაც უფრო სახელმოხვეჭილი იყო მწერალი, მით უფრო ეფექტურად იყენებდა საბჭოთა უშიშროება მისთვის ჩვეულ და აპრობირებულ მეთოდს. — ცილისმწამებლური მანქანის ამოქმედების შემდეგ ისეთი ჭორების კორიანტელი დააყენეს საქართველოში, ლამის გრიგოლ რობაქიძე კაცობრიობის მოძულე ფაშისტი ჰიტლერის

თანამზრახველად გამოაცხადეს, თითქოს იგი ფიურერ-თან დადიოდა, ვითომ კავკასიის ფრონტზე მტრის მხარეზე — როზენბერგთან იბრძოდა, თითქოს გაიქცა და ა. შ. ცილისნამებისა და ჭორების გავრცელების მიზანი მიღწეული იყო — გრიგოლ რობაქიძე, როგორც სხვა მრავალი, რომლებიც უსამართლობასთან შეურიგებლობის; ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების გამო იძულებული იყვნენ, საკუთარი მინა-წყალი მიეტოვებინათ, ხალხის მტრად, სამშობლოსა და ერის მოღალატედ გამოაცხადეს.

ცილისნამებით გულმოკლული მწერალი ირაკლი აბაშიძისადმი 1962 წლის 22 აპრილს ჟენევიდან გამოგზავნილ წერილში გულისტკივილით წერდა: „გავიგე, მანდ ჰგონიათ, თითქოს მე ჰიტლერიანი ვყოფილიყავ. ეს ჭორი და ზღაპარია... 1941 წლის ივნისის შუა რიცხვებიდან ომის დამთავრებამდე გესტაპოს ზევრვის ქვეშ ვიყავი მოქცეული.

ჰიტლერიანი რომ ვყოფილიყავ, განა ასე მომექცეოდნენ?! მანდ გავრცელებული აზრი ჭორი და ზღაპარია, სხვა არაფერი“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1967 წელი, 16 ოქტომბერი).

„ვისთვის არის საჭირო ასე გაბახება საუკეთესო ქართველებისა, ვერ გაგვიგია?!“ — წერდა კალისტრატე სალია გრიგოლ რობაქიძის ირგვლივ ცილისმწამებლური ჭორების გავრცელებასთან დაკავშირებით. სხვათა შორის, ქართველმა ემიგრანტებმა კალისტრატე და ნინო სალიებმა, მიხაკო წერეთელმა, დავით ბერეკაშვილმა, ილია ნიკურაძემ, ნიკოლოზ ჩხოტუამ და სხვ. ბევრი რამ

გააკეთეს ჭორების გაქარწყლებისთვის. ისინი მძიმე გასაჭირის ჟამს (მწერლის მეუღლე წლების განმავლობაში დამბლადაცემული იყო და როგორც ბავშვს, ისე უვლიდა) მხარში ედგნენ გრიგოლს. მისი გარდაცვალების შემდეგ მწერლის არქივს უპატრონეს.

საბედნიეროდ, საქართველოშიც ჰყავდა მწერალს ქომაგები, ერთ-ერთი იყო მწერალი რევაზ ჯაფარიძე, რომელმაც 1966 წელს ქართველ მწერალთა მე-6 ყრილობაზე თავისი გამოსვლა გრიგოლ რობაქიძეს მიუძღვნა:

„გერმანიაში მყოფი რობაქიძე პოლიტიკურ მოღვაწედ არ ქცეულა, ის კვლავ თავისუფალი პროფესიის მოქალაქედ დარჩა. რაიმე პოლიტიკურ ან სახელმწიფო სამსახურში არც მაშინ და არც შემდეგ არ შესულა. ქვეშევრდომობაც კი რომელიმე უცხო სახელმწიფოსი, მათ შორის გერმანიისა, არ მიუღია. მას სიკვდილამდე ემიგრანტის პასპორტი ჰქონდა.

... რობაქიძის ლიტერატურული კარიერა დასავლეთ ევროპასა და გერმანიაში, სრულიადაც არ არის რაიმეთი დაკავშირებული ფაშისტურ პარტიასთან ან ფაშისტების დიქტატურასთან“, — წერდა გაზეთ „კომუნისტის“ 1968 წლის 16 აპრილის ნომერში რევაზ ჯაფარიძე.

მიხეილ საბაჲ ძე
ჯავახიშვილი

მიხეილ ჯავახიშვილი იმ ქართველ ინტელიგენტთა და ინტელექტუალებთა უთვისაღიარებელი წარმომადგენელია, რომლებიც სტალინის დიქტატურულმა რეჟიმმა იმსხვერპლა.

მიხეილ ჯავახიშვილი დაიბადა 1880 წლის 8 ნოემბერს სოფელ წერაქვში, ადამაშვილის გვარით. ამ გვარით გაიცნო პირველად მკითხველმა. თავის გვართან დაკავშირებულ გაუგებრობას თავად მწერალი ასე განმარტავს: ჩემი „ნამდვილი წინაპრები ჯავახიშვილები არიან. ჩემს წინაპარს, ვინმე ჯავახიშვილს, ქართლში კაცი შემოკვდომია, იქედან გამოქცეულა, ქიზიყში გადასულა და იქაური გვარი-ტოკლიკაშვილი აუღია. შემდეგ, ბორჩალოში რომ გადმოვედით, იქ ადამაშვილის გვარით ვცხოვრობდით. პაპაჩემი ხომ ადამა იყო და გვარად ადამაშვილი ავიღეთ. მე აღვადგინე და დავიბრუნე ჩვენი გვარი“.

შვიდი წლის მიხეილი, რადგან წერაქვში სკოლა არ იყო, პრივილნოეს სასწავლებელში მიუბარებიათ, შემდეგ ჯელალ-ოღლის (სტიფანავანი) სკოლაში გადასულა, სადაც ბავშვებს რუსულად ასწავლიდნენ. მან რუსული ენა კარგად შეისწავლა, ქართული ენა კი დაივიწყა.

1893 წელს მიხეილი წინამძღვრიანთკარის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელში მიაბარეს. ამ სასწავლებელში ის პირველად შეხვედრია ილია ჭავჭავაძეს, თავის სათაყვანო მოძღვარს, რომელსაც წინასწარმეტყველურად დაულოცავს მისთვის მომავალი სამწერლო გზა. ამ დღიდან მიხეილი, როგორც ჩანს, სათუთად ეპყრობოდა ყველაფერს, რაც ილიას უკავშირდებოდა. მათ შორის იმ ტყვიასაც, რომელიც წინამურთან ესროლეს და სიცოცხლეს გამოასალმეს. მწერლის ქალიშვილი ქეთევან

ჯავახიშვილი იგონებს, თუ როგორ ჩაუვარდა მიხეილ ჯავახიშვილს ილიას მკერდიდან ამოღებული ტყვია, შემზარავი, მაგრამ მაინც ძვირფასი რელიკვია, რომელიც ახლა მუზეუმში ინახება. მწერლისთვის გადაუცია ერთ მაღლიერ მკითხველს — დავით კობიაშვილს, რომელსაც დუშეთის მაზრის გამომძიებელთან თარჯიმნად უმუშავნია და ილიას ცხედრის გაკვეთას დასწრებია.

წინამძღვრიანთკარის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ, ის გაემგზავრა ყირიმში, სადაც სწავლა განაგრძო იალტაში, სამეურნეო ინსტიტუტში, რომელიც ოჯახში დატრიალებული ტრაგედიის გამო არ დაუმთავრებია. ბოროტმოქმედებს მწერლის დის გატაცება უნდოდათ, მაგრამ სახლში შესულებმა დედაც მოკლეს და მიხეილის დაც.

1901 წელს ჯავახიშვილი საქართველოში დაბრუნდა და 1903 წელს თბილისში დასახლდა, სადაც პირველი მოთხრობა „ჩანჩურა“ გაზეთ „ცნობის ფურცელში“ გამოაქვეყნა. მიხეილი აქტიურ ჟურნალისტურ მოღვაწეობას შეუდგა, რედაქტორობდა გაზეთ „ივერიას“, 1904 წელს კი — „გლეხს“. რეპრესიების გამო 1906 წელს ის მწვავედ აკრიტიკებდა მეფის ხელისუფლებას. მწერლის მიერ გამოცემული გაზეთი „გლეხის“ გამო, რომელიც გლეხთა ინტერესებს იცავდა, ხელისუფლებამ ის პასუხისგებაში მისცა. მომდევნო დაპატიმრებისთვის თავი რომ დაეღწია, 1907 წელს საზღვარგარეთ წავიდა. მიხეილ ჯავახიშვილი ერთხანს პარიზის უნივერსიტეტში სწავლობდა. იმოგზაურა ევროპის ქვეყნებში: საბერძნეთში, ინგლისში, გერმანიაში, შვეიცარიაში და იტალიაში.

1910 წელს მიხელ ჯავახიშვილი სამშობლოში დაბრუნდა, ის ერთი წელი მეტეხის ციხეში იჯდა, შემდეგ სამშობლოდან გადაასახლეს და მან მუშაობა დაიწყო როსტოვში დამზღვევ საზოგადოების ინსპექტორად.

1912 წელს მიხეილ ჯავახიშვილმა ჯვარი დაიწერა ვლადიკავკაზში მცხოვრებ ივანე ჭავჭავაძის ქალიშვილ ლუბა ჭავჭავაძეზე. მეუღლეები ერთი წლის შემდეგ გადმოვიდნენ თბილისში. მატერიალური გაჭირვების გამო მწერალი იძულებული გახდა, დათანხმებულიყო წითელი ჯვრის სამმართველოს ხაზით სამუშაოდ სპარსეთის ფრონტზე, მოქმედი არმიის მე-5 მოძრავ ლაზარეთში მეურნეობის გამგედ წასულიყო. მიხეილ ჯავახიშვილი სპარსეთში 1916 წლის იანვრიდან 1918 წლამდე იყო.

სპარსეთიდან გამოჰყოლია მწერალს ქურთებისადმი პატივისცემა და სიყვარული, რაც კარგად აისახა მის მოთხრობაში „ქურთები“. მიხეილ ჯავახიშვილს სპარსეთში გაუცვნია და დამეგობრებია ქურთების განთქმულ ბელად ისმაილ ალა სიმკოს. მეგობრობის დასტურად მწერალს მისთვის ქართული ხმალი უჩუქებია, სამაგიეროდ სიმკოს ქართველი მეგობრისთვის არაბული ცხენი მიუერთმევია.

თხუთმეტწლიანი პაუზის შემდეგ, 1923 წელს დაიწყო ჯავახიშვილის შემოქმედების II პერიოდი. მან ზედიზედ გამოაქვეყნა მოთხრობები და რომანები, რომლებშიც ქართული კლასიკური მწერლობის ტრადიციების ერთგული დარჩა. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მწერალი აქტიურ შემოქმედებითსა და საზოგადო ცხოვრებას ეწეოდა. მწერალს აინტერესებდა ადამიანის ზნეობა, მისი ყოფა ახალ ისტორიულ პირობებში, დამოკიდე-

ბუღება რევოლუციასთან. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევდა ადამიანის ვალი სამშობლოს, ხალხის, ოჯახის წინაშე (მოთხრობები „ღამბალო და ყაშა“, „ყბაჩამ დაიგვიანა“, „მართალი აბდულაჰ“, „ორი განაჩენი“, „მინის ყივილი“, „ხუთის ამბავი“ და სხვ). მან ერთ-ერთმა პირველმა ჩაუყარა საფუძველი XX საუკუნის ქართულ რეალისტურ რომანს. შექმნა ავანტიურული („კვაჭი კვაჭანტირაძე“, 1924), სოციალური („ჯაყოს ხიზნები“, 1925), სათავგადასავლო („გივი შადური“, 1928), ისტორიული („არსენა მარაბდელი“, 1933-1936), ფილოსოფიური („თეთრი საყელო“, 1926 წ.) რომანები. მიხეილ ჯავახიშვილმა „კვაჭი კვაჭანტირაძეთი“ ამხილა სოციალური წყობა, რომელმაც წარმოშვა ისეთი „გმირი“, როგორიც „კვაჭია“ და მხატვრული დამაჯერებლობით წარმოისახა რუსეთი იმპერიის ზნეობრივი დაცემა და უმეცრება.

„ჯაყოს ხიზნებში“ მწერალმა გვიჩვენა ერის ცოცხალი ორგანიზმის ორი წყვილი—ფეოდალური არისტოკრატიის უკანასკნელი ნაშეიერი, რევოლუციური ეპოქის გარყვნილი მოიტელიგენტო ზედმეტი მუნუკი (თეიმურაზ ხევისტავი) და სულით ზნედაცემული და მტაცებლური ენერგიის მოქმედი ჯაყო. ჯავახიშვილმა განათლებულ ადამიანს გაუნათლებელი ადამიანის მოქმედება დაუპირისპირა და ორივე ადამიანებისათვის საშიშ პიროვნებად წარმოგვიდგინა.

რომანში „არსენა მარაბდელი“ XIX საუკუნის I ნახევრის გლეხთა მოძრაობის ვრცელი პანორამააა გადმოცემული.

„ქალის ტვირთში“ მწერალმა XX საუკუნის პირველი ნახევრის რევოლუციური მოძრაობა გააცოცხლა.

1930 წელს მიხელი ქართული კლასიკური ლიტერატურის აკრძალვის გამო დაუპირისპირდა საქართველოს მწერალთა კავშირის თავმჯდომარესა და განათლების სახალხო კომისარ მალაქია ტოროშელიძეს. აკრძალვა მალე გაუქმდა და მცირე ხნით მხარდაჭერა მიიღო, თუმცა 1936 წელს „ქალის ტვირთის“ განმეორებითი გამოქვეყნების შემდეგ ბოლშევიკების მწვავე კრიტიკას თავი ვერ დააღწია. მას სხვადასხვა ბრალდება წამოუყენეს, მათ შორის, თურმე ჯავახიშვილს გაუფრთხილება მწერალი გრიგოლ რობაქიძე, რომ მას დაპატიმრება ემუქრებოდა და 1930 წელს გერმანიაში გაქცევაში დახმარებია. საქმე კიდევ უფრო გართულდა მაშინ, როცა 1936 წელს მიხეილმა ხმამაღლა შეაქო ფრანგი მწერალი ანდრეი ჟიდი. ბოლშევიკებმა ჟიდსა და ჯავახიშვილს ხალხის მტრები უწოდეს.

მიხელ ჯავახიშვილს კონტაქტი ჰქონდა რამდენიმე უცხოელ მწერალთანაც (ანრი ბარბიუსი, პანაიტ ისტრატი, საიდ ნაფისი). რუმინელ მწერალ ჰ. ისტრატიან ურთიერთობის გამო მას უსიამოვნება შეხვდა. რუმინელი მწერალი ორი წელი ცხოვრობდა საბჭოთა კავშირში, აქედან ორი თვე — თბილისში. მწერალთა კავშირის დავალებით მას მეგზურობას უწევდა მიხეილ ჯავახიშვილი. სხვათა შორის, მან თარგმნა ისტრიტის „ქოჩოროა თურიწი“. თავის სამშობლოში დაბრუნებულმა სტუმარმა მოგზაურობის შთაბეჭდილებანი აღწერა წიგნში, რომელშიც ზოგ რამეს ტენდენციურად აფასებდა და აკრიტიკებდა.

ამ ამბავმა, როგორც ჩანს, „ჭკუა ასწავლა“ მიხეილ ჯავახიშვილს და უარს ამბობდა უცხოელთა მასპინძლობაზე. მწერლის ქალიშვილი ქეთევანი იგონებს, თუ

რას ამბობდა მამამისი: „მე აქ უამრავ დროსა და ენერგიას დავხარჯავ, პატივს ვცემ მას, ის კი წავა თავის სამშობლოში და რაც მოესურვება, იმას დაჯღაბნის და ამაში ფულსაც აიღებს, მე კი აქ იმის გამო უსიამოვნება შემხვდება. მეყოფა, ახლა სხვები დახვდნენ“.

ამგვარმა წინდახედულებამაც ვერ უშველა მიხეილ ჯავახიშვილს. 1937 წლის 22 ივლისს მწერალთა კავშირის შენობაში პაოლო იაშვილმა თავი მოიკლა. მწერალთა კავშირმა მიიღო გადანყვეტილება, პოეტის საქციელი ანტისაბჭოთა პროვოკაციად შეერაცხათ. ჯავახიშვილმა თანაგრძნობა გამოხატა პაოლოს მიმართ და გამოესარჩლა, რომ ის ნამდვილად არ იყო ანტისაბჭოური ელემენტი. 26 ივლისს მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმმა მიიღო მკაცრი გადანყვეტილება: „მიხეილ ჯავახიშვილი — ჯაშუში, დივერსანტი გარიცხულ იქნას მწერალთა კავშირიდან და ფიზიკურად განადგურდეს“. მისი მეგობრები და კოლეგები, მათ შორის ციხეში მყოფნიც, აიძულეს, „ელიარებინათ“, რომ ჯავახიშვილი, კონტრრევოლუციონერი, ტერორისტი იყო. პროტესტის ნიშნად მხოლოდ კრიტიკოსმა გერონტი ქიქოძემ დატოვა კავშირის სხდომა. მიხეილ ჯავახიშვილი 1937 წლის 14 აგვისტოს დააპატიმრეს და ბერიას თანდასწრებით წამების ქვეშ ხელი მოაწერინეს „ალიარებაზე“, სასჯელი სისრულეში მოიყვანეს. 30 სექტემბერს მწერალი დახვრიტეს, მისი არქივი განადგურდა, ხოლო მის ქონებას კონფისკაცია გაუკეთეს.

მიხეილ ჯავახიშვილი დახვრიტეს, მაგრამ ტყვიამ ვერაფერი დააკლო მის სიტყვებს, რომლებიც ქართველთა ყველა თაობისთვის ჰაერივით საჭიროა.

მწერალმა თავის ქალიშვილს დაბადების დღისთვის ორგინალური საჩუქარი გაუკეთა, მან ალბომში „ჩვენი დროის ათი მცნება“ ჩაუწერა. ვფიქრობთ, იგი ყველასთვის ყურადსაღებია.

1. შენ ხარ მარადიული, განუყრელი და ერთგული ნევრი და მსახური შენი მშობლიური საქართველოსი;

2. შენი სამშობლოს მტერი შენი პირადი მტერია; ხოლო მისი მეგობარი — შენი პირადი მეგობარია;

3. ყველაფერი, რაც გაქვს და გექნება, შენი სიცოცხლეც კი, შენს მამულს ეკუთვნის. შენ ხარ მისი მუდმივი მოვალე და განუყრელი შვილი;

4. მიეცი მას წრფელი გულით ყოველივე და ისიც მოგცემს ყოველივეს;

5. მაინც მუდმივ მხოლოდ შენი თავის იმედი იქონიე. ისე იცხოვრე, ვითომ ამქვეყნად არც მოვალე გყოლია და არც — მშველელი.

6. განაგე შენი თავი და დაუმორჩილე გონებას შენი ჟინი, კერპი გული და ურჩი სურვილები;

7. გზის გაკვლევა და გამარჯვება შეიძლება მხოლოდ შრომით და პატიოსნებით. ზარმაცობა, ცუდლუტობა და სიცრუე ადამიანს ადრე თუ გვიან დაჰლუპავენ.

8. სანამ საკუთარ ფეხზე არ დამდგარხარ, მშობლებს ყველაფერი დაუჯერე, იმათ შენთვის მხოლოდ სიკეთე უნდათ. ჯერჯერობით საკუთარ ჭკუას, ჟინს და გულის ზრახვებს ნუ აჰყვები.

9. თავმოყვარეობა შეიძინე და თავის თავის ფასი ისწავლე, მაგრამ ნუ გადააჭარბებ, არ გაამაყდე;

10. ბოლოს და ბოლოს, ყოველივეს სჯობია სამი რამ: პირველი — შრომა, მეორე — შრომა, მესამე — შრომა.

შენი მოსიყვარული მამა მიხეილ ჯავახიშვილი

1917 წლიდან აქტიურად იყო ჩაბმული ეროვნულ მოძრაობაში, იგი იყო საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის მთავარ კომიტეტში. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921) ბოლშევიკური რუსეთის მიერ ოკუპაციისა და ანექსიის (1921 წლის თებერვალ-მარტი) შემდეგ იყო საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის თვალსაჩინო მოღვანე. იგი შედიოდა საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტში და აქტიურად მონაწილეობდა 1924 წლის აგვისტოს აჯანყების მომზადებაში. 1950-იანი წლის ბოლოს მოხდა მწერლის რეაბილიტაცია.

1954 წლის 30 ივნისს მწერალთა მე-4 ყრილობაზე მ. ჯავახიშვილის, ტ. ტაბიძისა და პაოლო იაშვილის რეაბილიტირებულად გამოცხადებას, ბუნებრივია, სიხარულით არ შეხვედრიან დარბაზში მსხდომი ის მწერლები, რომლებიც 1937 წლის რეპრესიების უშუალო ხელშემწყობები იყვნენ. მწერლის ქალიშვილი ქეთევანი იგონებს: „გამოცხადდა შესვენება და ხალხი დარბაზიდან დერეფანში გამოეფინა. ჩვენც გამოვედით. ფეხზე ძლივს ვიდექი. ვიღაცამ სკამი შემომთავაზა და იქვე, კედელთან დამსვა: დავინახე თუ არა ხალხი განუწყვეტლივ ნაკადად მოდიოდა ჩვენთან და ზოგი ალტაცებით, ზოგი ცრემლნარევი ხმით, რეაბილიტაციის მიღებას გვილოცავდა. ბევრი მწერალი მოვიდა ჩვენთან, მოვიდნენ ისინი, ვისაც მოესვლებოდა, გვკოცნიდნენ და მამის აღდგენას გვილოცავდნენ. ზოგმა კი მოსვლა ვერ გაბედა. როცა გვერდით გავუარე, თავი ამარიდეს. რეაბილიტაციის გამოცხადება თურმე მათ ლახვარივით მოხვდათ გულში“ (ქ. ჯავახიშვილი, მ.

ჯავახიშვილის ცხოვრება და მოღვაწეობა, „მნათობი“, გვ. 89, 1989 წ. №6).

მიხეილ ჯავახიშვილი ქართულ ენაზე გადაფოფრილი იყო. მისი დაცვის უპირველეს მოვალედ მწერლებს თვლიდა იგი. მწერალი წერდა: „დღევანდელი ჩვენი მწერლობის კარგ დამკვირვებელს შემჩნეული ექნება ის სიტყვათა სიცოცხლე, რომელიც საშინელ დაღს ასვამს ყოველი მწერლის შემოქმედებას, ხოლო, რაც უარესია, ეს პატარა საუნჯე დაუდევრად იხმარება, რის მიზეზადაც ცოდნის ნაკლებობა მიგვაჩნია. ქართველმა მწერალმა არ იცის ქართული ენა. იგი იოლად მიდის იმ „ცოდნით“, რომელიც გამოაყოლა თავისმა პროვინციამ და იმ სტილიც ამ პროვინციით განისაზღვრება. არავინ არ დაგიდევთ, შეიძლება თუ არა იმ „გრამატიკის“ ხმარება, რომელიც თავში აქვს ჩაჭედილი ამა თუ იმ კუთხის წარმომადგენელს და ამის გამო გაირყვნა ენა. გაირყვნა ისე, რომ სულ ადვილად შეიძლება ნაწერის მიხედვით გამოარკვიოთ ავტორის დაბადების ადგილი. და ჩვენდა სამწუხაროდ, ეს ახასიათებს ჩვენს თანამედროვე მწერალთა დიდ უმრავლესობას. ყველა თავისი ჟარგონით სწერს და ამ ველურ ღრიანცელში იკარგება ის ენა, „რომლითაც თამარ ბრძანებას სცემდა“. საერთო სალიტერატურო ენა მუზეუმში დარჩა და ცოცხალი მოქალაქის ძონით დადის მხატვრულ თვისებებს მოკლებული სიტყვა, რომელიც ყოვლად მიუღებელია სრულიად საქართველოსათვის. აბა გადაავლეთ თვალი ძველ მწერლობას და ნახავთ, რომ იყო ერთი სამწერლო ენა. რაღაც ორმოცი წლის შემდეგ კი ისე გავერანდა ჩვენი მწერლობის მოედანი, რომ ყველა თავისი „სტი-

ლით“ მოდის და პოეზიის მაღალ ფორმის ქვეშ ასალებს ყოვლად დაბალ ლექსიკონს. ჩვენ წინააღმდეგი კია არა ვართ ამა თუ იმ პროვინციის სიტყვისა, პირიქით, ბევრი კარგი რამ მოიძებნება ჩვენს განაპირა ადგილებში, მაგრამ ეს შენაკადები უნდა ხვდებოდეს მთავარ მდინარესთან, რომელსაც სამწერლო ენა ჰქვია. და რომელიც მეტროპოლიაში არის გამტკიცებული. იქნებ ვინმემ თავი იმართლოს ვაჟა-ფშაველას და ყაზბეგის მაგალითებით? — ეს თავის მართლება არ გამოგადებათ, რადგან ვაჟაც და ყაზბეგიც მთის ენით ლაპარაკობდნენ. მთას ელაპარაკებიან და მთის გარეშეც არსად მიდიან. მათი-ას, ელგუჯას თუ გოგოლაურს რომ ლიტერატურული ენით ელაპარაკნათ, ეს დაუშვებელიც იქნებოდა და სიყალბეც, ისევე როგორც ნაძალადევი იქნებოდა დავით კლდიაშვილის გმირების სალიტერატურო ენა. პროვინციულ კილოს ხმარება თემის საკითხია, და თუ ეს უკანასკნელი საერთო არის, ენაც ასეთი უნდა ჰქონდეს. და კურიოზია, მაშ რა არის, როდესაც ჩვენმა ინტელიგენტმა მწერლებმა რადიუმსა და ეინშტეინზე სწერონ იმავ „სტილით“, რა სტილითაც იწერებოდნენ „პროვინციულის სცენები“. განა ასეთი კურიოზი არ იქნებოდა, რომ ბლოელ აფშინას და შიოლა ლუდუშაურის დიალექტით გვეწერა „ესთეტიკური ტრაქტატები“ ან პოემები „ასტრალურ“ ან „ურბანულ“ ქვეყანათა შესახებ? დიახ, იქნებოდა კურიოზი. ამას ადვილადაც შევამჩნევდით, მაგრამ რომ უკვე განმტკიცებულია კურიოზი, მეორე მხრივ, მას ვერ ვამჩნევთ და განვაგრძობთ ჩვენი ლიტერატურის მონაგვიანებას. ეს მტკივნეული ადგილი ყველამ უნდა დაინახოს, რომ შეზარდეს საკუთარი ნა-

წერი და ენის განმენდისათვის მომართოს თავისი ძალა და უნარი, ჩვენ ბევრს ვყვიროდით მაღალ და მაგარი საკითხების შესახებ, რადგან, ერთი ანდაზისა არ იყოს „არც კალა მიგვდის და არც ნიშადური“, პირიქით, ვიძენთ მიამიტ ხალხს, მაგრამ გვგონია, რომ ყვირილსაც დაეკარგა მჭრელობა. ჩვენი კულტურა კი მთლიანად უკვე გადადგა საქმიანობის სტადიაში. აქ კი უდიდესი ამოცანაა ენის დანმენდა და ამ საქმის პირველი მეთაური ქართველი მწერალი უნდა იყოს. ხოლო ამ უკანასკნელს რომ შეეძლოს სხვათა მხილება, ჯერ თავი უნდა განიკურნოს. ეს მეტად ადვილი საქმეა, მხოლოდ ერთი პირობაა საჭირო, აკადემიური მუშაობა რამდენიმე ხნის განმავლობაში, რაც ალბათ მიუღებელად მოეჩვენებათ „ჩოხიან დადაისტებს“, მაგრამ მისაღები უნდა იყოს იმათთვის, ვისაც სწამს მწერლობა, როგორც ღვანლი და უდიდესი პასუხისმგებლობა ერის წინაშე“.

მიხეილ ჯავახიშვილი თავის რომანებში, მოთხრობებში თუ პუბლიცისტურ წერილებში წინასწარმეტყველურად მიგვანიშნებს, რომ სამაჩაბლოს გაფრთხილება უნდა, შეახსენებდა საზოგადოებას ბორჩალო-ჯავახეთზე, ეთნიკურ სომეხთა პრეტენზიების შესაძლო შედეგებზე, ამ აგრესიის საზღვრების აფხაზეთში გადმონაცვლებამდე და ე.წ. აფხაზური პრობლემების შექმნის საქმეში სომეხი ნაციონალისტების აქტიურ როლზე და ა.შ.

ავთანდილ ნიკოლეიშვილის თქმით: „დიდი შემოქმედის მიერ გამოთქმული მოსაზრებანი და შეხედულებანი, მისეული დასკვნები და წინასწარმეტყველებანი მეტი გულისყურით უნდა შევისწავლოთ და წარსულის მეტყველ გაკვეთილად და ჭკუის სასწავლო გამოცდი-

ლებად გავიხადოთ. პირველ ყოვლისა, სწორედ ისტორიისაგან უხვად ბოძებული ამდაგვარი გონივრული შესწავლის, განზოგადოების და განსჯის საფუძველზე უნდა ვეძებოთ ეროვნული განვითარების ყველაზე ოპტიმალური და პერსპექტიული გზები“.

მიხეილ ჯავახიშვილის მიერ გამოთქმული მოსაზრებანი მის მიერვე დარგული ის „მუხაა“, როგორც თავად ამბობს, რომლის ფესვებს ვერავინ ამოთხრის. ჯალათის ტყვიის მომლოდინე მწერალი ვაჟკაცობის უბადლო მაგალითს გვაძლევს. იგი წერს: „მე უდანაშაულო ვარ! ქართველი ხალხისა და ჩემი სამშობლოს წინაშე არავითარი დანაშაული არ მიმიძღვის, მაგრამ რადგან ზვარაკია საჭირო, მზად ვარ საქართველოს თავი შევწირო. თქვენ მე მომსპობთ, მაგრამ იმას ვერასდროს ნაშლით, რაც დავტოვე. საქართველოს მიწა-წყალზე ისეთი მუხა დავრგე, რომლის ფესვებს ვერასდროს აღმოფხვრით!“

ეს სიტყვები ყველა ქართველმა ხშირად უნდა იკითხოს, რომ სამშობლოს სიყვარულით უფრო მეტად გაიჟღინთოს.

უიწიან იუსტინეს ძე ტაბიძე

„მთლიანად მრგვალი იყო, მრგვალი პირისახე, ასევე მრგვალი და სქელი ტუჩები ჰქონდა; ტანადაც მრგვალი იყო. მხოლოდ თითები ჰქონდა იშვიათად გრძელი და ლამაზი, ფრჩხილებიც ფაქიზად მოვლილი, უფრო მშვენიერი თითები ჩემს თვალებს არ უნახავს.

გამუდმებით პაპიროსი ეჭირა ხელში.

ზაფხულობით იცვამდა თეთრ და ფართოჯიბებიან „ტოსტოკას“ და მკერდზე წითელ მიხას იბნევდა...

როცა ხალათის ღილებს შორის ცერს დამალავდა, დანარჩენ თითებს მკერდზე, მუცელს ზემოთ დაასვენებდა, პაპიროსს კი ბაგეებში იტოვებდა, თუ არადა — ისევ თითებში გაიჩრიდა და საინტერესო, ზოგჯერ არც თუ მიუკერძოებელ საუბარს იწყებდა ვინმეზე ან რამე საკითხზე. წარმტაცი causerie-ს ოსტატი იყო არტისტიზმი გამოსჭვიოდა მის ჟესტსა და ფრაზაში“ — აი, ასეთი ტიციანი გაგვაცნო და დაგვამახსოვრა აკაკი განერელიამ (აკაკი განერელია, ნარკვევები, პორტრეტები, ლექსთმცოდნეობა, გვ. 238).

დიდი ქართველი პოეტი ტიციან ტაბიძე დაიბადა 1895 წლის 2 აპრილს ვანის რაიონში, სოფელ ჭყვიშში.

„მე დავიბადე აპრილის თვეში,
ვაშლების გაშლილ ყვავილებიდან,
მანვიმს სითეთრე და წვიმის თქეში
მოდის ცრემლებად ჩემს თვალებიდან“ —
ასე გადმოგვცემს პოეტი თავის დაბადებას.

პოეტის მამა — იუსტინე ტაბიძე თავის დროისათვის ფრიად განათლებული კაცი ყოფილა. მას ჯერ ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი დაუმთავრებია, შემდეგ სწავ-

ლა გაუგრძელებია თბილისის სასულიერო სემინარიაში, რომელიც არ დაუმთავრებია, სოფელში დაბრუნებულა. 1891 წელს იუსტინე ტაბიძე მღვდლად ეკურთხა და სოფლის ეკლესიაში ღვთისმსახურებას აღასრულებდა.

ტიციანის დედა — ელისაბედ ოქროპირის ასული ფხაკაძე სოფელ ფარცხანაყანებიდან იყო. მას, როგორც უზომოდ შრომისმოყვარეს, ძალიან ჭკვიანს, ქმრისა და შვილების მოსიყვარულეს, სოფელში ოთარაანთ ქვრივს ეძახდნენ.

ტიციანი დედას განუსაზღვრელი სიყვარულით მოიხსენიებს. ეს კარგად ჩანს დედისადმი მიწერილ წერილში:

„თუ მე მერგო წილად ხალხის დაფასება და სიყვარული, ეს სულ შენ გეკუთვნის. მე რომ შენსავით შრომა და მუყაითობა შემეძლოს, ბევრჯერ მეტს გავაკეთებდი, მაგრამ მამისაგან გამოყოლილი გულის სისუსტე მიშლის მეტ მუშაობას.

ჩემო საყვარელო დედიკო, მე არაფერი ისე არ გამახარებდა, ერთ შენს დამჭკნარ ძუძუებს ვაკოცებდე და შენ გამრჯე და პატიოსან ხელებს ცრემლებით დავკოცნიდე“ — და დედას უძღვნის ლექსს:

„დედავ, მე ვიცი, შენ აღარ გძინავს,
ელი, ჩამოვალ, მაინც უეცრად,
როცა რიონი სუნთქვას გაკმინდავს,
მას შენი გული დაყვება ფიცრად.
ვიცი, ყოველდამ აცხოზ საკურთხებს
დალუპულ ქმარზე, დაკარგულ შვილზე.
ყველა დაშორდა დავსებულ კუთხეს
და მარტო დავრჩით გამოტირილზე“...

ტიციანმა, როგორც თავად გადმოგვცემს, წერაკითხვა ოთხი წლისამ ისწავლა. 1901 წელს მშობლებმა მომავალი პოეტი სასწავლებლად ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში მიაბარეს, სადაც 1901-1905 წლებში თავის ბიძაშვილ გალაკტიონთან ერთად სწავლობდა, რომელსაც 1902-1903 სასწავლო წელს, როგორც ეს არქივშია დაცული და დოკუმენტებიდან დგინდება (იხ. ფონდი 7, საქმე 2094), არაღამაკმაყოფილებელი შეფასება მიუღია არითმეტიკაში და მისთვის საშემოდგომო გამოცდა გამოუყოლებიათ, მაგრამ ეტყობა, ვერც გამოცდაზე გამოამუღავნა საგნის დამაკმაყოფილებელი ცოდნა და იგი დაუტოვებიათ იმავე კლასში. ტიციანმა კი, რომელიც თავის ბიძაშვილს მხოლოდ ერთი კლასით ჩამორჩებოდა, წარმატებით ჩააბარა გამოცდები და მომდევნო ჯგუფში გადავიდა. ასე რომ, 1903-1906 წლის 12 იანვარს ტიციანმა განცხადებით მიმართა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის დირექტორ ჩებიშს და სთხოვა გიმნაზიის პირველ კლასში ჩარიცხვა. მომავალმა პოეტმა წარმატებით ჩააბარა გამოცდები და 1906 წლის 16 თებერვალს ჩაირიცხა ქუთაისის ვაჟთა გიმნაზიის პირველ კლასში.

იმდროინდელი ქუთაისი ქართული კულტურის მძლავრ კერას წარმოადგენდა. პოეტი გადმოგვცემს: „ლექსების წერა ბავშვობიდანვე დავიწყე. ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის მეექვსე კლასის მოსწავლე ვიყავი, პირველი ლექსი რომ დავბეჭდე“.

ქუთაისიდან იწყება ტიციან ტაბიძის შემოქმედებითი გზა. 1913 წელს პოეტი უმაღლესი განათლების მისაღებად გაემგზავრა მოსკოვში, სადაც ჩაირიცხა მოსკო-

ვის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. მისი დამთავრების შემდეგ, 1917 წელს ტიციანი თბილისში, გაზეთ „საქართველოს“ რედაქციაში მუშაობდა. მან მრავალი კორესპონდენცია და პუბლიცისტური სტატია გამოაქვეყნა, სადაც აანალიზებდა რთულ პოლიტიკურ, ეროვნულ და სოციალურ მოვლენებს.

იყო ერთი ფენომენი, რომელიც უჩვეულო ძალით იზიდავდა ტიციანს — ეს ფენომენი შამილია. დალესტნისა და ჩეჩნეთის იმამის ლეგენდარული თავგადასავალი ხიბლავდა ტიციან ტაბიძეს და მისი ლექსების მუზადაც ქცეულა. იგი რამდენჯერმე სტუმრებია დალესტანს. როგორც აკაკი განერელია აღნიშნავს: „XX საუკუნის ქართულ პოეზიაში, „და საერთოდ მწერლობაში“, თანმიმდევრულად მხოლოდ ტიციან ტაბიძემ გამოხატა — ყაზბეგისა და ვაჟა-ფშაველას შემდეგ — დიდი სიმპათია კავკასიის მთიელების სახალხო — განმათავისუფლებელი ბრძოლისადმი“.

ორი ათეული წლის წინათ ვანის რაიონის სოფელ ჭყვიშში, პოეტის მშობლიურ სოფელში, გაიმართა მისი დაბადებიდან 90 წლის იუბილე. მწერალმა რევაზ ინანიშვილმა ტიციან ტაბიძე ასე დაახასიათა: „ის იყო პოეტი და ყოველივე რაც კი ამაღლებული იგულისხმება ამ სიტყვაში, მისთვის ჰქონდა მომადლებული არსთაგამრიგეს. ის იყო პოეტი და ამაყად ატარებდა სახელს — ტიციანი! ამაყად ატარებდა წითელ მიხაკს, როგორც რომ ამქრის წინამძღოლი. თავისი ამქრის ძვირფას დროშას. მე იგი მხოლოდ ფოტოსურათებში მინახავს. მისი „უალიდის პროფილი — ცისფერი თვალები... მიუხედავად ამისა, აშკარად ვგრძნობ მის ნაბიჯებს რუს-

თაველის გამზირზე. მე ვხედავ მის თვალებს, — მის სინატიფეს, თბილს სილბოს, მაგრამ ამასთან ერთად მე შევიგრძნობ იმ მოზღვავებულ ძალასაც, რასაც ეს თითები ამჟღავნებენ, როცა გმინვის შეკავება იყო საჭირო — და იმ ცარცივით გათეთრებული მოკრუნჩხული თითებით იკავებდა გმინვას; მე ვგრძნობ, ვხედავ იმასაც, რომ ძველ წმინდასავით დიდი ცისფერი, საოცარი თვალეზი აბსოლუტურად უძრავნიც კი წმინდა ცრემლებით ჰქონდა სავსე“.

სანდრო შანშიაშვილის მოგონებიდან: „ჩემი ცხოვრების განმავლობაში მრავალ პიროვნებას გავცნობილვარ, თვითოეულ მათგანს ჩემზე შესაფერისი შთაბეჭდილება დაუტოვებია, მაგრამ ტიცციანის მიერ დატოვებული შთაბეჭდილება სულ სხვანაირი იყო. ის მუდამ თვალწინ მიდგას, ნათელი სახით, მოლიმარი, ხალისიანი, ფართო ჭრელთვალეზიანი, წაბლისფერი თმა მუდამ შუბლზე ჰქონდა დაშვებული. ხანდახან თითქოს მისი ხმაც კი მესმის. მე მას ასეთი ლექსი ვუძღვენი:

„შენ ხარ თამადა პოეტებში მარცხნით, გადაღმა,
სადაც კი შენი სუნთქვა მოხვდა, ძველი გადაღმა“.

ტიციანი ძმაკაცობაში საოცარი ერთგულებით გამოირჩეოდა. განსაკუთრებით უყვარდა ისინი, რომლებთანაც ყმანვილობიდან ურთიერთობდა. ასეთი კაცი ქართველ მეცნიერთაგან სიმონ ყაუხჩიშვილი იყო. როგორც აკაკი განერელია იხსენებს: „ყოველი მათი შეხვედრა თავისებურ იმპროვიზაციას მიაგავდა... შეხვედებიან ისინი ერთმანეთს ქუჩაში, რომელიმე ხესთან შეჩერდებიან, გულის მოსაოხებლად — ტიცციანი თავისი მიხაკით, სიმონი

კი — ვეება პორტფელით. სიმონი ერთხანს სერიოზულად უსმენს, მაგრამ როცა ტიცციანი რამე კვიმატიან ფრაზას ჩაურთავს საუბარში, სიმონი ჯერ გაკვირვებული ილიმება, თავისი შესანიშნავი ლიმილით, შემდეგ თავს ჩაქინდრავს, ნიკაპს ყელს აბჯენს და დიდხანს ყრუდ იცინის...

ბოლოს ორივენი ძმურად შორდებიან ერთმანეთს, რომ ახალი შეხვედრის დროს ზეგ ან მაზეგ, ასეთივე ჩუმი იმპროვიზაცია გაიმეორონ“.

ტიცციანი არც თავის ბიძაშვილს — გალაკტიონს გოვებდა უყურადღებოდ და მას ასეთი ლექსი მიუძღვნა:

„ერთი ოცნების, ერთი გვარის ვართ, ტყუპის ცალი,
ერთად ლპებიან ჩვენი მამების კუბოს ფიცარი.
ორპირის ფშანის ერთად ვწოვეთ ჩვენ ჟუმერები,
და ლექსებითაც ერთმანეთს არ დავემდურებით.
გაუყოფელი დაგვრჩა ეზო, სახლი და კარი,
რიონის ტალღად დაგვედევნა სიტყვა ანკარა,
ერთია ჩვენი სამუდამო ხაშმის ემბაზი,
ლექსი ქართული გაიმართა ორპირის ხაზით“.

როგორც ტიცციანის თანამედროვენი იგონებენ, პოეტი დაპატიმრებამდე რამდენიმე თვით ადრე საოცრად გულჩათხრობილი გახდა. სხვა დროს ხალხმრავლობის მოყვარული, თურმე მარტოობას ირჩევდა. თითქოს სიკვდილის მოახლოებას გრძნობდა პოეტი. ეს წინათგრძნობა კარგად აისახა მის სტრიქონებში:

არ გამოცვლილა ხომ პოეზია,
მუზები ცისკრის კარებს ალებენ,
მხოლოდ ჩვენ სხვა დრო წამოგვეწია,
ჩვენ ალბათ სადმე ჩაგვაძაღლებენ“.

ამ სტრიქონების წარმოთქმის შემდეგ გაივლის ერთი წელი და პოეტი იტყვის:

„გარჩენილი ვარ ქვაზე კალმახი
და ახეული მაქვს ლაყურები,
შემართულია ფეხზე ჩახმახი
და უსიკვდილოდ ვერ გადვურჩები“.

პოეტის წინათგრძნობა გამართლდა. დაიწყო მის წინააღმდეგ მკაცრი კრიტიკა... 1937 წლის 27 მარტს სახელგამის განყოფილების გამგე ლიდა გასვიანი დაპატიმრებამდე ტროცკისტული და ფაშისტური ორგანიზაციების წევრებად ასახელებს: კ. გამსახურდიას, კ. ჭიჭინაძეს, მ. ჯავახიშვილს, ალ. აბაშელს, ხოლო 3 აპრილს აცხადებს, რომ პ. აღნიაშვილის განკარგულებით გამოიცა ტ. ტაბიძის ლექსების წიგნიც, რომელშიც ჩართულია ლექსები გრ. რობაქიძეზე, ბ. ლომინაძესა და ნ. დუმბაძეზე.

3-5 აპრილს კი გიორგი ელიავამ, რომელიც დაპატიმრებამდე ბაქტერიოფაგიის ინსტიტუტის დირექტორის თანამდებობას იკავებდა, ჩვენება მისცა, რომ საფრანგეთის გენშტაბს ფართო ქსელი ჰქონდა და რომ მისი ხელმძღვანელობით მუშაობდა ტიცციან ტაბიძე.

12 ივნისს დავით წერეთელი, ლიტფონდის დირექტორის მოადგილე უჩვენებს, რომ ტ. ტაბიძე ანტისაბჭოურად არის განწყობილი, აკრიტიკებს ბერიას ხელისუფლებას. 14 ივნისს ნიკოლო მინიშვილმა, „ცისფერი ორდენის“ წევრმაც, ფაშისტური ორგანიზაციის წევრად დაასახელა მრავალი მწერალი, მათ შორის ტიცციან ტაბიძეც; 4 ოქტომბერს სახკომსაბჭოს თავმჯდო-

მარემ გერმანე მაგალობლიშვილმა ტიცციანისადმი წაყენებულ ბრალდებას ახალიც მიუმატა — ბურჟუაზიული სამყაროს იდეოლოგობა, ფერეიდანელი ქართველების სამგორში ჩამოსახლების სურვილი. ეს კი შოვინიზმად ჩათვალეს. 8 ოქტომბერს ტიცციან ტაბიძე მწერალთა კავშირიდან გარიცხეს, 9 ოქტომბერს კი დააპატიმრეს. ე.წ. სამეულმა ტიცციანს სასჯელის უმაღლესი ზომა დახვრეტა მიუსაჯა და იგი დახვრიტეს, მაგრამ არსებობს მეორე ვერსიაც — პოეტი გადასახლეს, იგი ციმბირის ტრამალზე ჩამოსვეს და თოვლიან ქარბუქში მიატოვეს. ამიტომ გაურკვეველია, თუ რა ვითარებაში გარდაიცვალა იგი.

რეპრესირებულთა შეთითხნილი საქმეები ნათელყოფდა სადამსჯელო ე.წ. „ტროიცას“ უბირობას, უნიგნურობასა და უვიცობას.

1937 წლის რეპრესირებულთა რეაბილიტაციის წინ მათი საქმეების ხელახალი შესწავლის შემდეგ იმდროინდელი სსრკ-ს გენერალური პროკურორი რუდენკო გაცემას ვერ ფარავდა. განსაკუთრებით აღშფოთებას გამოთქვამდა გენერალური პროკურორი სამეულის მიერ შედგენილი ტიცციან ტაბიძის დაკითხვის ოქმის გამო.

სამეულის წევრები დაჟინებით ეკითხებოდნენ პოეტს, ვისთან მუშაობდა და ვისი ჯგუფის წევრი იყო.

— ცოტნე დადიანის, — უპასუხნია ტიცციანს და მისი პასუხი ოქმში შეუტანიათ.

რუდენკოს ტიცციან ტაბიძის დაკითხვის ოქმი სამეულის წევრთა უვიცობის მაგალითად მოჰყავდა.

სტალინის გარდაცვალების შემდეგ ყველა ელოდა ტიცციან ტაბიძის „დაბრუნებას“ და ეს დღეც დადგა.

1954 წელს საქართველოს მწერალთა IV ყრილობაზე სიტყვით გამოდის საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ვასილ მჭავანაძე. მან თქვა: „ამხანაგებო, ყველა თქვენგანმა კარგად იცის, თუ რა დიდი ზიანი მიაყენა ჩვენს ხალხს კაცისმკვლელ ჯაშუშთა ბანდამ, რომელიც ამხილა და უვნებელყო ჩვენმა პარტიამ. ამ საზიზღარი ბანდის ინტრიგებისა და ტერორის მსხვერპლნი გახდნენ ქართული მხატვრული სიტყვის შესანიშნავი ოსტატები: მიხეილ ჯავახიშვილი, ტიცციან ტაბიძე, პაოლო იაშვილი. მე მოხარული ვარ, რომ გაცნობოთ: სათანადო ორგანოების გადამწყვეტილებით, ეს პირნი რეაბილიტირებული არიან.

რევაზ მარგიანი იხსენებდა: ახლაც მესმის ნინო ტაბიძის მთრთოლვარებით წარმოთქმული სიტყვები: „კვლავ ცოცხალი ხარ, ჩემო ტიცციან!“

მწერალ თამაზ ჭილაძის თქმით, „ტიცციან ტაბიძეს ეკუთვნის პოეტური სახე ლექსებში ცოცხლად დამარხული კაცისა და არც ერთ პოეტს ასე მკაფიოდ და ხატოვნად არ უთქვამს ლექსი თავის სიკვდილზე, ლექსი, რომელიც უსაფლავ, უდროოდ გარდაცვლილი პოეტის რეკვიემივით ჟღერს და ასე გგონია, ამ კაცს თავისი სიცოცხლე ლექსებში გაზაფხულის ფოთლებივით გაუბნევია და ამით მარადი სიცოცხლე დაუმსახურებიაო“.

ნაზი შამანაურის ტრაგიკული ისტორია

დადგა დრო და უკვე ფარდა აეხადა საქართველოს მაშინდელი ხელისუფლების მეთაურის, ედუარდ შევარდნაძისა და ზოგიერთი უღირსი ქართველის ბინძურ საქმეებს, რომლებიც საკუთარი ტყავის გადასარჩენად, საკუთარი კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად სრულიად უდანაშაულო, მაგრამ სიმართლის მთქმელ ადამიანებს სასტიკად უსწორდებოდნენ. ამის ნათელი დადასტურებაა ნაზი შამანაურის ტრაგიკული ისტორია, რომელიც აუცილებლად უნდა იცოდნენ თანამედროვე ახალგაზრდებმა და მომავალმა თაობამაც.

„დესპოტური საათებია. შიგ სახეში მცემენ, საშინლად მანამებენ. მეუბნებიან, ხელწერილი დავდო და არასდროს დავწერო რაიმე მთავრობის საწინააღმდეგო. აღარ შემიძლია, ვერ ვუღალატებ ჩემს ხალხს, ჩემს სამშობლოს. აუტანელია აქაურობა. მიშველეთ, აღარ შემიძლია!“ — ეს ნაზი შამანაურის სიტყვებია.

ამბავმა, რომელსაც ქვემოთ გიამბობთ, 27 წლის წინათ მთელი საქართველო შეძრა.

ფსიქიატრიული საავადმყოფოს კედლებს მიღმა დასრულდა დუშელი ჟურნალისტის — ნაზი შამანაურის სიცოცხლე. ამ ჯოჯოხეთში გატარებულ დღეებზე მოგვითხრობს დღიური, რომელსაც თავად წერდა შამანაური. ჩანაწერების მიხედვით ვიგებთ, თუ რა საშინლად აწამებდა საბჭოთა სისტემისთვის მიუღებელ ჟურნალისტს მედპერსონალი.

„სიმწრისგან ტკივილებს ვერ ვუძლებ. ექიმმა მითხრა — შენ აქედან ცოცხალი ვერ გახვალ, გამომიხვედი სიმართლის მაძიებელი ჟურნალისტიო. ასეთი

გაუსაძლისი საათები საუკუნედ მეჩვენება“,—ვკითხულობთ დღიურში.

გაუსაძლის ტანჯვა-წამებას ისიც ემატებოდა, რომ შამანაურს ექიმები სრულიად უსაფუძვლოდ ფსიქოტროპულ მედიკამენტებს უკეთებდნენ. ამასთან, ის იმ პაციენტების გვერდით ჰყავდათ გამოკეტილი, რომლებიც შიზოფრენიის მძიმე ფორმით იყვნენ დაავადებული. მიუხედავად ამისა, კგბ (სუკ-ი) ნაზი შამანაურის ფსიქოლოგიურად გატეხვას მაინც ვერ ახერხებდა.

მეგობარი ბელა წვერაძის ნაამბობიდან:

„მას ჰქონდა ერთი საოცარი თვისება, მე ამის სხვა მაგალითი არ ვიცი. საკუთარი სიმართლისათვის იბრძოდა ყოველნაირი საშუალებით“.

არაგვის ხეობაში დაბადებულ ნაზი შამანაურს დამთავრებული ჰქონდა უცხო ენათა პედაგოგიური ინსტიტუტი. თარგმნიდა ფრანგული ლიტერატურიდან. იგი მეგობრებისგან მხოლოდ ერუდიციითა და წიგნიერებით კი არა, არამედ, საერთოდ, საბჭოთა ყალიბში მოქცეული ახალგაზრდებისგან თავისუფლებისკენ დაუცხრომელი სწრაფვით გამოირჩეოდა.

მეგობარი ბელა წვერაძე:

„მორწმუნე იყო ნაზიკო და ამას გამოხატავდა ძალიან აშკარად და დაუფარავად, გარდა იმისა, რომ ეკლესიაში დადიოდა. როდესაც მასთან სახლში მივდიოდი, ყოველთვის სანთელი ენთო. მახსენდება მისი რალაც მისტიკული ლოცვა უფლის მიმართ“.

1971 წელს ნაზი შამანაური მეორე პროფესიასაც დაეუფლა, მან ჟურნალისტის დიპლომი აიღო და მუშაობა

დაიწყო რადიოში კორესპონდენტად. შემდეგ მოღვაწეობა პრესაში განაგრძო, თუმცა მალე ნაზი შამანაურისთვის თბილისში ყველა რედაქციის კარი დაიხურა. მიზეზი მისი, როგორც ჟურნალისტის, პირუთვნელობა, არსებული ტოტალიტარული რეჟიმის კრიტიკა და მაღალი თანამდებობის პირების კორუფციული გარიგებებისა და სხვა დანაშაულებრივი ქმედებების მხილება იყო. სამწუხაროდ, სიმართლე, რომლისთვისაც იბრძოდა ნაზი შამანაური, მისთვის დამლუპველი გამოდგა.

ცეკაში ეს ამბავი არ გამოპარვიათ. თავისუფლებისმოყვარე, დაუმორჩილებელი ჟურნალისტით მალე უშიშროების კომიტეტიც დაინტერესდა. საბჭოთა ხელისუფლებამ ნაცად ხერხს მიმართა და შამანაურის ოჯახის მიმართ დაიწყო ტერორი, რომელიც მისი სიცოცხლის ბოლომდე გაგრძელდა. 1974 წელს იგი მშობლიურ დუშეთში დაბრუნდა. რაიონში არსებული პრობლემების შესახებ ადგილობრივ გაზეთში სტატიებს აქვეყნებდა. თუმცა დუშეთის რაიკომის პირველი მდივნის — არჩილ შადურის ბრძანებით, ადგილობრივი გაზეთის რედაქციას ნაზი შამანაურთან თანამშრომლობა აეკრძალა. მიუხედავად ამისა, ჟურნალისტი მამხილებელი წერილების საზოგადოებისთვის გაცნობას მაინც ახერხებდა.

„დიდია შადურის დანაშაული სამშობლოსა და ხალხის წინაშე. აღვნიშნავ სრული ობიექტურობით და არა განაწყენებული ადამიანის პოზიციიდან. არჩილ შადური არის შეუბრალებელი დიქტატორი, ხალხი დაამშია, მის ხელში შეწყვიტა არსებობა ხეობის ბევრმა სოფელმა“, — წერდა ჟურნალისტი.

1975 წლის 11 სექტემბერს ნაზი შამანაური ბიუროს სხდომაზე მოხსენებით გამოვიდა. ტრიბუნიდან ჟურნალისტმა პარტიულ ნომენკლატურას საკუთარი ცოდვები სულ წვრილად ჩამოუთვალა. მათთან ერთად დუშეთის ბაგა-ბაღის გამგე ნარგიზა აბდულაევა-პაპაიაური პროდუქტებისა და სახელმწიფო თანხების მითვისებაში ამხილა. ბაღის გამგე თანამდებობიდან გაათავისუფლეს, მაგრამ დროებით. რამდენიმე კვირის შემდეგ იგი ისევ ძველ ადგილას დააბრუნეს.

ნაზი შამანაურის დედა სარა იმნაშვილი ავლაბარში აღმზრდელად მუშაობდა, დედა შვილის გამო დასაჯეს და ხელფასი შეუმცირეს, ნახევარ განაკვეთზე გადაიყვანეს. ეს კი მხოლოდ 25 მანეთს შეადგენდა. ოჯახში მწირი შემოსავლის გამო ხშირად მთელ დღეებს მშვიერი ატარებდა.

დუშეთის ადგილობრივი ხელისუფლება მასთან დაპირისპირებული ჟურნალისტის არა მარტო ოჯახის წევრებს, არამედ მის ნათესავებსაც არ აძლევდა გასაქანს.

ნაზი შამანაურის დღიურიდან: „შადურმა ყოველი ღონე იხმარა ჩვენი ოჯახის დასანგრევად, დეიდაჩემს — ნინო იმნაშვილს აყვავებული ხეხილის ბაღი ტრაქტორით ძირფესვიანად მოუთხარა. დეიდა კინალამ ემსხვერპლა ამ ბარბაროსულ თავხედობას“.

დუშეთის რაიონმა შამანაურის მოლაწეობის პერიოდში სამი რაიკომის მდივანი გამოიცივალა. სამივე ჩინოვნიკისთვის მიუღებელი აღმოჩნდა ჟურნალისტი.

ჰამლეტ კერესელიძე — დუშეთის რაიკომის მდივანი (1978-1980 წწ.): „ჩემთან არავითარი პრეტენზია ნაზის არ ჰქონდა. რამდენჯერაც ჩემთან ყოფილა მიღებაზე,

ყოველთვის მხოლოდ და მხოლოდ საყოფაცხოვრებო საკითხებზე, რომლებსაც შეძლებისდაგვარად ვწყვეტდით“. მისივე თქმით, მან არ იცოდა თუ ნაზი იდეენობოდა და ამის შესახებ პირველად მაშინ გაიგო, როცა გადაცემის მომზადებისთვის მას ჟურნალისტი ეწვია.

ჰამლეტ კერესელიძემ რატომღაც თავისი კოლეგის დამცველობა იკისრა, როცა ნაზი შამანაურის შეფასება ნაიკითხა.

ჰამლეტ კერესელიძე: „არ იყო შადური ასეთი პიროვნება, ვერ დავეთანხმები ნაზი შამანაურს იმაზე, აქ რაც წერია“.

არჩილ შადურის ბიძაშვილს — ვარლამ შადურს საქართველოს მთავრობაში შს მინისტრის პოსტი ეკავა. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ სწორედ უშიშროების ბრძანებით აღიძრა საქმე თიანეთის პროკურატურაში ნაზი შამანაურის წინააღმდეგ, 1981 წლის სექტემბერში ჟურნალისტის ოჯახში უცნობი პირები შეიჭრნენ.

„შსს 7 თანამშრომელი თვითნებურად შემოიჭრა ჩვენს სახლში. ხელი დედა-შვილს დაგვტაცეს და უჭმელ-უსმელეები 17-საფეხურიან კიბეზე სულ თრევით ჩავვიყვანეს“, — იგონებს ნაზი შამანაური.

თიანეთის პროკურორი ვერც საკუთარი ინიციატივითა და ვერც თანამდებობრივი უფლებამოსილებით ამის გაკეთებას ვერ შეძლებდა. ფაქტია, ცკ-ში ამის შესახებ იცოდნენ. იმდროინდელ ცკ-ს პირველ მდივან ედუარდ შევარდნაძესაც მოუწია ერთ კითხვაზე პასუხის გაცემა.

კითხვა: — ის ნაზი შამანაური — ვაჟაობის დღესასწაულზე დაიჭირეს, როცა თქვენ ფაშისტი გინოდათ.

ელჟარდ შევარდნაძე: „არ მახსოვს. სხვათა შორის, მე არასდროს გამოძიების პროცესში არ ვერეოდი. რა თქმა უნდა, ხანდახან მომახსენებდნენ, რომ ამ კაცმა რაღაც დააშავა და უფრო მეტად უშიშროების ორგანოები აქცევდნენ ამას ყურადღებას. თუ დანაშაული დამტკიცებული იყო, უზენაეს სასამართლოს უნდა გაეცა სანქცია. თუ ცენტრალური, რესპუბლიკური ორგანოები მიიღებდნენ გადაწყვეტილებას დაპატიმრების შესახებ, გავიდოდა ექსპერტიზას და შემდეგ ტარდებოდა გამოძიება და სასამართლო პროცესი. არ მახსოვს არც ერთი შემთხვევა, რომ გამოძიების პროცესში დამერეკოს, მეკითხოს გამომძიებლისთვის ან მინისტრებისთვის — როგორ მიდის საქმე, როგორ იძიებთ“.

თუმცა დაუფერებელია, როგორ მიიღო უშიშროებამ ცკ-ს გარეშე ასეთი გადაწყვეტილება?

დიმიტრი შველიძე, ისტორიკოსი: „ერთი სიტყვით, ასე უნდა გაეცეს ამ კითხვას პასუხი, რომ ცკ-ს პირველი მდივნის გარეშე არაფერი წყდებოდა. ეს განა იმიტომ, რომ ე. შევარდნაძე სხვა რესპუბლიკის ცკ მდივნებზე უფრო მკაცრი ან უფრო სასტიკი იყო — არა, ასეთი პრაქტიკა არსებობდა. ეს გახლდათ საბჭოთა სისტემის, უფრო სწორად, ტოტალიტარული სისტემის მთავარი მახასიათებელი არა მარტო რესპუბლიკაში, არამედ ჩვეულებრივ დანესებულებაში, მუზეუმი იქნებოდა თუ ქარხანა — ნებისმიერი უმნიშვნელო საკითხი დირექტორის გარეშე არ წყდებოდა“.

70-იან წლებში დახვრეტა-გადასახლება საბჭოთა ხელისუფლებამ ფსიქიატრიული საავადმყოფოთი შეცვლა. კომუნისტური სისტემისთვის განსხვავებული აზრის მქონე ყოველი ადამიანი საზოგადოებისთვის საშიშად ითვლებოდა.

ავთო ანთაძე — ყოფილი დისიდენტი.

„რალაც კლიშე იყო ეგეთი, შენ თუ საბჭოთა რეალობას ვერ ხედავ რეალურად, ე.ი. გიჟი ხარ. აქედან გამომდინარე, მიდიოდა ზენოლა თვითონ ამ ადამიანზე, რომ ნათესავებს, მეგობრებს, თანაკლასელებს არ შეხვდება, იმიტომ, რომ გიჟია. ფსიქიატრს თავისუფლად შეეძლო დაესვა დიაგნოზი, რომ შენ შიზოფრენიით იყავი დაავადებული, მაგალითად, ბოდვები და ჰალუცინაციები გაიგივებულიყო რელიგიურ შეხედულებებთან“.

ედუარდ შევარდნაძე:

„საბჭოთა კავშირის დროს ასეთი ფაქტები ალბათ იყო, თუმცა ჩემთან არავის სჭირდებოდა შეთანხმება, თავად იღებდნენ გადაწყვეტილებას. ფსიქიატრიული დასკვნა რომ გარკვეულ როლს ასრულებდა ადამიანის ბედის გადაწყვეტაში, ეს მეც ვიცოდი. მაგრამ პერსონალურად ვისზე იყო ლაპარაკი და ვისი ბედი წყდებოდა, არასდროს ამის საქმის კურსში არ ვიყავი“.

1976 წელს საბჭოთა კავშირმა ხელი მოაწერა ჰელსინკის აქტს. მასში მთავარი პუნქტი ადამიანის უფლებათა დაცვა იყო. ხელისუფლებას პოლიტპატიმრების არსებობა არ ანეობდა და ციხის ალტერნატივად ფსიქიატრიული საავადმყოფო იქნა არჩეული.

დიმიტრი შველიძე, ისტორიკოსი: „ფსიქიატრიული მეთოდის შემოღება, ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში რიგი მოღვაწეებისა და დისიდენტური მოძრაობის მონაწილეთა მოთავსება სწორედ ამ შენიღბვას ემსახურებოდა“.

დასჯის ახალმა მეთოდმა მაშინ ბევრის სიცოცხლე

შეიწირა. ფსიქიატრიული საავადმყოფოს მედპერსონალს მალე სუკის თანამშრომლებიც შეერია.

შოთა გამყრელიძე, ფსიქიატრი:

„იყო საბჭოთა კავშირის, საბჭოთა ფსიქიატრია, რომელთანაც ჩვენ კონფლიქტი გვქონდა“.

ჯაბა სამუშია, ისტორიკოსი:

„რაც შეეხება ქართული ფსიქიატრიების პოზიციას, ბუნებრივია, დღეს 21-ე საუკუნეში არავის უნდა თავისი წარსულის ქექვა, მაგრამ იყო შემთხვევები და ესა თუ ის დისიდენტი მიყავდათ ფსიქიატრიულ შემოწმებაზე, დანარჩენი უკვე კგბ საქმე იყო, მასზე ავრცელებდნენ ხმებს, რომ იგი ვერაა თავის ნორმაზე და, ერთი სიტყვით, მუშაობა მიმდინარეობდა ასეთი მიმართულებით“.

ნაზი შამანაურს ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში იძულებითი მკურნალობა მიესაჯა. ამას დაემატა ისიც, რომ დედამისი, სარა იმნაშვილი სხვა განყოფილებაში გადაიყვანეს, დედა-შვილს ერთმანეთის ნახვას უკრძალავდნენ.

ელენე იმნაშვილი, ნათესავი:

„ისინი რომ დააკავეს და ჩვენ ჩავედით, რომ ვითომ უნდა წამოგვეყვანა, ზურაბაშვილმა ეს თქვა: „ნეტავ, მეც მყავდეს ასეთი შვილიო. რა ვქნა, თავს ზევით ძალა არააო. რომ გითხრან, ქათამი ხარ, კაკანი უნდა დაიწყოო“.

ნაზი შამანაური რომ ფსიქიურად შეშლილი არ იყო, ეს ყველაზე კარგად ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში იცოდნენ, მაგრამ მისი შველა არავის უცდია.

ნაზი შამანაურის დღიურიდან:

„ფსიქიატრიული საავადმყოფოს გესტაპოს მსგავსმა რეჟიმმა უკიდურეს მდგომარეობამდე მიმიყვანა, არც

ფის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მოთავსება დასჯა-
ლია...”

საინტერესოა, რატომ ითხოვდა ფსიქიატრებისაგან
შემდგარი კომისია ნაზი შამანაურის დაჭერას, მაშინ,
როდესაც მათივე დიაგნოზით ფსიქიურად შეშლილი იყო.
ამ კითხვაზე ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ასეთი პა-
სუხი ჰქონდათ.

შოთა გამყრელიძე, ფსიქიატრი:

„რა თქმა უნდა, ფსიქიური ავადმყოფი იმისია, რომ
არ იცოდეს თავისი მდგომარეობა, ამიტომ არის ის ჩა-
კეტილი!“

ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ჩაკეტილი ნაზი შა-
მანაური საზოგადოებისათვის საფრთხეს აღარ წარმო-
ადგენდა. ცკ-ს შეშლილი სიმართლე ამ კედლებმა იმ-
სხვერპლა.

ნანა კაკაბაძე, ყოფილი დისიდენტი:

„პატიმრობის შემთხვევაში ადამიანები ხვდებიან
რალაც გაურკვეველ კოლექტივში. მიუხედავად იმისა,
რომ ციხეში იმყოფება, კონტაქტი აქვს ადამიანებთან,
რომლებსაც, როგორც იმ პერიოდში ამბობდნენ, თავის
ჭკუაზე მონამლოს და მისი გავლენის ქვეშ მოაქციოს.
ფსიქიატრიულის შემთხვევაში იგი იყო აბსოლუტურად
იზოლირებული. საშიშროება იმისა, რომ თავის აზრებს
სხვასაც გაუზიარებდა, იყო გამორიცხული“.

ნაზი შამანაური თავის დღიურებში ფსიქიატრიულ სა-
ავადმყოფოში გამეფებულ განუკითხაობასა და იმ წუთებ-
საც დეტალურად აღწერს, როცა მას სასტიკად აწამებდნენ:

„ყოველდღიური წამებით კბილები ჩამიმსხვრიეს.

ხელფეხშეკრულს ავადმყოფებს აცემინებდნენ ჩემს თავს. სანიტრები იქვე იდგნენ და ღიმილით უყურებდნენ ამ ამბავს“.

ელენე იმნაშვილი — შამანაურის ნათესავი იგონებს: „ნარბის ქვემოთ დაღურჯებულები ჰქონდა, იდაყვის მოსახრელსა და წინამხარზე კანი სულ დაჭრილი ჰქონდა“.

ნ. შამანაურის დღიურებიდან ირკვევა, ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში განსაკუთრებით სისასტიკით ქალთა N1 განყოფილების დიასახლისი ვალიდა აბუსერიძე გამოირჩეოდა, თუმცა დიასახლისს არც ექიმები და ექთნები ჩამოუვარდებოდნენ.

„ვალიდა აბუსერიძე ნამდვილი დესპოტის განსახიერებაა. ჯოჯოხეთური ყვირილით და ღრიალით, გამეტებით მირტყამს წიხლებს, აღარ შემოძლია, ამდენი დარტყმისაგან ქვაც კი სკდება“. — წერს ნაზი შამანაური.

ვალიდა აბუსერიძე კიდევ კარგახანი მუშაობდა იმავე განყოფილებაში და იმავე თანამდებობაზე. მას ისეთი ცუდი მეხსიერება ჰქონია, მთელი საქართველო ნაზი შამანაურზე ლაპარაკობდა და ქალბატონ ვალიდას გონებიდან მალევე ამოუშლია მისი მსხვერპლი.

„აღარც კი მახსოვს მე მაგ ავადმყოფი. მაგი იყო მოყვანილი მილიციის მიერ. შადურის ხალხმა მოიყვანა მაგი, დაანვინეს ჩემთან, განყოფილებაში“, — ბრძანა ვალიდა აბუსერიძემ და ჩვენთან საუბარში მისი წამება უარყო.

დღიურში კი ვკითხულობთ:

„ვალიდა აბუსერიძის გამობტომებმა საზღვარს გადააჭარბა — წიხლით მცემდა, კბილებს მიმტვრევდა. დამი-

ზიანა იოგები, საყლაპავი იმდენად, რომ წყალსაც ველარ ვყლაპავდი“.

ვალიდა აბუსერიძე:

„ჯერ ვინ მოგცემს მაგის უფლებას — ავადმყოფის ცემა რომ გინდოდეს, მერე ავადმყოფი არ მოგცემს მაგის უფლებას“.

კითხვა:

—სხვასაც სცემდით?

ვალიდა აბუსერიძე: — მაშინ აღარც ექთანი ყოფილა განყოფილებაში, აღარც სანიტრები.

თუმცა ფსიქიატრიული საავადმყოფოს მედპერსონალს პასუხი დღემდე არავინ მოსთხოვა. ამ ფაქტზე არც გამოძიება დაწყებულა.

ელენე იმნაშვილი:

„კბილები ჩამტვრეული ჰქონდა, კოვზით ძალით მასმევდნენ წამალსო, ყელი სტკიოდა, ძალიან ნელა ჭამდა საჭმელს“.

„ლანცეტით სასამდე მიბჯენილ კოვზს სიღრმემდე მიტრიალებენ, ლუკმის ჩაყლაპვას არ მაცლიან, ხელახლა მტენიან ლუკმას, კბილები სულ ჩამიმსხვრიეს. ვალიდა აბუსერიძე თავისი ირონიული ხითხითით გესტაპოს თანამშრომელს მაგონებს“ (დღიურიდან).

შოთა გამყრელიძე, ფსიქიატრი:

„სპეციალურად ჰქონდათ დავალებული, რომ ისეთი ავადმყოფები, როგორიც იყო, ვთქვათ, შამანაური და სხვა, ვინც უარს ამბობდა ჭამაზე, როგორმე ძალით ეჭმიათ საჭმელი...“

ვალიდა აბუსერიძე:

—არა, მე არაფერი არ მევალებოდა, მე არ მევალება ავადმყოფის ჭამა, არა.

—თქვენ ძალით არ გიჭმევიათ?

—არა, არასდროს არ მივკარებოვარ მე.

27 წლის წინ მომხდარი ამბის გახსენება ახლა არავის სიამოვნებს. მაშინ კი თავს კარგად გრძნობდნენ, რადგან ზურგს „კომუნიზმი“ უმაგრებდათ და ცკ-ს ბრძანებებს მორჩილად და სიამოვნებით ასრულებდნენ.

ნანა კაკაბაძე:

„პირველად ცხოვრებაში შიში, რასაც ნიშნავს, ვიგრძენი მაშინ, როდესაც ეს ქალბატონი (საუბარია ვალიდა აბუსერიძეზე) ვნახე. აი, რომ შევხედე თვალებში ადამიანს (ფიზიკურად, გარეგნულად მშვენიერი, სასიამოვნო ქალბატონია), იმდენად შემზარავი სახე ჰქონდა ამ ყველაფრის ჩამდენს“...

შოთა გამყრელიძე, ფსიქიატრი:

„ქალბატონი ვალიდა იყო ერთადერთი, თითოთ საჩვენებელი თანამშრომელი. სადაც ის მუშაობდა, N1 ქალთა განყოფილება იყო სანატორიუმის ტიპის საჩვენებელი განყოფილება“.

ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გატარებულმა 5 თვემ შამანაური ძალიან დაასუსტა. ამ ყველაფერს ისიც ემატებოდა, რომ მას დედასთან შეხვედრის უფლებას არ აძლევდნენ. სარა იმნაშვილი გვერდით განყოფილებაში ჰყავდათ ჩაკეტილი.

„დედა მენატრება ძალიან, იმ დღეს ფანჯრიდან მოკარი თვალი, ექთანს გაეყოლებინა ნაგვის გადასაყრელად. როგორ მინდოდა შემოვხვეოდი. არა, აღარ შემიძლია აქ დარჩენა! (დღიურიდან).“

შოთა გამყრელიძე, ფსიქიატრი:

„საჩივრის წერილი მისწერა რამდენიმე ცნობილ პიროვნებას, მათ შორის — ჯანსულ ჩარკვიანს. მაშინ ჯანსული მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე იყო. მოვიდა ჯანსულ ჩარკვიანი აქ და მე რადაგანაც ვიცნობდი მას, მე უნდა ვნახო ნაზიო, წერილი მომწერა. ნახა ჯანსულმა და მერე მითხრა: შენი ჭირიმე, გამიყვანე აქედანო“.

პოეტი ჯანსულ ჩარკვიანი ასეთ ფაქტს ვერ იხსენებს. მას ნაზი შამანაური ხშირად უგზავნიდა წერილებს. მასში საუბარი იყო სწორედ იმ ფაქტებზე, რომელთა გახმაურებისთვისაც ჟურნალისტი შეშლილად შერაცხეს.

ჯანსულ ჩარკვიანი, პოეტი:

„არ მსიამოვნებს ახლა ამაზე საუბარი, ვინ სად იყო, როგორ იყო, ვინ იყო. მთავარია, რომ საქართველოს დააკლდა ერთი შესანიშნავი გოგო“.

შამანაური ჯანსულ ჩარკვიანის პირად წერილებში ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში არსებულ მდგომარეობასაც აცნობდა.

„ბატონო ჯანსულ, აქ საშინლად გვექცევიან მე და დედას, ყველას თვალწინ გამაშიშვლეს, ნაშიმშილებ მუცელზე ფეხი დამაბიჯეს, მერე ძუძუზე ფეხი დამაჭირეს სულის შეკვრამდე“.

ჯანსულ ჩარკვიანი, პოეტი:

„იქ ჩემი მეგობარი მუშაობდა ექიმად, ლიკა მენთე-შაშვილი და იმას ვთხოვე — შენებურად მოუარე-თქო, რომ პრობლემები არ ჰქონოდა, ნუ მერე მირეკავდა ქალბატონი ლიკა და მეუბნებოდა — ყველაფერი რიგზეა, ყველაფერი კარგადაა“.

შამანაური პოეტს დახმარებას სიცოცხლის ბოლო დღეებშიც სთხოვდა. ჟურნალისტი, წამების მიუხედავად, მაინც ქვეყანაზე ფიქრობდა.

„ბატონო ჯანსუღ, უმორჩილესად გთხოვთ, პრობლემატურ საკითხებზე ჩემი სტატიები გამოაქვეყნოთ. გთხოვთ, თქვენ და ირაკლი აბაშიძეს, თუ არ ვცდები უმაღლესი პრეზიდიუმის წევრია“.

ჯანსუღ ჩარკვიანი:

„არასოდეს უთხოვია — იქნებ... მე ყოველთვის მეუბნებოდა აი, ეს ამბავია და მინდა იცოდე. არასოდეს უთქვამს, რომ წადი და ვინმეს მიუტანე ჩემი წერილიო, ეგ ჩემთვის არ უთქვამს და არ უკადრებია, არ ვიცი“.

ფაქტის გახმაურების შემთხვევაში მისი გადარჩენა შესაძლებელი იყო, თუმცა ნაზი შამანაურის შესახებ არც დისიდენტური მოძრაობის წევრებმა იცოდნენ.

ავთო იმნაძე, ყოფილი დისიდენტი:

„მას ჩვენთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდა, ჩვენ არ ვიცოდით, ვერც გავიგეთ, ის როგორ დააპატიმრეს, რატომ დააპატიმრეს, ეს ყველაფერი შემდგომ გავიგეთ ჩვენ. დისიდენტები მაშინ ერთმანეთს კარგად ვიცნობდით, გვექონდა კავშირი, ურთიერთობები მოსკოველ, ბალტიისპირელ დისიდენტებთან. ასე რომ, ჩვენი დასჯის ემინოდათ მაინც. საბჭოთა კავშირს და რუსეთს თითქმის არაფრის ემინოდათ, მაგრამ მაინც არ უნდოდათ გასვრა პრესტიჟის“.

ნაზი შამანაურის დღიურიდან:

„გიჟობას რომ მწამებენ, ამას გამოიკვლევენ. იმედი მაქვს, მალე დავაღწევ თავს ამ საშინელებას, მჯერა, ჩემი სიმართლე არ დაიკარგება“.

თუმცა სიმართლე, რომლისთვისაც ჟურნალისტი იბრძოდა, მაშინ ამ კარს მიღმა ფსიქიატრიის მსხვერ-
პლებს შორის დაიკარგა. ის იყო ერთადერთი ადამიანი,
რომლის ხმამაც მაშინ საზოგადოების ყურამდე მიაღ-
წია, თუმცა მხოლოდ მისი გარდაცვალების შემდეგ. სი-
ცოცხლეში მის სიტყვას არავინ ისმენდა. შამანაურის
ნათესავები იხსენებენ, რომ თურმე მისი პალატის სარ-
კმელზე ყოველთვის ეწერა სიტყვა თავისუფლება.

არსებობს ეჭვი — ჟურნალისტი ფსიქიატრიულ საა-
ვადმყოფოს მედპერსონალს ცემაში შემოაკვდაო. 1983
წლის 11 იანვარს ნაზი შამანაური თბილისის მე-9 საა-
ვადმყოფოში გადაიყვანეს, თუმცა მისი გადარჩენა ვე-
ლარ მოხერხდა.

შამანაურის ტრაგიკული ისტორია მაშინ საზოგადო-
ებამ სრულიად შემთხვევით გაიგო.

ნანა კაკაბაძე, ყოფილი დისიდენტი:

„თამრიკო ერქვა ქალბატონს, ინგილო იყო წარმოშო-
ბით, რომელიც მუშაობდა პარალელურად მე-9 საავად-
მყოფოში. ის მიკავშირდება ტელეფონზე და მეუბნება
— რომ ნანა, სასწრაფოდ მოდი საავადმყოფოში. თუმცა
როდესაც ჩვენ იქ მივედით, ნაზი გარდაცვლილი იყო.

მაშინ შამანაურის ისტორია მთელმა საქართველომ
გაიგო. დისიდენტური მოძრაობის წევრებმა ინფორმა-
ცია მსოფლიოს თითქმის ადამიანის უფლებათა დამ-
ცველ ყველა ორგანიზაციას გადასცეს.

ნანა კაკაბაძე:

„დედამისი ჰყვებოდა ასეთ რაღაცას: რომ მესმის,
როგორ აწამებენ ჩემს შვილს ჩემ გვერდითო—ეს ხმები

ფოში იმყოფებოდა. ასე დასრულდა ერთი ჟურნალისტის ამბავი, თუმცა სიკვდილამდე რამდენიმე დღით ადრე თავის დღიურში წერდა:

„მე ყოველთვის მაოცებდა იესოს სახე, როგორც ჭეშმარიტი ადამიანის მაღალი რეალობა. რაოდენ დიდსულოვანი უნდა იყო, რომ ღიმილით შეჰყურებდე შენს თანამოძმეთ, როგორი სასოებით ხვრეპენ შენს სისხლს ადამიანად წოდებული არარაობანი, რომელთაც მაღალი სულის მოსათვინიერებლად ურჩთა სარეცელი შექმნეს. ამ სარეცელს კი მეოცე საუკუნის ბარბაროსებმა კულტურულ ენაზე ფსიქიატრიის კვლევითი ინსტიტუტი უწოდეს. ისე მოკლავენ კაცს-კვალი არ დარჩება, მკვლევები კი უსირცხვილოდ დააბიჯებენ ამ წმინდა სისხლში. ამაზე საშინელი წამება ჯერ არ მოუგონიათ სტალინის ერთგულ სულთამხუთავეებს. მაგრამ სული მაღალია, უკვდავია, როგორც მზის სხივი. აბა სცადე და მზის სხივი ხელში დაიჭირე! — ეს არ მოხდება. იესოს მოკვლა ეწადათ, გასცეს, აწამეს, ჯვარზე გააკრეს, მაგრამ იუდა დარჩა შეჩვენებული“.

ამბობდა — მზის გარეშე ცხოვრება მხოლოდ არსებობაო. ნაზი შამანაურმა კი ცხოვრება სიმართლისათვის ბრძოლას მიუძღვნა. ეს იყო მისი მიზანი, მიზანი, რომელსაც საკუთარი სიცოცხლე ანაცვლა.

ნათელი დაადგეს მის სპეტაკ სულს!

3. ქართული სიტყვის ფორმაჟი

აკაკი წერეთელი

„ჩემი ხატია სამშობლო,
სახატე — მთელი ქვეყანა“—

აკაკის ეს სიტყვები თითქმის ყოველდღე გაისმის მის სათაყვანებელ სამშობლოში, ქართველები კი მათ გულზე მარჯვენა ხელის დადებით მღერიან... ამ სიტყვებთან ერთად სულმნათი პოეტის სული თითქოს ცისარტყელასავით გადაეკვრება მთელ საქართველოს.

საკუთარი ერის მიერ საქართველოს ბულბულად აღიარებული პოეტი, მწერალი, სამშობლოსა და მისი ხალხის ჭირისუფალი აკაკი წერეთელი დაიბადა 1840 წლის 9 ივნისს საჩხერის რაიონის სოფელ სხვიტორში, თავად როსტომ წერეთლის ოჯახში. როსტომი იმერეთში ცნობილი მებატონე, საკმაოდ განათლებული და მეტად თავმომწონე თავადი ყოფილა, რომელიც მოსწრებული სიტყვა — პასუხითაც გამოირჩეოდა.

აკაკის დედა ეკატერინე აბაშიძე იმერეთის მეფე სოლომონ პირველის ასულის — დარეჯანის შვილიშვილი იყო. ფიზიკურად ძლიერი, ჭკვიანი, შრომისმოყვარე ქალბატონი მთელ ოჯახს განაგებდა.

ტრადიციულად, თავად-აზნაურები, დიდგვაროვნები თავიანთ შვილებს აღსაზრდელად გლეხის ოჯახს მიაბარებდნენ. „გაძიძავეების“ ინსტიტუტის დადებითობა იმაში გამოიხატებოდა, რომ ბავშვი ეცნობოდა გლეხების ყოფა-ცხოვრებას, ეზიარებოდა უბრალო ადამიანების სიტბოსა და სიბრძნეს და, ბუნებრივია, იგი უფრო კეთილი იზრდებოდა, გაჭირვებულთა თანაგრძნობასა და თანადგომას სწავლობდა. აკაკიც, როგორც შეძლებული ოჯახის შვილი, ნესისამებრ, მე-

ზობელ სოფელში, ფარსადან ყანჩაველის მეუღლე ნინო სადუნიშვილს მიაბარეს. პოეტი დიდი სიყვარულით აღწერს ამ გლეხი ქალის მზრუნველობას, სიტბოსა და იქ გატარებულ დროს. აკაკი წერს: „ზემო იმერეთში ბევრი კარგი სოფელია, მათ რიცხვში ჩემთვის გამორჩეულია სავანე. სავანე, როგორც სათვალთვალოდ, ისე ჰაერის სიკეთით საუცხოვოა და გამორჩეული. ამიტომაც დაურქმევით „სავანე“ ე.ი. მოსასვენებელი ადგილი... სადაც ავიდგი ფეხი, აქ ამოვიდგი ენა, აქედანვე იწყება ჩემი მახსოვრობაც.“

თავის საყვარელ სავანეში აკაკიმ გაიცნო გლეხის მძიმე ცხოვრების ჭირ-ვარამი, ლხინი, რამაც მასში გააღვიძა, თავისი წინაპრებისგან განსხვავებით, გაჭირვებული ადამიანების მიმართ თანადგომა და თავისი ცხოვრების მიზნად მათი დახმარება დაისახა. „არ შემიძლია არ გამოვტყდე,—წერს პოეტი, რომ თუ რამ დარჩა ჩემში კარგი და კეთილი, უფრო მისი წყალობით, რომ სოფელში ვიყავი გაბარებული და გლეხის შვილებთან ერთად ვიზრდებოდი“. სწორედ სოფელში გატარებულმა წლებმა ჩაუყარა საფუძველი მშრომელი ხალხისადმი აკაკის სიყვარულსა და თანადგომას.

ექვსი წლის აკაკი მშობლებმა ოჯახში დააბრუნეს. ძიძასა და გლეხის ბიჭებთან განშორებამ იგი ძალიან დაადარდიანა და ხასიათიც კი შეუცვალა, მაგრამ დედამ შვილს მისი ტოლი ბავშვები დაუმეგობრა.

„მე სავანეში ამხანაგებთან ერთად დილიდან საღამომდე სულ მინდორში დავრბოდი, სადილად დამიძახებდნენ ხოლმე“,—იგონებს პოეტი.

აკაკის არ მოსწონდა სასახლეში თავადების უსაქმური და გადამეტებული ღრეობა და საერთოდაც, მათი ყოფა-ცხოვრება, გლეხების ჩაგვრა, აბუჩად აგდება, რასაც თავად ბევრჯერ გამოხმაურებია.

როსტომ წერეთლის ოჯახში, როცა პურისსაჭმელად და გასართობად შეიკრიბებოდნენ თავადები, მოსამსახურეებმა მათ გასამხიარულებლად ერთმანეთში გაშაირება იცოდნენ. პატარა აკაკიც ერთვებოდა ზოგჯერ ამ პაექრობაში და ყველას სჯობდა. ერთ დღესაც მას გაშაირებაში მონაწილეობა არ მიუღია, იჯდა და ისმენდა. სწორედ ამ დროს მოუწავს უთქვამს: ახლა ჩვენი აკაკიც გვეტყვის შაირსო. ბიჭს არ უყვარდა გაიძვერა მოურავი და ექსპრომტად წარმოუთქვამს:

„ბელელს თავგი შეეჩვია,
ხრავს სულ, რაც სახრავიაო,
მაგრამ თვითონ დიდი თავგი
თვითონ მოურავიაო“

აკაკის წერა-კითხვის სწავლებაზე დედა და მისი უფროსი და ზრუნავდნენ. ანამ მას ქართული ანბანი შეასწავლა, დედამ კი — რუსული. მომავალ პოეტს ბავშვობაშივე წაკითხული და შესწავლილი ჰქონია „ვეფხისტყაოსანი“. იმდენად შეისისხლხორცა ეს პოემა, რომ გაივლის წლები და „რუსთაველის ფრაზის ძლევა მოსილი ინერციის წყალობით, თავის შემოქმედების ერთ-ერთი მთავარი იდეის — თავისუფალი პიროვნების იდეის — შენების დროს იტყვის ამ სიტყვებს:

„სჯობს მონობაში გადიდკაცებულს
თავისუფლების ძებნაში მკვდარი“

... „რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანმა“ ენა და ეროვნება შემოგვინახაო“,—ამბობდა და მისი მოწოდებაც ხომ ენისა და ეროვნებისთვის ბრძოლა იყო!“ (თამაზ ჭილაძე, წერილები, გვ. 153).

1850 წელს, როცა მომავალ პოეტს 10 წელი შეუსრულდა, ქუთაისის გიმნაზიაში შეიყვანეს. აქ გამეფებული აღზრდის ძალისმიერი, ცემა-ტყეპის მეთოდის გამო აკაკიმ ჭირივით შეიძულა აქაურობა. თუმცა გიმნაზიაში კარგი აღმზრდელებიც ერია. ერთ-ერთი მათგანი, პოეტის თქმით, პოლონელი როზდევჩი გიმნაზიელ აკაკის უნერგავდა თავისუფლების სიყვარულს, ადამიანებისადმი კეთილ და სათუთ დამოკიდებულებასა და მოპყრობას.

1859 წელს, როცა აკაკი მე-7 კლასში გადავიდა, გიმნაზია დატოვა და სწავლა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ენების ფაკულტეტზე გააგრძელა. მომავალ პოეტს სურდა უნივერსიტეტის პარალელურად სამხედრო სამსახურში შესულიყო, მაგრამ ასეთი სამხედრო უწყება არ აღმოჩნდა.

1862 წელს აკაკიმ დაამთავრა საუნივერსიტეტო კურსი და მოიპოვა საკანდიდატო შრომის წარმოდგენის უფლება. მან მოამზადა საკანდიდატო ნაშრომი „ვეფხისტყაოსნის“ ორიგინალობის შესახებ. ნაშრომი მოიწონეს და საკანდიდატო ხარისხის მინიჭების ღირსად მიიჩნიეს, მაგრამ მომავალმა პოეტმა გიმნაზიის დამთავრების ატესტატი ვერ წარადგინა, რადგან მეშვიდე კლასიდან იყო გამოსული. ამიტომაც აღარც უნივერსიტეტის დასრულების დიპლომი მისცეს. აკაკი

საქართველოში დაბრუნდა, ორი თვე დაისვენა მშობლიურ სოფელში, შემდეგ კი ქუთაისში ჩავიდა, სადაც თანამოაზრეებთან ერთად სცენისმოყვარულთა წრე ჩამოაყალიბა და წარმოდგენებსაც მართავდა.

სამოციან წლებში, როცა „მამების ბანაკიდან“ ახალგაზრდობას თავს დაესხა გრიგოლ ორბელიანი, აკაკიმ მის წინააღმდეგ რამდენჯერმე დანერა მწვავე და გესლიანი პამფლეტი.

კერძოდ, „ხარაბუზა ლენერალს“, „ფარშავანგი“, „პატრიოტის აღსარება“, სატირა „ახმედ-ფაშა“, „კახაბერი“ და სხვ.

ცარიზმი ანადგურებდა საქართველოში კულტურულ-საგანმანათლებლო და სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებებს. აქედან გამომდინარე, კლავდა ქართულ კულტურასა და განათლებას. ქართულ თეატრს არ ჰქონდა შენობა, სასცენო რეკვიზიტებსა და განათებაზე ხომ ლაპარაკი ზედმეტი იყო. ამას ისიც ემატებოდა, რომ თეატრს არ ჰყავდა წამყვანი ძალა — მსახიობები, ბუნებრივია, ქართული თეატრის აღორძინების პერსპექტივაც ამ პირობებში არც კი ჩანდა. სწორედ ამ დროს ქართული ხელოვნების ამ დარგს უფალმა ილია და აკაკი მოუვლინა. ილია ჭავჭავაძის წინადადებით, აკაკიმ იკისრა დასის ხელმძღვანელობა, ამავე დროს იგი სამხატვრო ხელმძღვანელიც გახლდათ. მან მოაგვარა შენობის საკითხი, შეკრიბა მსახიობთა დასიც და წარმოდგენებიც გამართა. მომდევნო წელს დაარსდა „ქართული დრამატული საზოგადოება“, რომელსაც წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა და ფინანს-

სურ დახმარებასაც უწევდა აკაკი. იგი ქართული თეატრის საზოგადოების გამგეობის თავმჯდომარის მოადგილედ აირჩიეს (თავმჯდომარე ილია ჭავჭავაძე იყო).

აკაკის ძალისხმევით შესაძლებელი გახდა ასევე ქართული პერიოდული პრესის განვითარება. მისი მხარდაჭერითა და უშუალო მონაწილეობით დაარსდა თითქმის ყველა მნიშვნელოვანი ჟურნალ-გაზეთი.

მთელი თავისი სიცოცხლის განმავლობაში აკაკი აგროვებდა, სწავლობდა და გამოსცემდა ხალხური სიტყვიერების ნიმუშებს 1882 წელს პოეტი თელავს ეწვია. ნადიმზე მან სიტყვით მიმართა იქ დამსწრე საზოგადოებას: „ისტორიული სიმართლე მალაპარაკებს და არა პატრიოტული გატაცება, რომ ჩვენი წარსული გასაოცარია. უძველესი დროიდან დაწყებული იმისთანა ხალხი არავინ გამოჩენილა, რომ ამ პატარა ქვეყანას არ მოზღვავებოდეს!.. ეგვიპტე, ბაბილონი, ასურეთი, არაბეთი, მონგოლეთი, საბერძნეთი და სხვანი. სულ ამ პატარა ქვეყანას ეძალებოდნენ... საქართველო იდგა, როგორც სალი კლდე ზღვის პირად, რომელსაც უზარმაზარი ტალღები ზეეხეთქებიან, მაგრამ დაუძლურებული და ქაფქცეული, უკანვე იქცევია... ჩვენს სამშობლოში მისთანა ადგილზე ფეხს ვერ დადგამთ, რომ ჩვენი წინაპრების ძვლებით არ იყოს გაპოხიერებული და მათი სისხლით დამბალი. ისე ლუკმა პურს ვერ ჩაიდებ პირში, რომ ჩვენი მამა-პაპების ნაწილი არ ჩაგყვეს და წვეთ ღვინოს ვერ ჩაყლაპავთ ისე, რომ შიგ ჩვენი თავგანწირული გმირების სისხლი არ ერიოს!“

აკაკის ამ სიტყვას გამოეხმაურა ილია ჭავჭავაძე.

აი, რას წერდა იგი: „ამაზედ მშვენიერი სიტყვა ჩვენ არ გვახსოვს ქართულს ენაზედ. კითხულობთ და გიკვირთ, გიკვირთ და კითხულობთ, არ იცით, რა რას დაამჯობინოთ, სიტყვა აზრს, თუ აზრი სიტყვას,—ისე შეზავებულია, ისე შეხამებულია, ისე შეხორცებულია სიტუურფე სიტყვისა აზრის მშვენიერებასთან.“

ილია თავის წერილს ამ სიტყვებითი ასრულებს:

„გაუმარჯოს აკაკი წერეთელს, რომლის სამსახურსა და ღვაწლს ქართველი გულში ჩაირჩენს სამუდამოდ და რომლის მშვენიერის ლექსებით არა ერთხელ დაიტკბობს ყურსა და გრძნობას და არა ერთხელ გულს მოიცემს მამულის სიყვარულისთვის“.

ლექსების წერა აკაკიმ ყრმობის ასაკიდანვე დაიწყო. 1859 წელს იგი უკვე რამდენიმე ლექსის ავტორი იყო. მომდევნო წელს გამოქვეყნებულმა ლექსმა „საიდუმლო ბარათი“ პოეტს დიდი პოპულარობა მოუტანა.

აკაკის უდიდესი დამსახურება მიუძღვის „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ დაარსებასა და მის მრავალმხრივ კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობაში, ქართული ჟურნალისტიკის განვითარებაში. უაღრესად ნაყოფიერი და მნიშვნელოვანი პუბლიცისტური მოღვაწეობის გარდა, მან დააარსა ყოველთვიური ჟურნალი „აკაკის თვიური კრებული“, იგი რედაქტორობდა სატირულ-იუმორისტულ ჟურნალ „ხუმარას“, რომელიც მიმართული იყო მეფის რუსეთის წინააღმდეგ, რის გამოც აკაკი დააპატიმრეს.

1907 წელს ილია ჭავჭავაძესთან ერთად სათავეში ჩა-

უდგა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას საქართველოში და მიზანმიმართულად იბრძოდა და იღვწოდა ქართველთა სულიერი აღორძინებისთვის.

აკაკი წერეთლის შემოქმედებამ წარუშლელი კვალი დატოვა ქართველი ხალხის სულიერი კულტურის ისტორიაში. პოეტი სიცოცხლეშივე იყო აღიარებული სახალხო პოეტად.

დემნა შენგელაია წერდა: „არც ერთი ქართველი მწერალი, გარდა შოთა რუსთაველისა, ისე ღრმად ხალხური, საქართველოს ყოველი კუთხისათვის ისე საყვარელი და მშობლიური არ ყოფილა, როგორც აკაკი.

არც ერთი მწერალი, გარდა ვაჟა-ფშაველასი, ისე ღრმად და ორგანულად არ ყოფილა შერწყმული ხალხურ ზეპირსიტყვიერებასთან, როგორც აკაკი“.

ამ ხალხურობის გამო იყო, რომ აკაკი გამორჩეულად უყვარდა სრულიად საქართველოს. ამის დასტური იყო ის სიტბო და სიყვარული, რომლითაც პოეტს რაჭა-ლეჩხუმში მოგზაურობისას ხვდებოდნენ.

„გალაკტიონი აკაკის თავის წინაპრად თვლიდა და მთანმინდაზე მის „მეფურ ძილს“ თითქოს შორიდან უდარაჯებდა. მის ლექსებში არაერთხელ გაკრთება აკაკის ლანდი“ (თამაზ ჭილაძე, იქვე გვ. 3). ეს ალბათ იმიტომ, რომ მაშინდელი ქუთაისის კულტურული ცხოვრების დონეს კიდევ უფრო ამაღლებდა და განამტკიცებდა აკაკის ლიტერატურული ავტორიტეტი.

იოსებ გრიშაშვილი იგონებს: „აკაკის ქუჩაშიც ბევრჯერ შევხვედრივარ, დამინახავს მარტო მომავალი, ხელში ყავარჯნით, თავაღმართული. ამ დროს აკაკი

ღმერთკაცს ჰგავდა. ხალხი გუნდად მოჰყვებოდა ხოლმე. მეც იმ ხალხის გუნდში ვერიე..." (იოსებ ბრიშაშვილი, ტ. V, გვ. 255).

ვინც აკაკის შემოქმედებას კარგად იცნობს, იცის, რა ფასდაუდებელი, იუმორით გაჯერებული ოხუნჯობანი და ნაკვესები დაგვიტოვა. ვინც პოეტს პირადად იცნობდა, კარგად იცოდა, როგორი პირდაპირობით, მწარე ენითა და ზოგჯერ ზედმეტად სიმკაცრით გამოირჩეოდა. აკაკიმ დანდობა არ იცოდა და სათქმელს პირშივე მიახლიდა მას, ვისაც ეკუთვნოდა. პოეტი, რომელსაც სამშობლო სიცოცხლეზე მეტადაც უყვარდა, მასაც არ ინდობდა და მწარე სიტყვას არ აკლებდა:

„ფურთხის ღირს ხარ, შენ, საქართველო!“

აკაკის ბრძნული შეგონებანი ბევრ ქართველს გულის ფიცარზე აქვს გამოხატული:

„ვინც მამულს სულსაც არ სწირავს, იმას არ ჰქვია მამულიშვილი“.

„უბედურია ის ხალხი, რომელსაც შეგნებული და გამოკვლეული წარსული არ ჰქონია და უცხოვრია ველურად, მაგრამ კიდევ უფრო უბედური და სატირალია, რომელსაც ჰქონია წარსული და ივიწყებს“.

„კაცი ის არის, ვინც საზოგადო საქმის დროს პირადობას ივიწყებს. ავსა და კარგს, როგორც მტრებში, ისე მოყვარეშიაც ხედავს“.

1914 წლის 24 დეკემბერს აკაკის თავის ტვინში სისხლი ჩაექცა, რამაც გამოიწვია კიდურების დამბლა. ეს შემზარავი ამბავი მთელ საქართველოსა და მის გარეთაც სწრაფად მოედო. მოდიოდა ხალხის უწყვეტი ნაკადი სოფელ სხვიტორში. დამნუხრებული ხალხი იმედს არ კარგავდა. 1915 წლის 25 იანვარს კვლავ ჩაექცა სისხლი და 26 იანვარს, ღამის პირველ საათზე აკაკი გარდაიცვალა 75 წლის ასაკში. მაღლიანმა ქართველმა ხალხმა საყვარელი პოეტი დიდი პატივისცემითა და მწუხარებით გადაასვენა თბილისში და დიდი გლოვითა და მწუხარებით მთანმინდაზე, ქართველ მოღვაწეთა პანთეონში დაკრძალა.

აკაკი წერეთლის პოეზია ეს არის მაღალი ზღაპრული ხე, რომლის ჩრდილშიაც ჩვენი გრძნობები დღესაც სულს ითქვამს.

აკაკი წერეთლის პოეზია დღეს ცოცხალი, ქმედითი პოეზიაა და ყველას, ვისაც კი მისი ცხოველმყოფელი სხივი მისწვდება, ამაღლებს, რადგანაც აფიქრებს, აგრძნობინებს და ასწავლის, რომ ეს დიდი სამყარო, სავსე „უთვალავი ფერითა“ — მას ეკუთვნის და ამიტომაც უნდა იზრუნოს კიდევაც მასზე“ (თამაზ ჭილაძე, წერილები, გვ. 165).

ალექსანდრე მიხეილის ძე ყაზბეგი

ქართველმა მწერალმა, დრამატურგმა და მსახიობმა ალექსანდრე ყაზბეგმა ხორციელი დიდებისაკენ მიმავალ გზას ზურგი აქცია და ამით თავისი წინაპრების პრესტიჟი ერთგვარად დასცა. მან ჯერ მეცხვარის, შემდეგ მწერლის ურთულესი პროფესია არჩია. მისი ნაწარმოებები დიდ ინტერესს იწვევს მკითხველში. მან მხატვრულად წარმოგვიდგინა ქართველი ადამიანის ცხოვრება ბატონყმობის პერიოდსა და მის შემდეგ.

ალ. ყაზბეგი დაიბადა 1848 წელს, 8 ნოემბერს სოფელ სტეფანწმინდაში, სადაც ყმა და მონობა ძველთაგანვე სამარცხვინო ყოფილა ხალხში. კაცის პატივისცემა მხოლოდ პირადი ღირსებით შესძლებიათ.

გვარი ყაზბეგი მწერლის პაპის მამის — ყაზბეგ ჩოფიკაშვილის სახელიდანაა. როცა რუსეთმა თვითნებურად მოახდინა საქართველოს ანექსია და შეიერთა, მეფის რუსეთის მთავრობამ ხეობის მართვა ყაზბეგის ვაჟს — გაბრიელს ჩააბარა. მას გენერალ-მაიორის წოდება და აზნაურობა უბოძეს. ამ დროიდან გახდნენ ჩოფიკაშვილები აზნაურები. სტეფანწმინდასაც, როგორც გაბრიელის საბრძანებელს, ყაზბეგი უწოდეს.

მომავალი მწერლის მამა მიხეილი ხევისა და მთიულეთის მმართველი იყო. დედას-ელისაბედ (კეკე) თარხნიშვილს, როგორც განსწავლულ ქალბატონს, კარგად სცოდნია „ქართლის ცხოვრება“ და „ვეფხისტყაოსანი“.

ალექსანდრეს ბავშვობაში ოჯახური წრე მეტისმეტად ანებივრებდა. მან დაწყებითი განათლება შინ მიიღო, დაქირავებული მასწავლებლებისგან. მან კარგად შეისწავლა რუსული, ფრანგული ენები.

1859-1862 წლებში ყაზბეგი ჯერ ჰაიკის, შემდეგ კანონიჩის პანსიონში მიაბარეს. 1863 წლიდან ის სწავლობდა კლასიკურ გიმნაზიაში, 1867-1870 წლებში — მოსკოვის სამეურნეო აკადემიაში.

1870 წელს საქართველოში დაბრუნებული ყაზბეგი ცხვარში მწყემსად წავიდა. მისმა ამ ნაბიჯმა ყველა გააოცა, მაგრამ თავად კმაყოფილი იყო. ყაზბეგი უკეთ გაეცნო მოხვევთა მძიმე ცხოვრებას, მეფის თვითმპყრობელობის მოხელეებისგან გატანჯული მთიელების ყოფას.

ცხვარში გატარებულმა წლებმა უდიდესი გავლენა მოახდინა მწერლის შემოქმედებაზე. ალექსანდრე ყაზბეგი დიდი სიყვარულით იგონებდა მწყემსებთან ყოფნის დღეებს.

1879 წლიდან ალ. ყაზბეგი თბილისში გადადის და იწყება მისი საზოგადოებრივი და შემოქმედებითი მოღვაწეობის ახალი ხანა. ამავე პერიოდში ის ქართულ თეატრში მსახიობად და დრამატურგად იწყებს მუშაობას.

„სცენაზე თამაშობის დროს თითქოს ვცოცხლდებიო“ — ამბობდა თურმე ალ. ყაზბეგი. ის, როგორც რიგითი ჯარისკაცი, ემსახურებოდა ქართულ თეატრს, რომელიც, მისი სიტყვით, „ყველაზე უკეთ თანაშემწეობს დედაენის აღდგენას“.

ადვილი წარმოსადგენია, რა მტკივნეული იქნებოდა მწერლისთვის, მას რომ უნიჭო მსახიობად მიიჩნევდნენ და გამუდმებით აკრიტიკებდნენ. ერთი რეცენზენტი პირდაპირ წერდა: „საკვირველია, ღმერთმანი, ალ. ყაზბეგი თავის პიესებს თვითონვე აფუჭებსო“.

ერთხელ აკაკისა და ალექსანდრე ყაზბეგს შორის ასეთი დიალოგი გამართულა:

—ვერ წარმოიდგენ, ბატონო აკაკი, როგორი შიში მიპყრობს სცენაზე გამოსვლის წინ.

—შიში მეც ამიტანს ხოლმე! — უთქვამს აკაკის.

—თქვენ რატომ?

—ვაი თუ კარები გაიღოს და შენ გამოხვიდე სცენაზე-ო,—უპასუხნია შეუბრალებელ აკაკის.

„მართლაც, ყაზბეგი თუ მკრთალი იყო, როგორც მსახიობი, სამაგიეროდ განსაცვიფრებელი ყოფილა, როგორც მოცეკვავე. ძველად ქართული წარმოდგენა ცეკვით უნდა გათავებულიყო: ლეკური... ჩაჩნური... აფხაზური... აი, ამ ცეკვების პირველი ორგანიზატორი და შემსრულებელი იყო ჩვენი დიდებული ბელეტრისტი“ (იოსებ გრიშაშვილი, ტ. V, გვ. 83).

1880 წელს გამოქვეყნდა ალ. ყაზბეგის პირველი ნაწარმოები — ეთნოგრაფიული წერილი „მოხვევები და მათი ცხოვრება“ გაზეთ „დროებაში“.

„დროებაშივე“ დაიბეჭდა 1881 წელს „ელგუჯა“, რომელმაც მას დიდი მწერლის სახელი გაუთქვა. 1882 წელს გამოქვეყნდა „ელისო“, „მამის მკვლელი“, 1884 წელს — „განკითხული“, „ხევისბერი გოჩა“, 1885 წელს — „მოძღვარი“ და სხვ.

ალ. ყაზბეგი წერდა ლექსებს, პიესებს, აგრეთვე მის არქივში დღემდე გამოუქვეყნებელი მასალები ინახება. მან ვაჟა-ფშაველასთან ერთად ახალ ქართულ მწერლობაში დაამკვიდრა მთის თემა. დაგვიხატა წინააღმდეგო-

ბეებით სავსე თანამედროვეობა და დაგვისახა სამშობლოს მთლიანობის შენარჩუნება.

1886 წელს მწერალი მძიმედ დაავადდა. 1890 წელს მისი დაავადება უფრო გართულდა და ისე სულთ ავადმყოფთა სახლში მოათავსეს, 1893 წლის 10 დეკემბერს გარდაიცვალა. სიცოცხლეში თუ არა მისმა „გარდაცვალებამ თბილისის ქართველები დიდით პატარამდე ფეხზე დააყენა. ნათესავები, მეგობრები, მისი ნიჭის თაყვანისმცემელნი, ყველანი ცდილობენ შესაფერისად იგლოვონ და გააპატიოსნონ ძვირფასი მიცვალებული“ (გაზ. „ივერია“, 1893 წ.).

1893 წლის 19 დეკემბერს ალ. ყაზბეგის ნეშტი თბილისიდან ხევს წაასვენეს. გასვენებას დიდძალი ხალხი დაესწრო. მწერალი სტეფანწმინდაში, თავისი მშობლიური სახლის ეზოში დაკრძალეს.

ალ. ყაზბეგს სწამდა და ეს იყო მისი ერთადერთი ნუგეში, რომ „დადგება ისეთი დრო, როცა ჩემს სახელს სხვანაირად ახსენებენო“. ჰოდა, მართლაც დადგა ეს დრო.

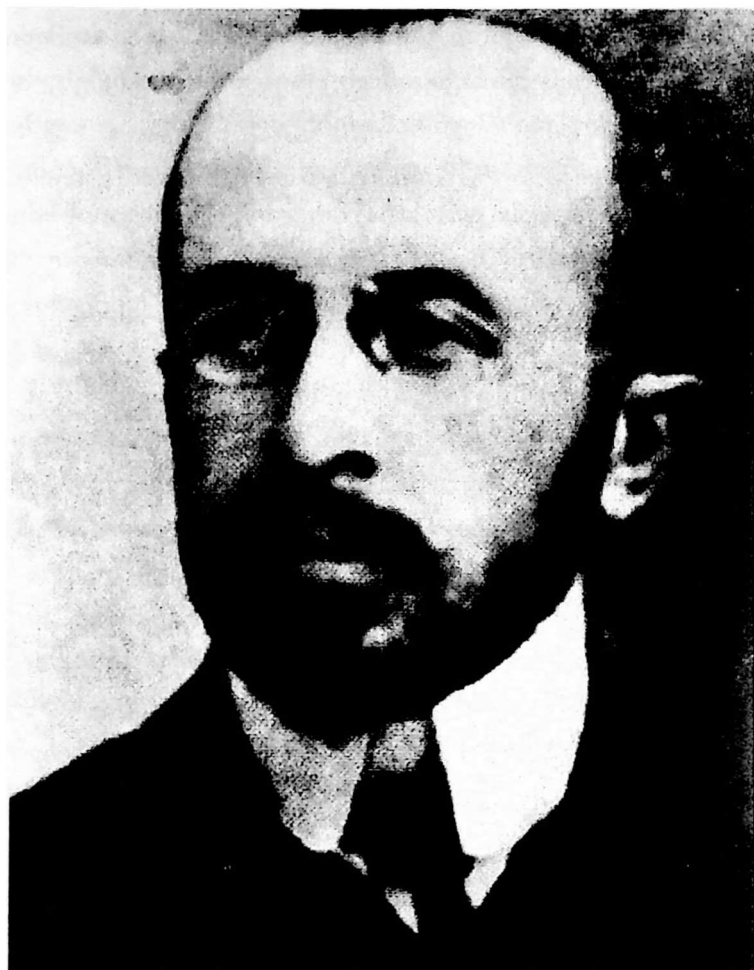
„სიცოცხლე მისი მოკლე იყო, მაგრამ სრული“, — წერდა გაზეთი „ივერია“ 1893 წელს ალექსანდრე ყაზბეგის შესახებ.

მწერალს, რომლის შემოქმედებას ბავშვობიდანვე ვეცნობით და მას ჩვენი სულის მეგობრად ვაღიარებთ, „თურმე ეკლის გვირგვინი ადგა და საავადმყოფოს რკინის ფანჯრიდან დაღვრემილი შემოგვცქერის. თურმე მისი კალამი „სისხლის გუბებშია ნაწრთობი“ და მისი

ყოველი სტრიქონი „დამდნარი გულის ცრემლია“ — მეტი არაფერი. თურმე იმ კაცს, რომლის პირველ მოთხოვნასაც გზა დიდმა გრიგოლ ორბელიანმა დაულოცა: „ღმერთმა გაკურთხოს, მოჩხუბარიძეო!“ და რომლის ცხედარიც ვაჟამ და აკაკიმ ლექსებით დაიტირეს, სიცოცხლეში ლუკმა პური საძებნელი ჰქონია, თუმცა ლუკმა პური რა სათქმელია, როცა უბრალო ადამიანურ თანაგრძნობას ყოფილა მოკლებული! გაიხსენეთ დავით კლდიაშვილის სიტყვები: „ბევრი უსამართლოდ ექცეოდნენ სანდროს და ხანდახან ცხარე ცრემლითაც ატირებდნენ მას“ თურმე იმ კაცს, რომელმაც სიყვარულისა და მეგობრობის პოემა შექმნა, რომელმაც ხალხის ერთიანობას უმღერა, მთელი სიცოცხლე სიმარტოვებში გაუტარებია...

ალ. ყაზბეგმა ქართულ მწერლობაში არა მარტო იმიტომ დაიმკვიდრა განსაკუთრებული ადგილი, რომ ბრწყინვალე ბელეტრისტი იყო, არამედ იმიტომაც, რომ ის იყო ჰუმანიზმისთვის ხმალამოღებული მეომარი. ტყუილად კი არ უთხრა ვაჟამ: „მიუვალ მამა-პაპათა ამოღებული ხანჯლითაო“ (თამაზ ჭილაძე — ნერილები, გვ. 116, 122-123).

ნიკო ლორთქიფანიძე

„მე ვიცი, არც სასუფეველი მომელის ცათა შინა და არც სახელი, დიდება და პატივისცემა ამქვეყნად, მაგრამ მე ძეგლი უნდა დამიდგან არა იმიტომ, რომ ტალახსა და ჭუჭყის ღელვა-ტორტმანში ჩემი ტვირთი ისე გაატარე, რომ არც ფეხი და არც ხელი არ დამსვრია და ისე მოვიტანე, რაც კი შემეძლო, სამშობლოს სამსახერპლოზე... ჩემს საფლავს კი ძეგლად დაედგმება ნისლი სამშობლოსათვის ტანჯვისა და სიტყვაკაზმული მწერლობის სიყვარულისა“. — ეს სიტყვები ეკუთვნის ქართული მწერლობის ერთ-ერთ უთვალსაჩინოეს წარმომადგენელს, მწერალ ნიკო ლორთქიფანიძეს, რომლის მიერ განვლილი ცხოვრების გზა ნათელი დადასტურებაა ადამიანური კეთილშობილებისა და ეროვნული ზნეკეთილობის მაღალი შეგნებისა.

„ნიკო ლორთქიფანიძის სიცოცხლის ბოლო 23 წელიწადმა ქართველი ხალხის ისტორიული ცხოვრების უმძიმეს ქარტეხილებში განვლო. სამშობლოს თავისუფლებაზე მეოცნებე მწერალი ამ თავისუფლების სანატრელ ხანასაც მოესწრო და თავისუფლების მზის ჩასვენების სიმწარეც იგემა.

იგი უზომო წუხილითა და შეშფოთებით აკვირდებოდა, როგორ ტორტმანებდა ცოდვისა და უზნეობის მორევი ხუნდებადადებულ სამშობლოში, როგორი გააფრთებით ებრძოდნენ ერთმანეთს ზნეობა და ადამიანური სიმდაბლე, ეროვნული გენი და პოლიტიკური ავანტიურიზმი, აკვირდებოდა და თავადაც აქტიურად იყო ჩართული ამ ბრძოლაში. და ხაზგასმით აღსანიშნავი ისაა, რომ მან ამ „ტალახისა და ჭუჭყის ღელვა-

ტორტმანში“, განსხვავებით ბევრი მისი თანამედროვესგან, სიკეთისა და პატიოსნების მისთვის კუთვნილი ტვირთი წმინდად და შეურცხვენლად ატარა სიცოცხლის ბოლომდე“ (ავთანდილ ნიკოლეიშვილი, XX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ნარკვევები I, 1984, გვ. 159).

ნიკო მერაბის ძე ლორთქიფანიძე დაიბადა 1880 წელს, 17 სექტემბერს (ძველი სტილით) სოფელ ჩუნეშში (ქუთაისის რაიონი, ცხუნკურის თემი), წარმოშობით თავადი გახლდათ. „მწერლის წინაპრები „ფიცის კაცები“ ყოფილან, „თავიანთი ვაჟკაცობისა და ერთგულების გამო განსაკუთრებული ნდობით აღჭურვილნი იმერეთის სამეფო კარზე“. მისი ბაბუა — გიორგი ბერის ძე ლორთქიფანიძე ბავშვობიდანვე თანაშემზრდილი იყო იმერეთის მეფე სოლომონ მეორესთან“ (ე. აბრამიშვილი, ნიკო ლორთქიფანიძე, თბილისი, 1977 წ, გვ. 8).

ნიკოს მამა მერაბი თავის დროისთვის საკმაოდ ცნობილი პიროვნება ყოფილა, აქტიურად მონაწილეობდა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. პროგრესულად მოაზროვნე მერაბ ლორთქიფანიძეს საგლებო რეფორმის გატარებამდე ბევრად ადრე გაუთავისუფლებია ყმები.

ქართული ინტელიგენციის მრავალი გამოჩენილი წარმომადგენელი ხშირად იკრიბებოდა თურმე მასთან, სილოვან ხუნდაძეს მისი დაკრძალვისას უთქვამს: „...თუმცა ნივთიერად ღარიბი იყო, ქართველებს მან ღირსეული განძი უანდერძა და ეს განძია მისი შვილები. ამისთანა შეწირულება დიდ განძად უნდა ჩაითვალოს,

განსაკუთრებით ჩვენს დროში, როცა ქართველთა ოჯახებში, სავალალოდ ჩვენდა, ეროვნული გრძნობა და თავმოყვარეობა თითქმის ერთიანად ჩამქრალია“.

ასეთ ოჯახში აღზრდამ მომავალ მწერალზე კეთილისმყოფელი ზეგავლენა მოახდინა ნიკოს ინტერესების ჩამოყალიბებაზე (ა. ნიკოლეიშვილი, იქვე, გვ. 157).

ნიკო ლორთქიფანიძე ჯერ ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში სწავლობდა, გიმნაზიის კურსი კი ქ. ორჯონიკიძეში (კავკაზში) დაასრულა. სწავლა ხარკოვის უნივერსიტეტში გააგრძელა, შემდეგ — ავსტრიაში, ლეობენის სამთო აკადემიაში, მაგრამ კურსი არ დაუმთავრებია. 1907 წელს გერმანულ ენას ასწავლიდა თბილისის ქართულ გიმნაზიაში, 1912-1925 წ. — ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში, რეალურ სასწავლებელში, ქალთა გიმნაზიაში, ტექნიკუმებში. 1928 წლიდან კიროვის სახელობის ინდუსტრიული ინსტიტუტის ლექტორად და უცხო ენათა კათედრის გამგედ მუშაობდა. იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მოადგილე, რაბისის გამგეობის წევრი, 1921-1934 წ. — საქართველოს მწერალთა კავშირის პრეზიდუმის წევრი.

1902 წლიდან იბეჭდება ნიკო ლორთქიფანიძის მხატვრული ნაწარმოებები. 1917 წ. მწერალმა შეადგინა და გამოსცა გერმანული ენის სახელმძღვანელო (ქართულ ენაზე) უფროსი კლასებისთვის. ამ მშრალი ბიოგრაფიული ჩამონათვალის მიღმა ჭეშმარიტი რაინდი იდგა, რომელიც უსამართლობას ვერ ეგუებოდა. 1901 წელს ქუთაისში ანტიებრაულ გამოსვლებში მონაწილეობისთვის

დააპატიმრეს და ორი თვით ციხე მიუსაჯეს. სასჯელის მოხდის შემდეგ ნიკო ლორთქიფანიძე სწავლის გასაგრძელებლად ავსტრიაში გაემგზავრა. მწერლის მეგობრის მოგონებებიდან: ერთმა გერმანელმა კაფეში ყოფნის დროს შეურაცხყოფა მიაყენა ნიკოს, რომელმაც ვერ აიტანა ეს თავხედობა და სილა გააწნა მეტოქეს. მოწინააღმდეგემ ქართველი სტუდენტი დუელში გამოიწვია. მიუხედავად იმისა, რომ ნ. ლორთქიფანიძე ფიზიკურად საკმაოდ სუსტი გახლდათ, მხედველობაც დაქვეითებული ჰქონდა და ფარიკობაშიც სავსებით უმეცარი იყო, რაინდულად დასთანხმდა ამ გამოწვევას და ფიზიკური გამძლეობითაც და ნებისყოფის სიმტკიცითაც დაჯაბნა გერმანელი („ლიტერატურული საქართველო“, 1982 წ. 5 ნომბერი).

ლიტერატურათმცოდნეთა აზრით, ნიკო ლორთქიფანიძემ ქართულ მწერლობაში პროზად დაწერილი ლექსის დამკვიდრებაში უდიდესი წვლილი შეიტანა. გამორჩეულია მისი მწერლური სტილიც. „სიტყვიერი ლაკონიზმი და ლაპიდარობა — აი, კიდევ ერთი არსებითი ნიშანი ნ. ლორთქიფანიძის სტილისა. როგორც წესი, მწერალი ყოველგვარი მრავალსიტყვაობისა და ზედმეტი დეტალიზაციის გარეშე სათქმელს, გამოხატავს ნახევარტონებითა და ქვეტექსტური მინიშნებებით, ნახევრად გახსნილი სიმბოლოებითა და ალეგორიული სახეებით (ავ. ნიკოლეიშვილი, XX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ნარკვევები, I, გვ. 163).

არ დარჩენილა რაიმე მხარე, ეროვნული თვითარსებისა და თვითმყოფადობის რომელიმე მომენტი, რომე-

ლიც მწერალს გამორჩენოდეს და შეშფოთებულს არ შემოეკრას საგანგაშო ზარი (იქვე, გვ. 173).

მწერლის შეშფოთება უსაფუძვლო როდია. იგი გრძნობს ყოველდღიურობის წვრილმანი საზრუნავით შეპყრობილ ერს ფეხქვეშ ეცლება სულიერი საყრდენები. საბედისწერო უფსკრულის პირამდე მისული სამშობლოს განწირულება შემაშფოთებელი ძალით ვლინდება მის მთელ შემოქმედებაში (ავ. ნიკოლეიშვილი, დასახ. ლიტ. გვ. 211). ამის ნათელი მაგალითია ლადო მესხიშვილისადმი მიძღვნილი ესე:

„ხელიდან გვეცლება მიწა,
იკარგება ენა,
თავს გვენგრევა ციხე-დარბაზი,
ყველა ეს არაფერია!
სული დაკნინდა სული! დაბეჩავდა გული.

აი, სავალალო რაა!
სული აშენებს ციხე-ტაძარს,
სული ქმნის ენას,
სული იძენს და აპოხიერებს მიწას,
ეს სული დაიკარგა!

ვერ ვხედავთ უანგარო ჭეშმარიტების მაძიებელს.

მუხლს არავინ იყრის სამარადისო სიყვარულის წინაშე. რაინდულად თვალი თვალში გაყრილი აღარ ხვდება მტერი მტერს.

ჭორი და შური, ვით გესლიანი გველი, დასისინებს ჩვენს შორის.

ასეთ დროს, დროსა საზრახსა და სამარცხივნოს, შენ ჩაგვაფიქრე ჰამლეტის კითხვით:

„ყოფნა, არ ყოფნა?..“

ნიკო ლორთქიფანიძის სიდიადე იმაში მდგომარეობს, რომ იგი სულ თანამედროვეა. აქტუალურად ჟღერს დღესაც მწერლის მიერ დასმული მრავალი პრობლემა. თითქოს დღეს დაიწერა ნიკო ლორთქიფანიძის ეს სტრიქონები:

მთვარიან ღამეში ბაგრატის ტაძრის ნანგრევები, თალხით ჭირისუფალივით რომ დასცქერის ქუთაისს, უხმოდ მეტყველებენ:

„მოუარეთ საქართველოს!

ზოგჯერ ქუჩაში გადამელობება სულის მესაიდუმლე შოთა და ბრძანების კილოთი ამბობს:

მოუარეთ საქართველოს!

ღამის წყვდიადში ყურს მოვკრავ მდინარეთა გალობა-სიმღერას; იწყებს მკვირცხლი რიონი: შემოსძახება გიჟმაჟი თერგი და ბანს აძლევს დინჯი მტკვარი:

მოუარეთ საქართველოს!

ნუთუ, ბატონო ჩემო, გუშინწინ რომ კოკისპირულმა წვიმამ დაასხა, არ გაგიგონიათ გაუთავებელი, გაბმული ძახილი ყოველი წვეთის:

მოუარეთ საქართველოს!“

ეს მონოდება შეჯანჯღარება იყო თავისი თანამედროვეთა, თორემ „იყიდება საქართველოს!“ „ჰყიდის ყველა: თავადი, მღვდელი, ვაჭარი, ავაზაკი, დიდი და პატარა, ჭკვიანი და სულელი, ლოთი და პირაკრული“. რა ნაცნობია დღევანდებლობისთვის ეს სურათი, მით უფრო, რომ ქვეყნისა და ერის გასაყიდ „საასპარეზო მოედნად“ გადაქცეულა: „ქუჩა და სახლი, თეატრი და სა-

სამართლო, სასწავლებელი, სატუსალო, ეტლი, მატარებელი, დილა და ღამე, და სიცივე, დარი და ავდარი“. „... იყიდება ნაწილ-ნაწილ, კახეთი და იმერეთი, ქართლი, სვანეთი და სამეგრელო, გურია და ლეჩხუმი, რაჭა და ჯავახეთი. იყიდება პატარა-პატარა ნაჭრებად, ვისაც რამდენი სურს და როგორც უნდა. ნისიად, უფასოდ, ნაღდად, დროებით და სამუდამოდ; ბანკის საშუალებით და ჩვენი დახმარებით“.

გამიშვლებული სიმართლე უფრო ამძაფრებს მწერლის სასონარკვეთას: „იყიდეთ ბარემ მთლად, განეწეთ და გაგლიჯეთ, რასაც საქართველო ერქვა და რაც დღეს ოხრადდარჩენილი აძლებს ყორნებს და გულს უკლავს ჭირისუფალს“. აი, ამიტომ მოუწოდებდა თავის თანამედროვეებს და სთხოვს მომავალ თაობას:

„მოუარეთ საქართველოს!“

ნიკო ლორთქიფანიძე გარდაიცვალა 1944 წლის 25 მაისს. თავდაპირველად იგი ვაკის სასაფლაოზე დაკრძალეს, 1854 წელს კი მისი ნეშტი დიდუბის მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში გადაასვენეს.

გალაკტიონ ტაბიძე

„რომანტიკული სულის ახალი აღორძინება XX სა-
უკუნის ქართული სიტყვაკაზმული მწერლობის ნიშან-
დობლივი მოვლენაა. პოეზიაში ამ ახალ სულისკვეთე-
ბას ყველაზე საჩინოდ და სრულად გალაკტიონ ტაბიძემ
შეასხა ფრთები, პროზაში — კონსტანტინე გამსახურ-
დიაშ“ (გურამ ასათიანი, თანამდევ სულები, გვ. 115).

გალაკტიონ ტაბიძე დაიბადა 1891 წლის 5 (17) ნო-
ემბერს, ვანის რაიონის სოფელ ჭყვიშში. პოეტის მამა
ვასილ ტაბიძე სოფლის მღვდელი იყო. ის შემდეგ მას-
წავლებლადაც მუშაობდა. ვასილი გალაკტიონის დაბა-
დებამდე გარდაიცვალა.

ყველასთვის ცნობილია დედამისის მაკრინე ადეიშ-
ვილისადმი პოეტის უსაზღვრო სიყვარული და განსა-
კუთრებული თბილი დამოკიდებულება. ამ გრძნობით
სავსეა გალაკტიონის პირადი დღიურები. ერთი ამონა-
რიდი ჩანანერიდან: „ძვირფასო დედა! ჩემო დედა! შენ-
მა წერილმა მე მომკლა! დედიკო! რატომ იწერები, რომ
მე ყოველ წამში შენთვის სანატრელი ვარ. არა, დედა,
შენ გენაცვალე, ჩემზე ნუ ფიქრობ. თუ არ მოვკვდი,
სწორედ ურცხვენელად, როგორც შენ გინდა, გავატარებ
ჩემს ახალგაზრდობას“.

უქმროდ დარჩენილი მაკრინე ადეიშვილი, მიუხედა-
ვად დიდი გაჭირვებისა, წელებზე ფეხს იდგამდა, რომ
მის ვაჟებს — აბესალომსა და გალაკტიონს განათლება
მიეღოთ. მან 8 წლის გალაკტიონი ქუთაისის სასულიე-
რო სასწავლებელში მიაბარა. 1908 წელს პოეტი თბილი-
ს სასულიერო სემინარიაში აგრძელებს სწავლას.

1910-1911 წწ გალაკტიონი მუშაობდა მასწავლებ-

ლად; 1910-1911 წლები მოსკოვსა და პეტერბურგში გაატარა.

1914 წელს გამოვიდა პოეტის ლექსების პირველი კრებული. აღსანიშნავია, რომ გალაკტიონმა იგი სხვიტორში მოკრძალებით მიაართვა მხცოვან აკაკის. „ეს იყო არა მარტო მოძღვრისა და შეგირდის შეხვედრა ერთმანეთთან, არამედ, როგორც ავთანდილ ნიკოლეიშვილი ამბობს, ორი პოეტური საუკუნის ურთიერთთან შეხვედრის სიმბოლური მომენტიც.

„გალაკტიონის პოეტური ნათლობის აკვანი ქუთაისში დაირწა. აქ აიდგა მან ფეხი, როგორც პოეტმა, და პირველი სტრიქონების გახმაურებით მოგვრილი ჟრჟოლვა და ჟრუანტელი ბოლომდე გაჰყვა მგოსანს ამ ქალაქთან დამოკიდებულებაში. იმდროინდელი ქუთაისი კი ეროვნული კულტურის მძლავრ კერას წარმოადგენდა“... (ავთანდილ ნიკოლეიშვილი, XX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ნარკვევები, გვ. 368).

1919 წელს გამოიცა გალაკტიონის „არტისტული ყვავილები“, რომელმაც მას „გენიალური გალაკტიონისა“ და „პოეტების მეფის“ სახელი მოუტანა. 1919 წლიდან პოეტი ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა თბილისში, 1922-1923 წლებში იგი გამოსცემდა „გალაკტიონ ტაბიძის ჟურნალს“. 1924 წელს კი დაარსდა მისი თაოსნობით ჟურნალი „მნათობი“.

„ქართული პოეზიის მეფედ“ აღიარებული გალაკტიონ ტაბიძე ახალი საქართველოდან პირველი წარგზავნილი იყო ევროპაში, რომელმაც პირველმა გაიტანა უცხოეთში ჩვენი ქვეყნის სახელი.

საქართველოში ბევრმა იცის ზეპირად გალაკტიონის „გობელინი“, „შერიგება“, „ლურჯა ცხენები“, „მთან-მინდის მთვარე“, „შიშველი“, „ფორტი“, „ალეები თოვ-ლში“, „მარმარილო“, „ანგელოზს ეჭირა გრძელი პერ-გამენტი“, „დგება თეთრი დღეები“, „ყორანი“, „მგლო-ვიარე სერაფიმები“, „voices“, „სიშორით შენით“, „ვინ არის ეს ქალი?“, „ქარი მსოფლო ომის მაუნყებელი“, „სილაჟვარდე ანუ ვარდი სილაში“, „ისევ ეფემერა“, „მშობლიური ეფემერა“, „იმ ვარდისფერ ატმებს...“, „თოვლი“, „მერი“, „მესაფლავე“, „სანამ წვიმა გადა-ივლიდეს...“, „ქებათა ქება ნიკორწმინდას“, „მზეო თი-ბათვისა“ და სხვ.

გალაკტიონი და მისი შემოქმედება დასავლეთის ქვეყნების ლიტერატურათმცოდნეების ყურადღების არეალში მოექცა. მისი ლექსები და პოემები ითარ-გმნა ფრანგულ, გერმანულ და ინგლისურ ენებზე. ასე-ვე იბეჭდებოდა ქართული ემიგრანტული პრესის ფურ-ცლებზე.

1991 წელს დიდი პოეტის ერთტომეული გამოიცა ბერლინში, გერმანულ ენაზე. მისი შემოქმედების შე-სახებ შტეფი იუნგერ-ხოტივარის მიერ მომზადებული სტატია შესულია „მსოფლიო ლიტერატურის ენციკლო-პედიურ ლექსიკონში“, რომელიც შტუტგარტში გერმა-ნულ ენაზე 2004 წელს გამოიცა.

1992 წელს საერთაშორისო ქართველოლოგიურ ჟურნალ „გეორგიკას“ (იენა) მე-15 ტომში გამოქვეყნდა ქრისტიან ლიჰტენფერლდის ვრცელი სტატია პოეტის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე. გალაკტიონის შემოქ-

მედების განხილვას აგრეთვე მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა პროფ. დონალდ რაიფილდის მონოგრაფიაში ქართული ლიტერატურის ისტორიაზე, რომელიც 2000 წელს ინგლისურ ენაზე გამოიცა ლონდონში.

გალაკტიონის სიცოცხლეში კი, სამწუხაროდ, საბჭოთა ხელისუფლება ფეხებში მისჩერებოდა, როდის წაიფორხილებდა გენიოსი პოეტი.

იმხანად გაბატონებულმა სტალინურმა რეჟიმმა ვერ შეძლო დიდი გალაკტიონის საკუთარ სამსახურში ჩაყენება და გენიალური პოეტის გამოყენება. ამას ადასტურებს მისი პოემა „მოგონებები იმ დღეების, როცა იელვა“. იგი 1924 წლის აჯანყებას მიუძღვნა. „პოეტების მეფე“ ვერ ეგუებოდა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დაკარგვას.

მიუხედავად უდიდესი პოპულარობისა და ხალხის სიყვარულისა, პოეტმა მთელი ცხოვრება სულიერ მართობაში გაატარა, რამაც გარკვეული კვალი დააჩნია მის შემოქმედებასაც, ახალი სიცოცხლე, რიტმი და მრავალფეროვნება შესძინა.

ი. სტალინის ტირანული მმართველობის გასამყარებლად საჭირო იყო პერმანენტული ტოტალური ბრძოლა. ამ ბრძოლაში გამარჯვებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა იდეოლოგიური მუშაობის მასშტაბებს. განსაკუთრებული ყურადღება შემოქმედებით ინტელიგენციაზე გადავიდა. მმართველი პარტია ყველაფერს აკეთებდა მწერალთა გადასაბირებლად და ცდილობდა თვითონ ემართა მწერლები.

საბჭოთა მთავრობის იდეოლოგიურმა დიქტატურამ

თვითონ სამშობლოს გამყიდველ ს. ორჯონიკიძეს მხედველობაში ჰქონდა გალაკტიონის პოემა „მოგონებები იმ დღეებისა, როცა იელვა“, რომლის დაბეჭდვის შემდეგ ჟურნალ „მნათობის“ თითქმის მთელი ტირაჟი გაუნადგურებიათ, ხოლო გალაკტიონი რამდენიმე თვით დაუპატიმრებიათ.

თვლიდნენ, რომ გალაკტიონის ცხოვრებაში იყო გაორების წლები, რასაც პოეტის ცხოვრების ორი ტრაგიკულ წელი განსაზღვრავდა — მისი დიდი სიყვარულის — ოლია ოკუჯავას პირველი გადასახლება 1929 წელს და მეორე — მისი სამუდამო გადასახლება 1937 წელს. სიყვარულდაკარგული გალაკტიონი სევდის გასაქარვებლად ბახუსს მიეძახა.

„გალაკტიონის შემოქმედებას, ჩვეულებრივ, ორ პერიოდად ყოფენ და, ჩვეულებრივ, გამყოფ ნიშანსვეტად საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების თარიღი არის მიჩნეული. უნდა ითქვას, რომ ეს დაყოფა ლიტერატურისთვის უცხო არგუმენტაციას ეყრდნობა. ვერავინ იტყვის, რომ გალაკტიონზე, როგორც მოქალაქესა და პოეტზე, გავლენა არ მოეხდინოს 1905 წლის რევოლუციას, ილიას მკვლელობის ისტორიულ ფაქტს, I მსოფლიო ომს, 1917 წლის რევოლუციას და შემდგომდროინდელ ამბებს, მაგრამ შეუძლებელია მისი პოეტური სტილისა და მსოფლმხედველობის სფეროში მომხდარი ფერისცვალების ქრონოლოგიურად იმავე თარიღებთან მისადაგება“ (თამაზ ჩხენკელი, მშვენიერი მძლევარი, გვ. 384).

სწორად აღნიშნავდა სერგი ჭილაია, რომ გალაკტიონ-

ნი „ერთი მთლიანი პოეტური სტილისა და შემოქმედებითი პოზიციის ხელოვანი იყო“.

მას, ვინც თვლიდა, რომ პოეტს გაორების წლები ჰქონდა, შეხედულებას აუცილებლად გაუქარწყლებდა გალაკტიონის პირადი უმდიდრესი არქივი, რომელიც მისი შემოქმედების უცნობ მხარეებს წარმოაჩენს, ცენზურისგან თავისუფალი და თავის თავთან განმარტოებული დიდი პოეტის ნამდვილ გულისთქმას.

პარადოქსების ქვეყანაში არაფერი იყო გასაკვირი, იმ წლებში, როცა პოეტის ოჯახში ტრაგედია დატრიალდა, ხელისუფლებამ „გულუხვობა გამოიჩინა“, მას იუბილეებს უწყობდა, აჯილდოვებდა პრემიებით, ვითომ ზრუნავდა მის ჯანმრთელობაზე, თან სუკის მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებოდა, გალაკტიონს სისტემატურად უთვალთვალებდნენ. ამას მისი ცხოვრებიდან ეს ეპიზოდიც მოწმობს.

ერთ დღეს რუსთაველის პროსპექტზე ერთმანეთს შეხვდნენ „დიდოსტატის მარჯვენის“ ავტორი, ქართული ლიტერატურის კლასიკოსი, ბატონი კონსტანტინე გამსახურდია, მწერალი და დრამატურგი ილო მოსაშვილი და პოეტი სანდრო შანშიაშვილი. ისინი იმ სასადილოში შევიდნენ, რომელსაც „მწერალთა სასადილოს“ ეძახდნენ, რადგან აქ ხშირად იკრიბებოდნენ ქართველი მწერლები. ისინი მაგიდას მიუსხდნენ, ერთი სადღეგრძელოც უთქვამთ და როცა სასმისით ხელისუფლებასა და გენერალურ მდივან ი. ბ. სტალინს ადღეგრძელებდნენ, ამ დროს სასადილოში გალაკტიონი შესულა, მისი დანახვა ძლიერ გახარებია კონსტანტინე გამსახურდიას

და სუფრასთან მიუპატიჟებია. პოეტი მაგიდასთან მისულა, მისალმებია მათ, მაგრამ სევდიანს დაჯდომაზე უარი უთქვამს — მიზეზად ცუდი განწყობა და დროის უქონლობა დაუსახელებია. მოწოდებული სასმისი შეუსვამს. მეორე მწერალ ილო მოსაშვილს შეუთავაზებია. მას კატეგორიული უარი უთქვამს, მეტისმეტად რომ შეაწუხეს, გალაკტიონი აღელვებულა, თვალებში ცრემლები ჩასდგომია და განანწყენებული ტონით უთქვამს: თქვე დალოცვილებო, რა მექეიფება, ცხოვრება გამინადგურეს. ასეთ მდგომარეობაში კაცს ელხინება და ექეიფება?“

— არა ბატონო, გალაკტიონ, ამ მეორე სასმისზე უარის თქმა არ შეიძლება. ეს განსაკუთრებული სადღეგრძელოა. ყველა ვალდებულია დალიოს და თქვენც უნდა შესვათ! — კატეგორიული ტონი უთქვამს ილო მოსაშვილს.

გალაკტიონს მაინც არ დაუღევია, მადლობა გადაუხდია, გამომშვიდობებია მათ და წასულა. ზურგს უკან მოსაშვილს სიტყვები დაუდევნებია:

— ვიცი, ვიცი, გალაკტიონ, რა ნექტარით ხარ ნაჩხვლეტი! ყველაფერი გასაგებია ჩემთვის, რატომ არ სვამ ამ სადღეგრძელოს. ია-ვარდად არ გეხატება გულზე ჩვენი ხელისუფლება და სტალინი. საეჭვო, კაცი ხარ, საეჭვო, გალაკტიონ, კბილები უნდა გაგისინჯონ!

პოეტი უბრად გასულა სასადილოდან, პასუხი არ გაუცია მოსაშვილისთვის.

რამდენიმე დღის შემდეგ სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტში შევიდა „დანოსი“, რომლის საფუძველზე

დაკითხვაზე, როგორც სუფრის ერთ-ერთი წევრი, პოეტი სანდრო შანშიაშვილი დაუბარებიათ.

— ჩვენს ხელთ არის საიდუმლო მასალები იმის შესახებ, თუ როგორ შეხვდით პოეტ გალაკტიონს რუსთაველის პროსპექტზე მდებარე „მწერალთა სასადილოში“, სადაც რამდენიმე დღის წინ ლხინი გქონიათ, სადაც შემოსულა გალაკტიონი, თქვენ მიგიპატიჟებიათ იგი სუფრასთან, სასმისი დაუღევია, მეორეზე უარი უთქვამს, არ დაუღევია. ჩვენ გვაინტერესებს, რატომ თქვა გალაკტიონმა მეორე სასმისის დაღევაზე უარი? და საერთოდ, როგორაა განწყობილი გალაკტიონი ჩვენი ხელისუფლების, პარტიისა და სტალინის მიმართ? დანვრილებით უნდა გვითხრა ყველაფერი, — უთხრა სუკის გამომძიებელმა შანშიაშვილს.

— ამ საქმის შესახებ რაც ვიცი და გალაკტიონზეც, ყველაფერს გეტყვით, სიმართლეს არ დაგიმალავთ. მე მას დიდი ხანია ვიცნობ. არასოდეს მომისმენია მისგან ანტისაბჭოური სიტყვები, არც სასადილოში და არც სხვა შეხვედრის დროს. ახლა გიამბობთ იმის შესახებ, თუ როგორ შეხვდით ერთმანეთს. მწერალი ილო მოსაშვილი, კონსტანტინე გამსახურდია და მე პურის საჭმელად შევედით „მწერალთა სასადილოში“. აქ ხშირად იყრის თავს ჩვენი ინტელიგენცია, უმეტესად — მწერლები. მივუსხედით მაგიდას, პურ-მარილთან ერთად ღვინოც მოვატანინეთ. რამდენიმე წუთის შემდეგ სასადილოში შემოვიდა გალაკტიონი, დავინახეთ, გაგვიხარდა, მოვიპატიჟეთ სუფრასთან, განსაკუთრებით მისი დანახვა კონსტანტინე გამსახურდიას გაუხარდა.

—მობრძანდით, ბატონო გალაკტიონ, შემოუერთდით ჩვენს სუფრას! — ვსთხოვეთ. გალაკტიონი მოვიდა, მოგვესალმა. დაჯდომით არ დამჯდარა. სევდიანი, ნალვლიანი გამომეტყველება ჰქონდა, ლამის სატირლად ემზადებოდა. კონსტანტინეს მიწოდებული ერთი სასმისი შესვა, მეორეზე კატეგორიული უარი თქვა, ეს საკმარისია, მეტს ველარ დავლევო, დრო არ მაქვს და არც განწყობა ქეიფისა და ლხინისთვის,—დასძინა მან. კიდევ დაჟინებით რომ დააძალეს დალევა, განაწყენებულმა გვითხრა: რა მექეიფება, რა მელხინება, მეუღლე დამიპატიმრეს, გამიციმბირეს, ოჯახი დამინგრის, გამაუბედურეს კაციო. მადლობა გადაგვიხადა. ცოტა რომ გაშორდა მაგიდას, მწერალმა მოსაშვილმა მიაძახა: „ვიცი, ვიცი, გალაკტიონ, რა ნექტარით ხარ ნაჩხვლექი“, საბჭოთა ხელისუფლება და კომპარტია ია-ვარდად გულზე არ გეხატება. საეჭვო კაცი ხარ, გალაკტიონ საეჭვო, კბილები უნდა გაგისინჯოთო.

გალაკტიონი ერთი კი შეჩერდა, მაგრამ სიტყვაც არ უთქვამს მოსაშვილისთვის, უბრად გავიდა სასადილოდან“.

სანდრო შანშიაშვილს დაკითხვის ოქმზე ხელი მოუწერია და წასულა.

ამის შემდეგ კონსტანტინე გამსახურდია გამოუძახებიათ. გამომძიებელს მისთვისა ზუსტად იმავე ტექსტით მიუმართავს, მხოლოდ ეს დაუმატებია: თქვენს მეგობარ გალაკტიონზე მოვალე ხართ ყველაფერი გვითხრათ. ჩვენ ყველაფერი ვიცით ამის შესახებ, ახლა მხოლოდ შენი პასუხი გვინდა მოვისმინოთო.

„დიდი ხნის მეგობრობა გვაქვს. მისი პოეტური ნიჭის თაყვანისმცემელი ვარ, ხშირად გვისაუბრია და არასდროს საუბრისას ანტისაბჭოური და ანტისახელმწიფოებრივი სიტყვები მისგან არ მსმენია. რაც შეეხება იმ დღის შეხვედრას, დაღვრემილი, მოვიდა, არ დაჯდა, ერთი სასმისი დალია, მეორეზე უარი თქა. რომ დავაძალეთ, გვითხრა: „რა მესმება, რა მელხინება, რა მექეიფება — მეუღლე დამიპატიმრეს, გამიცემიბირეს, ოჯახი დამექცა!“ დაგვემშვიდობა და ნავიდა.“

კონსტანტინემ ხელი მოაწერა მიცემულ ჩვენებას და უშიშროების კედლები დატოვა.

კონსტანტინე გამსახურდიასა და სანდრო შანშიაშვილის ჩვენებით გადაურჩა გალაკტიონი დაპატიმრებას.

ტრაგედიებით სავსე, დახუნძლული პოეტისთვის, როგორც ჩანს, მთლად გაუსაძლისი გახდა ბოროტებით აღსავსე თანამედროვეობასთან შეგუება. ამიტომაც მიჰყო ხელი ბოჭემურ ცხოვრებას. როგორც კრიტიკოსი რევაზ მიშველაძე აღნიშნავს, გალაკტიონმა მთელი ცხოვრება შიშში გაატარა. ეს შიში ბოლოს ღვინის მანიაში გადაეზარდა, სულ ეჩვენებოდა, რომ დასდევდნენ, უთვალთვალეზდნენ და, კაცმა რომ თქვას, ფაქტობრივად ასეც იყო! თავად პოეტიც წერდა: „მე ყველასაგან მიტოვებული, გარშემორტყმული ურიცხვი მტრებით“.

1959 წლის 17 მარტი... ზუსტად 6 საათზე გალაკტიონი ლეჩკომბინატის მეოთხე სართულიდან, ნევროპათოლოგ პონდოევის კაბინეტის ფანჯრიდან გადახტა.

გურამ ასათიანის თქმით: „იგი ნავიდა ჩვენგან, ჩვენი ყოველდღიური, მშფოთვარე ყოფიდან, რათა მშობლი-

ურ სივრცეთა უსასრულობაში, მშობელი ხალხის მარადიულ ხსოვნაში ეპოვა თავისი სამყოფელი“.

გალაკტიონი უყვარდათ, მაგრამ ის მარტოსული იყო...

გურამ ასათიანი იგონებს: „ის ჩვენთან ცხოვრობდა, ჩვენს შორის დადიოდა... თბილისის ქუჩებს კარგად ახსოვთ მისი ნერვიული ნაბიჯი, უცნაურად ატოკებული მიხვრა-მოხვრა... უყვარდა გამვლელების გაჩერება, მათთან უცნაური საუბრის გაბმა... ახალგაზრდები სიამოვნებით უჩერდებოდნენ მას, ცნობისმოყვარეობით ათვალიერებდნენ, თავაზიანად ილიმებოდნენ მის ირონიულ შენიშვნაზე. მათ, რასაკვირველია, ბოლომდე არ სჯეროდათ, რომ ეს კაცი იყო „მთანმინდის მთვარის“ ავტორი, მეფე-პოეტი, მათი ფიქრისა და ოცნების მესაიდუმლე“.

„...გვინახავს ბიბლიური გარეგნობის კაცი, დაღლილი, უძინარი სახით თბილისის ქუჩებში მოსეირნე. სიარულის დროს ხანდახან კედლებს მხრით ეხებოდა. თითქოს გაპოეტებული ქალაქის რეალობაში რწმუნდებოდა. მისი ნაბიჯის ხმა თითქოს ახალი ლექსის რიტმით ხმიანდებოდა და ჩვენ გვწამდა, რომ ის ყოველ წამს ახალი ლექსით იყო ანთებული და სავსე, რადგან მან არ იცოდა, რა იყო სიმშვიდე. აკი თვითონაც თქვა:

„რუსთაველი და მშვიდი!

დამშვიდება და ვაჟა?“

ის ჩვენი პოეტების გზას მიჰყვებოდა...“ (თამაზ ჭილაძე, წერილები, გვ. 20).

რეზა მისველაძე

„გრძელი სიტყვა მოკლედ ითქმის“... — განა მარტო მოშაირეთა და მელექსეთა გასაგონად თქა დიდმა შოთამ, დიდი ამბის მოკლედ, ლაკონურად, ბრძნულად და მხატვრულად გადმოცემა მხოლოდ ჭეშმარიტ დიდოსტატებს ხელენიფებათ. ამიტომაცაა ეპიკური ჟანრის ისეთი სახეობა, როგორიც ნოველაა, გაცილებით ძნელი შესაქმნელი, ვიდრე რომანი. აქედან გამომდინარე, ნოველას ანუ მცირე ზომის მოთხრობას ბევრი ვერ ეჭიდება. იმ მცირერიცხოვან გამორჩეულ ქართველ ნოველისტთა შორისაა რევაზ მიშველაძე, რომელსაც ქართულ მწერლობაში ამ ჟანრში თავისი მყარი ნიშა აქვს.

მწერალი, თანამედროვე ქართული ნოველის კლასიკოსი, მეცნიერი, საზოგადო მოღვაწე რევაზ მიშველაძე დაიბადა 1940 წლის 1 იანვარს სოფელ ბაბუშერაში (ახლანდელი სოხუმის მუნიციპალიტეტი).

მწერლის მამა — აქესენტი მიშველაძე გახლდათ პედაგოგიკის პროფესორი და სხვადასხვა პედაგოგიურ ინსტიტუტებში ლექციებს კითხულობდა; დედა თინა გველესიანი ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი იყო.

მიშველაძეები იმერელი აზნაურები ყოფილან. ეს გვარი ისტორიულ წყაროებში მე-16 საუკუნიდან მოიხსენება. მწერლის წინაპრები, ბაბუის ბაბუიდან მოყოლებული, მღვდლები ყოფილან. როგორც რევაზ მიშველაძე ამბობს, ბაბუამისის მამა — ესტატე მარტვილში მღვდლად გაუმწესებიათ. იგი სოფელ თარგამეულში (იგივე თამაკონი) დაფუძნებულა. „და ჩვენც, იმერლები, ნელ-ნელა გავმეგრელდით. ბაბუაც და მამაჩემიც აქ

დაიბადნენ.. მეც იქ 7 წლამდე ვიზრდებოდი... მეგრული ძალიან კარგად ვიცი ახლაც“,—აცხადებს მწერალი. შემდეგ მისი ოჯახი ქუთაისში გადმოდის და 1947 წელს რევაზ მი შველაძე ჯერ ქუთაისის მე-7 სკოლაში შეიყვანეს, შემდეგ კი მე-4 სკოლაში გადაჰყავთ, რომელიც დაამთავრა 1958 წელს. იმავე წელს ჩაირიცხა ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე. პირველი კურსიდან გადავიდა თბილისის ჯავახიშვილის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის ჟურნალისტიკის განყოფილებაზე, რომელიც 1964 წელს დაამთავრა; ასპირანტურის დასრულების შემდეგ დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია 1966 წელს, ხოლო 1973 წელს — სადოქტორო დისერტაცია.

რევაზ მიშველაძე, როგორც მწერალი, არა მარტო იმიტაა საინტერესო, რომ თემების მრავალფეროვნებით, საკუთარი, იუმორით შეზავებული ხელწერით გამოირჩევა, არამედ იმიტაც, რომ მისი გმირები იმდენად რეალურები, ნამდვილები არიან, მკითხველს ჰგონია, დღეს თუ არა, გუშინ სადღაც შეხვედრია მათ.

მწერალი ასე ღრმად რომ წვდება ქართველი კაცის სულს, ეს იმიტომ ის ძირფესვიანად ფლობს ქართულ სიტყვას. იგი არა მარტო ახალ, მშობლიურ ფესვებზე ამოზრდილი ნეოლოგის ან კომპოზიტის შემქნელია, რომლებიც ორგანულად ერწყმიან ქართულ ლექსიკას, არამედ ისე მოხერხებულად ჩაბერავს ახალ სიცოცხლეს არქაულ სიტყვას, ნამკითხველი და მომსმენი ვერც კი ხვდება, რომ პირველად ესმის ყურს.

ენათმეცნიერმა თენგიზ სანიკიძემ რევაზ მიშველაძის

სამწერლო ენას ნიგნი მიუძღვნა — „რევაზ მიშველაძის ენის ლექსიკა“. მკვლევარმა მის ნოველებში იპოვა ისეთი 2000 სიტყვა, რომლებიც არნ. ჩიქობავას „ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონშიც“ არ მოიძებნება.

მწერლობაში ადრეულ ასაკში მოსინჯა კალამი რევაზ მიშველაძემ. აი, როგორ იხსენებს ის მწერალთა კავშირში თავის პირველ სტუმრობას:

„მაშინ 16 წლის ბიჭი ვიყავი. ლადო მრელაშვილმა გამიყვანა მწერალთა კავშირის ბაღში. იქ უზარმაზარი ფიჭვის ხე დგას. ალბათ ახლა 200 წლის მაინც იქნება და მის ძირში ვხედავ ორ კაცს: ერთს ახურავს ჭილოფის ქუდი, შავი პიჯაკი აცვია, პორტფელი ილლიაში აქვს ამოჩრილი, და ისე ზის, წინ უზის ბოხობისქუდიანი, როგორ შეუსაბამობადაც არ უნდა მოგეჩვენოთ, პიჯაკიანი, ჰალსტუხიანი, ევროპულად გამოწყობილი მოხუცი, მკაცრი მიმინოსებური თვალებით. გალაკტიონ ტაბიძეა ერთი, კონსტანტინე გამსახურდიაა მეორე. სადაური ხარო? — მკითხა გალაკტიონმა. ქუთაისიდან —მეთქი. ქუთაისში სად ცხოვრობ, ძამიკო? ვუთხარი, ნინოშვილის ქუჩაზე—მეთქი. ნინოშვილი, ბაკისუბანში... ვიმალებოდი მანდ,—მითხრა პოეტმა.

—ვის ემალებოდი, გალაკტიონ?—კონსტანტინე გამსახურდიას გამოკვეთილი მეგრული აქცენტი ჰქონდა.

—ვის ვემალებოდი და, ვინც მეძებდა, ძამიკო. შენ კონსპირაცია დრეზდენსა და ბერლინში „გულაობა“ გგონია, ასე არ იყო, ვიბრძოდით ჩვენ, ძამიკო,—უთხრა გალაკტიონმა.

მერე კონსტანტინე გამსახურდიამ მკითხა, რა გვარი

ხარო. მიშველაძე ვარ,—მისი კეთილგანწყობა მინდოდა და მეგრელი ვარ-მეთქი, დავძინე. გაიცინა,—არაფერი მეგრელი შენ არა ხარ, შენ გაქუცული იმერელი აზნაური ხარო. მე ვუთხარი, როგორ, თამაკონი, თარგამეული მარტვილთან... ვიცი, მაქ ჩასახლებული არიან იმერლები. ვყოფილვარ. ისე, თვითონ სოფელი უძველესია თარგამოსის სახელთანაა დაკავშირებული...”

როგორც თავად აცხადებს, 45 წელი კითხულობდა ლექციებს თბილისის ივ. ჯავახიშვილის უნივერსიტეტში, აქედან 30 წელი უახლესი ქართული ლიტერატურის კათედრის გამგე იყო.

„სააკაშვილის ხელისუფლებაში ყოფნის დროს გაუგონარი დანაშაული მოხდა. მან უნივერსიტეტი დაარბია. უნივერსიტეტის რექტორმა პაპავამ დამაბრუნა მეცნიერ-მუშაკად. ლექციებს აღარ ვკითხულობ—არ მინდა. ჩემს აღზრდილ ასპირანტებსა და დოქტორანტებს ჩავუჯდე და ლექციები წავართვა. სულ ორი წელი ვიყავი უმუშევარი, მერე დამიძახა ტექნიკური უნივერსიტეტის რექტორმა, დიდებულმა მეცნიერმა არჩილ ფრანგიშვილმა და მიმინვია ტექნიკურ უნივერსიტეტში, სადაც ახლაც ვხელმძღვანელობ კულტურულოგიის მიმართულებას და, მესამე ადგილზე ვმუშაობ კიდევ — მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე ვარ“, —ამბობს ერთ-ერთ ინტერვიუში რევაზ მიშველაძე.

მწერალი 1987-1990 წ.წ. იყო ჟურნალ „კრიტიკის“ მთავარი რედაქტორი, 1993-1999 წ.წ. — ჟურნალ „ნუგეზის“ მთავარი რედაქტორი, თავმჯდომარეობდა „მწერლის გაზეთის“ სარედაქციო საბჭოს.

რევაზ მიშველადის, როგორც მწერლის, როგორც მეცნიერისა და საზოგადო მოღვაწის, ღვაწლი სათანადოდაა შეფასებულ-დაფასებული. მას მიღებული აქვს შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო, აკაკი წერეთლის სახელობის, ილია ჭავჭავაძის სახელობის, დავით კლდიაშვილის სახელობის, მემედ აბაშიძის სახელობის, ავეთიკ ისააკიანის სახელობის პრემიები; მინიჭებული აქვს „ქართული კულტურის ამაგდარისა“ და „ქართული პროზის რაინდის“ ნოდებები, დაჯილდოვებულია ღირსების ორდენითა და ივანე ჯავახიშვილის მედლით.

მწერალმა პოლიტიკაშიც მოსინჯა ძალები. იგი იყო 1991-2003 წ.წ. საქართველოს მეხუთე მონვევის პარლამენტის წევრი.

რევაზ მიშველადისა და თავის მეუღლის, ქალბატონ ნათელა გოგორიშვილის ტკივილია მათი დედისერთა ვაჟი არჩილი, რომელიც აფხაზეთში რუსეთის წინააღმდეგ ომში დაიღუპა. შვილიშვილი შიო ეკონომისტია და ოჯახის ტრადიციების გამგრძელებელი.

75 წლის მწერალი დღესაც ტკბილად იხსენებს იმ წლებს, რომლებიც ქუთაისში გაატარა, მისი პირველი სტრიქონები ხომ აქ დაიწერა. რევაზ მიშველადის მოგონებათა ყულაბიდან მკითხველისთვის საინტერესო იქნება ის, ერთი ეპიზოდი, რომელიც ქუთაისში გატარებულ ერთ დღეს ეხება.

„ერთხელ მე და როინ მეტრეველი, 60 წელი რომ შეგვისრულდა, ქუთაისში მიგვინივიეს და ჩვენს მშობლიურ სკოლაში იუბილე გადაგვიხადეს. დილით, რომ დამთავ-

რდა ბანკეტი, როინს ვუთხარი, წავიდეთ და ჩვენი სახლები ვნახოთ-მეთქი.

ჯერ ჩემს სახლთან მივედიტ. მე 17 წლის ვიყავი, ის სახლი რომ გავყიდეთ და წამოვედით, მას შემდეგ 40 წელზე მეტია გასული. როინი ეუბნება ჩემი ყოფილი სახლის მაშინდელ მეპატრონეს, ჩვენ შაშიაშვილმა გამოგვგზავნა (შაშიაშვილი მაშინ ქალაქის მერი იყო). ამ სახლშია დაბადებული რევაზ მიშველაძე, ჩვენი სახელოვანი მწერალი და ეს სახლი უნდა შევიძინოთ, რათა მასში მიშველაძის სახლ-მუზეუმი გაკეთდესო. მე ეს სახლი მიშველაძეებისგან არ მიყიდია. მაგენმა მიჰყიდეს სინაურიძეებს და მე სინაურიძეებისგან ვიყიდე. მარგველაშვილი გახლავართო. კი, მაგრამ მაგას რა მნიშვნელობა აქვს, თქვენ გვითხარით, ფული გადაგიხადოთ ფულად თუ სხვაგან გიყიდოთ მაგიერიო, ეუბნება როინი. მომცემთ ახლა თქვენ სადღაცა „ზასტავაზე“, რვასარულიანში მეშვიდე სართულზე. ბატონო, მე რომ გითხრათ სიმართლე, ეს სახლი გადავაკეთე: „უბორნია“ ზალაში გადმევიტანე, საძინებელი—სამზარეულოში... ასე რომ, ის სახლი ისეთი აღარ არის, მიშველაძეების დროს რომ იყოო. მაგას რა მნიშვნელობა აქვს,—ვითომ თავისას არ იშლიდა როინი—სურათები არსებობს და აღვადგენთ მაშინდელ განლაგებასო.

—ერთს გეტყვით ახლა მე თქვენ,—გვითხრა მარგველაშვილმა,—ეგერ ყიდის სახლს გიორგაძე, ჭასთან, მეორე სახლია აქედან, იყიდეთ ის და კაცი ვერ გეიგებს, მიშველაძე აქ ცხოვრობდა თუ იქ.

რა სისულელეს ამბობთო! — შეიცხადა როინმა, — მაგაზე ხომ დაგვიჭერენო. შენუხდა მასპინძელი აბა, მაშინ, ბატონო, 17 წლის იყო მიშველაძე, რომ წვევიდა აქედან. კაი მწერალიაო, იძახიან, მაგრამ მე მაგისი არაფერი არ მაქვს ნაკითხული. აწი იქანა, თბილისში, გოუხ-ხენით სახლ-მუზეუმი, იქ ჯობიაო. არაო,—მაინც თავის აზრზე იყო ვითომ როინი. მე სიცილს ძლივს ვიკავებ. უცებ მოგვკიდა ხელი მარგველაშვილმა და სასტუმრო ოთახში შეგვიყვანა. იქ ბავშვი წევს აკვანში, მიგვითითა: ბატონო, შვილიშვილია ეს ჩემი, 4 თვისაა ჯერ. ახლა სიტყვაზე ვამბობ, რა იცით, ეს რომ გეიზრდება, მიშველაძეზე ნაკლები გამოვა?! თუ უფრო დიდი კაცი გამევიდა, სა ვეძებო ამის სახლ-მუზეუმი. მერე მეო?! უკვე აღარ შეიძლებოდა იქ გაჩერება, მე და როინი გამოვედით, ჭიშკრებს ვურტყამდით თავს სიცილით, მარტო ქუთაისელს შეეძლო, გამოსავალი ეპოვა ასეთი სიტუაციიდან“.

„ორმოცდაათი წლის რომ გავხდი, ასი პროცენტით ვიყავი დარწმუნებული, რომ სამოცდათხუთმეტის ვერ გავხდებოდი. ახლა 75 ზღვარი მგონია. შექსპირი რომ ამბობს: „სხვა რალა დარჩა—საუკუნო სიმშვიდე მხოლოდ“,—ამბობს იუბილარი მწერალი.

რევაზ მიშველაძეს, როგორც „ქართული პროზის რაინდს“, სიმშვიდის უფლება არა აქვს. იუბილესთან დაკავშირებით რჩეული ნოველების 25 ტომეულის გარდა მკითხველი მისგან ახალ, საინტერესო ნაწარმოებებს ელის.

როგორ გადარჩა საქართველო

მართალია, საქართველოს ტერიტორიის დიდი მნიშვნელოვანი ნაწილი დავკარგეთ, მაგრამ მის გადარჩენაში უდიდესი წვლილი მიუძღვის:

1. ცისა და დედამიწის ხელმწიფეს იესო ქრისტეს ძე ღვთისას.

2. თურქეთსა და სპარსეთს, ჩვენს მოსისხლე მტრებს, ისინი საუკუნეების განმავლობაში ერთმანეთს ებრძოდნენ, ორივე კი ცდილობდა ხელში ჩაეგდო საქართველო და ქართველი ხალხისთვის ქრისტეს რწმენა მოესპო და თავიანთ რჯულზე დაეყენებინა. ქართველები მათი ბრძოლის დროს, თავისი ქვეყნის გადარჩენის მიზნით, ხან თურქებს ეხმარებოდნენ სპარსელების დასამარცხებლად, ხან სპარსელებს თურქების გასანადგურებლად, და დიდი მსხვერპლის შედეგად ქვეყანა გადაარჩინეს.

3. მეტად დიდი წვლილი მიუძღვის ჩვენს მორწმუნე რუსეთის სამეფოს. მიუხედავად იმისა, რომ ქართველ ხალხს დიდი ტანჯვა-წამება მიაყენა, მაგრამ საქართველოც შეინარჩუნა ქართველმა ხალხმა და ქრისტიანული სარწმუნეობაც. ღვთისმშობლის წილხვედრილი ქვეყანა არსებობს და გამარჯვება საბოლოოდ ჩვენი იქნება. დიდება უფალს, ამინ!

სარჩევი

ავტორის ბიოგრაფიული შტრიხები	
ოთარ დვალიშვილი.....	5
წინათქმა	17
ლეთისა და ხალხის მსახური ილია II.....	20
სასწაულმომქმედი ხელთუქმნელი ხატი —	
საქართველოს იმედი	25

თავი I

სიმართლე ისტორიულ წარსულსა და აწმყოს სივრცეში.....	27
1. საქართველოს დაშლა-დანევრება	30
2. ბატონყმობა	32
3. ლეთისა და ხალხის მსახური სასულიერო პირები	47

თავი II

საქართველოს გამოჩენილი ადამიანები

1. საქართველოს საჭეთმპყრობელთა ცოდვა-მადლი	
დავით IV	60
მეფე გიორგი I I I.....	69
თამარ მეფის შვილი მეფე ლაშა-გიორგი.....	72
იმერეთის მეფე ალექსანდრე I I I	74
სამეგრელოს მთავარი ლევან დადიანი.....	75
სტალინი.....	78
ნოე ჟორჟანია	91

გრიგოლ (სერგო) ორჯონიკიძე.....	102
ლავერენტი ბერია	106
ქაიხოსრო (ქაქუცა) ჩოლოყაშვილი	112
ედუარდ შევარდნაძე	123
სოლიკო ხაბეიშვილი.....	129
ზვიად გამსახურდია.....	136
მიხეილ სააკაშვილი.....	155
ბიძინა ივანიშვილი	170

2. სამშობლოდან გადახვეწილნი სამშობლოს შეწირულნი

შოთა რუსთაველი	179
გიორგი სააკაძე დიდი მოურავი.....	186
დავით გურამიშვილი	199
ილია გრიგოლის ძე ჭავჭავაძე	209
გრიგოლ ტიტეს ძე რობაქიძე.....	219
მიხეილ საბას ძე ჯავახიშვილი.....	229
ტიციან იუსტინეს ძე ტაბიძე	242
ნაზი შამანაურის ტრაგიკული ისტორია.....	252

3. ქართული სიტყვის ფორიაქი

აკაკი წერეთელი	271
ალექსანდრე მიხეილის ძე ყაზბეგი	282
ნიკო ლორთქიფანიძე.....	288
გალაკტიონ ტაბიძე	296
რევაზ მიშველაძე	309
როგორ გადარჩა საქართველო	317

დაიბეჭდა სტამბა „თეთნულდში“
მის. ვარლამიშვილის ქ. №16